

**ΠΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ ΣΤΗΝ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ
1930 - 1958**

*Αντρέου Μαγδαληνή
Τμήμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολιτικής Επιστήμης και
Ιστορίας
Κατεύθυνση Οθωμανική Ιστορία
Α.Μ. 1106Μ055
Κιν. :6946442336
Ηλεκτρ. ταχ. :magdadreou@yahoo.gr*

*Εξώφυλλο: έργο του καλλιτέχνη Σπύρου Αγαθού με τίτλο
«Μημνίσκω»
σε διαστάσεις 80*160 εκ. και υλικό μεικτή τεχνική, του έτους
2007*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

❖ <i>Συντομογραφίες.....</i>	<i>4</i>
❖ <i>Εισαγωγή - Πρόλογος.....</i>	<i>5</i>
❖ <i>Εισαγωγικά Βιογραφικά Στοιχεία για την Εφημερίδα «Ελευθερία».....</i>	<i>9</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Πρώτο: Οι εξελίξεις της περιόδου 1930 - 1958 στο εσωτερικό της Κύπρου και σε διεθνές επίπεδο.....</i>	<i>13</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Δεύτερο: «Το Σύνοικο Στοιχείο».....</i>	<i>60</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Τρίτο: Τουρκοκύπριοι: Οι Ευνοημένοι Συνεργάτες των Βρετανών.....</i>	<i>68</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Τέταρτο: Τουρκοκύπριοι: Οι Διεκδικητές της Νήσου.....</i>	<i>86</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Πέμπτο: «Τουρκοκύπριοι, Μαινόμενος Όχλος».....</i>	<i>107</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Έκτο: «Τουρκοκύπριοι, Κανίβαλοι».....</i>	<i>120</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Έβδομο: «Τουρκοκύπριοι, Οι Άνθρωποι της Διπλανής Πόρτας».....</i>	<i>145</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Όγδοο: Τουρκοκυπριακή Πολιτική Σκηνή.....</i>	<i>161</i>
❖ <i>Κεφάλαιο Ένατο: Τουρκοκυπριακή Ταυτότητα.....</i>	<i>181</i>
❖ <i>Συμπερασματικά.....</i>	<i>187</i>
❖ <i>Παράρτημα.....</i>	<i>189</i>
❖ <i>Βιβλιογραφία.....</i>	<i>200</i>

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ...

ΑΚΕΛ: Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού.

ΕΑΚ: Ένωση Αγροτών Κύπρου.

ΕΟΚΑ: Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών.

ΚΑΤΑΚ: Kibris Adasi Turk Azinligi Kurumu - Σύνδεσμος Προστασίας της Τουρκικής Μειονότητας.

ΚΕΚ: Κυπριακό Εθνικό Κόμμα.

Κόμμα η Κύπρος είναι Τουρκική

ΚΤΜΒΡ: Kibris Turk Milli Birlik Partisi - Ενιαίο Τουρκικό Εθνικό Κόμμα Κύπρου.

LTAB: Τουρκικές Συντεχνίες.

LTISB: Ένωση Τουρκικών Συντεχνιών.

ΝΑΤΟ: Οργανισμός Νοτιοατλαντικής Συμμαχίας.

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.

ΠΕΚ: Παναγροτική Ένωση Κύπρου.

ΠΕΟ: Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία (Παλαιές Συντεχνίες).

ΠΕΣ: Παράταξη Εθνικής Συνεργασίας.

ΠΣΕ: Παγκύπρια Συντεχνιακή Επιτροπή.

ΣΕΚ: Συνομοσπονδία Εργατών Κύπρου (Νέες Συντεχνίες).

ΤΜΤ: Turk Mukavement Teskilati - Τουρκική Οργάνωση Αντιστάσεως.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το 1878 εκδίδεται στην Λάρνακα, η πρώτη Κυπριακή εφημερίδα, με τίτλο «Κύπρος». Από τότε μέχρι σήμερα έχουν κυκλοφορήσει περισσότερες από 350 Ελληνοκυπριακές εφημερίδες και περιοδικά. Ο αριθμός αυτός είναι δυσανάλογα μεγάλος σε σχέση με τον Ελληνοκυπριακό πληθυσμό και δη τον εγγράμματο. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στην έντονη πολιτικοποίηση που χαρακτηρίζει τον Ελληνοκυπριακό πληθυσμό λόγω του κυπριακού ζητήματος, αλλά και στο ότι οι περισσότερες εφημερίδες και περιοδικά που κυκλοφόρησαν στην Κύπρο είχαν μικρή διάρκεια ζωής. Η καταγραφή όλων των εφημερίδων και περιοδικών που έχουν κυκλοφορήσει στην Κύπρο καθίσταται αδύνατη λόγω του πλήθους του έντυπου τύπου, προβάλλοντας ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο στον εκάστοτε μελετητή. Ένα από τα ελάχιστα συγγράμματα που μελετούν την ιστορία του Ελληνοκυπριακού τύπου από το 1878 - 1900 και στο οποίο θα βασιστούμε για αυτή την ιστορική αναδρομή στον Ελληνοκυπριακό τύπο, είναι το βιβλίο του Ανδρέα Σοφοκλέους «Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου.»¹.

Όπως αναφέρει λοιπόν ο Ανδρέας Σοφοκλέους στο βιβλίο του, «Η έκδοση των πρώτων Κυπριακών εφημερίδων γινόταν κάτω από πολύ δύσκολες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και με πενιχρά οικονομικά μέσα. Οι ιδιοκτήτες - εκδότες των πρώτων εφημερίδων ήταν ταυτόχρονα διευθυντές, αρχισυντάκτες, συντάκτες, διορθωτές, σελιδωτές και οικονομικοί διαχειριστές των εφημερίδων τους.»² Το τύπωμα και η έκδοση μιας εφημερίδας εκείνη την εποχή ήταν μια πολύμοχθη διαδικασία, εφόσον τα πρώτα τυπογραφεία και πιεστήρια ήταν χειροκίνητα. Πέραν αυτού η γραφειοκρατία και οι περιορισμοί που απέρρεαν από τον Οθωμανικό Νόμο για τον Τύπο και από την Βρετανική Διοίκηση στοίχιζαν στους εκδότες χρήμα και κόπο.

Η ιστορία λοιπόν του Ελληνοκυπριακού Τύπου ξεκινά με την έκδοση της εφημερίδας «Κύπρος» το 1878, από τον Θεόδουλο Κωνσταντινίδη, στην Λάρνακα. Ο Θεόδουλος Κωνσταντινίδης το 1878 αγόρασε στο Κάιρο, όπου και διέμενε, ένα μεταχειρισμένο τυπογραφείο, το οποίο μετέφερε στην Λάρνακα. Με την άφιξη του στην Κύπρο, το νησί περιέρχεται στην κυριαρχία των Βρετανών, από τον Ύπατο Αρμοστή των οποίων ζήτησε την άδεια για έκδοση της εφημερίδας. Ο Ύπατος Αρμοστής Σερ Γκάρνερ Γούλσλεϋ συναινεί στην έκδοση

¹ Σοφοκλέους Ανδρέας, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, Τόμοι 4, εκδ. Intercollege, Λευκωσία, 2003.

² ο.π., Τομος Α, σελ. 13.

της εφημερίδας με τον όρο αυτή να εκδίδεται και στα αγγλικά. Έτσι η πρώτη κυπριακή εφημερίδα έφερε τον τίτλο «Κύπρος - Cyprus» και αποτελείτο από δυο σελίδες στα ελληνικά και δυο σελίδες στα αγγλικά, οι οποίες όμως δεν είχαν το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο. Η εφημερίδα «Κύπρος» λόγω οικονομικών προβλημάτων κατασχέθηκε από μια αγγλική εταιρεία που συνέχισε την έκδοση της μέχρι το 1882 οπότε και η εφημερίδα έκλεισε. Όμως είχε ανοίξει ο δρόμος για την έκδοση και άλλων εφημερίδων μετά την πρωτοφανή αρχική επιτυχία της «Κύπρος».

Από το 1878 και για τα επόμενα περίπου είκοσι χρόνια τα σκήπτρα των εκδόσεων κρατούσε η πόλη της Λάρνακας στην οποία εκδίδονταν «Εκτός από τις εφημερίδες του Θεόδουλου Κωνσταντινίδη «Κύπρος», «Νέον Κίτιον» και τα δεκαπενθήμερα περιοδικά του ίδιου «Ευτέρπη» και «Κεραυνός», εκδίδονται εδώ η εφημερίδα «Στασινός» και το περιοδικό «Λύρα» του Θεμιστοκλή Θεοχαρίδη, οι εφημερίδες «Χωριάτης» και «Ένωσις» του Χριστόδουλου Κουππά, η εφημερίδα «Έθνος» του Σπυρίδωνα Γρύσπη και «Νέον Έθνος» του Κλεόβουλου Μεσολογγίτη»³

Η επόμενη πόλη στην οποία επιχειρείται η έκδοση μιας εφημερίδας είναι η Λεμεσός όπου το 1880 ο Αριστοτέλης Παλαιολόγος εκδίδει την εφημερίδα «Αλήθεια» που συνεχίζει να εκδίδεται και σήμερα, στο ιδιόκτητο τυπογραφείο του. Ακολουθούν η εφημερίδα «Σάλπιγξ» του Στυλιανού Χουρμούζιου, η εφημερίδα «Διάβολος» με συντάκτη τον Βασίλη Μιχαηλίδη και η εφημερίδα «Αναγέννησις» του Μενέλαου Φραγκούδη.

Μόλις το 1882 εκδίδεται η πρώτη εφημερίδα στην Λευκωσία από τον Θεόδουλο Κωνσταντινίδη ο οποίος μεταφέρει εδώ την έκδοση της εφημερίδας του «Νέον Κίτιον» που μέχρι πρότινος εκδιδόταν στην Λάρνακα. Το 1887 η Λευκωσία αποκτά το δεύτερο σύγχρονο τυπογραφείο της στο οποίο εκδίδονται η εφημερίδα «Φωνή της Κύπρου» του Γεώργιου Νικόπουλου και η εφημερίδα «Ευαγόρας» του Περικλή Μιχαηλίδη. Από το 1890 λοιπόν η Λευκωσία είναι η πρωτεύουσα των εκδόσεων. Ενδεικτικά στην Λευκωσία εκδίδονται οι εφημερίδες «Σημαία της Κύπρου» του Θεοφάνη Θεοδότου, η «Κυπριακή Επιθεώρησις» των Γ. Σταυρίδη και Ν. Κατάνου, ο «Κυπριακό Φύλαξ» του Εφραίμ Πετρίδη και του Ν. Κατάνου, το περιοδικό «Εμπρός» του Κ. Ελευθεριάδη, ο «Κύπριος» του Κ. Φυλακτού, το «Ελεύθερο Βήμα» του Ι.Κ. Επαινετού, η «Ελευθερία» των Κύρου και Δημοσθένη Σταυρινίδη, η «Πατρίς» του Α. Λιασίδη, το «Μαστίγιον» του Ιωάννη Περδίου κ.λ.π.

Στην Κερύνεια η πρώτη εφημερίδα που εκδίδεται είναι η σατιρική «Ραγιάς» του Γεώργιου Σταυρίδη το 1898. Στην Αμμόχωστο δε οι πρώτες

³ ο.π., Τόμος Α. σελ. 12.

εφημερίδες που εκδίδονται εκείνη την εποχή είναι η «Σαλαμής» των Κ. Νικολαΐδη και Λ. Ζαλουμίδη, η σατιρική εφημερίδα «Πυξ - Λαξ» του Ζαχαρία Σωτηρίου, η «Αμμόχωστος» του Λ. Ζαλουμίδη, το περιοδικό «Εστιάδες» της Περσεφόνης Παπαδοπούλου, η «Νέα Εφημερίς» του Κ. Ρώσσου κ.λ.π. Τέλος στην Πάφο οι πρώτες εφημερίδες ήταν ο «Αγών» του Νεόφυτου Νικολαΐδη και ο «Αιών» του Νικόλαου Αντωνιάδη.

Οι Ελληνοκυπριακές εφημερίδες είχαν χαρακτήρα έντονα πολιτικό που οφειλόταν στην κατάσταση κατοχής της Κύπρου από τους Βρετανούς. Σ' αυτά τα πλαίσια όλες οι Ελληνοκυπριακές εφημερίδες ασπάζονταν μια αντιβρετανική ιδεολογία με βάση την οποία κατηγορούσαν τους Βρετανούς για κακοδιαχείριση και καταπίεση, προσπαθούσαν να αφυπνίσουν την «εθνική συνείδηση», όπως πολλές ισχυρίζονταν, των Ελληνοκυπρίων και μάχονταν υπέρ της αποχώρησης της Βρετανίας και της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Ο Ελληνοκυπριακός τύπος λοιπόν έχει να διατελέσει το σημαντικό έργο, να προασπίσει τα συμφέροντα του λαού της Κύπρου, όποια και αν είναι αυτά. Γί' αυτό τον λόγο όπως αναφέρει ο Ανδρέας Σοφοκλέους, ο Ελληνοκυπριακός τύπος φαίνεται «...παρά τα περιοριστικά αποικιοκρατικά μέτρα,...ανδρώνεται γρήγορα, αποκτά ανεξαρτησία και ελευθερία έκφρασης απόψεων και φθάνει μέχρι την άσκηση οξείας κριτικής της αποικιακής διοίκησης. Η κινητοποίηση των μαζών γύρω από το εθνικό θέμα, με αποκορύφωμα την εθνική εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931, μπορούμε να πούμε ότι οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πύρινη αρθρογραφία των Ελληνοκυπριακών εφημερίδων.»⁴ Την περίοδο της ελεύθερης έκφρασης απόψεων των Ελληνοκυπριακών εφημερίδων διαδέχεται μετά τα Οκτωβριανά του 1931, η περίοδος της Παλμεροκρατίας κατά την οποία «...η ελευθεροτυπία πατάσσεται σκληρά με την εισαγωγή ανελεύθερης νομοθεσίας και αυστηρής λογοκρισίας. Εφημερίδες κλείνουν ή μια μετά την άλλη, εκδότες και δημοσιογράφοι φυλακίζονται ή στέλλονται στην εξορία, με βάση σκληρούς νόμους έκτακτης ανάγκης. Η ελευθερία έκφρασης και γενικά ο Ελληνοκυπριακός τύπος βρίσκονται υπό διωγμό.»⁵ Τα περιοριστικά, μέτρα που έλαβε η Βρετανική διοίκηση σε ότι αφορούσε το περιεχόμενο και την κυκλοφορία των Ελληνοκυπριακών εφημερίδων μετά τις ταραχές του Οκτωβρίου του 1931 αποδεικνύουν την απήχηση που είχαν οι εφημερίδες αυτές στους αναγνώστες τους και την δύναμη τους στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Η επιρροή των εφημερίδων αυτών ήταν τόσο ισχυρή όσο και η λογοκρισία που τους επέβαλε η Βρετανική διοίκηση στα πλαίσια της πάταξης των ταραχοποιών στοιχείων.

⁴ ο.π. Τόμος Α, σελ.14-15

⁵ ο.π. Τόμος Α, σελ. 15

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος θα επιτρέψει στις Ελληνοκυπριακές εφημερίδες να ανακτήσουν σταδιακά το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας. Λόγω της σημαντικής συμμετοχής Κυπρίων στις συμμαχικές επιχειρήσεις, η Κύπρος επανέρχεται στην σφαίρα των εμπιστοσύνης των Βρετανών. Πέραν τούτου κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο οι Βρετανοί είχαν πολύ σημαντικότερα πράγματα να τους απασχολούν παρά την επιβολή της λογοκρισίας στον Ελληνοκυπριακό τύπο. Κατ' αυτό τον τρόπο ο Ελληνοκυπριακός τύπος εκφράζει την συμπαράσταση του στον συμμαχικό αγώνα αλλά παράλληλα «...διαδραματίζει τον σημαντικό ρόλο του, την εθνική αποστολή της προβολής των εθνικών δικαίων του Κυπριακού λαού. Οι Ελληνοκυπριακές εφημερίδες με την αρθρογραφία και την σχολιογραφία τους προετοιμάζουν τον μεγάλο απελευθερωτικό αγώνα του 1955- 59...»⁶. Οι δύσκολες διπλωματικές μάχες που δίνει η Ελληνοκυπριακή κοινότητα σε διεθνές επίπεδο, ήδη από το 1950, αποτελούν το βασικότερο θέμα στις Ελληνοκυπριακές εφημερίδες της εποχής. Πέραν της ιδεολογίας που μπορεί να ασπάζεται η κάθε εφημερίδα ο στόχος τους είναι κοινός, η απελευθέρωση από την Βρετανική κατοχή, γι' αυτό και σύσσωμος ο Ελληνοκυπριακός τύπος στηρίζει τις προσπάθειες της Ελληνοκυπριακής ηγεσίας. Ο αγώνας του 1955- 1959 βρίσκει σε κάποιες εφημερίδες ένθερμους υποστηρικτές, πολέμιους, αλλά και επιφυλακτικούς που κρατούν μια ουδέτερη στάση, αντικατοπτρίζοντας μ' αυτή την διαίρεση την γενικότερη σύγχυση που επικρατεί στους κόλπους της Ελληνοκυπριακής κοινότητας.

Η πτυχή που αποφασίσαμε να μελετήσουμε είναι το πότε, πως και αναφορικά με τι εμφανίζονται οι Τουρκοκύπριοι σε άρθρα της «Ελευθερίας». Τα ερωτήματα που φιλοδοξούμε να απαντήσουμε μέσα από τα αποτελέσματα της μελέτης μας είναι (1) Σε άρθρα με ποια θεματολογία εμφανίζονται οι Τουρκοκύπριοι. (2) Ποιες οι σχέσεις των δυο κοινοτήτων έτσι όπως διαγράφονται στα άρθρα. Ποια η εξελικτική πορεία των σχέσεων των δυο κοινοτήτων και πως από την συμβίωση οδηγηθήκαμε στην σύγκρουση; Ποιος ο ρόλος των ηγετών της κάθε κοινότητας, της Βρετανικής Διοίκησης, της Τουρκίας και της Ελλάδας, σε αυτή την εξέλιξη. (3) Ποια επίθετα και ποιοι χαρακτηρισμοί χρησιμοποιούνται από τους αρθρογράφους της «Ελευθερίας» σχετικά με τους Τουρκοκύπριους και σε ποια χρονική στιγμή το κλίμα από την ουδέτερη συμβίωση πέρασε στην σύγκρουση. (4) Είναι τελικά οι Τουρκοκύπριοι τα καλά παιδιά των Βρετανών. (5) Πως εμφανίζεται σταδιακά το αίτημα της διχοτόμησης εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Και (6) ποιες είναι οι ταυτότητες που αποδίδονται στους Τουρκοκυπρίους κατά την περίοδο 1930 - 1958.

⁶ ο.π., Τόμος Α, σελ. 15

Ο λόγος για τον οποίο επιλέξαμε την περίοδο 1930 - 1958 προς μελέτη είναι το γεγονός είχαμε την πεποίθηση ότι κατά την εν λόγω περίοδο τα γεγονότα που διαδραματίζονται είναι εξαιρετικά σημαντικά. Το εύρος της περιόδου μας επιτρέπει να σχηματίσουμε άποψη για τις ποικίλες αντανakλάσεις της εικόνας της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, οι οποίες σχηματίζονται και μεταλλάσσονται ανάλογα με τα γεγονότα που διαδραματίζονται στο εσωτερικό της κυπριακής κοινωνίας αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Μια πιο περιορισμένη περίοδος θα μας επέτρεπε μεν να εντρυφήσουμε σε συγκεκριμένες όψεις της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Εντούτοις δεν θα ήμασταν σε θέση να υποστηρίξουμε κάποιους χαρακτηρισμούς που αποδίδονται στους Τουρκοκυπρίους μέσα από την αρθρογραφία της Ελευθερίας, γιατί απλά δεν θα είχαμε το ανάλογο υλικό. Οι Τουρκοκύπριοι είναι ένα πολύ λεπτό θέμα για την Ελευθερία. Παρ' όλο που εμφανίζονται σχετικά συχνά και σε κάποιες περιόδους ιδιαίτερα συχνά, εντούτοις τα άρθρα που αναφέρονται σε αυτούς δεν έχουν μεγάλη έκταση. Καταλήξαμε λοιπόν στην επιλογή των παρακάτω χρονολογιών προς μελέτη και δεν περιοριστήκαμε σε μια πιο μικρή περίοδο, είναι γιατί με αυτό τον τρόπο πιστεύουμε ότι έχουμε συλλέξει το ανάλογο υλικό για να υποστηρίξουμε τους ισχυρισμούς μας.

Οι χρονολογικές περίοδοι που μελετήσαμε και από τις οποίες συλλέξαμε υλικό είναι: (1)Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 1930, (2)Όλο το έτος 1931, (3)Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος 1940, (4)όλο το έτος 1943, (5)όλο το έτος 1944, (6)όλο το έτος 1945, (7)όλο το έτος 1946, (8)όλο το έτος 1947, (9)όλο το έτος 1948, (10) Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος 1950, (11)όλο το έτος 1955, (12)όλο το έτος 1956, (13)όλο το έτος 1957, (14)Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος και Οκτώβριος 1958. Έχουμε μελετήσει περισσότερα από 1600 φύλλα από την εφημερίδα και έχουμε εντοπίσει και συλλέξει περίπου 964 άρθρα που αφορούν είτε έμμεσα είτε άμεσα τους Τουρκοκυπρίους

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Η εφημερίδα την οποία επιλέξαμε να μελετήσουμε είναι η «Ελευθερία», εκδίδεται για πρώτη φορά τον Μάρτιο του 1906 από τους αδελφούς Κύρο και Δημοσθένη Θ. Σταυρινίδη, αρχικά στο τυπογραφείο «Η Λευκωσία», και στη συνέχεια στο ιδιόκτητο τυπογραφείο των εκδοτών της. Η εφημερίδα αρχικά ήταν εβδομαδιαία, τετρασέλιδη και εξάστηλη, ενώ το 1922 αρχίζει να εκδίδεται δυο φορές την εβδομάδα. Από το 1936 μέχρι το 1974, όταν αναστέλλει οριστικά την έκδοση της, η εφημερίδα κυκλοφορεί καθημερινά. Ο Κύρος Θεοδούλου Σταυρινίδης γεννήθηκε το 1868 στη Λευκωσία, φοίτησε στην Ελληνική Σχολή της Λευκωσίας και πρωτοασχολήθηκε με την δημοσιογραφία όταν συνεργάστηκε με τον Γεώργιο Νικόπουλο στην έκδοση της εφημερίδας «Φωνή της Κύπρου». Το 1906 ιδρύει μαζί με τον αδελφό του Δημοσθένη την εφημερίδα «Ελευθερία», την οποία διεύθυνε μέχρι τον θάνατο του το 1931. Ο Δημοσθένης Θεοδούλου Σταυρινίδης γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1878, όπου και τελείωσε τις γυμνασιακές του σπουδές. Στη συνέχεια σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετά την αποφοίτηση του ασκεί το δικηγορικό επάγγελμα μέχρι που το 1906 εισέρχεται στη δημοσιογραφία εκδίδοντας την εφημερίδα «Ελευθερία» με την συνεργασία του αδελφού του. Το 1910 - 1911 ο Δημοσθένης εγκαταλείπει την «Ελευθερία» στα χέρια του αδελφού του Κύρου, και μεταβαίνει στο Λονδίνο όπου σπουδάζει Πολιτικές Επιστήμες. Το 1912 - 1913 ο Δημοσθένης συνεχίζει να παραμένει στο Λονδίνο όπου διευθύνει την Ελληνική εφημερίδα «Ηχώ του Λονδίνου». Το 1915 μετακομίζει στην Αθήνα όπου διευθύνει την εφημερίδα «Πολιτεία». Στη συνέχεια αναλαμβάνει διάφορα δημόσια αξιώματα από την Ελληνική Κυβέρνηση, όπως πρώτα την Γενική Διοίκηση της Χίου, έπειτα της Χαλκιδικής και του Αγίου Όρους. Επίσης αναλαμβάνει την θέση του Διευθυντή Εξωτερικού Τύπου της Ενωμένης Αντιπολίτευσης. Το 1923 ιδρύει και διευθύνει στην Αθήνα την εφημερίδα «Εφημερίς της Ελλάδος». Όταν το 1931 πεθαίνει ο Κύρος Σταυρινίδης, ο Δημοσθένης επιστρέφει στην Κύπρο και αναλαμβάνει πλήρως την διεύθυνση της «Ελευθερίας». Το 1957 μετά τον θάνατο και του Δημοσθένη Σταυρινίδη τη διεύθυνση της εφημερίδας αναλαμβάνει η κόρη του Μηνίτσα Γκαρουάνα, η οποία συνεχίζει την έκδοση της εφημερίδας μέχρι τον

Ιούλιο του 1974, όταν αποφασίζει την οριστική αναστολή της έκδοσης της «Ελευθερίας» μετά το Πραξικόπημα.⁷

«Η ύλη της εφημερίδας είναι πλούσια και περιλαμβάνει άρθρα, μελέτες, σχόλια, εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις, καλλιτεχνικές ειδήσεις, δικαστηριακά νέα, ανταποκρίσεις από τις επαρχίες και ποικιλία άλλων πληροφοριών.»⁸ Ο χαρακτήρας της «Ελευθερίας» είναι καθαρά αντιβρετανικός καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που μελετήσαμε. Επίσης αναλλοίωτοι στόχοι της «Ελευθερίας» είναι η αφύπνιση των Ελληνοκυπρίων, καθώς και η προάσπιση των δικαιωμάτων του λαού της Κύπρου. Δεν πρόκειται για ακραία ιδεολογικά εφημερίδα. Είναι ένα συντηρητικό έντυπο, που φυσικά υποστηρίζει την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά ποτέ δεν εκφράζει τις απόψεις του με έντονο και προκλητικό τρόπο. Τα άρθρα της έχουν πρωτίστως ως στόχο την ενημέρωση των αναγνωστών της, χαρακτηρίζονται από ηπιότητα και ένα ευφυή ειρωνικό τόνο που της επιτρέπει να καυτηριάζει τα κακώς κείμενα και φυσικά με αυτό τον τρόπο να προασπίζει πάντα την ιδεολογία της, «με το γάντι».

Τα θέματα που εμφανίζονται κατ' επανάληψη και με επιμονή καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που μελετούμε στην εφημερίδα «Ελευθερία» είναι: (1) η Ελληνικότητα της Κύπρου, με βάση την γλώσσα, την θρησκεία και την ιστορία της, (2) κατ' επέκταση η «Ελευθερία» υποστηρίζει την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, (3) η παρεμβατικότητα της Βρετανικής διοίκησης σε θέματα παιδείας και άρα η προσπάθεια αφελληνισμού των Ελληνοκυπρίων, (4) η βαριά φορολογία που επιβάλλει η Βρετανική διοίκηση σε συνδυασμό με τις άσχημες κλιματολογικές συνθήκες, τις επιδημικές ασθένειες, την αυξημένη εγκληματικότητα και την διαφθορά των αξιωματούχων που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη του νησιού, (5) η μεροληψία των Βρετανών υπέρ της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, (6) οι διεθνείς διασκέψεις με θέμα την Κύπρο, αλλά και όλες οι δηλώσεις από ξένους ηγέτες που αφορούν το νησί και (7) οι δηλώσεις Βρετανών, Ελλήνων και Τούρκων που αφορούν την Κύπρο. Οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται σε άρθρα ποικίλων θεμάτων καθώς και σε άρθρα που αφορούν ειδήσεις της τρέχουσας επικαιρότητας.

Οι λόγοι που επιλέξαμε προς μελέτη την εφημερίδα «Ελευθερία» και όχι κάποια άλλη είναι: (1) Γιατί η «Ελευθερία» είναι η μακροβιότερη εφημερίδα της εποχής και γιατί δεν παρατηρούνται διακοπές στην έκδοση της, κατά συνέπεια η «Ελευθερία» καλύπτει όλες τις χρονολογίες που επιλέξαμε προς μελέτη, (2) η έκδοση της είναι σχετικά συχνή, δυο εκδόσεις ανά εβδομάδα από το 1922 και

⁷ Κουδουνάρης Λ. Αριστείδης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800 – 1920*, Γ' Επαναξημένη Έκδοση, 1995, Λευκωσία σελ. 289 - 290 και Σοφοκλέους Ανδρέας, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, σελ. 131 - 137.

⁸ ο.π., Τόμος Γ Μέρος Α, σελ. 137.

καθημερινή από το 1936, και άρα καλύπτει αναλυτικότερα και σε μεγαλύτερη έκταση την τρέχουσα επικαιρότητα, (3) σύμφωνα με βιβλιογραφική πηγή⁹, η «Ελευθερία» έχει εξελιχθεί σε μια εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας που έχει κερδίσει την υποστήριξη του κοινού, άρα εκφράζει και διαμορφώνει την κοινή γνώμη σε σημείο που ο εκδότης της Δημοσθένης Σταυρινίδης να χαρακτηρίζεται ως ο πρύτανης των δημοσιογράφων, (4) το κύρος των εκδοτών της επιτρέπει να πραγματοποιεί τον ρόλο που απαιτείται από ένα μέσο πληροφόρησης, δηλαδή να παρέχει εγκυρότητα και αποκλειστικότητα στις ειδήσεις της, έχοντας κατ' αυτό τον τρόπο απήχηση στο κοινό, με αποτέλεσμα την διαμόρφωση της κοινής γνώμης και την παρέμβαση στην τρέχουσα πολιτική κατάσταση, τέλος (5) η πλούσια ύλη της εφημερίδας καλύπτει όλες τις εκφάνσεις της πολιτικής και καθημερινής ζωής στην Κύπρο επιτρέποντας μας να δημιουργήσουμε μια εικόνα για το σύνολο της κοινωνίας και της επικαιρότητας της εποχής. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Ρολάνδος Κατσιαούνης, «Εγκυρότερη εφημερίδα της εποχής ήταν η λευκωσιάτικη Ελευθερία του Δημοσθένη Σταυρινίδη...¹⁰».

Εδώ θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι η εν λόγω δουλειά αποδείχθηκε πολύ επίπονη, χρονοβόρα και πολυέξοδη καθ' ότι το σύστημα τόσο στην Βιβλιοθήκη Λένορμαν στην Αθήνα, όσο και στο Τμήμα Εφημερίδων στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών στην Λευκωσία, δεν ήταν καθόλου εξυπηρετικό. Η συγκεκριμένη εφημερίδα στην Βιβλιοθήκη Λένορμαν υπήρχε μόνο σε τόμους αρχικά οι οποίοι κατά την εξέλιξη της έρευνας μας αποσύρθηκαν ώστε να διαμορφωθούν σε ψηφιακή μορφή, με αποτέλεσμα να μην έχουμε πρόσβαση στο υλικό για περίπου δυο μήνες. Αλλά και στο Τμήμα Εφημερίδων του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών της Λευκωσίας λειτουργούσαν μόνο δυο μηχανήματα ανάγνωσης μικροφίλμ η χρήση των οποίων γινόταν με ραντεβού και επί πληρωμής, με αποτέλεσμα να υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση στο υλικό μας.

⁹ ο.π., Τόμος Γ, Μέρος Α, σελ.133

¹⁰ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948 – Με ανασκόπηση της περιόδου 1878 – 1945*, Λευκωσία, 2000, σελ. 21.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1930 – 1958 ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ.

Η περίοδος την οποία επιλέξαμε προς μελέτη εκτείνεται από το 1930 μέχρι το 1958. Κατά την περίοδο την οποία μελετούμε οι ιστορικές εξελίξεις τόσο σε διεθνές επίπεδο, όσο και στο εσωτερικό της Κύπρου, είναι ραγδαίες. Είναι γεγονός ότι οι εκάστοτε εξελίξεις στο Κυπριακό ζήτημα επηρεάζονται από τα ιστορικά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στην Μέση Ανατολή, την Βρετανία, την Τουρκία, την Ελλάδα, αλλά και την Ευρώπη. Θεωρούμε λοιπόν αναγκαίο να αναφερθούμε επιγραμματικά στους κύριους σταθμούς της ιστορίας της Κύπρου την περίοδο 1930 – 1958 με την βοήθεια της σχετικής βιβλιογραφίας και των άρθρων που συλλέξαμε από την μελέτη της Ελληνοκυπριακής εφημερίδας «Ελευθερία». Δεν φιλοδοξούμε να γράψουμε την ιστορία της Κύπρου από το 1930 μέχρι το 1958 μέσα σε αυτές τις λίγες σελίδες που θα ακολουθήσουν, αλλά να καταγράψουμε σημαντικά κατά την γνώμη μας γεγονότα που θα βοηθήσουν στην κατανόηση της ανάλυσης της εικόνας των Τουρκοκυπρίων, έτσι όπως εμφανίζεται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» και όπως θα παρατεθεί στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας μελέτης.

Το έτος 1930, που αποτελεί και αφετηρία της μελέτης μας, η κατάσταση στην Κύπρο είναι σχετικά ήρεμη. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα, αν και διχασμένη στο εσωτερικό της¹¹, ζητά την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, μέσω της Εθνικής Οργάνωσης της Κύπρου που ιδρύθηκε το 1930¹². Η Βρετανική Διοίκηση αδιαφορεί για τα αιτήματα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας και στηρίζεται στους τρεις «μωαμεθανικούς» ψήφους¹³ του Νομοθετικού Συμβουλίου για να ανακόψει τις Ελληνοκυπριακές διεκδικήσεις. Το πολιτικό σύστημα της Κύπρου βασίζεται στο αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1882, που εισήχθηκε τον Φεβρουάριο του 1925 και προέβλεπε την αριθμητική διεύρυνση του Νομοθετικού Συμβουλίου. «Ο αριθμός των ελληνικών μελών του αυξανόταν από 9 σε 12. Τα Τουρκικά μέλη έμεναν όσα ήταν και πριν, δηλ. 3. Ο αριθμός όμως των μελών που διορίζονταν

¹¹ «Εάν υπάρχη Εθνική Οργάνωσις της Κύπρου, δεν δυνάμεθα δυστυχώς να βεβαιώσωμεν, ότι υπάρχει και ενιαία πολιτική των Κυπρίων. Δεν αναφερόμεθα εις την διαθρυληθείσαν διάσπασιν της πολιτικής παρατάξεως...όσον εις τας διαφωνίας αυτών τούτων ηγητόρων της εθνικής παρατάξεως ως προς τις ιδέας και λεπτομερείας της ακολουθητέας πολιτικής πορείας.», «Ανάγκη υγιούς Κυπριακής πολιτικής.», Ελευθερία, 12/02/1930.

¹² «Προς αγώνα δράσεως.», ο.π., 08/02/1930.

¹³ Βλέπε σχετικά ένατο κεφάλαιο παρούσας μελέτης

από τον ύπατο αρμοστή αυξανόταν από 6 σε 9. Με αυτό τον τρόπο διετερήτο και πάλι η ισοψηφία με τους Έλληνες (12 : 12) με αποτέλεσμα να λύνονται τα επίμαχα ζητήματα σε βάρος των Ελλήνων...Η εκτελεστική εξουσία έμενε βεβαίως αποφασιστικά στα χέρια του ύπατου αρμοστή - που μετονομάστηκε σε κυβερνήτη...¹⁴». Σε διεθνές επίπεδο η οικονομική κρίση του 1929 επηρεάζει τις οικονομίες και κατά συνέπεια την κοινωνία σε όλο τον κόσμο, αλλά και στην Κύπρο. Ο Πλουτής Σέρβας αναφέρει σχετικά για την Κύπρο, «Η παγκόσμια οικονομική κρίση που είχε αρχίσει από το 1929, μαζί με μια ανομβρία, που συνεχιζόταν για πέντε χρόνια, μαστίζε τους νησιώτες.¹⁵». Η οικονομική εκμετάλλευση των αγροτών από τους τοκογλύφους καθώς και οι δυσβάσταχτοι φόροι που επέβαλε η Βρετανική Διοίκηση, είχαν ως αποτέλεσμα τον σχηματισμό ενός ασθενούς αριστερού κινήματος. Η Βρετανική Διοίκηση το 1927 προχώρησε σε διώξεις του αριστερού κινήματος με αποτέλεσμα το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου να περάσει στην παρανομία¹⁶. Έτσι το 1930 η κυρίαρχη πολιτική ομάδα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας ήταν η συντηρητική δεξιά υπό την καθοδήγηση της Κυπριακής Εκκλησίας¹⁷.

Την ίδια περίοδο, «Ενώ οι Έλληνες εξέφραζαν το εθνικισμό τους μέσω της παραγωγής λογοτεχνίας, της εκπαίδευσης, της πολιτικής αντίθεσης και της αφοσίωσης στην Ελλάδα, οι Τούρκοι εξέφραζαν τους φόβους τους σχετικά με την επικράτηση των Ελλήνων μέσω της αφοσίωσης στην Βρετανική Διοίκηση και την Ισλαμική αλληλεγγύη.¹⁸». Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν εκπροσωπείται από μια γραφειοκρατική τάξη η οποία θα εξέφραζε την δυσaréσκεια της προς την Βρετανική πολιτική, όπως έπραττε αντίστοιχα η Ελληνοκυπριακή γραφειοκρατική τάξη. Δεν είναι τυχαίο το ότι η «Ελευθερία» μέσα από την αρθρογραφία της προσπαθεί να καταρρίψει την εντύπωση που επικρατεί διεθνώς, όπως αναφέρει η ίδια, ότι η δυσaréσκεια σχετικά με την Βρετανική πολιτική, καθώς και το αίτημα της Ένωσης εκφράζει μόνο μια μερίδα δικηγόρων, δημοσιογράφων, διδασκάλων και ιερέων¹⁹. Οι μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν στην Τουρκία από τον Κεμάλ είχαν μικρή απήχηση στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα και υιοθετήθηκαν σταδιακά και εθελοντικά από μια μερίδα της κοινότητας²⁰. Το 1930 η ηγεσία λοιπόν της κοινότητας βρίσκεται στα χέρια της Θρησκευτικής

¹⁴ Τζελεπής, Ε. Ν., *Το Κυπριακό και οι Συνωμότες του.*, Αθήνα, 1975, σελ.18.

¹⁵ Σέρβας Πλουτής, *Κυπριακό, Ευθύνες.*, Αθήνα, 1980, σελ.83.

¹⁶ Panteli Stavros, *A History of Cyprus, From Foreign Domination to Troubled Independence.*, London, 2000, σελ. 106.

¹⁷ Στην ηγεσία της Ελληνοκυπριακής κοινότητας βρίσκεται η Εθνική Οργάνωση Κύπρου, σχετικά με την σύσταση της οργάνωσης βλέπε, «Εμπρός οι τολμηρότεροι.», Ελευθερία, 08/03/1930.

¹⁸ Attalides, Michael, *Cyprus, Nationalism and International Politics.*, Edinburgh, 1979, σελ. 41.

¹⁹ «Να δείξωμεν ότι ζώμεν.», 01/03/1930 και «Να ζυπνήση ο λαός.», 05/03/1930, Ελευθερία.

²⁰ Attalides Michael, *Cyprus...*, σελ. 43.

ηγεσίας. Εντούτοις, «Η κοινότητα...αρχίζει να γνωρίζει στο πλαίσιο της την σύγκρουση ανάμεσα σε δυνάμεις που προωθούν την τουρκική συγκρότηση της κοινότητας και τις παραδοσιακές δυνάμεις που επιδιώκουν την διατήρηση της οθωμανικής συγκρότησης.²¹». «...ο κεμαλικός τουρκισμός των Τουρκοκυπρίων δεν λειτουργεί διχοτομικά ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Αντιθέτως μάλιστα, το αντιαποικιακό (αντιιμπεριαλιστικό) πνεύμα που καλλιεργεί λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στις δυο κοινότητες, αφού ο κεμαλισμός εκείνης της περιόδου έχει αντιιμπεριαλιστικό (αντιαποικιακό) χαρακτήρα εναντίον των Μεγάλων Δυνάμεων.²²».

Ήδη λοιπόν από τις αρχές του 1931, διαμορφώνεται στις δυο κοινότητες της Κύπρου μια αντί αποικιακή σύμπλευση κατά της Βρετανικής παρεμβατικότητας σε θέματα που αφορούν το εσωτερικό της κάθε κοινότητας. Όπως θα αναφέρουμε και στο επόμενο κεφάλαιο το γεγονός ότι η Βρετανική Διοίκηση παρεμβαίνει στο εσωτερικό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, διακόπτοντας την χρηματοδότηση του Οθωμανικού Λυκείου τόσο από την ίδια την Κυβέρνηση της Κύπρου, όσο και από το Μουσουλμανικό Ίδρυμα του Ενκαφ, προκαλεί την αντίδραση και της Ελληνοκυπριακής κοινότητας. Εντοπίζουμε λοιπόν στην «Ελευθερία» άρθρα στα οποία εκφράζεται η συμπάρασταση των Ελληνοκυπρίων προς την Τουρκοκυπριακή κοινότητα και υποστήριξη του δικαιώματος της κάθε κοινότητας όπως ελέγχει την παιδεία της. Σημαντικό είναι να σημειώσουμε ότι σύμφωνα με βιβλιογραφικές πηγές, αλλά και σχετικά άρθρα που αναφέρουμε στην συνέχεια της παρούσας μελέτης, το Τουρκοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν υπό τον έλεγχο της Βρετανικής Διοίκησης, αντίθετα προς το αντίστοιχο Ελληνοκυπριακό²³, και ήταν χρηματοδοτούμενο κατά κύριο λόγο από την Κυβέρνηση, εφόσον υπαγόταν στον «Δημοσίως Επιχορηγουμένων Μέσης Παιδείας Νόμον.²⁴». Το ίδιο συμβαίνει και με την διαχείριση του Μουσουλμανικού Ιδρύματος του Ενκαφ, ο έλεγχος του οποίου ασκείται από την Βρετανική Διοίκηση²⁵. Μόλις το 1955 εντοπίζουμε στην «Ελευθερία» άρθρο στο οποίο αναφέρεται η εισαγωγή του Θεσμού των αιρετών αντιπροσώπων στην ηγεσία του Ιδρύματος του Ενκαφ²⁶.

²¹ Αναγνωστοπούλου Σία, *Η Ιστορία της Κύπρου, 1887 – 1974.*, Αθήνα, υπό έκδοση, αναφέρεται στο Αναγνωστοπούλου Σία, *Τουρκικός Εκσυγχρονισμός, Ισλάμ και Τουρκοκύπριοι στη Δαιδαλώδη διαδρομή του Κεμαλισμού.*, Αθήνα, 2004, σελ. 176.

²² ο.π. σελ. 177.

²³ Attalides Michael, *Cyprus...*, σελ. 42.

²⁴ «Οι εν Κύπρω Τούρκοι εισφέρουν εις τον Δημόσιον Προϋπολογισμόν μόνο τα 4% και απορροφούν εξ αυτού τα 34%», *Ελευθερία*, 01/06/1957.

²⁵ Attalides Michael, *Cyprus...*, σελ. 41 – 42.

²⁶ «Η διαχείρισης του Εβκάφ ανατίθεται εις Τούρκους αιρετούς αντιπροσώπους – Εδημοσιεύθη χθες εις έκτακτον έκδοσιν της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως σχετικόν Νομοσχέδιον.», *Ελευθερία*, 23/07/1955.

Όταν το 1931 ο οπαδός των εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμίσεων που διεξάγει ο Κεμάλ στην Τουρκία, Misirlizade Mehmet Necati Ozkan Bey²⁷, εκλέγεται στο Νομοθετικό Συμβούλιο ως εκπρόσωπος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, στη θέση του συντηρητικού φιλοβρετανού Munir Bey, στις εκλογές που διενεργήθηκαν τον Οκτώβριο του 1930, σημειώνονται πολύ ενδιαφέρον μετατροπές στους συσχετισμούς δυνάμεων στους κόλπους του Συμβουλίου. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει τα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου συνήθιζαν να συμπορεύονται με τα Βρετανικά μέλη του Συμβουλίου στην ψήφιση νόμων. Όταν όμως η Βρετανική Διοίκηση θέτει προς ψήφιση νομοσχέδιο το οποίο προβλέπει την επέκταση της φορολογίας και την εισαγωγή νέων τελωνειακών δασμών σε είδη πρώτης ανάγκης, ο Necati Bey, καταψηφίζει ομού με τα Ελληνοκυπριακά μέλη το αντιλαϊκό νομοσχέδιο²⁸. Η κίνηση του Necati Bey, άνοιγε τον δρόμο για μια συνεργασία ανάμεσα στην πολιτική ηγεσία των δυο κοινοτήτων, «...που μπορεί στο μέλλον να εξελισσόταν σε μια ανταποικιακή πλατφόρμα, όπου η Κυπριακή ταυτότητα, αντί της Ελληνικής ή της Τουρκικής, της Μουσουλμανικής ή της Ορθόδοξης, μπορεί σταδιακά να επικρατήσει.²⁹».

Όμως δεν θα έπρεπε να δίνουμε στην κίνηση του Necati Bey αυθαίρετες ερμηνείες, όπως ο ίδιος ανέφερε και κατά την προ της εκλογής του περίοδο, όταν ο Henniker - Heaton τον ρώτησε ποια πολιτική θα ακολουθήσει στο Νομοθετικό Συμβούλιο, αν δηλαδή θα συμπαραταχθεί με τους Ελληνοκύπριους, αυτός ανταπάντησε, «Το έθνος μου με επέλεξε, ήρθα στην εξουσία κατόπιν εκλογής, με την υποστήριξη μιας μεγάλης πλειονότητας. Θα τοποθετηθώ όπου βρίσκονται τα συμφέροντα του έθνους μου...Είμαι ένας σοβαρός, ειλικρινής, εθνικιστής άντρας.³⁰». Όπως λοιπόν το θέτει και ο ίδιος, η καταψήφιση του νομοσχεδίου που πρότεινε η Βρετανική Διοίκηση υπαγορευόταν από την προάσπιση των συμφερόντων της κοινότητας του, η οποία του εμπιστεύθηκε την εκπροσώπηση της. Όντως ο Necati Bey κατά την διάρκεια της θητείας του

²⁷ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκλογή του Necati Bey στο Νομοθετικό Συμβούλιο και γενικά για την άνοδο του στην Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή, βλέπε, Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus: The first wave*. Oulu, 2005, σελ. 359 – 367.

²⁸ Κιζιλγιουρέκ Νιαζί, *Κύπρος, το αδιέξοδο των εθνικισμών*, Αθήνα, 1999, σελ.57. Ο Πλουτής Σέρβας αναφέρει στο βιβλίο του *Κυπριακό, Ευθύνες*, σελ. 84, ότι το Τουρκοκυπριακό μέλος που καταψήφισε το Βρετανικό νομοσχέδιο ήταν ο Dr Eyyub, το ίδιο υποστηρίζει και η Αναγνωστοπούλου Σία στο άρθρο της, «*Η Εκκλησία της Κύπρου και ο Εθναρχικός της ρόλος: 1878 – 1960 – Η «θρησκευτικοποίηση» της «κυπριακής» πολιτικής δράσης: Ένωση*», Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα, τεύχος: 68 - 69 – 70, Αθήνα, Ιούλιος 1998 – Μάρτιος 1999, σελ. 209. Για το ίδιο θέμα ο Altay Nevzat αναφέρει στο βιβλίο του *Nationalism amongst the Turks of Cyprus...*, σελ. 404, ότι ο Necati Bey και ο Eyyub Bey, τα δυο δηλαδή από τα τρία Τουρκοκυπριακά μέλη του Συμβουλίου απουσίαζαν από την ψηφοφορία του εν λόγω νομοσχεδίου, συναινώντας έμμεσα στην καταψήφιση του.

²⁹ Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus...*, σελ. 402.

³⁰ ο.π. σελ. 379.

πάλεψε για τα συμφέροντα της κοινότητας του, υποστηρίζοντας την αποδέσμευση του Ενκαφ από τον κρατικό έλεγχο, καθώς και την εκλογή του Mufti κατευθείαν από τον λαό αντί τον διορισμό του από τον Κυβερνήτη³¹. Σε καμία περίπτωση λοιπόν δεν μπορούμε να ερμηνεύσουμε την σύμπραξη των Τουρκοκυπριακών μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου με τους Ελληνοκύπριους πολιτευτές ως συναίνεση στο αίτημα της Ένωσης. Όπως το έθεσε ο ίδιος ο Necati Bey σε ομιλία του σε συγκεντρωμένο πλήθος, «Πάντα δούλεψα για το καλό του έθνους μου και χρησιμοποιώ την ψήφο μου ανάλογα. Ψήφισα πολλές φορές με την Κυβέρνηση και πολλές φορές με τα Ελληνικά μέλη όποτε πίστευα ότι ήταν για το καλό σας. Δεν θα έπρεπε να πιστεύετε ότι ο Necati Bey θέλει την Ένωση με την Ελλάδα επειδή ψήφισε μαζί με τους Έλληνες.³²».

Στις 21 Οκτωβρίου του 1931 σημειώνεται η Οκτωβριανή εξέγερση κατά την οποία μέλη της Ελληνοκυπριακής κοινότητας με αίτημα την Ένωση βαδίζουν προς το Κυβερνείο στην Λευκωσία και προκαλούν σοβαρές ταραχές. Επεισόδια σημειώθηκαν και σε άλλες πόλεις της Κύπρου από τις 21 μέχρι τις 24 του Οκτώβρη, με αποτέλεσμα έξι νεκρούς και τριάντα τραυματίες, καθώς επίσης και εκτεταμένες ζημιές σε κυβερνητικά κτίρια, συγκεκριμένα το σπίτι του Κυβερνήτη πυρπολήθηκε από το πλήθος την πρώτη μέρα της εξέγερσης, ενώ περίπου τρεις χιλιάδες άνθρωποι οδηγήθηκαν σε δίκη³³. Όλα ξεκίνησαν όταν ο Κυβερνήτης κάνοντας χρήση του δικαιώματος του όπως εισάγει ένα νόμο ανεξάρτητα από την συναίνεση ή όχι του Νομοθετικού Συμβουλίου, κάνοντας χρήση δηλαδή της Διαταγής εν Συμβουλίω (Order in Council), εισάγει νέους τελωνιακούς δασμούς. Ως αντίδραση ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς προτείνει την παραίτηση των Ελληνοκυπρίων μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου, το μπουκοτάζ των Βρετανικών προϊόντων και την άρνηση της πληρωμής του προβλεπόμενου φόρου από τους Ελληνοκυπρίους. Σε συναντήσεις που είχε η Εθνική Οργάνωση Κύπρου και τα Ελληνοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου σχετικά με την επικύρωση των προτεινόμενων από τον Μητροπολίτη Κιτίου μέτρων, οι Ελληνοκύπριοι πολιτευτές αρνήθηκαν να παραιτηθούν των θέσεων τους. Ο Μητροπολίτης Κιτίου λοιπόν προχώρησε στην έκδοση ενός μανιφέστου όπου εξέφραζε τις προσωπικές του απόψεις ζητώντας την Ένωση και στην παραίτηση του από το Νομοθετικό Συμβούλιο στις 17 Οκτωβρίου του 1931. Κάτω από το βάρος της λαϊκής εντολής για άμεση δράση,

³¹ Βλέπε σχετικά Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus...*, σελ. 367 – 388.

³² Αναφορά του τοπικού Διοικητή της αστυνομίας της Λευκωσίας στις 15 Οκτωβρίου του 1931, SA1/1576/1929/3, 384., αναφέρετε στο βιβλίο του Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus...*, σελ. 402.

³³ Σχετικά με όσα διαδραματίστηκαν στην εξέγερση του 1931 βλέπε, Panteli Stavros, *A History of Cyprus from foreign domination to troubled independence.*, κεφάλαιο έξι.

τα Ελληνοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου ακολουθούν τον Μητροπολίτη Κιτίου, υποβάλλοντας την παραίτηση τους στις 21 Οκτωβρίου και διακηρύττοντας τον πόθο για την Ένωση. Την ίδια μέρα πλήθος Ελληνοκυπρίων ξεχύθηκε στους δρόμους και επηρεαζόμενο από τις δυναμιτιστικές ομιλίες των Ελληνοκυπρίων πολιτευτών υπέρ της Ένωσης προχώρησε στην δημιουργία ταραχών έναντι Βρετανικών στόχων³⁴. Ο Κυβερνήτης Storrs, διέλυσε το Νομοθετικό Συμβούλιο, απέλασε μια ομάδα από δέκα Ελληνοκύπριους ηγέτες και εφάρμοσε μια σειρά από ανελεύθερους νόμους. Οι Ελληνοκύπριοι ηγέτες που απελάθηκαν ήταν οι Διονύσιος Κυκκώτης, αρχιερέας της εκκλησίας της Φανερωμένης της Λευκωσίας, ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος, ο Μητροπολίτης Κερύνειας Μακάριος, ο Θεοφάνης Τσαγκαρίδης, ο Θεόδωρος Κολοκασίδης, ο Σάββας Λοιζίδης, ηγέτες ενώσεων, ο Γεώργιος Χατζηπαύλου, ο Θεοφάνης Θεοδότου, μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου, ο Χαράλαμπος Βατυλιώτης και ο Κώστας Σκελέας, ηγέτες του Κομμουνιστικού κόμματος.

Η στάση των Τουρκοκυπρίων κατά την διάρκεια των ταραχών ήταν ουδέτερη. Σύμφωνα με τον Σταύρο Παντελή, η ηγεσία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και πιο συγκεκριμένα ο Necati Bey, κάλεσε τους Τουρκοκύπριους όπως να μην αναμειχθούν στις ταραχές, γιατί «Οι Έλληνες αδελφοί μας απαιτούν μόνο αυτό που είναι δικαίωμα τους.³⁵». Κατά τον Σταύρο Παντελή η στάση αυτή αποτελεί έκφραση της γενικότερης συνεργασίας που χαρακτηρίζει τις σχέσεις των δυο κοινοτήτων, η οποία ξεκίνησε όταν η Τουρκία και η Ελλάδα υπέγραψαν το 1930 μια σειρά από συμφωνίες προς επίλυση των μεταξύ τους διαφορών. Ο Altay Nevzat, εντούτοις αναφερόμενος στην αντίδραση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και συγκεκριμένα στην έκκληση που έκανε ο Necati Bey προς τους Τουρκοκύπριους δεν αναφέρει ότι οι Ελληνοκύπριοι διεκδικούν τα δικαιώματά τους μέσα από την εξέγερση του 1931. Συγκεκριμένα σε ανοικτή επιστολή που δημοσιεύθηκε στον τύπο από τον Necati Bey αναφέρει, «...οι πρόσφατες ενέργειες των Ελλήνων συμπατριωτών μας στην Λευκωσία, ειδικά εκείνες της νύχτας της 21^{ης} Οκτωβρίου δεν απευθύνονται στην κοινότητα μας, αλλά πρόκειται για γεγονότα που συνέβησαν ανάμεσα στους Έλληνες και την Κυβέρνηση. Συνεπώς το καθήκον μας σε τέτοιες τεταμένες στιγμές είναι να διατηρήσουμε την αμέτοχη στάση μας και να παραμείνουμε ήσυχoi...και να μην αναμειχθούμε με αυτές τις ενέργειες άμεσα ή έμμεσα...και να αφήσουμε τις αρμόδιες αρχές να χειριστούν το όλο θέμα. Την ίδια στιγμή είμαι πεπεισμένος ότι το γενικότερο συμφέρον της κοινότητας προστάζει να υπακούσουμε, όπως πάντα, σε όλα τα μέτρα που θα υιοθετηθούν και όλες τις εντολές που θα δοθούν

³⁴ ο.π., σελ. 118 – 120.

³⁵ ο.π., σελ. 131.

από την Κυβέρνηση...και ελέγχοντας τις ενέργειες μας να κάνουμε προσεκτικά βήματα που δεν θα επιτρέψουν ορισδήποτε παρεξηγήσεις.³⁶».

Με αυτή την δήλωση αφοσίωσης οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες καλούν την κοινότητα τους να μην προβεί σε ενέργειες που μπορεί να εκληφθούν από την Βρετανική Διοίκηση ως στασιαστικές και επαναλαμβάνουν την σύμπραξη τους με την Βρετανική πολιτική. Κατά μια έννοια όπως υποστηρίζει ο Μιχάλης Ατταλίδης «...οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες και η Τουρκία υποδέχθηκαν τα καταπιεστικά μέτρα που έλαβε η Βρετανική Κυβέρνηση κατά των Ελλήνων εθνικιστών. Παρ' όλα αυτά οι Τουρκοκύπριοι δεν εξαιρέθηκαν από τα μέτρα που λήφθηκαν.³⁷».

Οι ανελεύθεροι νόμοι που εισήχθηκαν αφορούσαν πέρα από την ανάκληση του Συντάγματος, την απέλαση Ελληνοκυπρίων ηγετών και την διάλυση του Νομοθετικού Συμβουλίου, ενώ επεκτάθηκαν και σε άλλους τομείς της πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Η Βρετανική Διοίκηση επέβαλε λογοκρισία στις εκδόσεις και στον τύπο, διαλύθηκαν τα πολιτικά κόμματα με απώτερο στόχο την καταστολή του κομμουνισμού, απαγορεύθηκαν οι συγκεντρώσεις πέραν των πέντε ατόμων με εξαίρεση τις κηδείες, τις αθλητικές συγκεντρώσεις, τους γάμους και τις δεξιώσεις, απαγορεύθηκε η είσοδος στην χώρα Κυπρίων που επέστρεφαν από το εξωτερικό ανεξάρτητα από τον λόγο για τον οποίο βρίσκονταν εκτός της χώρας, επεκτάθηκε η δικαιοδοσία της αστυνομίας και των μουκτάρηδων³⁸ σχετικά με την σύλληψη και την έκδοση ενταλμάτων έρευνας έναντι ύποπτων προσώπων, απαγορεύθηκε η ανύψωση της Ελληνικής σημαίας και η ανάκρουση των καμπάνων σε περιπτώσεις πέραν της κανονικής λειτουργίας, ενώ η παιδεία και των δυο κοινοτήτων πέρασε στον έλεγχο της Βρετανικής Διοίκησης με την διδασκαλία της Ελληνικής και της Τουρκικής ιστορία να απαγορεύεται, απαγορεύθηκαν επίσης η ανάρτηση εικόνων εθνικών ηρώων σε σχολεία και δημόσιους χώρους καθώς επίσης και η προβολή ταινιών με θέμα τον Κεμάλ Ατατούρκ και την Ελληνική βασιλική οικογένεια, ανακλήθηκε η διεξαγωγή δημοτικών εκλογών, οι εμπορικές ενώσεις διαλύθηκαν και τέλος επιβλήθηκε συλλογικό πρόστιμο στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα ύψους 34, 315 λιρών για την αποκατάσταση των ζημιών που προκάλεσαν οι εξεγερμένοι τον Οκτώβριο του 1931³⁹.

Παρά την καταπιεστική μορφή που πήρε η Βρετανική διακυβέρνηση στην Κύπρο, η Βρετανική Διοίκηση δεν έπαψε να ψάχνει για συνεργάτες στο εσωτερικό της Κυπριακής κοινωνίας, οι οποίοι θα προωθούσαν την Βρετανική

³⁶ Henniken – Heatton προς τον Parkinson στις 27 Σεπτεμβρίου 1932, CO 67/244/8, 59, αναφέρεται στο βιβλίο του Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus...*, σελ. 408.

³⁷ Attalides Michael, *Cyprus...*, σελ. 45.

³⁸ Ηγέτες τοπικών κοινοτήτων.

³⁹ Panteli Stavros, *A History of Cyprus...*, σελ. 133 – 136.

πολιτική. Χαρακτηριστικά ο Ρολάνδος Κατσιαούνης αναφέρει, «Ενώ κατά την περίοδο πριν από τα Οκτωβριανά η ανάδειξη σε δημόσιο αξίωμα προϋπόθετε την υποστήριξη του εκλογικού σώματος, με την αναστολή του συντάγματος, οι κάτοχοι των αξιωμάτων διορίζονταν απευθείας από την αποικιακή εξουσία, με βασικό κριτήριο την ετοιμότητα τους να εφαρμόσουν τη βρετανική πολιτική στα θέματα της εσωτερικής διακυβέρνησης...Τα ανώτατα αξιώματα τα οποία προορίζονταν για Κυπρίους, δηλαδή θέσεις στα δημοτικά συμβούλια και στο Συμβουλευτικό Σώμα, στελεχώθηκαν, επομένως από πρόσωπα προερχόμενα από την ιθύνουσα αστική τάξη της εποχής.⁴⁰».

Σε οικονομικό επίπεδο η κατάσταση στα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας και ειδικότερα στους αγρότες όλο και χειροτέρευε. Η βαριά φορολογία έπληττε κυρίως τις ασθενέστερες οικονομικές τάξεις εφόσον αυτή επιβαλλόταν έμμεσα με την αύξηση των τελωνιακών δασμών σε είδη πρώτης ανάγκης⁴¹. Με το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου ξεσπούν ταυτόχρονα και οι εργατικές κινητοποιήσεις από τα κατώτερα στρώματα που διεκδικούν τα εργασιακά τους δικαιώματα, αλλά και την επέκταση της κυβερνητικής πρόνοιας για τους άνεργους. Στην Κύπρο λοιπόν όπως διαφαίνεται από την αρθρογραφία της «Ελευθερίας» το 1940, δεν υπήρχε μόνο εργασιακή εκμετάλλευση, αλλά και έλλειψη δουλειών⁴². Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι λόγω του πολέμου στην Κύπρο έχει παρατηρηθεί μείωση του εμπορίου, των μεταλλευτικών εργασιών και των οικοδομικών εργασιών. Ως αποτέλεσμα, πλήθος εργατών έχουν μείνει άνεργοι, παράλληλα υπάρχει ζήτηση εργασίας και από τους αγρότες, οι οποίοι κατά τους χειμερινούς μήνες λόγω της μη απασχόλησης τους στα χωράφια, αναζητούν εργασία για να ζήσουν τις οικογένειές τους. Η μόνη άμεση λύση δίνεται από τα ανακουφιστικά έργα τα οποία προγραμματίστηκαν για το έτος 1940 από τον ετήσιο προϋπολογισμό. Όμως όπως αναφέρει ο αρθρογράφος τα ανακουφιστικά έργα προγραμματίσθηκαν να διενεργηθούν καθ' όλη την διάρκεια του έτους, πράγμα που εμποδίζει την μαζική πρόσληψη εργατών άμεσα εφόσον σύμφωνα με τον προϋπολογισμό δεν είναι δυνατό να πληρωθούν τα ημερομίσθια τους. Δεν υπάρχουν δηλαδή τα κονδύλια για την εργοδότηση όλων αυτών των εργατών γιατί, «Αι αναγραφόμεναι εις τον προϋπολογισμόν σχετικά πιστώσεις δεν δύνανται να διατεθούν αμέσως εκ του δημοσίου ταμείου, εφ' όσον αι πρόσοδοι πραγματοποιούνται βαθμιαίως.⁴³». Πραγματοποιούνται λοιπόν σε όλες τις πόλεις της Κύπρου απεργίες με αιτήματα την επέκταση των ανακουφιστικών έργων από

⁴⁰ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948.*, σελ. 42.

⁴¹ Panteli Stavros, *A History of Cyprus...*, σελ. 144.

⁴² Βλέπε σχετικά, «Τα εργατικά αιτήματα εν Αμμοχώστω», *Ελευθερία*, 17/02/1940,

⁴³ «Επίσπευση των Ανακουφιστικών.», ο.π., 01/03/1940.

την Κυβέρνηση και την κατοχύρωση των εργασιακών δικαιωμάτων των εργατών⁴⁴.

Παράλληλα σε πολιτικό επίπεδο την περίοδο μετά το 1931 την Κύπρο απασχολεί το αρχιεπισκοπικό ζήτημα. Το 1933 ο Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου, Κύριλλος Γ' πεθαίνει αφήνοντας τον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο της Κύπρου κενό. Ταυτόχρονα με δυο εκ των τριών εναπομεινάντων Μητροπολιτών να βρίσκονται στην εξορία μετά τα γεγονότα του Οκτωβρίου του 1931, ο μοναδικός Μητροπολίτης που βρίσκεται στην Κύπρο, ο Μητροπολίτης Πάφου Λεόντιος, στέφεται Τοποτηρητής του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου, αλλά δεν μπορεί να κινήσει τις διαδικασίες για την εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου, εφόσον σύμφωνα με τον καταστατικό χάρτη της Εκκλησία της Κύπρου ο Αρχιεπίσκοπος εκλέγεται από τον λαό και η εκλογή του επικυρώνεται από την Ιερά Σύνοδο με απαρτία τριών Επισκόπων⁴⁵. Και ενώ το 1937 πεθαίνει στην εξορία και ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς, η Βρετανική Διοίκηση εισάγει τους περίφημους «εκκλησιαστικούς νόμους», οι οποίοι απαγορεύουν σε άτομα που βρίσκονταν σε εξορία, δηλαδή στον Μητροπολίτη Κυρηνείας, σε άτομα που καταδικάσθηκαν για ανατρεπτική δραστηριότητα, δηλαδή στον Μητροπολίτη Πάφου και σε άτομα που δεν είναι ιθαγενείς Κύπριοι, να θέσουν υποψηφιότητα για την θέση του Αρχιεπισκόπου. Επίσης η Βρετανική Διοίκηση εισήγαγε σχετικό νόμο που προνοούσε την επικύρωση της εκλογής του νέου Αρχιεπισκόπου από την Κυβερνήτη της Κύπρου, πρακτική που παραπέμπει στην Οθωμανική περίοδο⁴⁶.

Κατά την διάρκεια λοιπόν της περιόδου της Παλμεροκρατίας, ο Τοποτηρητής Λεόντιος συσπείρωσε γύρω του τις ομάδες εκείνες που αντιπολιτεύονταν την Βρετανική πολιτική και τους Ελληνοκυπρίους αξιωματούχους που την προωθούσαν. Και ενώ όπως αναφέραμε οι Βρετανοί έψαχναν για συμμάχους στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, το ίδιο συμβαίνει και με την Τουρκοκυπριακή. Την περίοδο της Παλμεροκρατίας παρατηρείται η επάνοδος των συντηρητικών ηγετών του κύκλου του Ένκαφ, στην ηγεσία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, ενώ ταυτόχρονα οι εκσυγχρονιστές Τουρκοκύπριοι ηγέτες περιορίζονται στον ρόλο της αντιπολίτευσης, υποστηρίζοντας συγκρατημένα τις Ελληνοκυπριακές ενέργειες προς τον εκδημοκρατισμό του συστήματος διακυβέρνησης⁴⁷.

⁴⁴ «Τα Χθεσινά Εργατικά Γεγονότα – Διενεργήθηκαν Συλλήψεις Απεργών.», 29/02/1940, «Τα χθεσινά Εργατικά Γεγονότα – Η Απεργία των Δημοσίων Έργων», 29/02/1940, «Η Χθεσινή Διαδήλωσης Ανέργων – Συγκρούσεις μετά της Αστυνομίας.», Ελευθερία, 13/04/1940.

⁴⁵ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 52, για λεπτομερή αναφορά στο ζήτημα της χηρείας του Αρχιεπισκοπικού θρόνου της Κύπρου βλέπε Α. Tillyrides, *Cyprus 1931 – 1947, The outcome of the uprising of the Archbishopal Throne.*, Εκκλησία και Θεολογία III, (1982).

⁴⁶ Panteli Stavros, *A History of Cyprus...*, σελ. 147 – 148.

⁴⁷ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 53 – 55.

Όταν λοιπόν ξεσπά ο Β' Παγκόσμιος η Βρετανία ζητά την βοήθεια των αποικιακών λαών στην επερχόμενη αναμέτρηση με την χιτλερική Γερμανία. Στην Κύπρο το κλίμα μεταστρέφεται με την χαλάρωση των ανελεύθερών νόμων της Παλμεροκρατίας και γέρνει οριστικά υπέρ των Συμμαχικών Δυνάμεων όταν η Ελλάδα μπαίνει στον πόλεμο στο πλευρό των συμμάχων. Οι διακηρύξεις της Βρετανίας σχετικά με τον πόλεμο ενισχύουν την πεποίθηση των αποικιοκρατούμενων λαών ότι το τέλος αυτού του πολέμου θα φέρει την ελευθερία όχι μόνο των ατόμων αλλά και των εθνών⁴⁸. Οι Κύπριοι ανταποκρίνονται στο κάλεσμα της Βρετανίας και συμμετέχουν μαζικά και εθελοντικά στον πόλεμο. Οι Ελληνοκύπριοι λοιπόν «Πολεμούσαν για την Ελευθερία και την Ελλάδα»⁴⁹. Ενώ μαζική ήταν η συμμετοχή και των Τουρκοκυπρίων εθελοντών.

«Κατά τα χρόνια του πολέμου δημιουργήθηκε ένα νέο αποικιακό δόγμα στη βρετανική πολιτική που περιλάμβανε την τάση για αναγνώριση κάποιας ισοτιμίας στις σχέσεις της Αυτοκρατορίας με τους αποικιακούς λαούς, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, καθώς και την υπόσχεση για ενδυνάμωση της αυτοκυβέρνησης. Για το Υπουργείο Αποικιών, η παντελής απουσία κάθε μορφής εκπροσώπησης των γηγενών στην κυπριακή διοίκηση συνιστούσε μια κτυπητή ανωμαλία. Έτσι ασκήθηκαν πιέσεις στον Κυβερνήτη της περιόδου του πολέμου, Σερ Τσάρλς Γούλεϋ, να επαναφέρει κάποιο σύστημα συνταγματικής αντιπροσώπευσης.⁵⁰». Το 1941 αποφασίζεται να διενεργηθούν στην Κύπρο οι πρώτες δημοτικές εκλογές από την αρχή της Παλμεροκρατίας, το 1931, οι πολεμικές εξελίξεις όμως, με την κατάληψη της Ελλάδας τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου, οδηγούν στην αναβολή των προγραμματισμένων εκλογών. Εν τω μεταξύ ιδρύεται στην Κύπρο το πρώτο κόμμα από την εποχή της Παλμεροκρατίας, το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΑΚΕΛ) τον Απρίλιο του 1941. Ο χαρακτήρας του κόμματος ήταν φιλεργατικός και αντιφασιστικός, «...ενώ η αναφορά σε ζητήματα εθνικού χαρακτήρα, λόγω του ότι ίσχυαν ακόμα πλείστα όσα περιοριστικά μέτρα και διατάγματα, διατυπωνόταν με έμμεσο και ήπιο τρόπο.⁵¹». Προχωρώντας προς τον Νοέμβριο του 1941 συναντούμε την ίδρυση και της Παγκύπριας Συντεχνιακής Επιτροπής (ΠΣΕ) κάτω από την αιγίδα της οποίας βρίσκονταν όλες οι εργατικές συντεχνίες. Σε πολιτικό και συντεχνιακό επίπεδο λοιπόν οι αριστερές δυνάμεις της Κύπρου μέχρι το τέλος του 1941 έχουν ήδη οργανωθεί, ενώ οι αντίστοιχες δεξιές οργανώσεις και κόμματα θα

⁴⁸ ο.π. σελ. 66.

⁴⁹ Αβέρωφ Τσιότσα Ευάγγελος, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. – Κυπριακό, 1950 – 1963.*, Αθήνα, 1982, Τομ. Α, σελ. 14, βλέπε επίσης σχετικά, «*Η νομιμοφροσύνη της Σιντερέλλας.*», Ελευθερία, 27/04/1940.

⁵⁰ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας 1954 – 1959.*, Αθήνα, 2001, σελ. 37.

⁵¹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 68.

ξεκινήσουν να οργανώνονται δυο χρόνια αργότερα. Το ΑΚΕΛ παράλληλα άρχισε σταδιακά να διεισδύει στον μέχρι τότε άβατο χώρο της υπαίθρου, προσελκύοντας του ακτήμονες αγρότες και οργανώνοντας τους σε μορφωτικούς συλλόγους⁵². Τα μέλη των μορφωτικών συλλόγων άρχισαν ήδη από το 1940 δειλά - δειλά να εκφράζουν την αντίθεση τους προς το ισχύον καθεστώς όπου οι δανειστές χρημάτων και η Βρετανική Διοίκηση εκμεταλλεύονταν τους ακτήμονες αγρότες επιβάλλοντας την γενικότερη οπισθοδρόμηση του αγροτικού κλάδου. Ως αντίδραση προς τις διεκδικήσεις της αγροτικής μάζας οι «ευκατάστατοι αγρότες»⁵³, όπως τους απεκάλεσε ο Κυβερνήτης της Κύπρου Charles Woolley, συνενώθηκαν ιδρύοντας τον Μάιο του 1942 την Παναγροτική Ένωση Κύπρου (ΠΕΚ). Αρχίζουν λοιπόν σταδιακά οι συντηρητικές δεξιές δυνάμεις μέσα στην κοινωνία της Κύπρου να οργανώνονται εν όψει του κομμουνιστικού κινδύνου που απειλεί όχι μόνο τα συμφέροντα τους αλλά και το γενικότερο καλό της χώρας. Ιδρύεται λοιπόν τον Αύγουστο του 1943 το Κυπριακό Εθνικό Κόμμα (ΚΕΚ) το οποίο στις προγραμματικές του δηλώσεις δεσμεύεται να προστατεύσει τα ήθη, τα έθιμα, την οικογένεια, την θρησκεία και την πατρίδα από τις διαβρώσεις που διενεργούνται από τις πράξεις και τις απόψεις ατόμων και οργανισμών, εννοώντας το ΑΚΕΛ και τους οπαδούς του⁵⁴, στην ηγεσία του κόμματος βρισκόταν αρχικά ο Σάββας Χριστής, ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Θεμιστοκλή Δέρβη. Ενώ παράλληλα διαπιστώνεται και η διάσπαση του συνδικαλιστικού κινήματος που οδηγεί το 1943 επίσης, στην δημιουργία των Νέων Συντεχνιών οι οποίες συνενώθηκαν σε παγκύπρια βάση δημιουργώντας την Συνομοσπονδία Εργατών Κύπρου (ΣΕΚ) τον Οκτώβριο του 1944, ως αντίβαρο στις Παλαιές Συντεχνίες, όπως επικράτησε να ονομάζεται η Παγκύπρια Συνεργατική Επιτροπή (ΠΣΕ). Παράλληλα άρχισε ήδη από το 1941 να διαμορφώνεται ένας κεντρώος χώρος με κύριο εκπρόσωπο τον Ιωάννη Κληρίδη.

Στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα παρόμοιες διεργασίες λάμβαναν χώρα, καθώς αρχές του 1943 ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος Προστασίας της Τουρκικής Μειονότητας Κύπρου (ΚΑΤΑΚ)⁵⁵. Στο νέο κόμμα συμμετείχαν προοδευτικοί ηγέτες της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, όπως ο Necati Ozkan Bey και ο Fazil Kutsuk, αλλά «...εν τούτοις στην πλειονότητα της η ηγεσία του ΚΑΤΑΚ εξέφραζε βασικά την παλιά παραδοσιακά φιλοβρετανική ιθύνουσα τάξη της Λευκωσίας,

⁵² Βλέπε σχετικά Χρίστος Πέτας, *Το κίνημα των μορφωτικών συλλόγων 1939 – 1945.*, Λευκωσία, 1992.

⁵³ CO 67/317/9, Charles Woolley, Κυβερνήτης της Κύπρου προς Oliver Stanley, Υπουργό Αποικιών, 3 Ιουνίου 1943, αναφορά στο βιβλίο του Κατσιαούνη Ρολάνδου, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 73 – 74.

⁵⁴ «Αι προγραμματικάί θέσεις του Κυπριακού Εθνικού Κόμματος.», Ελευθερία, 10/08/1943.

⁵⁵ «Επιτροπή Τούρκων και Ίδρυσις Ταμείου.», 20/04/1943, «Η Οργάνωσις των Τούρκων.», 04/05/1943, ο.π..

δηλαδή τους δημοτικούς συμβούλους, τον επίτροπο του Ενκαφ Munir Bey...⁵⁶». Όπως αναφέρει ο Ρολάνδος Κατσιαούνης, στην Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή διενεργήθηκε η υπέρβαση του ρήγματος που υπήρχε «...μεταξύ των παραδοσιακά φιλοβρετανών παραγόντων και των εκπροσώπων του κεμαλισμού...⁵⁷» ώστε να αντιμετωπισθεί η αυξανόμενη πολιτική δραστηριότητα των Ελληνοκυπρίων. Στη συνέχεια υπό την καθοδήγηση του ΚΑΤΑΚ ιδρύθηκε η Ένωση Τούρκων Γεωργών από άτομα που αποχώρησαν από την Παναγροτική Ένωση Κύπρου (ΠΕΚ). Ιδίου τύπου διάσπαση διενεργήθηκε και στους κόλπους του συνδικαλιστικού κινήματος με εργάτες να αποχωρούν από την Παγκύπρια Συνδικαλιστική Επιτροπή (ΠΣΕ) και να ιδρύουν χωριστές Τουρκικές Συντεχνίες (LTAB). Και ενώ η Τουρκοκυπριακή πολιτική ηγεσία φαίνεται να είναι ενωμένη διαφαίνονται οι πρώτες ρήξεις με την αποχώρηση του Fazil Kutsuk από την σύσταση του ΚΑΤΑΚ και την ίδρυση ξεχωριστού κόμματος υπό την ονομασία Ενιαίο Τουρκικό Εθνικό Κόμμα Κύπρου (ΚΤΜΒΡ) το οποίο έχει ένα πιο λαϊκό χαρακτήρα. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά ο Πρόξενος της Ελλάδας στην Κύπρο, «Ο ιατρός Φατήλ Κουτσιούκ κατηγορείτο ότι παρέσυρε δια δημαγωγικών μεθόδων τους αγράμματους και ότι το κόμμα του ήτο κόμμα συφερτού.⁵⁸». Με τον ίδιο τρόπο ο ηγέτης του Ενιαίου Τουρκικού Εθνικού Κόμματος Κύπρου ίδρυσε λίγο αργότερα την Ένωση Τουρκικών Συντεχνιών (LTISB) απορροφώντας σταδιακά «...όλα σχεδόν τα μέλη της αντίστοιχης ομοσπονδίας, LTAB, η οποία συνδεόταν με το ΚΑΤΑΚ.⁵⁹».

Όταν λοιπόν το 1943 η Βρετανική Διοίκηση αποφασίζει να παραχωρήσει στον Κυπριακό λαό το δικαίωμα της αντιπροσώπευσης στα κοινά διενεργούνται οι πρώτες δημοτικές εκλογές από το 1931. «Οι δημοτικές εκλογές του Μαρτίου του 1943 ήταν και οι πρώτες εκλογές στην ιστορία της Κύπρου οι οποίες είχαν καθαρά ιδεολογικό χαρακτήρα. Στη Λευκωσία, Λάρνακα, Πάφο και Κερύνεια αντιπαρατάχθηκαν οι υποψήφιοι της Δεξιάς εναντίον των κεντροαριστερών συνδυασμών, οι οποίοι υποστηρίζονταν από το ΑΚΕΛ.⁶⁰». Ο κεντροαριστερός συνασπισμός κέρδισε την μάχη σε τρεις πόλεις της Κύπρου, εκλέγοντας Δήμαρχο και δημοτικούς συμβούλους που προσκείμενους σε αυτόν. Συγκεκριμένα στην Λευκωσία εκλέχθηκε ο Ιωάννης Κληρίδης, κύριος εκπρόσωπος του κεντρώου χώρου, στην Αμμόχωστο ο Πλουτής Σέρβας Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ το

⁵⁶ Για την πλήρη σύνθεση της ηγεσίας του ΚΑΤΑΚ βλέπε, «Επιτροπή Τουρκικών Συνδέσμων.», Cyprus Post, 24/04/1943.

⁵⁷ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 182.

⁵⁸ ΙΥΑΕ, 1944, Φάκελος 126/1, «Σημείωμα επί των δυο Τουρκικών κομμάτων εν Κύπρω», συνημμένο στην επιστολή Κουντουριώτη προς Υπουργείο Εξωτερικών, 15,06,1944, αναφέρεται στο βιβλίο του Κατσιαούνη Ρολάνδου, ο.π., σελ. 187.

⁵⁹ ο.π., σελ. 188.

⁶⁰ ο.π., σελ. 76.

1941 και στην Λεμεσό ο Αδάμ Αδάμαντος, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ⁶¹. Μπροστά στην ήττα στις εν λόγω δημοτικές εκλογές η Δεξιά αποφάσισε ότι είναι αναγκαίο να προτάξει ένα ενιαίο μέτωπο προς αντιμετώπιση της κομμουνιστικής απειλής των αριστερών δυνάμεων. Δημιουργείται λοιπόν όπως αναφέραμε το Κυπριακό Εθνικό Κόμμα (ΚΕΚ). Η νίκη των κεντροαριστερών δυνάμεων θορύβησε εκτός από την Δεξιά και την Βρετανική Διοίκηση η οποία υποστήριζε ότι «...δεν υπήρχε στην ελληνική κοινότητα αξιόπιστη φιλοβρετανική κατάσταση, αφού οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις στην Κύπρο ήταν οι εθνικιστές και οι κομμουνιστές. Αν και οι δυο αυτές δυνάμεις θεωρούνταν ως ανατρεπτικές...οι διαθέσεις των εθνικιστών ήταν ήπιες.⁶²».

Όσον αφορά την Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή τα αποτελέσματα δίνουν ένα ελαφρό προβάδισμα στο πιο λαϊκό συνδυασμό του Κιουτσούκ τουλάχιστον στη Επαρχία της Λευκωσίας. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά άρθρο της Ελευθερίας σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών «Εκ των Τούρκων ψηφοφόρων της Πρωτεύουσας ανερχομένων εις 920 προσήλθον και εψήφησαν 801, επέτυχον δε οι τρεις εκ του συνδυασμού του κ. Φαντίλ Κουτσούκ και ο αρχηγός του αντιπάλου συνδυασμού κ. Μ. Νετζαττή Οζκάν. Συγκεκριμένως επέτυχον οι κ. κ. Φαντήλ Κουτσούκ δια 584 λευκών ψήφων κατά 217 μαύρων, Νεζμή Αβκράν δια 521 κατά 282, Σονκρή Βευσή δια 419 κατά 310 και ο κ. Νετζαττή Οζκάν δια 455 κατά 346.» «Εκ των Τούρκων υποψηφίων Λάρνακος επέτυχον : Σουπή Κενάν δια ψήφων 271 και Οσμάν Κένιτζ δια ψήφων 262. Επιλαχόν ο Μ. Μουσταφά Ζεκή δια ψήφων 100.» «ΛΕΜΕΣΟΣ - «...ανεκηρύχθηκαν Δημοτικοί Σύμβουλοι εκ του Τουρκικού στοιχείου οι κ. κ. Ιμπραχίμ Μπουκιάη και Μεχμέτ Σείφουλλά Κιουπρουλού, κατόπιν αποχωρήσεως του ανθυποψηφίου κ. Χουσεϊν Σεφήκ οδοντίατρου.» «ΒΑΡΩΣΙΑ - «Εκ των Οθωμανών υποψηφίων επέτυχον οι κ. κ. Χακή Σουλειμάν δικηγόρος και Χασάν Γαλήπ έμπορος.⁶³».

Στην Ελληνοκυπριακή πολιτική σκηνή το 1944 γίνεται μια προσπάθεια για την δημιουργία ενός ενιαίου μετώπου από τον Τοποτηρητή Λεόντιο ο οποίος προωθεί την σύσταση ενός Εθνικού Συμβουλίου στο οποίο θα συμμετέχουν φορείς της Δεξιάς και της Αριστεράς πτέρυγας της πολιτικής σκηνής⁶⁴. Η κίνηση αυτή επιφέρει τις αντιδράσεις ορισμένων μελών του Κυπριακού Εθνικού Κόμματος, της Παναγροτικής Ένωσης Κύπρου και του κύκλου των πολιτευτών που πρόσκεινται στον κύκλο της συντηρητικής Μητρόπολης Κυρηνείας. «Στην

⁶¹ «Τα αποτελέσματα των Δημοτικών εκλογών εις την Λευκωσίαν και τας άλλας πόλεις.», 22/03/1943, «Τα αποτελέσματα των εκλογών Λευκωσίας και Βαρωσίων.», 23/03/1943, Ελευθερία.

⁶² Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 85.

⁶³ «Τα αποτελέσματα των Δημοτικών εκλογών εις την Λευκωσίαν και τας άλλας πόλεις.», Ελευθερία, 22/03/1943.

⁶⁴ «Η προς Εθνικήν συνεργασίαν προχθεσινή σύσκεψις των Κυπριακών κομμάτων.», ο.π., 20/10/1944.

άρνηση τους για συνεργασία, η συλλογιστική την οποία προέβαλλαν τα κόμματα της Δεξιάς ήταν ότι το ΑΚΕΛ στόχευε, μέσω της ιδεολογίας του, να υπονομεύσει την καθαρότητα της ελληνικής φυλής. Με βάση την ίδια συλλογιστική η επιδίωξη της Ένωσης από πλευράς της Αριστεράς δεν ήταν ειλικρινής αλλά δημαγωγική και ξεκινούσε από αντιβρετανικές προκαταλήψεις.⁶⁵». Η εν λόγω προσπάθεια φυσικά ναυάγησε, με την σύσταση μεν του Εθνικού Συμβουλίου, αλλά την συμμετοχή μόνο της Δεξιάς πτέρυγας στο όργανο αυτό, και το χάσμα ανάμεσα στις δυο παρατάξεις δεν πρόκειται να γεφυρωθεί σύντομα.

Τα επόμενα χρόνια οι εργατικές κινητοποιήσεις συνεχίζονται ενώ παράλληλα το κίνημα υπέρ της Ένωσης εμφανίζεται μαχητικότερο επ' ευκαιρία της επισκέψεως του προσωπικού αντιπροσώπου του Υπουργού Αποικιών, Σερ Κόσμο Πάρκινσον. Την ίδια στιγμή και ενώ οι Ελληνοκύπριοι επαναλαμβάνουν το αίτημα της Ένωσης, οι Τουρκοκύπριοι αντιδρώντας κατά της Ένωσης ζητούν την παραμονή της Κύπρου στους κόλπους της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και υποστηρίζουν ότι σε περίπτωση μεταβολής του καθεστώτος, η Κύπρος πρέπει να δοθεί στον νόμιμο δικαιούχο της, την Τουρκία.

Στις αρχές του 1946 προκηρύσσονται στην Κύπρο δημοτικές εκλογές από τις οποίες όμως δηλώνουν αποχή μερίδα των Τουρκοκυπριακών πολιτικών οργανώσεων. Σε άρθρο της η «Ελευθερία» αναφέρει σχετικά ότι «Μετά το παρελθόν Σάββατον, τελευταίαν ημέραν υποβολής υποψηφιοτήτων εν Λευκωσία δια τας προσεχείς δημοτικές εκλογάς και κατά την οποίαν οι Τούρκοι δημόται δεν υπέβαλον καμμίαν υποψηφιότητα, ο Διοικητής Λευκωσίας διέταξε και ετοιχοκλήθη έξωθι του Διοικητηρίου ειδοποίησις δια την οποίας παρίστατο γνωστόν, ότι παρετείνετο η προς υποβολήν υποψηφιοτήτων εκ μέρους του Τουρκικού στοιχείου προθεσμία μέχρι της χθες, 13 Μαΐου. Αλλά και η δευτέρα ούτη προθεσμία παρέλθεν άπρακτος, ουδενός Τούρκου δημότου υποβάλοντος υποψηφιότητα. Ως γνωστόν, αι δια το Τουρκικόν στοιχείον Λευκωσίας προωρισμέναί έδραι εν τω Δημοτικώ Συμβουλίω Λευκωσίας ήσαν τέσσαρες.» «Οι λόγοι της αποχής. - Εις αντιπρόσωπον της «Ελευθερίας» ο εκ των νυν υπηρετούντων Δημοτικών Συμβούλων Λευκωσίας Δρ Φαντήλ Κουτσούκ εξηγών χθες τους λόγους δι' ους η Τουρκική κοινότης απέσχε των εκλογών, είπεν, ότι κατά τας συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου τίθενται συνηθέστατα πολιτικά ζητήματα. Οσάκις παράστη εις τας συνεδριάσεις ο Αποικιακός Γραμματέας ή ο Διοικητής, οι Έλληνες Δημοτικοί Σύμβουλοι ζητούν εκ μέρους ολόκληρου του Συμβουλίου την ένωσιν της Κύπρου μετά της Ελλάδος. Επίσης κατά τας επισήμους ημέρας εις το Δημοτικόν μέγαρον Λευκωσίας ανυψούνται μόνον η Ελληνική σημαία, ενώ εις τα Δημαρχεία των άλλων πόλεων ανυψούνται

⁶⁵ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 119.

πλην της Ελληνικής και η Βρετανική και η Τουρκική. Το Τουρκικόν στοιχείον επιθυμεί, όπως ο εκάστοτε Αντιδήμαρχος είναι Τούρκος και ανά 15 έτη εκλέγετε δια μιαν πενταετίαν Τούρκος Δήμαρχος. Να υπάρξη επίσης και Τούρκος Δημοτικός Γραμματεύς, ως πρότερον, οι δε αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου να καταχωρίζονται εις τα πρακτικά Ελληνιστί και Τουρκιστί. Αι αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου να μεταφράζονται και εις την Τουρκικήν γλώσσαν. Ως έχουν σήμερον τα πράγματα οι Τούρκοι Δημοτικοί Σύμβουλοι, αποτελούν εις μειοψηφίαν, δεν λαμβάνονται υπ' όψιν. Αι ανωτέρω απόψεις, ως εδήλωσεν ο Δρ Φαντήλ Κουτσούκ προς τον συντάκτην μας, θα υποβληθούν δι' εγγράφου προς την Α.Ε. τον Κυβερνήτην. «Δια της ανωτέρω ενέργειας μας - προσέθηκεν ούτος - δεν επιδιώκομεν να δυσχεράνωμεν την Κυβέρνησιν, ούτε και να έλθωμεν εις σύγκρουσιν προς τον Ελληνικόν λαόν της Κύπρου. Με τους εν τω Συμβουλίω Έλληνας συναδέλφους δεν έχομεν κανένα ιδιαίτερον λόγον δυσαρρεσκείας ως έχουν όμως τα πράγματα, είμεθα υποχρεωμένοι να μη ταχθώμε αντιμέτωποι των απόψεων της Τουρκικής κοινότητος.»⁶⁶»

Όπως διαφαίνεται από την σχετική αρθρογραφία της «Ελευθερίας» την άποψη του Κιουτσούκ για αποχή από τις δημοτικές εκλογές τουλάχιστον στον δήμο Λευκωσίας, συμμερίζονται και άλλοι Τουρκοκύπριοι πολιτευτές. Πιο συγκεκριμένα άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι, «Δια χθεσινού προς τον Αποικιακόν Γραμματέα εγγράφου, υπογραφομένου υπό του Δρος Φαντίλ Κουτσούκ εκ μέρους του Κυπριακού Εθνικού Λαϊκού Κόμματος και των κ. κ. Αντνάν εκ μέρους του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος, Αχμέτ Γιαζή εκ μέρους του «Κατάκ» και Χασάν Φαχρή και Σουκρού Βευσή εκ μέρους των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων, η Τουρκική κοινότης Λευκωσίας, δικαιολογούσα την μη υπόδειξιν υποψηφίων της δια τας επικείμενας δημοτικές εκλογάς αναφέρει «Κατόπιν πολυετούς πικράς πείρας η Τουρκική κοινότης είναι πλήρως πεπεισμένη, ότι δυνάμει του ισχύοντος περί Δήμων Νόμου, δεν παρέχεται εις τους Τούρκους Δημοτικούς Συμβούλους η ευκαιρία να επιτύχουν ειλικρινή συνεργασίαν εν τοις Δημοτ. Συμβουλίοις ούτε και δύνανται ούτοι να προασπίσουν τα δίκαια και συμφέροντα της κοινότητος.» Εν τω εγγράφω αναφέρεται περαιτέρω, ότι το Τουρκικόν στοιχείον Λευκωσίας δεν θα μετάσχη των εκλογών, διότι «ουδείς τολμά να βαστάση επί των ώμων του το βάρος της ευθύνης του να παρακάθεται εις Συμβούλιον, εις το οποίον δεν έχει φωνή. Παρά μέχρις ότου θεσπισθή νέα νομοθεσία, προασπίζουσα τα δίκαια των μειονοτήτων.» Εν τέλει προτείνεται, όπως τα Δημοτικά Συμβούλια αποκλείονται από του να χειρίζονται

⁶⁶ «Προεκλογικοί λόγοι εν Λευκωσία. – Οι Τούρκοι ηγνόησαν και νέαν ευκαιρίαν υποβολής υποψηφιοτήτων.», Ελευθερία, 14/05/1946.

πολιτικά ζητήματα, εκλέγετε κατά περιόδους Τούρκος Δήμαρχος, διορισθή Τούρκος Βοηθός Δημοτικός Γραμματέυς κ.λ.π.⁶⁷».

Υπήρχαν όμως και εκείνοι που παρά τις δηλώσεις των Τουρκοκυπρίων πολιτικών, αποφάσισαν να θέσουν υποψηφιότητα στις δημοτικές εκλογές, πιο συγκεκριμένα η «Ελευθερία» αναφέρει ότι, «Εις συνομιλίαν μεθ' ημών ο Σουκρή Καναάν Βέης μας επληροφόρησεν, ότι τόσον η ιδική του υποψηφιότης, όσον και η του συναδέλφου του Σατή Χιλμή Βέη υπεβλήθησαν κατόπιν υποδείξεως της εν Λάρνακι Τουρκικής κοινότητος. Αναφερόμενος ο ούτος εις την αποχήν του εν Λευκωσία Τουρκικού στοιχείου, εδήλωσεν, ότι δεν έπρεπε να ληφθούν εσπευσμέναι αποφάσεις, εφόσον και το Τουρκικόν στοιχείον Αμμοχώστου υπέδειξεν υποψηφίους, οίτινες και ανεκηρύχθησαν ήδη Δημοτικοί Σύμβουλοι ελλείψη ανθυποψηφίων, προ παντός δε, εάν υπήρχε λόγος υπαγορεύων αποχήν, η περί ταύτης απόφασις θα έπρεπε να ληφθή κατόπιν γενικής συσκέψεως όλων των ανά την Νήσον Τουρκικών Δημοτικών Συμβουλίων.⁶⁸». Η προσπάθεια λοιπόν της Τουρκοκυπριακής πολιτικής σκηνής να εκβιάσει την ισότιμη αντιπροσώπευση της κοινότητας της σε επίπεδο τοπικών αρχών έπεσε στο κενό λόγω κακού συντονισμού. Τα τελικά αποτελέσματα των εκλογών ανάδειξαν Τουρκοκύπριους πολιτικούς στις θέσεις των δημοτικών συμβούλων παρά την αποχή που κήρυξε ο πολιτικός κόσμος της Λευκωσίας.

«Για τους Βρετανούς τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών του Ιουνίου του 1946 στην Κύπρο είχαν θέσει επί τάπητος την ανάγκη να δοθεί μια λύση στην εκκρεμότητα αναφορικά με το μέλλον του νησιού.⁶⁹». Η Βρετανική πολιτική σχετικά με τις αποικίες ήταν η παραχώρηση κάποιου είδους αντιπροσώπευσης στους κατοίκους της χώρας, αλλά ταυτόχρονα η παραμονή της αποικίας στα πλαίσια της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Αυτή ήταν και η πρακτική που θα ακολουθούσαν οι Βρετανοί στην Κύπρο. Στο Υπουργείο Εξωτερικών και στο Υπουργείο Αποικιών της Βρετανίας άρχισε λοιπόν να συζητείται ο τύπος αυτοκυβέρνησης που θα παραχωρείτο στην Κύπρο, καθώς και η διαδικασία εισαγωγής του. Η Βρετανία αποφάσισε να εμπλέξει τον πολιτικό κόσμο του νησιού στην διαδικασία της δημιουργίας του μελλοντικού συστήματος που θα εφαρμοζόταν στη Νήσο κάνοντας τους συνυπεύθυνους για την ομαλή λειτουργία του στο μέλλον. Αποφασίζεται λοιπόν η διεξαγωγή μιας Διασκεπτικής Συνέλευσης στην οποία θα κληθούν να συμμετέχουν πολιτικοί, συνδικαλιστές και εξέχοντα μέλη όλων των κοινοτήτων που απαρτίζουν την κυπριακή κοινωνία. Ο ρόλος της Διασκεπτικής έτσι όπως τον εννοούσαν οι Βρετανοί ήταν «Να προβεί

⁶⁷ «Οι Τούρκοι και αι εκλογαί.», ο.π. 16/05/1946.

⁶⁸ ο.π.

⁶⁹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ.201

σε εισηγήσεις προς την Κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητος σε ότι αφορά την μορφή του Συντάγματος το οποίο θα εγκαθιδρυθεί, ώστε να διασφαλιστεί η συμμετοχή του λαού στη διεύθυνση των εσωτερικών υποθέσεων του νησιού, λαμβανομένων υπόψη των συμφερόντων των μειονοτήτων.⁷⁰». Από την λίστα των προσκληθέντων στην Διασκεπτική απουσίαζαν οι εκκλησιαστικοί φορείς, τα μέλη των πολιτικών κομμάτων και η Ένωση Αγροτών Κύπρου (ΕΑΚ). Και από αυτούς όμως που προσκλήθηκαν τελικά μόνο μια μικρή μερίδα από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα αποφάσισε να συμμετέχει⁷¹. Πιο συγκεκριμένα αποδέχθηκαν την πρόταση του Κυβερνήτη όλοι οι Τουρκοκύπριοι, οι εκπρόσωποι της κεντροαριστεράς Παράταξης Εθνικής Συνεργασίας (ΠΕΣ) συμπεριλαμβανομένου και του ΑΚΕΛ και τρεις Ελληνοκύπριοι και ένας Μαρωνίτης παράγοντας του νησιού⁷².

Εν τω μεταξύ η άρση των εκκλησιαστικών νόμων το 1937 άνοιξε σταδιακά τον δρόμο για την πλήρωση του κενού Αρχιεπισκοπικού Θρόνου της Κύπρου. Το 1947 διενεργήθηκαν οι πρώτες αρχιεπισκοπικές εκλογές από τον καιρό της Παλμεροκρατίας. Η παράταξη της Δεξιάς υποστήριζε την εκλογή του Σιναίου Πορφύριου, τον οποίο πρότειναν από κοινού το Πατριαρχείο και η Εκκλησία της Ελλάδας καθώς επίσης ήταν αποδεκτός και από την Βρετανική Διοίκηση, ενώ οι κεντροαριστερές δυνάμεις υποστήριζαν την εκλογή του Τοποτηρητή Λεόντιου⁷³. Η τελική αναμέτρηση ανέδειξε νικητή με συντριπτική πλειοψηφία τον Λεόντιο, πράγμα που θορύβησε την Δεξιά καθώς και την Βρετανική Διοίκηση για το μέγεθος της επιρροής της αριστεράς στον λαό αλλά και στην εκκλησία. Ο Λεόντιος μετά την εκλογή του δεν συμπορεύτηκε με την αριστερά, αλλά προώθησε την δική του προσπάθεια για την δημιουργία ενότητας στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Όταν λίγους μήνες αργότερα ο Αρχιεπίσκοπος

⁷⁰ Σύσκεψη που έγινε στο γραφείο του Υπουργού των Αποικιών στις 7 Φεβρουαρίου 1947, CO 537/2477, βλέπε επίσης σχετικά, «Διάγγελμα της Α.Ε. του Κυβερνήτου δια τας Συνταγματικές μεταρρυθμίσεις. – Ωρίσθη ως Πρόεδρος της Διασκεπτικής Συνελεύσεως ο Αρχιδικαστής της Κύπρου.», Ελευθερία, 10/07/1947.

⁷¹ «Απεστάλησαν προσκλήσεις δια την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν – Αι Νέαι Συντεχνίαι απήντησαν, ότι δεν θα προσέλθουν.», 09/07/1947, «Οι Έλληνες λειτουργοί της Μέσης Παιδείας δεν θα μετάσχουν της Διασκεπτικής Συνελεύσεως.», 17/07/1947, «Οι Ιατροί, οι Καθηγηταί και η Διασκεπτική Συνέλευσις.», 24/07/1947, «Δημοσιογραφική σύσκεψις επί της Κυβερνητικής προσκλήσεως. – Η πλειονότης των Κυπριακών εφημερίδων ετάχθη υπέρ της αποχής εκ της Διασκεπτικής Συνελεύσεως.», 30/07/1947, Ελευθερία.

⁷² Σέρβας Πλουτής, Κυπριακό Ευθύνης, σελ. 128 – 129, βλέπε επίσης σχετικά, «Η χθεσινή εναρκτήριος συνεδρία της Διασκεπτικής. – Η Α.Ε. ο Κυβερνήτης, προσφωνών τους συνέδρους διεκήρυξεν, ότι από αυτούς εξαρτάται να κάμουν καλόν ή κακόν δια την Κύπρον, διέψευσε δε ισχυρισμούς, ότι το σύνταγμα έχει συνταχθή ήδη εν Λονδίνω. – Η Διασκεπτική απετελέσθη από 10 Έλληνας, 7 Τούρκους και 1 Καθολικόν.», Ελευθερία, 02/11/1947.

⁷³ «Μεγάλη πλειοψηφία υπέρ των Λεοντικών Συνδυασμών – Προβλέπεται θλιβερόν αδιέξοδον εάν η Εκλογική Συνέλευσις επιμείνη εις την εκλογήν του Τοποτηρητού και ούτος εμμείνη εις την απόφασιν του ν' αποκρούση την εκλογήν του.», ο.π., 06/05/1947.

πεθαίνει⁷⁴, προκηρύσσονται νέες εκλογές στις οποίες αναδεικνύεται νέος Αρχιεπίσκοπος ο Μακάριος Μυριανθέως⁷⁵, του κύκλου της Κερυνείας τον οποίο υποστήριζε σύσσωμη η Δεξιά πτέρυγα του πολιτικού κόσμου της Ελληνοκυπριακής κοινότητας.

Παράλληλα η πρώτη συνεδρία της Διασκεπτικής φέρνει στο φως την διάσταση απόψεων ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους μέλη της Παράταξης Εθνικής Συνεργασίας σχετικά με τις ελευθερίες που θα είχε το σώμα της Διασκεπτικής στην διαμόρφωση του νέου Συντάγματος και τους όρους αποδοχής της εντολής για συμμετοχή στις διεργασίες της Διασκεπτικής Συνέλευσης.

Οι Τουρκοκύπριοι μέλη της Διασκεπτικής καθώς και ο μοναδικός αντιπρόσωπος της Μαρωνίτικης κοινότητας, συνταυτίσθηκαν με την Βρετανική άποψη για την δημιουργία ενός Συντάγματος που θα παρείχε περιορισμένες εξουσίες στα εκλεγμένα μέλη του νομοθετικού σώματος, ενώ οι Ελληνοκύπριοι μέλη της Παράταξης Εθνικής Συνεργασίας (ΠΕΣ) που συμμετείχαν στην Διασκεπτική ζητούσαν στην ουσία πλήρη Αυτοκυβέρνηση χωρίς όρους που θα απόδιδε την εξουσία στον λαό. Η στάση που κράτησαν κατά την διάρκεια της Διασκεπτικής τα Τουρκοκυπριακά μέλη της είναι εμφανής σε μια σειρά άρθρων που δημοσίευσε η Ελευθερία καλύπτοντας το γεγονός. Πιο συγκεκριμένα οι βολές κατά των Ελληνοκυπρίων από μέρους των Τουρκοκυπρίων μελών της Διασκεπτικής επικεντρώνονταν στο αίτημα των πρώτων για Ένωση και στον ισχυρισμό ότι η Διασκεπτική θα χρησιμοποιείτο από τους Ελληνοκυπρίους ως όχημα που θα οδηγούσε αρχικά μεν στην αυτοκυβέρνηση αλλά σε βάθος χρόνου θα κατέληγε στην Ένωση. Ο Φαζίλ Κιουτσούκ γράφει σε σχετικό άρθρο του, «...οι Έλληνες συμπατριώται θα έκαμναν πολύ καλύτερα εάν, καθ' όν χρόνο γεμίζουν τα θυλάκια των υπό την Βρετανική σημαία και απολαμβάνουν της ανέσεως και της ευημερίας. Αι οποίαι πάντοτε συμπορεύονται με την σημαία ταύτην, ανεγνώνον ότι είναι τον «Σωτήρα» των που καλούν αγνωμόνως «ν' αποσυρθή εκ της νήσου ταύτης.»...μια μόνο θεραπεία υπάρχει εις την υπόθεσιν ταύτην και η θεραπεία είναι «Να κηρυχθή πάραυτα εκ της Κυβερνήσεως ως έκνομον το αηδές αυτό κίνημα υπέρ της Ενώσεως, εκείνοι δε, οίτινες έχουν ορκισθή πίστην εις το κίνημα τούτο, να επανέλθουν άνευ απωλείας και του ελαχίστου χρόνου εις την «μητέρα χώραν» των...⁷⁶».

⁷⁴ «Συλλυπητήρια επί τω θανάτω του αοιδίμου Αρχιεπισκόπου.», ο.π., 28/07/1947.

⁷⁵ «Ο Κυπριακός λαός διεδήλωσε δια της ψήφου του την εμπιστοσύνην του προς τον Άγιον Κυρηνείας.», ο.π., 07/10/1947.

⁷⁶ «Δυο χαρακτηριστικά άρθρα δια το Κυπριακόν ζήτημα – Θα απευθυνθούν συντόμως προσκλήσεις δια την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν. – Τουρκική εφημερίς ζητεί να τεθή εκτός νόμου η κίνησις δια την Ένωσιν.», ο.π., 24/04/1947.

Η προσπάθεια της Διασκεπτικής τελικά ναυάγησε το 1948, δημιουργώντας την πρώτη «χαμένη ευκαιρία»⁷⁷ για την ειρηνική διέξοδο από το τέλμα που προκάλεσε η Παλμεροκρατία και την επιστροφή στην ομαλότητα μέσω της συνταγματικής οδού⁷⁸. Οι Τουρκοκύπριοι πάντως δήλωσαν την υποστήριξη τους στην Βρετανική Διοίκηση και επέρριψαν ευθύνες στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα για το ναυάγιο της Διασκεπτικής. Πιο συγκεκριμένα η Ελευθερία αναφέρει σε άρθρο της τις δηλώσεις του Σουπή Κεναάν μετά το τέλος της Διασκεπτικής γράφοντας ότι, «Ο κ. Σ. Κεναάν (Δημοτικός Σύμβουλος Λάρνακος) συνεφώνησεν επί των όρων εντολής ως ούτοι ηρμηνεύθησαν υπό του Προέδρου, προσέθεσε δε, ότι οι Τούρκοι αντετίθενται εις αυτοκυβέρνησιν οδηγούσαν προς την Ένωσιν, την οποίαν κατηγορηματικώς οι Τούρκοι απορρίπτουν. Συνεχίζων ο κ. Κεναάν είπε, ότι οι όροι της εντολής έχουν τόση ελαστικότητα, ώστε, εάν δείξωμεν καλήν θέλησιν, θα δυνηθώμεν να καταρτίσωμεν σύνταγμα με αντικειμενικόν σκοπόν την αυτοκυβέρνησιν. Εναπόκειται εις ημάς τώρα ν' αποφασίσωμεν εάν ο Κυπριακός λαός θα ανεχθή να συνεχιστή το υφιστάμενον ανελεύθερον και καταπιεστικό καθεστώς. Πάντως οιαδήποτε και αν είναι η απάντησις του Υπουργού ημείς οι Τούρκοι θα εξακολουθήσωμεν να εργαζώμεθα δια την ευημερίαν της νήσου».⁷⁹».

Την ίδια γνώμη για το ποιος ευθύνεται για την αποτυχία της Διασκεπτικής φαίνεται να έχει και η Βρετανία που κατηγορεί τους Ελληνοκυπρίους για εσωτερικό ανταγωνισμό που προκάλεσε και την εν λόγω αποτυχία. Χαρακτηριστικά η Ελευθερία αναφέρει, «Η αυτή επιθεώρησις «Εκονομιστ» παρατηρεί, ότι η Κύπρος είναι οξύτατα διηρημένη σήμερον ουχί από της απόψεως του Ελληνικού πληθυσμού και του Τουρκικού στοιχείου, αλλά λόγω της διαφωνίας μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς. Η Δεξιά, καθοδηγούμενη υπό της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, προμαχεί της Ενώσεως, προτιμών, εις περίπτωσιν καθ' ήν δεν ήθελεν εξασφάλισιν την Ένωσιν, την Αγγλικήν διοίκησιν παρά την διοίκησιν της Αριστεράς. Η Αριστερά παράταξις - γράφει ο

⁷⁷ Για το κατά πόσο η Διασκεπτική αποτελούσε «χαμένη ευκαιρία» για το Κυπριακό, βλέπε σχετικά, Kelling George, *Countdown to rebellion – British policy in Cyprus 1939 – 1955*, New York, 1990, σελ. 72 – 78, Σέρβας Πλουτής, *Κυπριακό Ευθύνες*, σελ. 132 – 135, Χατζηβασιλείου Εύανθης, *Το Κυπριακό ζήτημα, 1887 – 1960, η Συνταγματική πτυχή*, Αθήνα, 1998, σελ. 60 – 65, Ηρακλείδης Αλέξης, *Το Κυπριακό, Σύγκρουση και Επίλυση*, Αθήνα, 2002, σελ. 31 – 39.

⁷⁸ «Ανεβλήθησαν επ' αόριστον αι Συνεδρίαί της Διασκεπτικής.», 22/05/1948, «Διελύθη επί τέλους το αντικυπριακόν συγκρότημα της Διασκεπτικής Συνελεύσεως. – Ο Κυβερνήτης edήλωσε χθες, ότι δεν μελετάται μεταβολή της επί της Νήσου κυριαρχίας και ότι δεν υπάρχει πρόθεσις διεξαγωγής Αγγλοελληνικών διαπραγματεύσεων δια την Ένωσιν. – Υπό ποίας συνθήκας δύναται να επανεξετασθή το Συνταγματικόν ζήτημα. – Ενθουσιώδη χειροκροτήματα των Τουρκικών μελών.», Ελευθερία, 13/08/1948.

⁷⁹ «Το ζήτημα των «όρων εντολής» παρεπέμφθη εις τον Υπουργόν. – Οκτώ εκ των δέκα Ελληνικών μελών κατέθεσαν έγγραφον εκφράζον τας γνώμας των περί Συντάγματος. – Ο Σερ Έντουαρντ Τζάκσον ανέλαβε να διαβιβάσῃ το έγγραφον προς των Υπουργόν, εκ της απαντήσεως του οποίου θα κριθή και η τύχη της Διασκεπτικής.», ο.π., 19/11/1947.

«Εκόνομιστ» - είναι εν ολιγάριθμον αλλ' ικανώς διευθυνόμενον Κομμουνιστικόν Κόμμα, το οποίον εν συνδυασμῷ με μερικούς συνοδοιπόρους αξιού αυτοκυβέρνησιν. Ούτε όμως η παράταξις αυτή φαίνεται ικανοποιημένη εκ του προσφερομένου Συντάγματος.⁸⁰».

Η αντίδραση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας κατά του Ελληνοκυπριακού αιτήματος της Ένωσης εκφράζεται από τα Τουρκοκυπριακά μέλη της Διασκεπτικής τόσο στα έδρανα του Αγγλικού Λυκείου όπου λάμβαναν χώρα οι συνεδρίες του σώματος, όσο και στους δρόμους της πρωτεύουσας. Χαρακτηριστικά η Ελευθερία αναφέρει ότι μετά την διάλυση της Διασκεπτικής οι Τουρκοκύπριοι πολιτικοί ηγέτες διοργάνωσαν αντιενωτικό συλλαλητήριο. Το άρθρο αναφέρει ότι, «Διενεργήθηκε την περασμένη Κυριακή συλλαλητήριο στην πλατεία της Αγ. Σοφίας στη Λευκωσία από μερικές χιλιάδες Τούρκων. «Κατ' αυτό ωμίλησαν οι κ. κ. Φαντίλ Κορκούτ δικηγόρος, Φαντίλ Κουτσούκ ιατρός, Ραούφ Ντενκτάς δικηγόρος, Μεχμέτ Σαλίχ Χότζα εκ Λευκωσίας, Φαίζ Καϊμακ έμπορος εξ Αμμοχώστου, Μ. Ντανά ιεροκήρυξ εκ Πάφου, Κεμάλ Ντενιζ Γενικός Γραμματεύς της Τουρκικής Πέκ, Ναζίφ Ντενιζέρ οδοντίατρος εκ Λεμεσού και Σουπή Κεναάν έμπορος εκ Λάρνακος. Όλοι οι ομιληταί κατεφέρθησαν εναντίον της Ενώσεως, όσον και της Αυτοκυβερνήσεως, και, ως ήτο επόμενο, διεκήρυξαν, ότι η Τουρκική μειονότης είναι πλήρως ευχαριστημένη από την Αγγλική διακυβέρνησιν. Περαιτέρω είπον, ότι εις περίπτωσιν πραγματοποιήσεως της Ενώσεως ή της Αυτοκυβερνήσεως η Τουρκική μειονότης θα εδεινοπάθει, ανέφεραν δε ως παράδειγμα τα Δημοτικά Συμβούλια των πόλεων, ανακριβώς ισχυρισθέντες, ότι η Ελληνική πλειοψηφία φροντίζει δήθεν μόνον υπέρ των συμφερόντων των Ελλήνων δημοτών προς βλάβην της Τουρκικής μειονότητος! Ο εκ των ομιλητών κ. Φαντίλ Κορκούτ είπε, συν άλλοις, ότι εις περίπτωσιν καθ' ήν η Μ. Βρετανία ήθελεν εγκαταλείψη την Κύπρον, θα ώφειλε να παραδώση την Νήσον εις την Τουρκίαν και εις ουδεμίαν άλλην χώραν. Εν τέλει ενεκρίθη τηλεγράφημα προς τον Άγγλον Πρωθυπουργόν, τον Υπουργόν των Αποικιών, τον Υπουργόν των Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, το Πρόεδρον της Τουρκικής Δημοκρατίας, τον Τούρκον Πρωθυπουργόν και τα τηλεγραφικά πρακτορεία Ρέουτερ και «Ανατολή», ει το οποίον αναφέρουν, ότι 20.000 Τούρκοι του Συλλαλητηρίου (Σ.Ε. - Ο όλος Τουρκικός πληθυσμός, ήτοι άνδρες, γυναίκες και παιδιά, συμφώνως προς την τελευταίαν απογραφήν, δεν υπερβαίνει τα 80.000) απορρίπτουν τόσον την Ένωσιν, όσον και την

⁸⁰ «Εις ποιούς λόγους αποδίδεται η εν Κύπρω καταφορά κατά του Κυπριακού Συντάγματος. – Η Νήσος είναι διαιρεμένη εις δυο παρατάξεις, την Αριστερά και την Δεξιάν, και έκαστη φοβήται την αντίπαλον.», ο.π., 15/05/1948.

Αυτοκυβέρνησιν, φρονούντες ότι και η μια και η άλλη λύσις θα ζημιώση την Νήσον και θα βλάψη την Τουρκικὴν μειονότητα.⁸¹».

«Καταλήγοντας, το 1947 - 1948 μπορεί να θεωρηθεί η απαρχή του Κυπριακού ζητήματος στη σημερινή εποχή για τρεις λόγους: (1) τη βρετανική πρωτοβουλία για αλλαγή, με την πρόταση για αυτοκυβέρνηση, (2) τη σταθερή ελληνοκυπριακή άρνηση και την προβολή της Ένωσης ως της μόνης αποδεκτής λύσης, και (3) την έντονη δραστηριοποίηση προς την αντίθετη κατεύθυνση από την πλευρά των Τουρκοκυπρίων...⁸²».

Προχωρώντας προς το 1950 η Ελληνοκυπριακή κοινότητα εκφράζει ειρηνικά και μαζικά για πρώτη φορά από το 1931 την θέληση της για Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα μέσω του Δημοψηφίσματος που διενεργήθηκε στις 15 Ιανουαρίου του 1950 υπό την αιγίδα της Εθναρχίας της Κύπρου. Τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος καταδεικνύουν τον πόθο σύσσωμης της Ελληνοκυπριακής κοινότητας για την Ένωση. Σχετικό άρθρο της Ελευθερίας αναφέρει στις 17 Ιανουαρίου ότι μέχρι στιγμής έχει ψηφίσει το 90% των Ελληνοκυπρίων, και με το τέλος της ψηφοφορίας της ερχόμενη εβδομάδα υπολογίζεται ότι θα έχει ψηφίσει το 95% των Ελληνοκυπρίων. Ενώ στην συνέχεια το ίδιο άρθρο αναφέρει ότι, «Εμπρός εις την θέλησιν και την αποφασιστικότητα ταύτην δεν ίσχυσαν ούτε των ισχυρών «προστατών» αι «φιλικαί» συστάσεις, ούτε των εφημέρων σκοπιμοτήτων τα πτερόντα σοφίσματα.⁸³». Οι εν λόγω δηλώσεις της Ελευθερίας μας προκαλούν το ερώτημα ποιοι είναι αυτοί οι «ισχυροί προστάτες» που προσπάθησαν με φιλικές συστάσεις να μεταβάλουν την θέληση των Ελληνοκυπρίων. Σύμφωνα με τον Νίκο Κρανδιώτη η ανταπόκριση της Ελληνικής κυβέρνησης στην εξαγγελία του δημοψηφίσματος μας αποκαλύπτει ποιους ίσως εννοεί η Ελευθερία ως «ισχυρούς προστάτες». Συγκεκριμένα ο Κρανδιώτης αναφέρει, «Η επίσημη όμως αντίδραση της Ελληνικής Κυβέρνησης υπήρξε αρνητική. Ύστερα από την επίσκεψη του Βρετανού Πρεσβευτή στον Υπουργό Εξωτερικών Παν. Πιπινέλη, εκπρόσωπος του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών δήλωσε ότι «η Δημοσιογραφική και Κοινοβουλευτική συζήτησις επί της εν Κύπρω εσωτερικής διενέξεως - επί της προτεινομένης ενώσεως μετά της Ελλάδος - είναι ανεύθυνος και διεξάγεται υπό ανευθύνων προσώπων. Υπό τας παρούσας συνθήκας αι τοιάυται συζητήσεις είναι επιζήμιοι και καταστροφικαί εις τα συμφέροντα του Ελληνικού λαού». Είναι φανερό ότι οι δηλώσεις αυτές έγιναν κάτω από την πίεση της Βρετανικής και της Αμερικανικής Κυβέρνησης, και είναι ενδεικτικές των σοβαρών ξένων

⁸¹ «Τουρκικόν Συλλαλητήριον υπέρ του Καθεστώτος.», ο.π., 30/11/1948.

⁸² Ηρακλείδης Αλέξης, *Κυπριακό πρόβλημα 1947 – 2004, Από την Ένωση στην Διχοτόμηση*, Αθήνα, 2006, σελ. 88.

⁸³ «Σύμπας ο Ελληνικός Λαός της Κύπρου Εψήφισεν Ένωσιν», Ελευθερία, 17/01/1950.

επεμβάσεων στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας...⁸⁴». Όπως το έθεσε σαφέστερα και ο Γεώργιος Παπανδρέου σε επιστολή προς τον Δήμαρχο Λευκωσίας Θεμιστοκλή Δέρβη, «Η Ελλάς αναπνέει σήμερα με δυο πνεύμονας, τον μεν αγγλικόν τον δε αμερικανικόν και δι' αυτό δεν ημπορεί, λόγω του κυπριακού, να κινδυνεύσει να πάθη από ασφυξίαν.⁸⁵».

Η γενικότερη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα την προκειμένη στιγμή δεν της επιτρέπει να υποστηρίξει τον αγώνα της Κυπριακής αντιπροσωπίας που στάλθηκε στην Αθήνα για να προσκομίσει του τόμους υπογραφών του δημοψηφίσματος και να ζητήσει από την «μητέρα πατρίδα» να λάβει θέση σχετικά με την ένωση. Πιο συγκεκριμένα οι Αλεξανδράκης, Λαγάκος, Θεοδωρόπουλος, αναφέρουν «Η Ελλάς όμως από την πλευρά της μόλις είχε βγει από μια βαθύτατη τραυματική εμπειρία. Πέρασε πόλεμο, πολύχρονη κατοχή και, χωρίς να προλάβει να χαρεί την ειρήνη, έζησε τα επώδυνα χρόνια του εμφυλίου. Ύστερα από μια δεκαετή ταλαιπωρία βρίσκεται το 1950 στην ανάγκη που της επιβάλλει ο ψυχρός πόλεμος να φροντίσει για την ασφάλεια της και να αρχίσει να προετοιμάζει την είσοδο της στο ΝΑΤΟ. Γι' αυτό έχει σε εκείνη την περίοδο άλλες προτεραιότητες από εκείνες της Λευκωσίας.⁸⁶». «...η Κυπριακή Αντιπροσωπεία δεν έκρυβε την πρόθεση της να ζητήσει να καταθέσεις την προσφυγή στον ΟΗΕ μια χώρα του Ανατολικού Συνασπισμού, στην περίπτωση που δεν θα δεχόταν να το κάμει η Ελληνική Κυβέρνηση. Ενδεικτικά ανέφεραν την Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία.⁸⁷». Η Ελληνοκυπριακή ηγεσία, πια υπό τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Γ' ο οποίος είχε εκλεγεί πανηγυρικά τον Ιούνιο του 1950 στη θέση του εκλιπόντος Μακαρίου Β', αρχίζει να πιέζει την Ελλάδα για ενεργή δράση στο θέμα του Κυπριακού και πιο συγκεκριμένα προς την εγγραφή του Κυπριακού στον ΟΗΕ. Ο Μακάριος λοιπόν προσπαθεί να πιέσει την Ελληνική κυβέρνηση μέσω απειλών, ότι θα εγγράψει το Κυπριακό με την συνεργασία μια τρίτης χώρας είτε του ανατολικού συνασπισμού είτε του τρίτου κόσμου, ενώ παράλληλα κινητοποιεί την ελληνική κοινή γνώμη υπέρ του αιτήματος της Κύπρου. «Έτσι οι Ελληνικές Κυβερνήσεις σύρονται σιγά - σιγά προς την κατεύθυνση που έχει επιλέξει η Λευκωσία. Και τότε σε Επιτροπές του ΟΗΕ, τότε στην ολομέλεια της Γεν. Συνελεύσεως αρχίζει να προφέρεται η λέξη «Κυπριακό» από τους Έλληνες αντιπροσώπους. Χωρίς πάντως συνέχεια.⁸⁸».

⁸⁴ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια, Κύπρος 1950 – 1960.*, Αθήνα, 1981, σελ. 41.

⁸⁵ Σέρβας Πλουτής, *Κυπριακό Ευθύνες.*, σελ. 152 – 153.

⁸⁶ Μενέλαος Αλεξανδράκης, Βύρων Θεοδωρόπουλος, Ευστάθιος Λαγάκος, *Το Κυπριακό 1950 – 1974, μια ενδοσκοπήση.*, Αθήνα, 1987, σελ. 21.

⁸⁷ Αβέρωφ – Τσιτσα Ευάγγελος, *Ιστορία χαμένων ευκαιριών...*, σελ. 23 – 24.

⁸⁸ Αλεξανδράκης, Θεοδωρόπουλος, Λαγάκος, *Το Κυπριακό...*, σελ. 22.

Λίγο μετά την εκλογή του ο Μακάριος επισκέπτεται την Αθήνα με σκοπό να πιέσει την Ελλάδα προς την ανάληψη πρωτοβουλιών σχετικά με το Κυπριακό, και ενώ το Συμβούλιο των Αρχηγών των Κομμάτων της Ελλάδας αποφάσισε την επιδίωξη συζήτησης του Κυπριακού στα πλαίσια της «πατροπαράδοτης Ελληνοαγγλικής φιλίας», ο Πρωθυπουργός της χώρας εγκαταλείπει την σκέψη οποιασδήποτε πρωτοβουλίας εκ μέρους των Αθηνών προς την εν λόγω κατεύθυνση⁸⁹. Προχωρώντας όμως προς το 1952 και ενώ ο Νικόλαος Πλαστήρας διαδέχεται τον Σοφοκλή Βενιζέλο στην πρωθυπουργία της Ελλάδας, ο Μακάριος επισκέπτεται ξανά την Αθήνα. Κατά τις μυστικές συναντήσεις του Μακαρίου εκείνη την περίοδο με διάφορους εξέχοντες Έλληνες καθώς και με τον Γεώργιο Γρίβα γίνεται λόγος για την διεξαγωγή ένοπλου αγώνα με στόχο την Ένωση. Ο Μακάριος αν και διστακτικός στην αρχή στη συνέχεια υπέκυψε στην γνώμη των «αδιάλλακτων» για την ανάγκη ένοπλης δράσης⁹⁰.

Και ενώ η στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης σε επίσημο επίπεδο παραμένει η ίδια, προς το τέλος του 1952 ψηφίζεται στην Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών απόφαση με την οποία, «...περιλήφθηκε στο Διεθνές Σύμφωνο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ειδικό άρθρο, σύμφωνα με το οποίο α κράτη - μέλη του ΟΗΕ οφείλουν να υποστηρίζουν την αρχή της αυτοδιάθεσης όλων των λαών και εθνών, να αναγνωρίζουν και να προάγουν την πραγμάτωση του δικαιώματος αυτού στις μη αυτοκυβερνώμενες περιοχές, (που βρίσκονται κάτω από την διοίκηση τους) και να διευκολύνουν την ενάσκηση του δικαιώματος αυτού σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.⁹¹». Προς τα μέσα του 1953 η Εθναρχία δράττει την ευκαιρία που της δίνεται από το παραπάνω ψήφισμα και με επιστολή της προς τον Κυβερνήτη της Κύπρου ζητά την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Η απάντηση του τότε Κυβερνήτη Σερ Άντριου Ραϊτ είναι η κατηγορηματική απόρριψη του εν λόγω αιτήματος και η δήλωση ότι για την Βρετανία το ζήτημα θεωρείται κλειστό. Μετά από την άρνηση της Βρετανίας να αποδώσει στην Κύπρο το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ο Μακάριος προσφεύγει στον ΟΗΕ, στον Γενικό Γραμματέα της οποίας αποστέλλει έγγραφο όπου ζητά την απόδοση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και στον Κυπριακό λαό. Το αίτημα του Μακαρίου υποστηρίχθηκε μεν από τον Μόνιμο Αντιπρόσωπο της Ελλάδας στον ΟΗΕ, χωρίς όμως να επιφέρει ουσιαστικό αποτέλεσμα. Κατά τον Τζελεπή βέβαια η Ελλάδα δεν υποστήριξε το αίτημα του Μακαρίου την προκειμένη στιγμή, εφόσον «Ο επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας δήλωνε στις 21 Σεπτεμβρίου 1953 στη Γενική Συνέλευση ότι η κυβέρνηση του

⁸⁹ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 52 – 54.

⁹⁰ ο.π., σελ. 55 – 57.

⁹¹ ο.π. σελ. 59.

παρ' όλο ότι υποστήριζε το αίτημα του Εθνάρχη, θα προσπαθούσε κατ' αρχήν να καταλήξει σε μια φιλική συμφωνία με την Αγγλία πάνω στο Κυπριακό.⁹²».

Εν τω μεταξύ μετά την παραίτηση Πλαστήρα προς το τέλος του 1952, την πρωθυπουργία της Ελλάδας αναλαμβάνει ο Παπάγος. Όταν λοιπόν ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Άντονυ Ήντεν επισκέπτεται την Ελλάδα προς τα τέλη του 1953 για προσωπικούς λόγους, συναντιέται με τον Έλληνα Πρωθυπουργό. «Ο Παπάγος, στην προσπάθεια του να προωθήσει μέσα στα «συμμαχικά» πλαίσια το Κυπριακό, νόμισε τότε, ότi ήταν η κατάλληλη ευκαιρία να θέσει απ' ευθείας στο Βρετανό Υπουργό το θέμα, και να ζητήσει μια φιλική ρύθμιση του ζητήματος. Η απάντηση του Ήντεν ήταν απόλυτα αρνητική και σκαίη.⁹³». Μεταφέροντας την συνομιλία του με τον Ήντεν, στην Ελληνική Βουλή, ο Παπάγος ανέφερε, «...Του εξήγησα εις ποιάν δύσκολον θέσιν ευρίσκετο η Ελληνική Κυβέρνησις κατόπιν της προσφυγής της Κυπριακής Εθναρχίας...Ο κ. Ήντεν με ήκουσε μετά προσοχής, εν τούτοις ξηρώς μοι απάντησεν: «Θα επαναλάβω εκείνο το οποίον είπα και άλλοτε, δηλαδή δια την Βρετανικήν Κυβέρνησιν δεν υφίσταται Κυπριακόν ζήτημα ούτε εις το παρόν ούτε εις το μέλλον». Του απήντησα τότε ότi η Ελληνική Κυβέρνησις θα χειρισθί πλέον το ζήτημα αυτό, όπως κρίνει καλύτερον και λυσιτελέστερον, και ότi αποκτά πλέον πλήρη και απόλυτον ελευθερίαν ενεργείας⁹⁴».

Μετά και την δήλωση του Υπουργού Αποικιών Χόπκινσον στα μέσα του 1954, στην συνεδρία της Βουλής των Κοινοτήτων ότi η Κύπρος είναι περιοχή στρατηγικής σημασίας για την Βρετανία και για αυτό τον λόγο δεν θα μπορούσε ουδέποτε να εφαρμοσθεί η αρχή της αυτοδιάθεσης, η Ελληνική Κυβέρνηση αποφασίζει να προχωρήσει στην προσφυγή στον ΟΗΕ σχετικά με το Κυπριακό ζήτημα στις 22 Αυγούστου 1954. Η εγγραφή του Κυπριακού στην ολομέλεια του ΟΗΕ έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Το αίτημα των Ελληνοκυπρίων όμως συνάντησε τις έντονες αντιδράσεις της Βρετανίας της Αμερικής και της Τουρκίας. Η Τουρκία υποστήριζε ότi το Κυπριακό ζήτημα θα έπρεπε να συζητηθεί σε τριμερές συνομιλίες ανάμεσα στην Ελλάδα, την Βρετανία και την Τουρκία. Η τελική καταψήφισή της προσφυγής για το Κυπριακό από την ολομέλεια του ΟΗΕ έφερε την απογοήτευση στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα. «Η Γενική Συνέλευση θεωρώντας, ότi επί του παρόντος δεν φαίνεται σκόπιμο να υιοθετήσi ψήφισμα για την Κύπρο, αποφασίζει να μη εξετάσει περαιτέρω το θέμα: Εφαρμογή υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών της αρχής ίσων

⁹² Τζελεπής Ε. Ν., *Το Κυπριακό και οι Συνομότες του.*, σελ. 23.

⁹³ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια.*, σελ. 65.

⁹⁴ ο.π., σελ. 66.

δικαιωμάτων και αυτοδιαθέσεως των λαών στην περίπτωση του πληθυσμού της Κύπρου⁹⁵».

Μετά και την προσφυγή της Ελλάδας στον ΟΗΕ, η Τουρκία εισέρχεται δυναμικά στον αγώνα διεκδίκησης του δικαιώματος για συμμετοχή στην όλη συζήτηση σχετικά με το μέλλον της Κύπρου. «Η σύμπτωση απόψεων και συμφερόντων μεταξύ Βρετανίας και Τουρκίας ήταν προφανής, στη συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία ήταν φυσικοί σύμμαχοι. Η Άγκυρα άρχισε να ενθαρρύνεται από το Λονδίνο να γίνει όσο μπορούσε πιο διεκδικητική και ανένδοτη στο Κυπριακό⁹⁶. Τα πλεονεκτήματα της εμπλοκής ήταν ολοφάνερα. Επέφερε αντιπερισπασμό και βραχυκύκλωνε την προοπτική της Ένωσης. Επιπλέον, η τουρκική στάση και επιχειρηματολογία είχε αντίκτυπο στον ΟΗΕ και αλλού διεθνώς, καθώς άμβλυνε το δίκιο της αυτοδιάθεσης της πλειοψηφίας, φέροντας στο προσκήνιο τους κινδύνους που θα διέτρεχαν οι Τουρκοκύπριοι σε μια ελληνοκρατούμενη και έντονα εθνικιστική Κύπρο.⁹⁷». Οι Τουρκοκύπριοι βρίσκουν επιτέλους την συμπαράσταση που ανέμεναν από την Τουρκική Κυβέρνηση και προχωρούν στην εντατικοποίηση του αγώνα τους κατά της Ένωσης. «Από την άλλη όμως, η Τουρκία δεν ήταν πράγματι αδιάφορη για την τύχη της Κύπρου όπως φαινόταν έως το 1954. Απλώς στην αρχή άφηνε την Βρετανία «να βγάλει τα κάστανα από την φωτιά»....Με άλλα λόγια, το τελικό τουρκικό ζωνρό ενδιαφέρον δεν εφευρέθηκε από τους Βρετανούς, ούτε ήταν βρετανικής έμπνευσης, όπως πίστευαν (και πιστεύουν ακόμη) πολλοί στην Ελλάδα και την Κύπρο. Αν κάποιος το προκάλεσαν ήταν οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι (όπως στην περίπτωση της Αθήνας οι Ελληνοκύπριοι), και το έναυσμα βέβαια ήταν ο τρόμος της Ένωσης και το ελληνικό «δεν τους πέφτει λόγος.⁹⁸».

Στις αρχές του 1955 λοιπόν η αρθρογραφία της Ελευθερίας μας αποκαλύπτει το εύρος της εκστρατείας των Τουρκοκυπρίων ηγετών, θρησκευτικών και πολιτικών, κατά της Ένωσης⁹⁹. Το αίτημα της Τουρκοκυπριακής κοινότητας όπως εκφραζόταν δια μέσου των ηγετών της αυτής της περιόδου ήταν η διατήρηση της Βρετανικής κυριαρχίας στην Κύπρο. «Οι Τούρκοι της Νήσου φοβούνταν την Ένωση, αλλά αποδέχονταν την Βρετανική κυριαρχία μόνο ως το λιγότερο κακό ανάμεσα σε δυο κακά. Είχαν τα δικά τους

⁹⁵ ο.π. σελ. 72.

⁹⁶ Woodhouse C. M., *Cyprus: The British point of view*, σε John T. A. Koumoullides, (επιμ.), *Cyprus in transition, 1960 – 1985.*, London, 1986, σελ.86.

⁹⁷ Ηρακλείδης Αλέξης, *Κυπριακό πρόβλημα, 1947 – 2004.*, σελ. 149.

⁹⁸ ο.π. σελ. 150 – 151.

⁹⁹ «Τουρκική αντιπροσωπεία εγένετο δεκτή υπό του Υφυπουργού των Αποικιών.», 01/01/1955, «Ο Μουφτής επαναλαμβάνει και τώρα κωμικούς ισχυρισμούς εν Λονδίνο», 04/01/1955, «Ο Μουφτής επανέλαβε και από ραδιοφώνου τον αμανέ κατά της Ενώσεως», Ελευθερία, 09/01/1955, βλέπε επίσης σχετικά το τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

παράπονα εναντίον των Βρετανών. Οι Τούρκοι ένιωθαν, μάλλον δίκαια, ότι δεν λάμβαναν το μερίδιο τους από την οικονομική άνθιση του νησιού. Ήταν επίσης δυσαρεστημένοι εξαιτίας του ότι η Κυβέρνηση διαχειριζόταν τις εσωτερικές υποθέσεις των Τουρκοκυπρίων...Η ρίζα της Τουρκικής δυσaréσκειας ήταν η διαχείριση του Ενκαφ, του Μουσουλμανικού Θρησκευτικού ιδρύματος, και το συνεπακόλουθο ζήτημα του διορισμού ενός Mufti, ενός θρησκευτικού ηγέτη. Οι Μουσουλμανικές υποθέσεις διαχειρίζονταν από το Ίδρυμα του Ενκαφ, ενώ ο ένας εκ των δυο Επιτρόπων του ήταν Βρετανός αποικιακός υπάλληλος...Η Κυπριακή Κυβέρνηση διόρισε μια Επιτροπή σε Τουρκικά θέματα το 1953. Η αναφορά τους τακτοποίησε το θέμα των εκλογών για τον διορισμό Mufti, όπως επίσης και τον νομικό κώδικα για την Μουσουλμανική νομοθεσία...Το δράμα των Ηνωμένων Εθνών και η αυξάνουσα βία της ΕΟΚΑ είναι ίσως αξέχαστα σε σχέση με τέτοια συνηθισμένα και βαρετά ζητήματα...Ήταν η Ένωση, παρά τα οφέλη της αποικιακής κυβέρνησης, που έκαναν σύμμαχους τους Τούρκους της Κύπρου και τους Βρετανούς.¹⁰⁰».

Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν από την μια εμφανίζονται να συνεργάζονται με τους Βρετανούς κατά του ενδεχομένου της Ένωσης, αλλά παράλληλα δεν παύουν να νοιώθουν ανασφάλεια εξαιτίας της Βρετανικής πολιτικής και για αυτό τον λόγο προωθούν την εκστρατεία ευαισθητοποίησης της Τουρκικής κοινής γνώμης που όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας, θα πιέσει την Τουρκική κυβέρνηση να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία της κοινότητας τους. Η δημιουργία μιας ένωσης υπό την ονομασία «Να Γίνει η Κύπρος Τουρκική» συνενώνει όλες εκείνες τις δυνάμεις της Τουρκίας που προωθούν το δικαίωμα της Τουρκίας να συναποφασίσει για το μέλλον της Κύπρου¹⁰¹. Η εν λόγω κίνηση κύκλων της Τουρκικής κοινωνίας ομού με την εκστρατεία που φαίνεται να έχει εξαπολύσει ο Μουφτής των Τουρκοκυπρίων πιέζουν την Τουρκική κυβέρνηση¹⁰², ενώ παράλληλα αρχίζει να εκφράζεται και η άποψη ότι εάν η Βρετανία αποφασίσει να αποχωρήσει από την Κύπρο τότε το νησί πρέπει να επιστραφεί στην Τουρκία¹⁰³.

Και ενώ οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες έκαναν ένα αγώνα δρόμου για να καλύψουν το χαμένο έδαφος στην διεθνοποίηση των δικών τους αιτημάτων σχετικά με το μέλλον της Κύπρου, ξεσπούν οι πρώτες επιθέσεις της ΕΟΚΑ. Την πρώτη Απριλίου του 1955 διενεργήθηκαν ταυτόχρονες εκρήξεις σε πόλεις της Κύπρου κατά Βρετανικών στόχων. Η προκήρυξη που κυκλοφόρησε «...με την

¹⁰⁰ Kelling George, *Countdown to rebellion...*, σελ.141 -142.

¹⁰¹ «Εις την Τουρκίαν ιδρύθη Εταιρεία δια την Τουρκοποίησην της Κύπρου.», *Ελευθερία*, 08/01/1955.

¹⁰² «Ο Μουφτής ανέβαλε την επάνοδο του – Χαριέσταται δηλώσεις του εν Κωνσταντινουπόλει.», *ο.π.*, 22/01/1955.

¹⁰³ «Λακωνικά», *ο.π.*, 23/01/1955.

υπογραφή «ΕΟΚΑ, ο Αρχηγός Διγενής», διακήρυττε την έναρξη του αγώνα «δια την αποτίναξιν του Αγγλικού ζυγού.»¹⁰⁴. Όπως αναφέρει επίσης ο Νίκος Κρανιδιώτης υπήρχαν σκέψεις για την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ νωρίτερα, αλλά λόγω της συζήτησης σχετικά με το Κυπριακό στα Ηνωμένα Έθνη, μετά την σχετική προσφυγή, αναβλήθηκε σύμφωνα με τις οδηγίες του Μακαρίου καθώς και του μόνιμου αντιπροσώπου της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη, Αλέξη Κύρου, που βρίσκονταν την προκειμένη στιγμή στην Νέα Υόρκη¹⁰⁵.

Οι αντιδράσεις που προκλήθηκαν στην Κυπριακή κοινωνία ήταν σφοδρές. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα ένοιωσε να απειλείται και αμέσως προσπάθησε να ευαισθητοποιήσει τόσο την Τουρκία όσο και την Βρετανία υπέρ της προστασίας της. Χαρακτηριστικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι την επαύριον των βομβιστικών επιθέσεων της ΕΟΚΑ, οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες απέστειλαν τηλεγραφήματα στον Κυβερνήτη και στον Υπουργό των Αποικιών στα οποία «Η Τουρκική κοινότης εξέφρασε βαθείαν ανησυχίαν δια τας σημερινάς δυναμιτιστικές επιθέσεις, προέτρεψε δε την Κυβέρνησιν «να λάβη εντονώτατα μέτρα δια την προστασίαν της ζωής και της περιουσίας των νομοταγών πολιτών εναντίον τοιούτων βιαιοπραγιών.»¹⁰⁶. Η ανταπόκριση της Τουρκίας ήταν άμεση, όπως αναφέρει η «Ελευθερία», «Κατά πληροφορίας ληφθείσας εις την Άγκυραν η Τουρκία διεμαρτυρήθη εις την Ελλάδα επί τω ότι αυτή υποστηρίζει το Κυπριακόν τρομοκρατικόν κίνημα. Αι πληροφορίες αναφέρουν, ότι ο εν Αθήναις Τούρκος πρεσβευτής κ. Σεττάρ Ικζέλ είπεν εις τον Έλληνα Πρωθυπουργόν, ότι η ελληνική υποσήριξις των εν Κύπρω επεισοδίων είναι ασυμβίβαστος προς την Τουρκοελληνικήν φιλίαν και το ιδεώδες της ειρήνης εν τη Μέση Ανατολή.»¹⁰⁷.

Την ίδια αποδοκιμασία κατά του αγώνα της ΕΟΚΑ εξέφρασε και το ΑΚΕΛ σε σχετική του προκήρυξη επίσης της επαύριον της πρώτης Απριλίου, «Το Ακελ εις χθεσινόν μακρόν ανακοινωθέν του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του καταδικάζει τα δυναμιστικά γεγονότα, αναφέρον ότι «Είναι πιθανόν μερικοί καλής πίστεως άνθρωποι επηρεασμένοι από δημαγωγικά λόγια να πιστεύουν, ότι αυτή η πρακτική εξυπηρετεί τον εθνικόν αγώνα. Αδίστακτα όμως το Ακελ λέγει, πως αυτού του είδους η δραστηριότητα μονάχα ζημιά μπορεί να προκαλέσει στον Κυπριακό αγώνα.»¹⁰⁸. Όσο για την αντίδραση της υπόλοιπης Ελληνοκυπριακής κοινότητας, ο Νίκος Κρανιδιώτης αναφέρει, «Το

¹⁰⁴ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 81.

¹⁰⁵ ο.π. σελ. 80.

¹⁰⁶ «Τηλεγραφήματα των εν Κύπρω Τούρκων προς τον Υπουργόν και τον Κυβερνήτην.», 02/04/1955, «Ο Φαίζ Καϊμάκ ανεχώρησεν εις την Τουρκίαν», «Ανεχώρησε χθες εις Τουρκίαν ο Πρόεδρος του Συνδέσμου των εν Κύπρω Τουρκικών Σωματείων κ. Φαίζ Καϊμάκ. Ούτος, ως πληροφορούμεθα, θα έχη συνομιλία μετά της Τουρκικής Κυβερνήσεως επί των εν Κύπρω γεγονότων.», *Ελευθερία*, 08/04/1955.

¹⁰⁷ «Η Τουρκία διεμαρτυρήθη εις την Ελλάδα», ο.π., 08/04/1955.

¹⁰⁸ «Ανακοινωθέν του ΑΚΕΛ δια τας δυναμιτιστικές εκρήξεις» ο.π., , 02/04/1955.

πρωί (της 1^{ης} Απριλίου) οι δρόμοι της Λευκωσίας είχαν γεμίσει από ομάδες που συζητούσαν χαμηλόφωνα. Κύριο θέμα ήταν οι στόχοι των βραδινών επιδρομών...¹⁰⁹».

Ενώ λοιπόν ο αγώνας της ΕΟΚΑ συνεχίζεται, η Βρετανική Διοίκηση της Κύπρου προσπαθεί να ελέγξει την όλο κατάσταση προχωρώντας σε συλλήψεις και ανακρίσεις υπόπτων. Τον Ιούνιο του 1955 παρ' όλα τα μέτρα που λήφθηκαν για πάταξη του κινήματος της ΕΟΚΑ, η οργάνωση εξαπολύει βομβιστική επίθεση στον κεντρικό αστυνομικό σταθμό της Λευκωσίας, σκοτώνοντας δεκατέσσερις Τουρκοκύπριους αστυνομικούς και προκαλώντας ίσως την «επαλήθευση» των φόβων της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, ότι ο αγώνας της ΕΟΚΑ απειλεί τους ίδιους. Η αντίδραση των Τουρκοκυπρίων ηγετών ήταν άμεση, όπως αναφέρει η «Ελευθερία» αποστέλλοντας τηλεγραφήματα σε Λονδίνο και Άγκυρα, καλώντας τους να προστατεύσουν την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Στα εν λόγω τηλεγραφήματα αναφέρεται ότι, «εξ' αμελείας και ανεκτικότητας της Κυβέρνησης, Ελληνικά στοιχεία...προσέβαλον το δικαίωμαν της υπάρξεως μας και εχύθη αίμα 14 αθώων Τούρκων. Απαιτούμεν εντόνος εγγύησιν της ασφάλειας, της ζωής και της περιουσίας μας...Μήπως η Κυβέρνησις αναμένει, όπως η Τουρκική κοινότης λάβη μέτρα δια την υπεράσπισιν της...»¹¹⁰. Το τηλεγράφημα προς την Τούρκο Πρωθυπουργό περιλάμβανε και έκκληση παροχής βοήθειας από την Τουρκική Κυβέρνηση για την εδραίωση της ασφάλειας της Τουρκικής κοινότητας. Όλα αυτά βέβαια συμβαίνουν ενώ λίγες μέρες νωρίτερα ο Αρχιεπίσκοπος σε δηλώσεις του ανέφερε ότι, «Οι Έλληνες Κύπριοι συνέζησαν πάντοτε ειρηνικώς μετά των Τούρκων της Νήσου των και εκαλλιέργησαν φιλικάς σχέσεις μετ' αυτών. Αποτέλεσμα τούτου υπήρξεν η επιτευχθήσα μέχρι τούδε εγκάρδιος συνεργασία και συμβίωσις των δυο σύνοικων στοιχείων. Την φιλίαν και την συνεργασίαν ταύτην επιθυμούμεν να συνεχίσωμεν παρά τα ενσπειρώμενα υπό της Βρεττανικής προπαγάνδας ζιζάνια.¹¹¹». Η ανασφάλεια στους κόλπους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας έχει πια εδραιωθεί και υπεύθυνοι σύμφωνα με την ίδια είναι τόσο οι Ελληνοκύπριοι «τρομοκράτες», όσο και η Βρετανική Διοίκηση που επιτρέπει την δράση τους. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, είναι πλέον επιτακτική ανάγκη όπως η Τουρκία εκφράσει την συμπαράσταση της προς την Τουρκοκυπριακή κοινότητα της οποίας θα αναλάβει την προστασία. Χαρακτηριστικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται σε δηλώσεις του αρχηγού του Λαϊκού Κόμματος της Τουρκικής αντιπολίτευσης, ο

¹⁰⁹ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 81.

¹¹⁰ «Οι εν Κύπρω Τούρκοι εζήτησαν βοήθειαν από την Άγκυραν – Τηλεγραφικά διαμαρτυρία προς τον Σερ Άντονν Ήντεν, τον κ. Μεντερές και τον Κυβερνήτην.», *Ελευθερία*, 23/06/1955.

¹¹¹ «Η προσφώνισις του Αρχιεπισκόπου προς το Εθναρχικόν Συμβούλιον – Η στάσις του Τουρκικού Τύπου και η ειδησεογραφία των Αγγλικών εφημερίδων.», ο.π., 14/06/1955.

οποίος δηλώνει ότι, η Τουρκική Κυβέρνηση πρέπει δια των διπλωματικών οδών και δια των Ηνωμένων Εθνών να λάβει μέτρα προς την διασφάλιση της ζωής και των περιουσιών των εν Κύπρο Τούρκων μετά τα τρομοκρατικά επεισόδια. «Καθ' όν χρόνον, είπε, χύνεται Τουρκικόν αίμα εν Κύπρω, η Τουρκική Κυβέρνησις δεν δύναται να παραμείνει αδρανής.¹¹²».

Σχετικά με την εν λόγω ανησυχία των Τουρκοκυπρίων, η ΕΟΚΑ θεώρησε αναγκαίο να κυκλοφορήσει μια προκήρυξη στην οποία καθυσόχαιζε τους Τουρκοκυπρίους αναφέροντας, «...ότι ο αγών της εν λόγω οργανώσεως δεν στρέφεται εναντίον των Τούρκων κατοίκων της Νήσου, αλλά εναντίον των Άγγλων κυριάρχων...αι προθέσεις μας απέναντι των Τούρκων κατοίκων της Νήσου είναι αγναί και φιλικαί. Αποβλέπομεν προς τους Τούρκους ως προς γνήσιους φίλους και συμμάχους και όσον εξαρτάται από ημάς δεν θα ανεχθώμεν να θιγή ουδέ κατ' ελάχιστον η ζωή, η αξιοπρέπεια, η τιμή, η περιουσία των.¹¹³».

Στις 9 Ιουλίου 1955 ο Υπουργός των Αποικιών επισκέπτεται την Κύπρο σε μια προσπάθεια να αποδυναμώσει τον αντίκτυπο που είχε η δράση της ΕΟΚΑ, τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε εξωτερικό επίπεδο. Ο Λέννοξ - Μπούντ είχε συναντήσεις με εξέχοντες προσωπικότητες και των δυο κοινοτήτων, καθώς και με τον Αρχιεπίσκοπο. Στην συνάντηση των δυο ο Μακάριος «έθεσε απερίφραστα το ζήτημα της Ένωσης.¹¹⁴», ζητώντας από την Βρετανία να συμμορφωθεί προς τις διακηρύξεις των Ηνωμένων Εθνών και να αναγνωρίσει το δικαίωμα των Κυπρίων για αυτοδιάθεση. Ο Λέννοξ - Μπούντ ανταπάντησε εισάγοντας την πρόταση της Βρετανίας για Τριμερή Διάσκεψη που θα λάμβανε χώρα στο Λονδίνο, ανάμεσα σε Ελλάδα, Τουρκία και Βρετανία, και η οποία θα μελετούσε «πολιτικά και αμυντικά ζητήματα που επηρεάζουν την ανατολική Μεσόγειο, περιλαμβανομένης και της Κύπρου.¹¹⁵».

Η Τριμερής διάσκεψη έλαβε τελικά χώρα στις 29 Ιουνίου του 1955 με συμμετέχοντες την Τουρκία, την Ελλάδα και την Βρετανία, στο Λονδίνο, παρά τις αντιρρήσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς η οποία υποστήριζε «Ότι με τη σύγκληση της Τριμερούς και την πρόσκληση της Ελληνικής Κυβέρνησης επιδιωκόταν α)η ματαίωση μιας νέας προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη, β)η χρησιμοποίηση της επιρροής της Ελληνικής Κυβέρνησης για την χαλάρωση της αγωνιστικότητας του Κυπριακού λαού, και γ)η εκτροπή του θέματος σε Ελληνοτουρκική διένεξη...Η αποδοχή της πρόσκλησης ήταν ένα τεράστιο ολίσθημα της Ελληνικής Κυβέρνησης. Με την απόφαση της αυτή αποδεχόταν

¹¹² «Η Τουρκία καλείται να λάβη διπλωματικά μέτρα δια την κατάστασιν εις την Κύπρον – Μια ομιλία του Γραμματέως του Τουρκικού Κόμματος της Αντιπολιτεύσεως.», ο.π., 25/06/1955.

¹¹³ «Φυλλάδια της ΕΟΚΑ δια τους Τούρκους.», ο.π., 05/07/1955.

¹¹⁴ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 89.

¹¹⁵ ο.π. σελ. 89.

ουσιαστικά την Τουρκία σαν ενδιαφερόμενο μέρος και σαν δικαιούχο παράγοντα στην ρύθμιση του Κυπριακού.¹¹⁶». Στην Τριμερή διάσκεψη η Βρετανία υποστήριξε ότι αδυνατούσε να εγκαταλείψει την Κύπρο η οποία χρησίμευε ως στρατιωτική βάση στην περιοχή. Η Ελλάδα υποστήριξε ότι επιθυμία της δεν είναι η διεκδίκηση της Ένωσης, αλλά η παραχώρηση του δικαιώματος να αποφασίσει για το μέλλον του ο Κυπριακός λαός. Η Τουρκία υποστήριξε ότι εάν το καθεστώς της κυριαρχίας της Κύπρου μεταβληθεί με τυχόν αποχώρηση των Βρετανών τότε η Κύπρος πρέπει να επιστραφεί στην Τουρκία, θέληση πάντως της Τουρκίας ήταν η διατήρηση της Βρετανικής κυριαρχίας στο νησί. Προς το τέλος της Τριμερούς και ενώ όλα έδειχναν ότι προχωρούν σε αδιέξοδο, η Βρετανική πλευρά πρότεινε την εφαρμογή ενός τύπου αυτοκυβέρνησης στην Κύπρο παρόμοιο με εκείνον που ίσχυε στην Μάλτα. Η Τριμερής διάσκεψη κατάληξε σε πλήρη αποτυχία μετά την άρνηση της Τουρκίας να αποδεχθεί οποιαδήποτε περίπτωση παροχής αυτοδιάθεσης στον Κυπριακό λαό¹¹⁷.

Ενώ λοιπόν οι διαπραγματεύσεις της Τριμερούς εξακολουθούν, στο Τουρκικό Προξενείο της Θεσσαλονίκης τοποθετείται στις 7 Σεπτεμβρίου του 1955 βόμβα, περιστατικό που σηματοδοτεί την έναρξη των Σεπτεμβριανών γεγονότων της Κωνσταντινούπολης¹¹⁸. Όπως αποδείχθηκε αργότερα η έκρηξη στο Τουρκικό Προξενείο της Θεσσαλονίκης ήταν προγραμματισμένη από τους ίδιους τους Τούρκους¹¹⁹, αλλά αυτό δεν αναιρεί τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην συνέχεια και τα οποία επηρέασαν και την κυπριακή υπόθεση, αλλά και την κυπριακή κοινωνία. Σε διεθνές επίπεδο μέσω των Τουρκικών βανδαλισμών του Σεπτεμβρίου «...η Κυβέρνηση της Άγκυρας έδωσε στην κατάπληκτη διεθνή κοινή γνώμη την ψευδή εντύπωση ότι η πολιτική της στο Κυπριακό είχε λαϊκό έρεισμα.¹²⁰», εφόσον το κυπριακό είχε εξέχοντα θέση στα συνθήματα του Τουρκικού όχλου. Αλλά και το εσωτερικό της κυπριακής κοινωνίας τα Σεπτεμβριανά προκάλεσαν ανασφάλεια και στις δυο κοινότητες οι οποίες κατέληξαν να φοβούνται τυχόν επίθεση η μια από την άλλη. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο της «Ελευθερίας» στο οποίο ο Αρχιεπίσκοπος

¹¹⁶ ο.π. σελ. 94 – 95.

¹¹⁷ ο.π. σελ. 101 – 105, βλέπε επίσης σχετικά, «Ο κ. Στεφανόπουλος ηζήωσε χθες εις την τριμερή, εφαρμογήν του δικαιώματος της Αυτοδιαθέσεως του Κυπριακού λαού – Αντικρούσας τους Τουρκικούς ισχυρισμούς, ετόνισε, ότι μόνον η εθνική συνείδησις του Κυπριακού λαού δύναται να καθορίσει το καθεστώς υπό το οποίο επιθυμεί να ζήσει ούτος.», 01/09/1955, «Η Τουρκική αντιπροσωπεία εξήτησε τερματισμόν των Τριμερών Συνομιλιών», 03/09/1955, Ελευθερία.

¹¹⁸ «Έκρηξις εις το εν Θεσσαλονίκη Προξενείον της Τουρκίας», 07/09/1955, «Βιαιόταται Τουρκικαί οχλοκρατικά εκδηλώσεις εναντίον των Ελλήνων της Κων/πολεως και Σμύρνης – Ο Ελλην. Λαός της Ελλάδος και της Κύπρου καλείται να τηρήση απόλυτον ψυχραιμίαν», ο.π., 08/09/1955,

¹¹⁹ «Η έκρηξις εις την Θεσσαλονίκην ήτο έργο προσώπου ευρισκομένου εντός του Τουρκικού Προξενείου.», ο.π., 08/09/1955.

¹²⁰ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 105.

Μακάριος νοιώθει την ανάγκη να καθουχάσει την Τουρκοκυπριακή κοινότητα αναφέροντας ότι «Ημείς οι Έλληνες της Κύπρου θα τρέφωμεν πάντοτε, ως μέχρι τούδε, προς τους Τούρκους της Νήσου φιλικά αισθήματα, έστω και αν άλλοι υποδαυλίζουν το μίσος μεταξύ ημών και εκείνων. Ας είναι βέβαιοι οι Τούρκοι της Κύπρου...ότι πάντοτε θα σεβώμεθα και την ζωήν των και την περιουσίαν των και όλα τα δικαιώματα των ως μειονότητας. Λυπούμεθα βεβαίως δια τα πρωτοφανή γεγονότα της Κωνσταντινουπόλεως και της Σμύρνης εις βάρος των Ελλήνων αδελφών μας, συνιστώμεν όμως προς τους Έλληνας Κυπρίους ψυχραιμίαν και επίδειξιν του ανωτέρου Ελληνικού πολιτισμού μας.¹²¹».

Μετά και την αποτυχία της Τριμερούς διάσκεψης έγινε και πάλι προσπάθεια για εγγραφή του Κυπριακού στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ προς συζήτηση στις 21 Σεπτεμβρίου του 1955. «Η συζήτηση απέδειξε ότι το θέμα έγινε και πάλιν αντικείμενο ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης των δυο αντίπαλων συνασπισμών...Η απόρριψη της προσφυγής προκάλεσε αισθήματα οργής και απογοήτευσης στον Κυπριακό λαό, και προβλημάτισε σοβαρά τον Αρχιεπίσκοπο και το Εθναρχικό Συμβούλιο.¹²²». Η αντίδραση των Τουρκοκυπρίων κατά της αυτοδιάθεσης της Κύπρου, αυτή την φορά θα είναι εντονότερη. Συγκεκριμένα η Τουρκοκυπριακή πολιτική ηγεσία αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να απευθύνει τηλεγράφημα προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ στο οποίο εκφράζει τις ενστάσεις της κατά της υποβολής του Κυπριακού ζητήματος στον ΟΗΕ. Ο κ. Καϊμάκ στο τηλεγράφημα του επανέλαβε ότι οι εν Κύπρο Τούρκοι επιθυμούν την διατήρηση της Βρετανικής κυριαρχία στο νησί. Εάν όμως οι Βρετανοί αποφασίσουν να αποχωρήσουν από την Κύπρο τότε το νησί θα πρέπει να επιστραφεί στην Τουρκία. «Οιαδήποτε λύσις του Κυπριακού, προστίθεται εν τω τηλεγραφήματι, συνεπαγομένη αυτοδιάθεσιν και διενέργειαν δημοψηφίσματος, θα ωδηγεί εις αιματοχυσίαν.¹²³».

Η Βρετανία ψάχνοντας τρόπο να βγει από το αδιέξοδο και να ομαλοποιήσει την κατάσταση στην Κύπρο, διορίζει νέο Κυβερνήτη τον Σερ Τζών Χάρτινγκ όπως αναφέρει άρθρο της «Ελευθερίας» στις 27 Σεπτεμβρίου του 1955¹²⁴. Αμέσως μετά την άφιξη του στο νησί ο Κυβερνήτης Χάρτινγκ ζήτησε να συναντηθεί με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στον οποίο «...πρότεινε την εφαρμογή Συντάγματος με βάση το σχέδιο που είχε διαγράψει στην Τριμερή του Λονδίνου ο

¹²¹ «Το κήρυγμα του Αρχιεπισκόπου – Φιλικά αισθήματα προς την Τουρκικήν Μειονότητα», Ελευθερία, 09/09/1955.

¹²² Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 109 – 110, βλέπε επίσης σχετικά «Απερρίφθη η προσφυγή δια το Κυπριακό από την Γενική Συνέλευση της ΟΗΕ», Ελευθερία, 24/09/1955.

¹²³ «Τουρκική διαμαρτυρία προς την ΟΗΕ – Ο Καϊμάκ επιμένει εις διατήρησιν της Βρετανικής κυριαρχίας.», ο.π., 21/09/1955.

¹²⁴ «Διορίζεται νέος Κυβερνήτης στην Κύπρο ο Σερ Τζών Χάρτινγκ», ο.π., 27/09/1955.

Υπουργός Εξωτερικών Μακμίλλαν.¹²⁵». Ο Μακάριος απέρριψε μεν την πρόταση του Χάρτινγκ αλλά υπαναχωρώντας στο θέμα της «Ένωσις και μόνο Ένωσις», πρότεινε κατ' αρχήν την αναγνώριση της αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού από Βρετανικής πλευράς. Πρότεινε επίσης την μετέπειτα συζήτηση για την εφαρμογή ενός συντάγματος που θα προνοεί μεν την αυτοκυβέρνηση προς το παρόν, αλλά θα οδηγήσει εν τέλει στην μελλοντική εφαρμογή της αυτοδιάθεσης, μετά πάντα από συζήτηση ανάμεσα στην Βρετανία και τους εκλεγμένους σύμφωνα με το σύνταγμα Κύπριους αντιπροσώπους¹²⁶. Οι προτάσεις του Μακαρίου επέφεραν την έντονη αντίδραση των «...αδιάλλακτων κύκλων του Εθναρχικού Συμβουλίου, της αντιπολιτευόμενης τον Μακάριο ομάδας της Μητρόπολης Κυρηνείας, καθώς και του στρατηγού Γρίβα...¹²⁷». Αυτή ήταν και η πρώτη συνάντηση του Μακαρίου με το Χάρτινγκ που έλαβε χώρα στις 4 Οκτωβρίου στο ξενοδοχείο «Λήδρα Πάλας» της Λευκωσίας. Ακολούθησαν άλλες δυο συναντήσεις των ίδιων προσώπων στις 7 και τις 11 του ίδιου μήνα, κατά τις οποίες εκφράστηκαν ξανά οι ίδιες προτάσεις χωρίς να καταλήξουν σε οποιαδήποτε συμφωνία.

Μετά το αδιέξοδο των πρώτων τριών συναντήσεων Χάρτινγκ και Μακάριος αναχωρούν αντίστοιχα για το Λονδίνο και την Αθήνα, όπου είχαν συναντήσεις σχετικά με τις συνομιλίες που λάμβαναν χώρα μεταξύ τους. Στις συναντήσεις που είχαν οι Χάρτινγκ και Μακάριος διαφαίνεται η καλή θέληση τόσο των Αθηνών όσο και του Λονδίνου όπως εξευρεθεί μια συμφέρουσα λύση και για τις δυο πλευρές. Επιστρέφοντας στην Κύπρο οι δυο άντρες συναντήθηκαν ξανά στις 21 Νοεμβρίου 1955, με πάσα μυστικότητα αυτή τη φορά, στο σπίτι του συνεργάτη του Μακαρίου, Νίκου Κρανιδιώτη. Στην τέταρτη τους συνάντηση, ο Χάρτινγκ μετέφερε την πρόθεση της Κυβερνήσεως του όπως αναγνωρίσει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού, πάντα ως συνόλου. Συγκεκριμένα ο Κυβερνήτης Χάρτινγκ ανέφερε ότι η Βρετανία αναγνωρίζει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των Κυπρίων, «...με την επιφύλαξη ότι η αρχή αυτή δεν μπορούσε να εφαρμοσθεί αμέσως, εξαιτίας της στρατηγικής κατάστασης που επικρατούσε τότε στο χώρο της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου. Γι' αυτό πρότεινε στο μεταξύ σύνταγμα ευρείας αυτοκυβέρνησης, μετά την ικανοποιητική λειτουργία του οποίου η βρετανική κυβέρνηση θα ήταν διατεθειμένη να εργασθεί για μια τελική λύση, που θα ικανοποιούσε τους πόθους του κυπριακού λαού «μέσα στα πλαίσια των συνθηκών και των συμμαχιών, στις οποίες μετέχουν οι χώρες οι ενδιαφερόμενες για την άμυνα της Ανατολικής Μεσογείου».¹²⁸»

¹²⁵ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 113.

¹²⁶ Κρανιδιώτης Νίκος, *Οι Διαπραγματεύσεις Μακαρίου – Χάρτινγκ*, 1955- 1956, Αθήνα, 1987, σελ. 17.

¹²⁷ ο.π. σελ. 17

¹²⁸ ο.π. σελ. 22 – 23.

Ο Μακάριος απέρριψε χωρίς περαιτέρω συζήτηση τις προτάσεις Χάρτινγκ τονίζοντας ότι δεν είναι δυνατόν να δεχθεί την εξάρτηση της εφαρμογής του αναφαίρετου δικαιώματος του Κυπριακού λαού για αυτοδιάθεση, από τις στρατηγικές ανάγκες της Βρετανίας. Και ενώ η συνάντηση φαίνεται να έληξε άδοξα, ο Μακάριος ικανοποιημένος ανέφερε στον στενό του συνεργάτη Νίκο Κρανιδιώτη ότι, «Το Σχέδιο σαν βάση είναι καλό. Δεν μπορούμε ασφαλώς να το δεχθούμε όπως είναι. Μπορούμε όμως να το διαπραγματευθούμε και να το βελτιώσουμε¹²⁹». Η αντίδραση των αντιπολιτευόμενων ομάδων, δηλαδή του κύκλου της Κυρηνείας και του Γρίβα ήταν κατηγορηματικά αρνητική, όμως αυτό δεν εμπόδισε τον Μακάριο να αναθέσει στον Νίκο Κρανιδιώτη την προσέγγιση του Τζών Ρενταγουαίη, πολιτικού συμβούλου του Χάρτινγκ, και την συζήτηση σχετικά με την βελτίωση του σχεδίου.

Ο Κρανιδιώτης είχε διεξοδικές συζητήσεις σε καθημερινή βάση με τον Ρενταγουαίη, από τις 23 μέχρι τις 27 Νοεμβρίου. Από αυτές τις συναντήσεις το αποτέλεσμα ήταν η ουσιαστική βελτίωση του αρχικού σχεδίου. Ο ίδιος ο Κρανιδιώτης αναφέρει, «Ο συνομιλητής μου μου έδωσε σαφείς διαβεβαιώσεις...ότι η πρόθεση της βρετανικής κυβέρνησης ήταν να προχωρήσει αμέσως σε μεταβατική διοίκηση, με νομοθετικό σώμα, όπου θα υπήρχε αιρετή πλειοψηφία, και όπου οι δυο κοινότητες θα εκπροσωπούνταν ανάλογα με την αριθμητική τους δύναμη. Την εκτελεστική εξουσία θα είχε έλληνας πρωθυπουργός, επικεφαλής υπουργών, ανάμεσα στους οποίους εκτός από Ελληνοκύπριοι θα υπήρχαν και Τουρκοκύπριοι. (Σε κάποια συνάντηση, μου καθόρισε σε εννέα τους Έλληνες υπουργούς και σε ένα μόνον Τούρκο, «για τις τουρκικές υποθέσεις»). Όσον αφορά το θέμα της αμνηστίας των καταδικασμένων και των καταζητούμενων αγωνιστών, αυτό - με διαβεβαίωσε - θα ρυθμιζόταν με δήλωση της Βασίλισσας...Τέλος το μεταβατικό στάδιο, μέχρι την εφαρμογή της αυτοδιάθεσης (που υπολογιζόταν αρχικά σε δέκα έτη) μπορούσε να μειωθεί...με μια «Συμφωνία Κυριών» σε επτά χρόνια, και η εξάρτηση του θέματος από τις στρατηγικές και τις άλλες υποχρεώσεις της Μ. Βρετανίας να γίνει ελαστική και χαλαρότερη.¹³⁰». Η Ελληνοκυπριακή πλευρά έμεινε αρκούντως ικανοποιημένη από τις προτάσεις των Βρετανών και τυχόν σημεία διαφωνίας θα μπορούσαν να επιλυθούν εύκολα. Ο Κρανιδιώτης στη συνέχεια εκτελώντας εντολές του Αρχιεπισκόπου μετέβη στην Αθήνα όπου ενημέρωσε τον Έλληνα Πρωθυπουργό, Καραμανλή καθώς και τον Υπουργό Εξωτερικών Θεοτόκη, σχετικά με τις συνομιλίες που είχε με τον Ρενταγουαίη. Η στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης ήταν η υποστήριξη των κινήσεων του

¹²⁹ ο.π. σελ. 24.

¹³⁰ ο.π. σελ. 25 – 26.

Αρχιεπισκόπου. Αλλά στο αίτημα του Κρανιδιώτη όπως αναλάβει η Ελλάδα ενεργότερο ρόλο στις διαπραγματεύσεις, η απάντηση ήταν αρνητική. Η θέση της Ελλάδας ήταν ότι η πρωτοβουλία θα έπρεπε να ανήκει αποκλειστικά στον Μακάριο γιατί, «Η αγγλική κυβέρνηση θεωρούσε το Κυπριακό εσωτερικό της ζήτημα και δεν το συζητούσε με την ελληνική κυβέρνηση, αλλά με τους Κυπρίους. Ενεργός και εκ του εμφανούς ανάμειξη της Ελλάδας...θα ήταν δυνατό να προκαλέσει άμεσες τουρκικές αντιδράσεις, με καταστρεπτικές συνέπειες για το Κυπριακό αλλά και για τα ευρύτερα εθνικά συμφέροντα. Αυτό όμως ήταν απλώς μια υπεκφυγή γιατί...στο μεταξύ η βρετανική κυβέρνηση με έγγραφο της ζητούσε από την ελληνική κυβέρνηση να ασκήσει όλη της την επιρροή στον Μακάριο για να δεχθεί το βρετανικό σχέδιο.»¹³¹. Το πολιτικό κόστος της ανάληψης αυτής της «υπαναχώρησης» όπως θεωρούσαν κάποιοι πολιτικοί κύκλοι σε Ελλάδα και Κύπρο, ήταν πολύ μεγάλο για τις πλάτες τόσο του Καραμανλή, όσο και του Μακαρίου. Η αντίδραση της κοινής γνώμης θα ήταν σφοδρή, εφόσον το σύνθημα «Ένωση και μόνο Ένωση» είχε ήδη ριζώσει στην συνείδηση του απλού κόσμου. Αυτός ο δισταγμός για την ανάληψη της ευθύνης της συναίνεσης στο βρετανικό σχέδιο, εκ μέρους και των δυο ηγετών, θα οδηγήσει στο τελικό ναυάγιο των διαπραγματεύσεων Χάρτινγκ - Μακαρίου. Παρά την απροθυμία της Ελλάδας να παίξει τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στην Βρετανία και τον Αρχιεπίσκοπο, και την προώθηση του βρετανικού σχεδίου λύσης του κυπριακού, εντούτοις διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην τελική διαμόρφωση του εν λόγω σχεδίου. Το διάστημα ανάμεσα στην τέταρτη συνάντηση Χάρτινγκ - Μακαρίου μέχρι την πέμπτη συνάντηση των δυο ανδρών, υπήρξε έντονη κινητοποίηση από την πλευρά της Βρετανίας με στόχο να πεισθεί η Ελλάδα να στηρίξει τις βρετανικές θέσεις. Τόσο σε επίπεδο πρεσβειών, όσο σε επίπεδο συνομιλιών των Υπουργών Εξωτερικών των δυο χωρών, αλλά και μέσα από την αλληλογραφία των Πρωθυπουργών Ελλάδας και Βρετανίας τροποποιήθηκε η εν λόγω «φόρμουλα», η οποία κατατέθηκε ξανά από την Χάρτινγκ στην πέμπτη συνάντηση του με τον Μακάριο στις 7 Ιανουαρίου 1956. Σε αυτή την συνάντηση ο Μακάριος ζήτησε την απάλειψη ή τροποποίηση ορισμένων μερών του βρετανικού σχεδίου, οι οποίες έγιναν αποδεκτές από την Βρετανική Κυβέρνηση, όπως μετέφερε στην επόμενη τους συνάντηση ο Κυβερνήτης Χάρτινγκ. Στην έβδομη συνάντηση Χάρτινγκ - Μακαρίου, ο Κυβερνήτης γνωστοποίησε στον Αρχιεπίσκοπο την τελική μορφή, όπως τόνισε, του σχεδίου που πρότεινε η Βρετανική Κυβέρνηση και συνέστησε σε αυτόν όπως το κάνει αποδεκτό με σχετική δήλωση του στον τύπο. Το σχέδιο που προτάθηκε ήταν όντως ικανοποιητικό και προσέγγιζε κατά πολύ το σχέδιο που είχε προτείνει ο ίδιος ο

¹³¹ ο.π. σελ. 27.

Αρχιεπίσκοπος κατά την διάρκεια της πρώτης συνάντησης των δυο ανδρών στις 4 Οκτωβρίου. Παρ' όλα αυτά ήταν ιδιαίτερα δύσκολο για τον Αρχιεπίσκοπο να κάνει αποδεκτό το σχέδιο χωρίς την συμπαράσταση της Ελλάδας, η οποία κατά την γνώμη του θα έπρεπε να προχωρήσει σε ταυτόχρονη δήλωση αποδοχής του σχεδίου με τον ίδιο. Το πολιτικό κόστος της αποδοχής παραμένει υψηλό εφόσον οι αντιπολιτευόμενες ομάδες στο εσωτερικό της Κύπρου, δηλαδή ο κύκλος Κυρηνείας καθώς και ο Γρίβας παραμένουν σταθεροί στην απόρριψη του σχεδίου. «Ο Μακάριος καταλάβαινε ότι τώρα του παρέχόταν μια τελευταία ευκαιρία να πετύχει - έστω έμμεσα - την Ένωση... Ήταν η εποχή όπου οτιδήποτε άλλο, εκτός από την Ένωση, απηχούσε στην ψυχή του ελληνικού έθνους ως προδοσία. Γι' αυτό δεν τολμούσε να αναλάβει μόνος του την ευθύνη αποδοχής του βρετανικού σχεδίου. Ήθελε πρώτα, ή συγχρόνως με αυτόν, να το δεχθεί με δήλωση της η ελληνική κυβέρνηση. Ο Καραμανλής όμως είχε μόνο τρεις μήνες στην εξουσία και εβάλλετο από την αντιπολίτευση... Αποδοχή εκ μέρους του οτιδήποτε άλλου εκτός από την Ένωση, θα οδηγούσε αναμφίβολα στην πτώση του. Έτσι ο Καραμανλής - παρά τις επιστολές του Ήντεν και τα διαβήματα του βρετανικού υπουργείου Εξωτερικών - δεν τολμούσε να αναλάβει την ευθύνη της αποδοχής του σχεδίου. Ακολουθήθηκε και τότε η εσφαλμένη άποψη ότι «η Λευκωσία αποφασίζει και η Αθήνα συμπαρίσταται»¹³².» Το τέλος αυτής της παρένθεσης διαπραγματεύσεων επήλθε στην συνάντηση που είχε ο Μακάριος με τον Υπουργό Εξωτερικών της Βρετανίας, Λέννοξ Μπούντ, κατά την επίσκεψη του τελευταίου στην Κύπρο στις 29 Φεβρουαρίου του 1956.

Την αποτυχία των συνομιλιών Μακαρίου - Χάρτινγκ ακολούθησε η σύλληψη και απέλαση του Μακαρίου από την Κύπρο στις 10 Μαρτίου του 1956. Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» τιτλοφορείται, «Συνελήφθησαν περί την 2μ.μ. ώρα της χθες και απηλάθησαν αεροπορικώς ο Μ. Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος, ο Σ. Μητροπολίτης Κυρηνείας κ. Κυπριανός, ο Παπασταύρος Αγαθαγγέλου και ο Γραμματέας της Μητροπόλεως Κυρηνείας Πολ. Ιωαννίδης»¹³³. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στον Χάρτινγκ και τον Μακάριο και προτού φτάσουμε στην απέλαση του δευτέρου, στο εσωτερικό της Κύπρου η όλη κατάσταση έτεινε προς την ένταση.

Στις 27 Νοεμβρίου του 1955 άρθρο της «Ελευθερίας» τιτλοφορείται, «Προεκηρύχθη χθες υπό του Κυβερνήτου Κατάστασις Εκτάκτου Ανάγκης εν Κύπρω»¹³⁴. Δηλαδή επιβάλλονται συλλήψεις άνευ εντάλματος, έλεγχος στα μέσα

¹³² ο.π. σελ. 70.

¹³³ «Συνελήφθησαν περί την 2μ.μ. ώρα της χθες και απηλάθησαν αεροπορικώς ο Μ. Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος, ο Σ. Μητροπολίτης Κυρηνείας κ. Κυπριανός, ο Παπασταύρος Αγαθαγγέλου και ο Γραμματέας της Μητροπόλεως Κυρηνείας Πολ. Ιωαννίδης.», Ελευθερία, 10/03/1956.

¹³⁴ «Προεκηρύχθη χθες υπό του Κυβερνήτου Κατάστασις Εκτάκτου Ανάγκης εν Κύπρω», ο.π., 27/11/1955.

επικοινωνίας δηλαδή στην αλληλογραφία, έλεγχος στις εκδόσεις, απαγορεύονται οι μεταφορές και οι συναθροίσεις, υπάρχει το δικαίωμα απαλλοτριώσεως περιουσιών από την Κυβέρνηση και το δικαίωμα απελάσεως προσώπων όταν κριθεί αναγκαίο. Ταυτόχρονα ο αγώνας της ΕΟΚΑ συνεχίζεται, ενώ η Βρετανική Διοίκηση αποφασίζει να βγάλει εκτός μάχης ένα από τους δυο αντιπάλους της στο εσωτερικό, εκείνον μάλιστα που της προκαλούσε τον μεγαλύτερο πονοκέφαλο, το ΑΚΕΛ. Με απόφαση λοιπόν του Κυβερνήτη το ΑΚΕΛ και οι αριστερές εφημερίδες «Νέος Δημοκράτης», «Ανεξάρτητος»¹³⁵ και «Εμπρός»¹³⁶, τίθενται εκτός νόμου.

Ενώ λοιπόν η «διένεξη» φαίνεται αρχικά να περιορίζεται ανάμεσα στην ΕΟΚΑ και τους φορείς της Βρετανικής Διοίκησης, στις αρχές του 1956 το σκηνικό αλλάζει και στις αντιμαχόμενες πλευρές εισάγονται και οι Τουρκοκύπριοι. Είναι γεγονός ότι από την αρχή του αγώνα της ΕΟΚΑ η Βρετανική Διοίκηση είχε στηριχθεί στους Τουρκοκυπρίους αστυνομικούς για την διεξαγωγή του αγώνα κατά της «τρομοκρατίας», τώρα όμως σε αυτή την πάλη εισέρχονται και οι απλοί Τουρκοκύπριοι. Ένα συγκεκριμένο γεγονός, η δολοφονία ενός Τουρκοκύπριου Λοχία στην Πάφο, από όπως πιστεύεται μέλη της ΕΟΚΑ, στις 12 Ιανουαρίου του 1956¹³⁷, πυροδοτεί τις αντιδράσεις της Τουρκοκυπριακής κοινότητας που βλέπει την ΕΟΚΑ να στρέφεται καθαρά πλέον εναντίον μελών της κοινότητας. Μετά το εν λόγω περιστατικό πλήθος Τουρκοκυπρίων κατέκλυσε τους κύριους δρόμους της Λευκωσίας διαδηλώνοντας για την δολοφονία του Λοχία Αλή Ριζά και προκαλώντας εκτεταμένα επεισόδια και καταστροφές κατά Ελληνοκυπριακών περιουσιών. Και τους επόμενους μήνες τα επεισόδια επαναλαμβάνονται, τον Μάρτιο μετά τα επεισόδια που προκλήθηκαν κατά των Τουρκοκυπρίων στο χωριό Βασιλεία¹³⁸ και τον Απρίλιο μετά την δολοφονία έτερου Τουρκοκύπριου αστυνομικού¹³⁹. Οι δυνάμεις ασφαλείας της

¹³⁵ «Το ΑΚΕΛ και άλλαι αριστεραί οργανώσεις προεγράψαν χθες υπό της Κυβερνήσεως – Μέλη του συνελήφθησαν και εστάλησαν στην Δεκέλεια – Επάνθησαν αι εφημερίδαι «Νέος Δημοκράτης» και «Ανεξάρτητος».», ο.π., 15/12/1955.

¹³⁶ «Επάνθη η εφημερίς «Εμπρός» και συνελήφθη ο Διευθυντής της», ο.π., 08/01/1956.

¹³⁷ «Τούρκος αστυνομικός Λοχίας εφονεύθη χθες δια περιστρόφον εις Πάφον – Εναντίον του φονευθέντος επεχειρήθη προ εβδομάδος περίπου ανεπιτυχής απόπειρα – Η κηδεία εγένετο την 3 μ.μ. ώραν της χθες.», 12/01/1956, «Έξалλοι νεαροί Τούρκοι προέβησαν χθες εις οχλοκρατικές εν Λευκωσία εκδηλώσεις κατά ανύποπτων Ελλήνων καταστηματαρχών – Ροπαλοφόροι Τούρκοι διαδηλωταί εισέβαλαν εις Ελληνικά καταστήματα, εις τα οποία και επροξένησαν ζημίας και παρεβίασαν ιδιωτικές κατοικίας – Παρά τον «Ολυμπιακόν» διεξήχθη σύγκρουσις, διελύθησαν όμως οι συγκρουσθέντες υπό δυνάμεων ασφαλείας.», 12/01/1956, ο.π..

¹³⁸ «Θερμόαιμοι Τούρκοι προέβησαν χθες εις θορυβώδεις διαδηλώσεις εν Λευκωσία – Επετέθησαν κατά του Ιερού Ναού Αγ. Λουκά και εναντίον Ελληνικών καταστημάτων και γραφείων και ελιθοβόλησαν αυτοκίνητα Ελλήνων – Ετραυματίσθησαν μερικά πρόσωπα και επροξενήθησαν ζημιαί.», ο.π., 21/03/1956.

¹³⁹ «Από της εσπέρας της χθες επεβλήθη περιορισμός κατ' οίκον εις την Λευκωσίαν και προάστια – Προηγήθη φόνος Τούρκου Αστυνομικού – Εφονεύθη επίσης έτερος Τούρκος και ετραυματίσθησαν δυο Έλληνες.», ο.π., 24/04/1956.

Βρετανικής Διοίκησης φαίνονται ανίκανες να ελέγξουν την κατάσταση και λόγω του κακού χειρισμού και σχεδιασμού της καταστολής των ταραχοποιών τα επεισόδια διαιωνίζονται. Με αποτέλεσμα την ένταση της ανασφάλειας εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας η οποία νοιώθει αδικημένη από την Διοίκηση και εκτεθειμένη στις ορέξεις της πλειοψηφίας, αλλά και την ενίσχυση του αισθήματος της θυματοποίησης της Ελληνοκυπριακής κοινότητας η οποία θεωρεί ότι η Διοίκηση εθελοτυφλεί μπροστά στις επιθέσεις του Τουρκοκυπριακού όχλου. Δημιουργείται ένα νέο σκηνικό με την δράση της ΕΟΚΑ να ενώνει Τουρκοκύπριους και Βρετανούς εναντίον της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, όπου ο ένας με την δράση του και ο άλλος με την αδράνεια του, προκαλούν τον τρόπο και επιφέρουν δραστικά μέτρα όπως της διχοτόμησης της πόλης της Λευκωσίας.

Προχωρώντας στα μέσα του 1956 τα επεισόδια επαναλαμβάνονται σε μεγαλύτερη κλίμακα κατά την διάρκεια του Μαΐου, ενώ ταυτόχρονα σημειώνονται και οι πρώτοι νεκροί από τις εν λόγω συγκρούσεις. Πέραν των επιθέσεων που δέχονται οι Ελληνοκύπριοι από τον Τουρκοκυπριακό όχλο, υπάρχουν και πολλές καταγγελίες σχετικά με τις παραβάσεις καθηκόντων εκ μέρους των Τουρκοκυπρίων επικουρικών αστυνομικών οι οποίοι φαίνεται να έχουν αποθρασυνθεί, και με την κάλυψη που τους προσφέρει η θέση τους εγκληματούν κατά Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πολιτών. Το έτος 1956 βρίθεται από δημοσιεύματα σχετικά με ατασθαλίες Τουρκοκυπρίων αστυνομικών, όχι μόνο κατά την διάρκεια των επεισοδίων. Υπάρχουν καταγγελίες για παραβάσεις του νόμου από Τουρκοκύπριους αστυνομικούς κυρίως του Επικουρικού σώματος σε όλα τα επίπεδα. Καταγγελίες για οπλοκατοχή, για κλοπή αστυνομικών όπλων, για κλοπή εμπορευμάτων από τα σημεία των ταραχών, για απόπειρες δολοφονιών, για δολοφονίες, για προαγωγή γυναικών, για κακομεταχείριση Ελληνοκυπρίων πολιτών, για κλοπή στρατιωτικού υλικού όπως κουβέρτες και για παραβίαση του κώδικα οδικής ασφάλειας. Παρόμοιες κατηγορίες επιρρίπτονται και σε Τουρκοκύπριους πολίτες, ενώ οι πλείστες δεν καταλήγουν σε καταδίκες των κατηγορουμένων, ή σε ελαφρές ποινές λόγω ελλείψεως μαρτυριών ή λόγω της εγκατάλειψης της χώρας από τους μάρτυρες. Ο φόβος, η ανασφάλεια και η καχυποψία φαίνεται να εγκαθίσταται στις συνειδήσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων σχετικά με το «σύνοικο στοιχείο», ενώ ταυτόχρονα οι διεθνείς εξελίξεις, η ένταση της διεκδικητικότητας της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων και η αυξανόμενη σημασία της Κύπρου ως στρατιωτική βάση για τον έλεγχο της ευρύτερης περιοχής, δεν προβλέπουν την έξοδο από την κρίση στην οποία έχει περιέλθει η Κύπρος, σύντομα.

Στις 16 Αυγούστου του 1956 η ΕΟΚΑ κήρυξε εκεχειρία με στόχο την πρόληψη περαιτέρω αιματοχυσίας και την επανάληψη των συνομιλιών με τον

Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Όμως στην ίδια προκήρυξη η ΕΟΚΑ προειδοποιεί ότι οι αγωνιστές θα βρίσκονται σε επιφυλακή ώστε να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε απειλή προερχόμενη από οποιαδήποτε μεριά. Όμως η θετική πρόταση της ΕΟΚΑ πέρασε ανεκμετάλλευτη από την Βρετανική Διοίκηση η οποία πίστεψε ότι η εκεχειρία ήταν δείγμα αδυναμίας εκ μέρους της ΕΟΚΑ¹⁴⁰. Τον Νοέμβριο του 1956 Αγγλογαλλικές δυνάμεις εξαπέλυσαν επίθεση κατά της Αιγύπτου με στόχο την κατάληψη της Διώρυγας του Σουέζ, μετά από την εθνικοποίηση της από τον πρόεδρο Νάσερ. Μετά την παρέμβαση της Ρωσίας η οποία απείλησε με επίθεση η στρατιωτική επέμβαση έπαυσε σύντομα. «Οι Άγγλοι παύουν πλέον να είναι οι κύριοι της Ανατολικής Μεσογείου, και οι Αμερικάνοι αναλαμβάνουν οριστικά τον ρόλο της αστυνόμευσης της περιοχής. Για αυτό τον λόγο το Αμερικανικό ενδιαφέρον για την Κύπρο - σαν πολεμική βάση - γίνεται ζωηρότερο...Μέσα στα πλαίσια αυτά η Αμερική αρχίζει πλέον να δέχεται την Τουρκία σαν ένα από τους ρυθμιστικούς παράγοντες του ζητήματος...¹⁴¹».

Εν τω μεταξύ η Βρετανία προσπαθεί να επαναφέρει την Κύπρο σε κατάσταση ειρήνης και ευταξίας κάνοντας ήδη από τον Ιούνιο του 1956 τις πρώτες διεργασίες για την εισαγωγή ενός νέου σχεδίου λύσης το οποίο διαμόρφωσε ο Λόρδος Ράντκλιφ και το οποίο ανακοινώθηκε επίσημα στις 19 Δεκεμβρίου στην Βουλή των Κοινοτήτων. Είχε προηγηθεί βέβαια η υποβολή των προτάσεων Ράντκλιφ στις 13 και 14 Δεκεμβρίου από τον Υπουργό Εξωτερικών, Λέννοξ Μπόουντ, σε επίσκεψη του σε Αθήνα και Άγκυρα. «Το Σύνταγμα Ράντκλιφ παρά τα εκτεταμένα μέτρα αυτοκυβέρνησης που περιείχε, ήταν στην πραγματικότητα ανελεύθερο, γιατί καθιέρωνε την πλήρη ασυδοσία του Κυβερνήτη, στο πρόσωπο του οποίου ήσαν συγκεντρωμένες ουσιαστικά όλες οι εξουσίες...¹⁴²». Σύντομα φάνηκε ότι, «...η πρωτοβουλία Ράντκλιφ είχε περιπέσει οριστικά σε τέλμα - η Αθήνα την είχε απορρίψει, η Άγκυρα την είχε καταδικάσει με αναιμικούς επαίνους και από την Ουάσιγκτον δεν είχε λάβει παρά «ανεπαίσθητη υποστήριξη».¹⁴³». Δυσαρεστημένοι με το προτεινόμενο Σύνταγμα φαίνεται να είναι τόσο οι Ελληνοκύπριοι, οι οποίοι το απορρίπτουν, όσο και οι Τουρκοκύπριοι¹⁴⁴.

Ενώ λοιπόν η Βρετανία προσπαθεί να βγει από το αδιέξοδο στο οποίο οδηγήθηκε στην περίπτωση της Κύπρου, με την Τουρκία να μιλά για πιθανή εισβολή στην Κύπρο στην περίπτωση που μεταβληθεί το παρόν καθεστώς ώστε

¹⁴⁰ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 209.

¹⁴¹ ο.π. σελ. 233.

¹⁴² ο.π. σελ. 238.

¹⁴³ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 298.

¹⁴⁴ «Το Σύνταγμα δεν ικανοποίησε τον Δρ Κιουτσούκ», *Ελευθερία*, 20/12/1956.

να προστατεύσει τους Τουρκοκυπρίους¹⁴⁵ και με την Αμερική να θέτει ζήτημα επίλυσης του Κυπριακού μέσω των κανονισμών του ΝΑΤΟ¹⁴⁶, πράγμα που θα έπληττε το κύρος της Βρετανίας, το Σύνταγμα Ράντκλιφ έχει απορριφθεί στην ουσία από όλους τους ενδιαφερόμενους. Και ως επιστέγασμα της όλης αδιέξοδης κατάστασης έρχεται η δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Βρετανίας στην Βουλή των Κοινοτήτων τον Δεκέμβριο του 1956, στην οποία γίνεται λόγος για την αναγνώριση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και στις δυο κοινότητες της Κύπρου, δηλαδή διχοτόμηση¹⁴⁷. Η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι φαίνονται άκρως ικανοποιημένοι από την εν λόγω δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Βρετανίας την οποία και υιοθετούν αμέσως, η Ελληνοκυπριακή κοινότητα και η Ελλάδα όμως αντιδρούν έντονα, και προσπαθούν να ανατρέψουν το αρνητικό για τις διεκδικήσεις τους κλίμα.

Η ευκαιρία για δικαίωση των Ελληνοκυπρίων έρχεται με την ενδέκατη συνεδρία της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Ήδη από τον Νοέμβριο του 1956 η Γενική Επιτροπή του ΟΗΕ εγκρίνει ομόφωνα την εγγραφή της Ελληνικής προσφυγής σχετικά με το Κυπριακό. Παράλληλα όμως εγκρίνεται και η Βρετανική προσφυγή στον ΟΗΕ σχετικά με την κατηγορία ότι η Ελλάδα υποστηρίζει την τρομοκρατία της ΕΟΚΑ στην Κύπρο. Τον Φεβρουάριο του 1957 αρχίζει η συζήτηση των εν λόγω θεμάτων στην συνέλευση του ΟΗΕ. Η Τουρκία υποστήριξε την διατήρηση του status quo στην Κύπρο, ενώ η Βρετανία υπεραμύνθηκε της θέσης της υποστηρίζοντας ότι έχουν γίνει ήδη προσπάθειες για βελτίωση της κατάστασης στην Κύπρο μέσω της εισαγωγής του Συντάγματος Ράντκλιφ. Η Ελλάδα από την μεριά της υποστήριξε την λύση του Κυπριακού με βάση τις καταστατικές διατάξεις των Ηνωμένων Εθνών. Παρά το δυσχερές για την Ελληνική προσφυγή, κλίμα που δημιουργήθηκε, το τελικό ψήφισμα του ΟΗΕ ευνοούσε τα συμφέροντα της Ελλάδας και των Ελληνοκυπρίων εφόσον μιλούσε για «δίκαιη λύση σύμφωνα με τις αρχές και τους σκοπούς του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Η αλλαγή πλεύσης της Βρετανικής πολιτικής σχετικά με το Κυπριακό επέρχεται όταν ο Μακμίλαν αναλαμβάνει την πρωθυπουργία της χώρας. Μετά την αποτυχία του Σουέζ η Βρετανία φαίνεται να αναθεωρεί την άποψη της για το

¹⁴⁵ «Επεδόθη Τουρκικών τελεσίγραφον εις το Λονδίνον – Οι ξένοι εν Λονδίνω παρατηρηταί θεωρούν ως υπερβολικὰς τας πληροφορίας περί δήθεν απόπειρας της Τουρκίας να καταλάβη ενδεχομένως την Νήσον!», ο.π., 21/06/1956.

¹⁴⁶ «Ο Τούρκος Υπουργός των Εξωτερικών αφίκετο εις το Λονδίνον δι' επείγουσας συνομιλίας με την Βρετανικὴν Κυβέρνησιν. – Αι συνομιλίας θα καλύψουν τα Μεσανατολικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένου και του Κυπριακού – Δυο Βρετανικά εφημερίδες ομιλούν περί Κυπριακής λύσεως εντός πλαισίου του ΝΑΤΟ.», ο.π., 30/11/1956.

¹⁴⁷ «Ο Λέννοξ Μπόουντ δεν απέκλεισε Διχοτόμησιν της Νήσου εάν και όταν εφαρμοσθῇ Αυτοδιάθεσις της Κύπρου.», ο.π., 20/12/1956.

κατά πόσο είναι σημαντική η Κύπρος ως βάση στο σύνολο της και αν μπορούν να εξυπηρετηθούν τα βρετανικά συμφέροντα με την διασφάλιση βάσεων στην Κύπρο. «Απ' ό,τι φαίνεται, η ιδέα «βάσεων στην Κύπρο» και όχι «της Κύπρου ως βάσης», άρχισε να ωριμάζει από την στιγμή που ο Ήντεν παραιτήθηκε μετά την κρίση του Σουέζ, και για τον επιπλέον λόγο ότι δεν χρειαζόταν πια ολόκληρη η Κύπρος για να στηρίζει το Σουέζ, αφού τώρα το Σουέζ δεν ήταν πια βρετανική βάση.¹⁴⁸». Όπως το έθεσε και ο ίδιος ο Μακμίλαν σε συνάντηση του με τον Πρόεδρο της Αμερικής Αϊζενχάουερ, «...η Κύπρος «δεν ενδιέφερε πλέον τόσο έντονα» το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά εάν εφαρμοζόταν η αυτοδιάθεση, «υπήρχε πιθανότητα ενός εμφυλίου πολέμου» που θα μπορούσε να καταλήξει σε γενικευμένη ελληνοτουρκική σύγκρουση.¹⁴⁹». Στα πλαίσια της μεταστροφής της βρετανικής πολιτικής για την Κύπρο αποφασίζεται η απελευθέρωση του Μακαρίου, στον οποίο όμως δεν επιτρέπεται να επανέλθει στην Κύπρο. Εν τω μεταξύ είχε προηγηθεί η κήρυξη εκκευρίας από μέρους της ΕΟΚΑ ώστε να «...δημιουργηθούν οι συνθήκες απελευθέρωσης του Μακαρίου και επανάληψης των συνομιλιών.»¹⁵⁰. Στα πλαίσια την αλλαγής πλεύσης στην Βρετανική πολιτική, στις 4 Απριλίου ο Κυβερνήτης της Κύπρου δήλωσε ότι ο Αρχιεπίσκοπος και οι συνεξόριστοι του ήταν ελεύθεροι με τον όρο να μην μεταβούν στην Κύπρο, ενώ η Βρετανία προσέφερε ταυτόχρονα την ευκαιρία στον Γρίβα η δυνατότητα να αποχωρήσει με ασφάλεια από την Κύπρο. Έτσι στις 17 Απριλίου του 1957 ο Αρχιεπίσκοπος φθάνει στην Αθήνα όπου και θα παραμείνει μέχρι να του επιτραπεί να επιστρέψει στην Κύπρο.

Με την απελευθέρωση του Μακαρίου η στάση και της Ελληνοκυπριακής πλευράς φαίνεται να μεταβάλλεται σχετικά με τα όσα θα προηγηθούν ώστε να καταλήξουμε στην αυτοδιάθεση. Ο Μακάριος πρώτα από όλα πίστευε ότι ο αγώνας της ΕΟΚΑ πρέπει να διακοπεί και να υιοθετηθούν πια μόνο ειρηνικά μέσα που θα οδηγήσουν σε διαπραγματεύσεις. Οι εν λόγω διαπραγματεύσεις κατά τον Μακάριο θα έπρεπε να γίνουν ανάμεσα στον ίδιο και την Βρετανική πλευρά, πράγμα το οποία δεν εύρισκε σύμφωνη της Αγγλία, η οποία προωθούσε τριμερείς συνομιλίες ανάμεσα στην ίδια, την Τουρκία και την Ελλάδα, με στόχο μια λύση ίσως στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, ενώ την ίδια στιγμή ο Αρχιεπίσκοπος πίεζε για μια λύση τουλάχιστον στα πλαίσια του ΟΗΕ. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Κρανιδιώτης, «Ο Αρχιεπίσκοπος ήθελε, πράγματι, να διαπραγματευθεί. Καταλάβαινε ότι ούτε με τον ένοπλο αγώνα, ούτε με τα Ηνωμένα Έθνη μπορούσε να δώσει λύση. Για την επανάληψη όμως των συνομιλιών έθετε τους εξής όρους:

¹⁴⁸ Ηρακλείδης Αλέξης, *Το Κυπριακό πρόβλημα...*, σελ. 155.

¹⁴⁹ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 311.

¹⁵⁰ ο.π. σελ. 307.

1 Αποδοχή εκ μέρους των Άγγλων της αυτοδιάθεσης σαν τελικής λύσης του ζητήματος. 2 Οι διαπραγματεύσεις να είναι διμερείς μεταξύ αυτού και της Βρετανικής Κυβέρνησης, αποκλεισμένων των Τούρκων. 3 Επιστροφή του στην Κύπρο, και 4 Άρση των μέτρων έκτακτης ανάγκης.¹⁵¹». Τα δεδομένα όμως είχαν αλλάξει, είχε σημειωθεί η δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Βρετανίας σχετικά με το δικαίωμα αυτοδιάθεσης και των δυο κοινοτήτων στο νησί, δηλαδή διχοτόμηση, και μετά από αυτό η Τουρκία δεν μπορούσε να παραμερισθεί εύκολα.

Στις 15 Ιουλίου 1957 η Ελλάδα καταθέτει και πάλι προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη ζητώντας την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης στην περίπτωση της Κύπρου, ενώ η Βρετανία έχει θέσει ξανά το θέμα τριμερών συνομιλιών ανάμεσα στην ίδια, την Τουρκία και την Ελλάδα, πρόταση που απορρίπτει φυσικά τόσο η Ελληνοκυπριακή πλευρά όσο και η Ελλάδα. Κατά την διάρκεια του ίδιου έτους στο εσωτερικό της Κύπρου δεν διενεργούνται επεισόδια ανάμεσα στις δυο κοινότητες και η ΕΟΚΑ συνεχίζει να τηρεί την εκεχειρία. Παρ' όλα αυτά η κατάσταση δεν είναι και τόσο ήρεμη, με τις εγκληματικές ενέργειες να είναι καθημερινό φαινόμενο. Παράλληλα ανοίγεται στην Κύπρο μια συζήτηση ανάμεσα στις δυο κοινότητες, όπου οι Τουρκοκύπριοι κατηγορούν τους Ελληνοκύπριους για καταπίεση και παραγκωνισμό της εκπροσώπησης των συμφερόντων τους από τον διοικητικό μηχανισμό, ενώ οι Ελληνοκύπριοι υποστηρίζουν ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα ευνοείται από το σύστημα και ότι στην ουσία η Ελληνοκυπριακή κοινότητα επωμίζεται τα έξοδα των Τουρκοκυπρίων. Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν προσπαθούν να αποδείξουν ότι καταπιέζονται από τους Ελληνοκυπρίους και ότι στην περίπτωση Ένωσης η κοινότητα τους κινδυνεύει ακόμη περισσότερο. Για αυτό τον λόγο οι Τουρκοκύπριοι δημοτικοί σύμβουλοι αποφασίζουν τον Αύγουστο του 1957 να αποχωρίσουν μαζικά από τις θέσεις τους στα μεικτά δημοτικά συμβούλια των πόλεων και να προχωρήσουν στην ίδρυση χωριστών Δημαρχείων αποκλειστικά για τους Τουρκοκυπρίους, προετοιμάζοντας έτσι τον διοικητικό μηχανισμό για την ώρα της διχοτόμησης, όπως υποστηρίζει ο Κιουτσούκ¹⁵².

Η Ελλάδα εν τω μεταξύ παρά την προσφυγή που κατέθεσε στον ΟΗΕ σχετικά με το Κυπριακό άρχισε να προσανατολίζεται προς μια επαναπροσέγγιση της Τουρκίας με στόχο την έναρξη ενός πιθανού Ελληνοτουρκικού διαλόγου για την Κύπρο¹⁵³. Μετά την πίεση που της ασκήθηκε από την Βρετανία για τριμερείς συνομιλίες, από την Αμερική για μια λύση στα πλαίσια του ΝΑΤΟ και την αρνητική στάση της Τουρκίας για μεταξύ τους συνομιλίες που θα οδηγούσαν σε

¹⁵¹ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 275.

¹⁵² Βλέπε σχετικά το τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

¹⁵³ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 281

συμφωνία σχετικά με μια λύση παρόμοια με εκείνη που προέκυψε από τις συνομιλίες Χάρτινγκ - Μακαρίου, η Ελλάδα αρχίζει να προσανατολίζεται προς την λύση της ανεξαρτησίας της Κύπρου.

Τον Δεκέμβριο του 1957 στην διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στην Νέα Υόρκη, συζητήθηκε «Το Κυπριακό Ζήτημα», με αποτέλεσμα, «Η Γενική Συνέλευση, αφού εξήτησε το ζήτημα της Κύπρου, επιβεβαιώνοντας την απόφαση της 26^{ης} Φεβρουαρίου 1957 και εκφράζοντας την ανησυχία της, γιατί δεν σημειώθηκε πρόοδος προς την κατεύθυνση της επίλυσης του προβλήματος αυτού, διαπιστώνοντας, περαιτέρω, ότι η κατάσταση στην Κύπρο εγκυμονεί κινδύνους και ότι επιβάλλεται μέσα στο ταχύτερο χρονικό διάστημα η εξεύρεση λύσης, για την διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή, εκφράζει την διακαή ελπίδα, ότι θα αναληφθούν περαιτέρω διαπραγματεύσεις και συνομιλίες, με πνεύμα συνεργασίας, για να εφαρμοστεί και στην περίπτωση του Κυπριακού λαού το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης.¹⁵⁴». Παρ' όλα αυτά η εν λόγω απόφαση των Ηνωμένων Εθνών δεν συγκέντρωσε τα απαιτούμενα δυο τρίτα των ψήφων ώστε να θεωρηθεί επικυρωμένη από την Γενική Συνέλευση και ενώ αποτελεί ένα θετικό βήμα για τις Ελληνοκυπριακές επιδιώξεις, εντούτοις δεν συνεισφέρει ουσιαστικά στον αγώνα για αυτοδιάθεση.

Εν τω μεταξύ πίσω στην Κύπρο τον Σεπτέμβριο του 1957 στοιχεία για την μυστική κούρσα εξοπλισμού της Volkan έρχονται στην επιφάνεια, όταν τέσσερις Τουρκοκύπριοι νεαροί τραυματίζονται από έκρηξη βόμβας στο χωριό Ομορφίτα, Επαρχία Λευκωσίας, την οποία ισχυρίζονται ότι βρήκαν τυχαία στο δρόμο¹⁵⁵. Ο Βρετανικός τύπος μετά την υπόθεση της Ομορφίτας εκφράζει τις ανησυχίες του ότι οι Τουρκοκύπριοι μπορεί να χρησιμοποιήσουν τον οπλισμό που κατέχουν εναντίον των Ελληνοκυπρίων σε περίπτωση λήξης της εκεχειρίας, οπότε η Βρετανική Διοίκηση θα βρεθεί αντιμέτωπη με ένα εμφύλιο πόλεμο ανάμεσα στις δυο κοινότητες του νησιού¹⁵⁶. Προχωρώντας προς τον Νοέμβριο κάνει την εμφάνιση της μια νέα Τουρκοκυπριακή μυστική οργάνωση, η ΤΜΤ¹⁵⁷, όταν κυκλοφόρησαν στην Λευκωσία φυλλάδια που αναφέρουν ότι η οργάνωση Volkan διαλύθηκε γιατί έχει εκτελέσει πια την αποστολή της και την θέση της πήρε η Τουρκική Οργάνωση Αντιστασέως (TMT) η οποία θα προστατεύει τα συμφέροντα της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Η ΤΜΤ καλεί τους Τουρκοκυπρίους να μην παραβαίνουν τον νόμο και να εμπιστευθούν την τύχη

¹⁵⁴ ο.π. σελ. 300 – 301.

¹⁵⁵ «Τέσσαρες νεαροί Τούρκοι τραυματίσθηκαν από έκρηξιν βόμβας εις την Ομορφίταν.», Ελευθερία, 01/09/1957.

¹⁵⁶ «Τι μετέδωσαν Βρετανοί ανταποκριταί εξ αφορμής της ανευρέσεως Τουρκικών βομβών.», ο.π., 03/09/1957.

¹⁵⁷ Σχετικά με την ίδρυση της TMT βλέπε, Αθανασιάδης Σπύρος, *TMT, ποιος την ίδρυσε, πως οργανώθηκε, πως συστάθηκε, πως εξοπλίστηκε, πως έδρασε.*, Λευκωσία, 1998.

τους στα χέρια της Τουρκίας η οποία επαγρυπνεί σχετικά με το Κυπριακό¹⁵⁸. Τον Δεκέμβριο του 1957 το ήρεμο κλίμα που επικρατούσε και με την εκεχειρία της ΕΟΚΑ, η οποία έληξε στα μέσα του Νοεμβρίου, ανατρέπεται όταν μεγάλης κλίμακας επεισόδια ξεσπούν ξανά κυρίως στην πόλη της Λευκωσίας. Το νέο χαρακτηριστικό των επεισοδίων που προκαλούνται τώρα, είναι η αποκάλυψη ότι οι αφορμές που δίνονται στο Τουρκοκυπριακό πλήθος για να εκφράσει την οργή του καταστρέφοντας Ελληνοκυπριακές περιουσίες, είναι συχνά κατασκευασμένες. Έρχεται λοιπόν στην επιφάνεια ένα νέο στοιχείο, αυτό της εκμετάλλευσης ή ακόμη και πρόκλησης του θανάτου ή τραυματισμού ενός μέλους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, με απώτερο στόχο να ενοχοποιηθούν οι Ελληνοκύπριοι και να δικαιολογηθούν οι επερχόμενες ταραχές από τον Τουρκοκυπριακό όχλο ο οποίος δημαγωγείται. Οι αφορμές των συγκρούσεων λοιπόν μπορεί να είναι κατασκευασμένες, όπως είχε γίνει στο παρελθόν με τα Σεπτεμβριανά της Κωνσταντινούπολης, αλλά το μίσος που δημιουργείται είναι καθ' όλα αληθινό και ακμαίο και δεν μπορεί να οδηγήσει παρά μόνο στην τελική σύγκρουση. Για την Βρετανία η μόνη λύση για να αντιμετωπισθεί το αδιέξοδο στο οποίο έχει περιέλθει η κυπριακή κοινωνία είναι η αλλαγή πλεύσης, αρχίζοντας με την αντικατάσταση του Κυβερνήτη, του φορέα δηλαδή της νέας της πολιτικής. Ο Σερ Χιου Φουτ που διορίστηκε νέος Κυβερνήτης της Κύπρου, έφτασε στην Λευκωσία στις 3 Δεκεμβρίου του 1957.

«Αμέσως μετά την άφιξη του ο νέος Κυβερνήτης επεξεργάστηκε ένα νέο σχέδιο λύσης του Κυπριακού, που προνοούσε: (α) Μια μεταβατική περίοδο αυτοκυβέρνησης, πέντε ως επτά ετών, (β) Εγγυήσεις, ότι στο τέλος της περιόδου αυτής θα επιδιωκόταν μια οριστική λύση αποδεκτή από τους Έλληνες και από τους Τούρκους, (γ) Την άμεση κατάργηση των μέτρων έκτακτης ανάγκης και την επιστροφή του Μακαρίου στο Νησί, και (δ) Την έναρξη διαπραγματεύσεων «με τους ηγέτες της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής κοινότητας» για την εκπόνηση ενός συντάγματος αυτοκυβέρνησης.¹⁵⁹». Το σχέδιο όμως απορρίφθηκε από την Τουρκική κυβέρνηση η οποία ήταν αντίθετη προς την ιδέα της επιστροφής του Μακαρίου. Το αδιέξοδο σχετικά με την λύση του Κυπριακού παραμένει και η κατάσταση στην Κύπρο δυναμιτίζεται ακόμη περισσότερο με τα επεισόδια να συνεχίζονται. Αυτή την περίοδο η Κυπριακή κοινωνία φαίνεται να βρίσκεται σε μια κατάσταση έντονου αναβρασμού με την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα να εξαπολύουν επιθέσεις η μια εναντίον στην άλλη αλλά και εναντίον των δυνάμεων ασφαλείας. «Αυτό που

¹⁵⁸ «Τουρκική «Οργάνωσις Αντιστάσεως.», Ελευθερία, 30/11/1957, βλέπε επίσης σχετικά, Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 379.

¹⁵⁹ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 307.

κάποτε ήταν μια κλασσική αποικιακή σύγκρουση, είχε αργότερα μεταβληθεί σε μια αποικιακή σύγκρουση με εθνικές επιπλοκές και τώρα πλέον αποτελούσε μια αποικιακή σύγκρουση που εμπεριείχε την δυναμική της εθνικής αντιπαλότητας έτοιμη να εκτυλιχθεί.¹⁶⁰». Τις διαδηλώσεις των Τουρκοκυπρίων υπέρ της διχοτόμησης έρχεται να ενισχύσει τον Ιανουάριο του 1958, η δήλωση του Μεντερές, «...ότι οι Τουρκοκύπριοι «δεν είναι πλέον υποχρεωμένοι να ζουν υπό ξένη σημαία».¹⁶¹».

Προχωρώντας προς τον Φεβρουάριο του 1958 συναντούμε τις πρώτες σκέψεις της Βρετανίας για την εφαρμογή ενός σχεδίου λύσης για την Κύπρο που προνοούσε μια «τροποποιημένη τριαρχία», δηλαδή μια «συνεταιρική τριαρχία», όπου η Βρετανία καλούσε την Ελλάδα και την Τουρκία να ασκήσουν συνεταιρικά την εποπτεία του νησιού για μια περίοδο δεκαπέντε ετών αρχικά, ενώ ο ουσιαστικός έλεγχος του νησιού θα παραμένει στα χέρια της υπάρχουσας αποικιακής διοίκησης. Το Σχέδιο Μακμίλαν στην τελική μορφή του δημοσιοποιήθηκε στις 6 Ιουνίου του 1958, στην Βουλή των Κοινοτήτων¹⁶². Το Σχέδιο Μακμίλαν προέβλεπε ότι, «...οι Τούρκοι και Έλληνες «Αντιπρόσωποι» θα βοηθούσαν στην διοίκηση του νησιού και όλοι οι πολίτες θα έχουν την επιλογή διπλής υπηκοότητας προς την πατρίδα που επιθυμούν. Το καθεστώς του νησιού θα παρέμενε ως είχε για τα επόμενα επτά χρόνια...κάθε κοινότητα θα διαχειριζόταν αυτόνομα τις υποθέσεις της μέσα από δυο ξεχωριστά σώματα αντιπροσώπων, το τουρκικό και το ελληνικό. Οι γενικές υποθέσεις θα ανήκαν στην αρμοδιότητα ενός Συμβουλίου, με Πρόεδρο τον Κυβερνήτη, στο οποίο θα συμμετείχαν, μαζί με τον Έλληνα και τον Τούρκο Αντιπρόσωπο, έξι εκλεγμένα μέλη από τις κοινοτικές βουλές (τέσσερις Έλληνες και δυο Τούρκοι)...τα εκλεγμένα μέλη θα είχαν το δικαίωμα να ζητούν την εξέταση από δικαστήριο κάθε μέτρου που θεωρούσαν ότι εισάγει διακρίσεις σε βάρος της κοινότητας τους.¹⁶³». Το Σχέδιο Μακμίλαν δεν έγινε αποδεκτό από την Ελληνική και την Ελληνοκυπριακή πλευρά, ενώ η Τουρκία αποδέχεται προσωρινά το σχέδιο τον Ιούνιο του 1958 απαιτώντας να μην γίνουν οποιεσδήποτε αλλαγές στο σχέδιο. Παρά τις απαιτήσεις της Τουρκικής πλευράς έγιναν κάποιες τροποποιήσεις στο αρχικό Σχέδιο Μακμίλαν, οι οποίες όμως δεν ευνοούσαν ουσιαστικά την Ελληνοκυπριακή θέση. Το τροποποιημένο σχέδιο κατατέθηκε υπό μορφή τελεσιγράφου στην Ελληνική πλευρά, η οποία φυσικά το απέρριψε, σε αντίθεση με

¹⁶⁰ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 386.

¹⁶¹ ο.π. σελ. 397.

¹⁶² Panteli Stavros, *A History of Cyprus...*, σελ. 260.

¹⁶³ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 452, βλέπε επίσης, Οικονομίδη Χριστοφή, *Απομυθοποιημένη ιστορία του Κυπριακού αγώνα στα τελευταία 50 χρόνια*, Λευκωσία, 1993, σελ. 53.

την Τουρκία η οποία αποδέχθηκε επισήμως το σχέδιο στις 25 Αυγούστου του 1958.

Εν τω μεταξύ στο εσωτερικό της Κύπρου όπως αναφέραμε η κατάσταση δεν φαίνεται να βελτιώνεται. Τα επεισόδια είναι συχνά και η διπλωματική πορεία του Κυπριακού αναγκάζει την ΕΟΚΑ να υιοθετήσει την παθητική αντίσταση ως την νέα μορφή αγώνα. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» εκείνη την περίοδο κυκλοφορεί με το σλόγκαν, «Αγοράζεται Κυπριακά προϊόντα, είναι καθήκον και συμφέρον σας», ενισχύοντας τον αγώνα της ΕΟΚΑ για μπουκοτάζ των Βρετανικών προϊόντων. Τον Μάρτιο του 1958 οι από καιρού παραιτηθέντες Τουρκοκύπριοι Δημοτικοί Σύμβουλοι προχωρούν στην δημιουργία Τουρκοκυπριακών Δημαρχείων εντατικοποιώντας την προετοιμασία της κοινότητας τους για την επερχόμενη διχοτόμηση. Ταυτόχρονα η ΕΟΚΑ και η ΤΜΤ στρέφονται κατά των αριστερών δυνάμεων και των δυο κοινοτήτων¹⁶⁴. Ειδικά στο στρατόπεδο της Τουρκοκυπριακής αριστεράς τα πλήγματα είναι ιδιαίτερα σοβαρά με τον Τουρκοκύπριο υπεύθυνο του Τουρκοκυπριακού Γραφείου της ΠΕΟ, συνδικαλιστική οργάνωση του ΑΚΕΛ, και την σύζυγο του να πυροβολούνται και να τραυματίζονται από 2 ή 3 Τουρκοκύπριους άγνωστους, ενώ προηγουμένως είχαν λάβει απειλητικές επιστολές γιατί είχαν λάβει μέρος στους εορτασμούς της Πρωτομαγιάς, γεγονός που δεν εξυπηρετεί του στόχους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, όπως αναφερόταν στην επιστολή. Αλλά και έτερος Τουρκοκύπριος μέλος των Παλαιών Συντεχνιών δέχτηκε επίθεση με μαχαίρι και πυροβολήθηκε από άγνωστο, ενώ προηγουμένως είχε λάβει απειλητική επιστολή που τον καλούσε να παραιτηθεί από τις Παλαιές Συντεχνίες.

Τον Ιούνιο του 1958 η κατάσταση ανάμεσα στις δυο κοινότητες συνεχίζει να είναι τεταμένη, ενώ στις 7 του ιδίου μήνα «...εξερράγη μια βόμβα έξω από το Γραφείο Πληροφοριών του Τουρκικού Προξενείου. Δεν υπήρξαν θύματα και αργότερα η Βρετανική Υπηρεσία Πληροφοριών επιβεβαίωσε ότι την είχαν τοποθετήσει Τούρκοι, όπως ακριβώς τη βόμβα που πυροδότησε το ανθελληνικό πογκρόμ στην Κωνσταντινούπολη το 1955.¹⁶⁵». Τον ίδιο μήνα επίσης σημειώνονται τα σοβαρά επεισόδια στο χωριό Κιόνελι όπου εξαιτίας της Βρετανικής πολιτικής δολοφονούνται τέσσερις Ελληνοκύπριοι και τραυματίζονται οκτώ από τον Τουρκοκυπριακό όχλο του χωριού Κιόνελι¹⁶⁶. Προχωρώντας προς τον Ιούλιο του 1958, η Βρετανική Διοίκηση της Κύπρου προχώρησε σε

¹⁶⁴ Panteli Stavros, *A History of Cyprus...*, σελ. 266.

¹⁶⁵ Macmillan προς Foot, 29 Αυγούστου 1958, CO926/1069, αναφέρεται στο βιβλίο του Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 438 και Κιζιλγιουρεκ Νιαζί, *Κύπρος το αδιέξοδο των εθνικισμών*, σελ. 83.

¹⁶⁶ Βλέπε σχετικά το έκτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

συλλήψεις πλήθους Ελληνοκυπρίων και μικρής μερίδας Τουρκοκυπρίων στην προσπάθεια της να ελέγξει την τεταμένη κατάσταση στην Κύπρο¹⁶⁷. Ενώ στις 4 Αυγούστου του 1958 η ΕΟΚΑ κηρύσσει την τρίτη εκεχειρία στην ιστορία της, η οποία θα λήξει τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου.

Σε διεθνές επίπεδο η Ελλάδα προσπαθώντας να ανατρέψει το αρνητικό κλίμα εναντίον της και να αναιρέσει την εφαρμογή του Σχεδίου Μακμίλαν, προσεγγίζει τον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ κ. Σπάακ, ο οποίος προτείνει ένα σχέδιο λύσης για το Κυπριακό παρακάμπτοντας το Σχέδιο Μακμίλαν. Το σχέδιο του Σπάακ «...πρότεινε στην Ελλάδα, την Τουρκία και την Μεγάλη Βρετανία μια προσωρινή λύση επταετούς ανεξαρτησίας (με Υπουργικό Συμβούλιο, όπου οι Ελληνοκύπριοι θα είχαν την πλειοψηφία) χωρίς καμία εκ των προτέρων δέσμευση για την τελική διευθέτηση του θέματος, που αφηνόταν να αποφασιστεί αργότερα «με την κοινή συγκατάθεση των τριών ενδιαφερομένων Κυβερνήσεων».¹⁶⁸». Το σχέδιο του Σπάακ απορρίφθηκε από την Βρετανία και την Τουρκία, αλλά και από την Ελλάδα και την Ελληνοκυπριακή πλευρά όταν αυτό τροποποιήθηκε στην συνέχεια. Μετά και την αποτυχημένη προσπάθεια της Ελλάδας και των Ελληνοκυπρίων να εμποδίσουν την εφαρμογή του Σχεδίου Μακμίλαν, όλα δείχνουν ότι την πρώτη Οκτωβρίου, ημέρα που όρισε η Βρετανία για τον διορισμό των Αντιπροσώπων της Ελλάδας και της Τουρκίας και την ουσιαστική εφαρμογή του σχεδίου. Εν τω μεταξύ η Τουρκία θέλοντας να αποφύγει τυχόν αντιδράσεις ανακοίνωσε ότι ο Αντιπρόσωπος της Τουρκίας στην Κύπρο θα είναι ο Τούρκος Γενικός Πρόξενος που ήδη υπηρετούσε στο νησί¹⁶⁹. Αντιδράσεις εντούτοις σημειώθηκαν εξαιτίας του γεγονότος ότι το όνομα του Προξένου της Τουρκίας είχε συνδεθεί με την ΤΜΤ.

Ο Μακάριος τον Σεπτέμβριο του 1958 σε μια τελευταία προσπάθεια να αποτρέψει την εφαρμογή του Σχεδίου Μακμίλαν, ανακοινώνει την στροφή της πολιτικής του από την αυτοδιάθεση και την Ένωση, προς την ανεξαρτησία. Συγκεκριμένα σε συνέντευξη που έδωσε ο Αρχιεπίσκοπος στην Αντιπρόεδρο του Εργατικού Κόμματος Μπάρμπαρα Κάσλ στις 22 Σεπτεμβρίου, δήλωσε ότι, «...κατόπιν ωρισμένης περιόδου αυτοκυβερνήσεως, η Κύπρος θα ηδύνατο να γίνη ανεξάρτητον κράτος, μη συνδεδόμενον ούτε μετά της Ελλάδος ούτε μετά της Τουρκίας, και ότι την ανεξαρτησίαν της Κύπρου θα έπρεπε να εγγυηθούν τα Ηνωμένα Έθνη. Ο Μακάριος θα εδέχετο τοιαύτην πρότασιν, υπό τον όρον ότι το καθεστώς της ανεξαρτησίας της Κύπρου θα ηδύνατο να μεταβληθή κατόπιν

¹⁶⁷ «Περισσότεροι των 1400 Ελλήνων συνελήφθησαν το τελευταίον 48ωρον», Ελευθερία, 24/07/1958.

¹⁶⁸ Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια*, σελ. 330.

¹⁶⁹ «Ο Τούρκος Επίτροπος θα είναι πιθανώς ο Γενικός Πρόξενος της Τουρκίας Ισίν.», Ελευθερία, 21/09/1958.

εγκρίσεως των Ηνωμένων Εθνών.¹⁷⁰». Στη συνέχεια ο Μακάριος απεύθυνε έγγραφο προς τον Βρετανό Πρωθυπουργό στο οποίο επανέλαβε όλα όσα δήλωσε και στην κ. Κάσλ. Η αντίδραση της Βρετανίας ήταν να αγνοήσει τις δηλώσεις Μακαρίου και να προχωρήσει στην εφαρμογή του Σχεδίου Μακμίλαν¹⁷¹. Ενώ υπήρξαν φυσικά αντιδράσεις θετικές και αρνητικές¹⁷² και στο εσωτερικό της Κύπρου¹⁷³. Τελικά ο Τούρκος Πρόξενος διορίσθηκε στις αρχές Οκτωβρίου ως ο νέος Αντιπρόσωπος της Τουρκίας στο νησί θέτοντας σε εφαρμογή το Σχέδιο Μακμίλαν¹⁷⁴. Η αντίδραση των Ελληνοκυπρίων εκφράστηκε μέσα από την κλιμάκωση των ενεργειών της ΕΟΚΑ, αλλά και μέσω μιας Παγκύπριας απεργίας¹⁷⁵. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά φτάνει ξανά σε αδιέξοδο εφόσον η εναλλακτική πρόταση ανεξαρτησίας του Μακαρίου δεν έγινε αποδεκτή από την Βρετανία και την Τουρκία. Την ίδια στιγμή η Ελλάδα αρνείται να πιέσει περισσότερο τις δυτικές δυνάμεις μέσω της απειλής για αποχώρηση από το ΝΑΤΟ, ενώ στο εσωτερικό διαφαίνονται ξανά οι πρώτες ρωγμές στην ενότητα της Ελληνοκυπριακής πολιτικής ηγεσίας.

¹⁷⁰ «Εις Αθήνας δια συνομιλίας επί του Κυπριακού. – Η κ. Κάσλ φέρεται δηλώσασα, ότι ο Αρχιεπίσκοπος κ. Μακάριος δεν αποκλείει ανεξαρτησίαν της Κύπρου, υπό την εγγύησιν της ΟΗΕ, κατόπιν ορισμένης περιόδου αυτοκυβερνήσεως.», ο.π., 23/09/1958.

¹⁷¹ «Η Βρετανική Κυβέρνησις, αναλαβούσα έγγραφον δέσμευσιν έναντι της Τουρκίας εναντίον της εφαρμογής αυτοδιαθέσεως άνευ ταυτοχρόνου διχοτομήσεως αγνοεί τας νέας προτάσεις του Εθνάρχου Μακαρίου δια το Κυπριακόν ζήτημα.», ο.π., 24/09/1958.

¹⁷² Η αντίδραση του Γρίβα ήταν αρνητική, βλέπε σχετικά, Nancy Crawshaw, *The Cyprus Revolt – An account of the struggle for Union with Greece*, London, 1978, σελ. 323.

¹⁷³ «Μαζί του», 25/09/1958, «Ο Εθνάρχης ουδόλως απεκήρυξεν την Ένωσιν», 25/09/1958, Ελευθερία.

¹⁷⁴ «Μετά τον διορισμόν Τούρκου Αρμοστού ο Εθνάρχης Μακάριος θεωρεί άσκοπους τας συνομιλίας.», ο.π., 04/10/1958.

¹⁷⁵ «Απόλυτος η επιτυχία της χθεσινής παναπεργίας εις διαμαρτυρίαν δια την επιβολήν του ανόσιου Βρετανικού σχεδίου δια την Κύπρον.», ο.π., 02/10/1958.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: «ΤΟ ΣΥΝΟΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ».

Οι Τουρκοκύπριοι στα άρθρα τα οποία συλλέξαμε από την εφημερίδα «Ελευθερία» της Λευκωσίας, εμφανίζονται ως «Το Σύνοικο στοιχείο». Κατά την χρονιά 1930 στα άρθρα που μελετήσαμε εμφανίζονται ελάχιστα οι Τουρκοκύπριοι, πάντα σε ατομικό επίπεδο και ποτέ σε αναφορά ως κοινότητα. Οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται πάντα σε άρθρα με θέματα της καθημερινότητας. Η εικόνα λοιπόν που μας δημιουργείται είναι ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν απασχολεί τον ελληνοκυπριακό τύπο σε πολιτικό επίπεδο. Αυτή η προσέγγιση φαίνεται να αλλάζει το 1931 όταν η ελληνοκυπριακή «Ελευθερία» στα πλαίσια της έκκλησης που απευθύνει προς τις ελληνοκυπριακές πολιτικές δυνάμεις για ενότητα, απευθύνεται και προς την Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Στις 24 Φεβρουαρίου του 1931 η «Ελευθερία» δημοσιεύει ένα πρωτοσέλιδο άρθρο σχετικά με την παρέμβαση της Βρετανική Διοίκησης στο εσωτερικό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας¹⁷⁶. Συγκεκριμένα η Βρετανική Διοίκηση αποφασίζει την διακοπή παροχής κονδυλίων τόσο από το ταμείο του κράτους όσο και από το Ενκaf¹⁷⁷ προς το Οθωμανικό Λύκειο με την πρόφαση ότι η σχολική εφορεία του λυκείου έχει προσλάβει κομματική χροιά. Η «Ελευθερία» εκφράζει την αντίθεση της με την κυβερνητική επιλογή και τους φόβους της ότι «Εάν δια της επικρινομένης ενέργειας εθίγη σήμερον εν' Οθωμανικό Ίδρυμα δυνατόν αύριον παρόμοιαι παρεμβάσεις να σημειωθούν και εις την Ελληνικήν Παιδείαν.¹⁷⁸». Συγκεκριμένα το άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει, «Δεν γνωρίζομεν ποίας εντυπώσεις προέκάλεσε παρά τη Μουσουλμανική κοινότητα και αν θα έχη οιασδήποτε συνέπειας η απόφασις, εις ήν, ως εγράφομεν εν τω παρελθόντι φύλλω, προέβη η Α.Ε. ο Κυβερνήτης, αναστείλας την εις το Οθωμανικόν Λύκειον Λευκωσίας παροχήν του 500λίου Κυβερνητικού επιχορηγήματος και του 600λίου κονδυλίου, όπερ διετίθετο υπό του Εβκάφ υπέρ του εν λόγω εκπαιδευτικού ιδρύματος...Εις ζητήματα ως το περί ου λόγος, συνδεόμενα προς την εσωτερικήν πολιτικήν της Κυβερνήσεως και αποκαλύπτοντα τας αντιλήψεις και προθέσεις αυτής εν τη ασκήση εκ του ισχύοντος πολιτεύματος απορρεουσών εξουσιών της, φρονο΄πυμεν, ότι η δημοσιογραφική έρευνα δεν πρέπει κατ' ουδένα τρόπον να δεσμεύεται εν στενών φυλετικών αντιλήψεων...Η Κυβέρνησις δεν είχε κανέν δικαίωμα να επέμβη, καθ' όν τρόπον επενέβη, πράξασα δε ούτω ηφάνισε και τα τελευταία ίχνη

¹⁷⁶ «Το Πραξικόπημα», Ελευθερία, 24/02/1931.

¹⁷⁷ Ενκaf: Θρησκευτικό Ίδρυμα Μουσουλμανικών Υποθέσεων.

¹⁷⁸ «Το Πραξικόπημα», Ελευθερία, 24/02/1931.

εκπαιδευτικής αυτονομίας, τα οποία είχαν υπολειφθή εις την νήσον. Δεν φανταζόμεθα βεβαίως, ότι η Κυβέρνησις έδρασεν όλως αυτοβούλως εν προκειμένω. Δυνατόν μερίς τις εκ των εν Λευκωσία Οθωμανών ν' απηυθύνθη προς αυτήν, καταγγέλουσα την εφορείαν του Λυκείου επί κομματισμώ και, δυνατόν έτι, να εχώρησεν μέχρι του σημείου του να ζητήσει κυβερνητικήν επέμβασιν. Αλλ' η Κυβέρνηση δεν έπρεπεν επ' ουδενί λόγω...να επέμβη εις τα εκπαιδευτικά δικαιώματα του σύνοικου στοιχείου. Διότι δια ης εν είδε ποινής...η Κυβέρνησις εξαναγκάζει εις παραίτησιν της εφορείαν αυτού την οποίαν άλλως δεν θα ήτο ευχερές να μετακινήση εκείθεν. Και εδώ ακριβώς έγκειται η ουσία του Κυβερνητικού πραξικοπήματος...Δια της εγκαινιασθείσης όμως Κυβερνητικής πολιτικής ανατρέπεται η κρατούσα τάξις και επιδιώκεται η επαγωγή των σχολικών εφορειών υπό την έγκρισιν ή την αποδοκιμασίαν της Κυβερνήσεως...Εάν δια να περικοπούν οι πόροι του Μουσουλμανικού Λυκείου και επιτευχθή η απομάκρυνσις της εφορείας αυτού, εχρησιμοποιήθη η αιτίασις του κομματισμού τίποτα δεν μας ασφαλίζει ότι αποκλείεται να επαναληφθή και κατά των Ελληνικών εκπαιδευτηρίων η τοιάυτη απόπειρα, καταγγελομένων αύριον των εφόρων και διδασκάλων των ως ανεπιθύμητων δια τούτον ή εκείνον τον λόγον προς την Κυβέρνησιν. Ιδού δεν διατί ακριβώς δεν δύναται να μας αφήση αδιάφορους το κατά της μέσης οθωμανικής παιδείας Κυβερνητικόν πραξικόπημα. Ανεξαρτήτως των μέχρι τούδε καταργηθέντων κατά της εν Κύπρω παιδείας, επιβάλλεται όχι μόνον να σταματήσει πάσα νέα κατ' αυτής Κυβερνητική απόπειρα αλλά και να αποκατασταθή το ταχύτερον η εκπαιδευτική μας αυτονομία, η οποία καταλύεται μικρόν κατά μικρόν εξ' ιδικών μας, ατύχως, σφαλμάτων και χωρίς καλά καλά να το αντιλαμβανόμεθα.¹⁷⁹».

Η συμπάραστασις που επέδειξε η ελληνοκυπριακή εφημερίδα προκάλεσε την θετική αντίδραση του Τουρκοκυπριακού τύπου, ο οποίος ανταπάντησε σε άρθρο της Τουρκοκυπριακής εφημερίδας «Soz» και το οποίο μεταφέρει η «Ελευθερία» στις 25 Φεβρουαρίου 1931. Στο άρθρο της η Τουρκοκυπριακή «Soz» καλεί τους Ελληνοκύπριους σε συνεργασία κατά της παρεμβατικής πολιτικής της Βρετανικής Διοίκησης σε εσωτερικές υποθέσεις των δυο κοινοτήτων. «Όθεν επιτακτικώς επιβάλλεται, όπως προς τον σκοπόν παρεμποδίσεως αντιξίων τινών πραγμάτων οπλισθώμεν δια στενωτέρου ενδιαφέροντος προς αλλήλους και συνάψωμεν ειλικρινέστερους δεσμούς , συνεργαζόμενοι κατά των κινδύνων, οίτινες απειλούν από κοινού αμφοτέρους.¹⁸⁰». Η «Ελευθερία» συμφωνεί με την «Soz» και αναφέρει επίσης ότι η Βρετανική πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» βρίσκει πρόσφορο έδαφος

¹⁷⁹ ο.π.

¹⁸⁰ «Προς Σύνοικους», ο.π., 25/02/1931.

τόσο στην διάσταση που υπάρχει ανάμεσα στις δυο κοινότητες, όσο και στις επιμέρους κομματικές διαιρέσεις στο εσωτερικό της κάθε κοινότητας. Είναι εμφανές λοιπόν ότι η αδιαφορία που μέχρι τώρα έδειχνε η «Ελευθερία» προς την κοινότητα των Τουρκοκυπρίων έχει παρέλθει εφόσον μάλιστα λαμβάνει τον κόπο να λύσει την παρεξήγηση που υπάρχει ανάμεσα στις δυο κοινότητες σχετικά με τα αιτήματα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, καλώντας την Τουρκοκυπριακή κοινότητα να πάψει να παρεξηγεί τις προσπάθειες τους οι οποίες στοχεύουν εναντίον της πολιτικής που εφαρμόζει η Βρετανική Διοίκηση και όχι εναντίον αυτών.

Συγκεκριμένα το άρθρο της Ελευθερίας αναφέρει χαρακτηριστικά, «Είναι αδύνατον - γράφει η Τουρκική συνάδελφος - να μη είμεθα υποχρεωμένοι και ευγνώμονες δια το υπό της «Ελευθερίας» εκδηλωθέν σοβαρόν ενδιαφέρον και ουδέποτε θα λησμονήσωμεν την αξίαν του ενδιαφέροντος τούτου, καθώς και της συνδρομής, η οποία μας παρεχέθη κατά τας κρίσιμους autάς ώρας μας.» Αλλ' υπέρ πάσαν προσωπικήν ικανοποίησιν εκείνο, το οποίον ιδιαιτέρως ενδιαφέρει εν προκειμένω, είναι η υγιής άποψις, ήτις χαρακτηρίζει τας παρατηρήσεις της συναδέλφου «Σοζ», δραξαμένης της ευκαιρίας δια να θίξη εν σπουδαίον όσω και λεπτόν ζήτημα, το ζήτημα της συνεργασίας του Ελληνικού λαού της Κύπρου και του σύνοικου Οθωμανικού στοιχείου... «Η φιλική υποστήριξις της «Ελευθερίας» - γράφει η «Σοζ» - υπομνήσκει εις αμφοτέρα τα στοιχεία υποχρεώσεις τίνας, απαραίτητους προς αντιμετώπισιν της αρνητικής φάσεως, την οποίαν διέρχεται ο βίος εν Κύπρω υπό την ξένην διακυβέρνησιν. Δεν υπάρχει τίποτε, που να διασφαλίζει αυτούς (τους Έλληνες), ότι δεν θα υποστούν τα ίδια, τα οποία υφιστάμεθα ημείς σήμερον, ως επίσης είναι παντελώς αδύνατον να πιστεύσωμεν, ότι οιονδήποτε κατ' αυτών λαμβανόμενον μέτρον δεν θα επεκταθή και καθ' ημών αύριον. Όθεν επιτακτικώς επιβάλλεται, όπως προς τον σκοπόν παρεμποδίσεως αντιξώνων τινών πραγμάτων οπλισθώμεν δια στενωτέρου ενδιαφέροντος προς αλλήλους και συνάψωμεν ειλικρινεστέρους δεσμούς, συνεργαζόμενοι των κινδύνων οίτινες απειλούν από κοινού αμφοτέρους.» Αι παρατηρήσεις αυταί δεν είναι δυνατόν να εύρουν αντιγινωμούντα ή αδιαφορούντα κανένα Κύπριον. Η Ελληνική Κοινή Γνώμη της Νήσου ησθάνετο πάντοτε λύπην, βλέπουσα το σύνοικον Τουρκικόν στοιχείον να παρεξηγή και να υποπτεύεται εκ συστήματος πάσαν προσπάθειαν της πλειονότητος τείνουσα ειλικρινώς εις το να εξάγη τον τόπον εκ της συγεράς καταστάσεως, εις την οποίαν ευρίσκεται. Πιθανόν η επί τούτω ευθύνη να μη βαρύνη μόνον το έτερον μέρος. Πιθανόν να πταίωμεν και ημείς εν μέρει δια την εμφιλοχωρούσαν παρεξήγησιν, ήτις καθιστά αναιμικήν ή αδύνατον οιανδήποτε συνεννόησιν μεταξύ του Ελληνικού λαού της Κύπρου και της Τουρκικής μειονότητος επί βλάβη της κοινής ευημερίας. Ήδη το

γεγονός, ότι αρχίζομεν να συναισθανώμεθα το διαπραχθέν σφάλμα, εμπνέει την ελπίδα, ότι δεν είναι αδύνατον να φθάσωμεν και εις την συνεννόησιν εκείνην, ήτις θα αφήση το πεδίον ελεύθερον εις την συνεργασίαν, περί ής ομιλεί η Τουρκική συνάδελφος...Καιρός είναι αληθώς τα δύο σύνοικα στοιχεία να ενωθώμεν εις κοινήν άμυναν κατά των επιβουλών της ξενοκρατίας...¹⁸¹».

Ενώ ισχύει το καθεστώς της Παλμεροκρατίας, το 1937 εξακολουθούν να εμφανίζονται ψήγματα συνεργασίας των δυο κοινοτήτων σε διεκδικήσεις που υποβάλλουν στην Βρετανική Διοίκηση για την ενίσχυση της εξουσίας τους στις κοινότητες τους. Τον Ιούνιο του 1937 πιο συγκεκριμένα «...υποβλήθηκαν στις επαρχιακές διοικήσεις της Κύπρου αιτήσεις, για να επιτραπούν συγκεντρώσεις για την ίδρυση και λειτουργία τοπικών πολιτικών συλλόγων.¹⁸²». Η εν λόγω κίνηση υποστηρίχθηκε και από την Τουρκοκυπριακή διανόηση, αλλά και από διορισμένους Τουρκοκύπριους, οι οποίοι υπέγραψαν το έγγραφο του αιτήματος σε Λάρνακα και Λεμεσό. Η Βρετανική Διοίκηση φυσικά απέρριψε το αίτημα δημιουργίας τοπικών πολιτικών συλλόγων.

Οι κοινές προσπάθειες Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων να διεκδικήσουν από την Βρετανική Διοίκηση τον έλεγχο και την πλήρη εξουσία σε θέματα που θεωρούν εσωτερικά ζητήματα της κάθε κοινότητας, συνεχίζονται και κατά την διάρκεια του 1955 - 1959. Στην «Ελευθερία» εντοπίσαμε άρθρα όπου Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι κάνουν αιτήσεις από κοινού σχετικά με την βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης¹⁸³, σχετικά με την ανάληψη εξελικτικών έργων για την ανάπτυξη και βελτίωση της ζωής τους¹⁸⁴, ακόμη και σχετικά με την απελευθέρωση Ελληνοκυπρίων κρατουμένων υπό την κατηγορία του στασιασμού¹⁸⁵.

Η συνεργασία των δυο κοινοτήτων κατά της Βρετανικής παρεμβατικότητας επεκτείνεται και στο επίσημο όργανο εκπροσώπησης τους, στο Νομοθετικό Συμβούλιο¹⁸⁶. Προ της Οκτωβριανής εξέγερσης του 1931, οι Τουρκοκύπριοι και η Ελληνοκύπριοι αντιπρόσωποι στο Νομοθετικό Συμβούλιο κατά περιόδους συνεργάστηκαν ώστε να απορρίψουν ή να προωθήσουν ένα

¹⁸¹ Ο.π.

¹⁸² Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 55 – 56.

¹⁸³ «Έλληνες και Τούρκοι γεωργοί της Πάφου ζητούν αποζημίωσιν δια την καταστροφήν σιτηρών από ενσκήψαν κύμα καύσωνος.», *Ελευθερία*, 19/04/1957.

¹⁸⁴ Άρθρο που αναφέρει ότι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι κάτοικοι της Λάρνακας διενεργούν συλλογή ζιτώντας την ουσιαστική ανάπτυξη του λιμανιού της πόλης τους, ο.π., 15/03/1955.

¹⁸⁵ «Εκκλήσεις προς τον Κυβερνήτην δι' απονομήν χάριτος εις τους θανατοποινήτας – Υπέγραψαν και 69 Τούρκοι.», ο.π., 15/10/1957.

¹⁸⁶ Αντίθετα με την κοινή αντίληψη, η ψήφιση δεν γινόταν πάντοτε με ανάλογα με τις κοινοτικές γραμμές, αντίθετα συμφωνούσαν οι δυο κοινότητες ειδικά στην εναντίωση τους σε συγκεκριμένες οικονομικές πολιτικές. Βλέπε σχετικά Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus. The First Wave*, σελ. 118.

νομοσχέδιο που θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της κοινότητας τους. Για παράδειγμα στις 11 Απριλίου του 1931, ο Ελληνοκύπριος μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου κ. Θεοδότου και ο Τουρκοκύπριος συνάδελφος του Nejatî Bey, κατέθεσαν ψήφισμα στο οποίο ζητούν την κατάργηση των θέσεων του Άγγλου Διευθυντή και του Άγγλου Βοηθού Διευθυντή παιδείας και την αντικατάστασή τους από Έλληνα Διευθυντή παιδείας υπεύθυνο για την Ελληνική παιδεία και Μουσουλμάνο Διευθυντή παιδείας υπεύθυνο για την Τουρκική παιδεία¹⁸⁷.

Το αποκορύφωμα της συνεργασίας Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στα πλαίσια του Νομοθετικού Συμβουλίου, θα σημειωθεί τον Σεπτέμβριο του 1931, όταν Nejatî Bey, μέλος των Τουρκοκυπρίων εκπροσώπων στο Συμβούλιο, καταψηφίσει ομού με τους Ελληνοκύπριους συναδέλφους του το προτεινόμενο φορολογικό δασμολόγιο¹⁸⁸. Η ρήξη λοιπόν που αρχίζει να διαγράφεται στους κόλπους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας ανάμεσα στους συντηρητικούς κύκλους των ισλαμιστών που με την φιλοβρετανική τους πολιτική αναδεικνύονται στην εξουσία της κοινότητας τους και στην νέα πολιτική δύναμη των νεωτεριστών κεμαλιστών εξωτερικεύεται και στο Νομοθετικό Συμβούλιο. Πιο συγκεκριμένα ο Nejatî Bey, οπαδός των κεμαλιστών εκλέγεται στο Νομοθετικό Συμβούλιο, στην θέση που στο παρελθόν κατέβαλε ο Munîr Bey, εκπρόσωπος του Ενκaf και στυλοβάτης της συνεργασίας Τουρκοκυπρίων και Βρετανικής Διοίκησης¹⁸⁹. Οι Βρετανοί προσπαθώντας να επεξηγήσουν την μεταστροφή των Τουρκοκυπρίων καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι εσωτερικές κομματικές διαμάχες και αντιζηλίες των Τουρκοκυπρίων, έτυχαν εκμετάλλευσης από τους Ελληνοκύπριους, οι οποίοι είτε εξαγόρασαν, είτε έπεισαν τον Nejatî Bey να συμπορευτεί μαζί τους¹⁹⁰. Η Βρετανία τελικά προχώρησε στην εφαρμογή του φορολογικού δασμολογίου κάνοντας χρήση Διατάγματος του Βασιλέως εν Συμβουλίω (*Orders in Council*), επιβλήθηκε δηλαδή η νομοθεσία κατ' ευθείαν από το Λονδίνο. Δεν ήταν βέβαια η πρώτη φορά που επιβλήθηκε ένα νομοσχέδιο από την Βρετανική Διοίκηση, αλλά η αδιαφορία που έδειξαν οι Βρετανοί για την λαϊκή θέληση, έτσι όπως εκφράστηκε μέσα από το Νομοθετικό Συμβούλιο, προκάλεσε την έντονη δυσφορία στον πληθυσμό και συντέλεσε στην ενίσχυση του γενικότερου κλίματος αναβρασμού που οδήγησε στην εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931¹⁹¹.

¹⁸⁷ «Ψήφισμα Παιδείας», ο.π., 11/04/1931.

¹⁸⁸ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 35, βλέπε επίσης σχετικά την υποσημείωση 28 της παρούσας μελέτης.

¹⁸⁹ «Τα αποτελέσματα των Δημοτικών εκλογών εις την Λευκωσίαν και τας άλλας πόλεις.», Ελευθερία, 22/03/1943.

¹⁹⁰ Κζΐλγιουεκ Νιαζί, *Κύπρος το αδιέξοδο των Εθνικισμών.*, σελ. 57 – 58.

¹⁹¹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 35.

Πέραν των πολιτικών επαφών των δυο κοινοτήτων, και σε κοινωνικό επίπεδο οι σχέσεις ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα της Κύπρου δεν έπαψαν ποτέ, ακόμη και όταν οι δυο κοινότητες βρίσκονταν σε σύγκρουση, να υφίστανται. Οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού και ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας τόσο σε αγροτικές περιοχές όσο και στα αστικά κέντρα, φυσικό είναι λοιπόν οι Τουρκοκύπριοι να βρίσκονται σε συναλλαγή με τους Ελληνοκύπριους, σε σημείο που δεύτεροι να υπερτερούν σε όλα¹⁹². Ο τύπος των εμπορικών συναλλαγών περιλαμβάνει την αγορά ή πώληση αγαθών, υπηρεσιών ή γης, και αποτελεί την εικόνα της καθημερινής επαφής των μελών των δυο κοινοτήτων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ρόμπερτ Χόλλαντ, «...η Τουρκική Κύπρος είχε συμβιβασθεί απέναντι στην οικονομική και κοινωνική ηγεμονία της πλειοψηφίας...»¹⁹³

Όταν η Κύπρος περνά από Οθωμανική σε Βρετανική κυριαρχία ταυτόχρονα αρχίζει και η αποδυνάμωση της αγροτικής τάξης. Οι ανομβρίες του 1887 και του 1902 καθώς και η υψηλή φορολογία σε συνδυασμό με την άνθιση της τοκογλυφίας¹⁹⁴, οδηγούν τους αγρότες στην καταναγκαστική πώληση των ακινήτων περιουσιών τους, ώστε να εξοφλήσουν τους δανειστές τους¹⁹⁵. Ταυτόχρονα με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, οι τιμές στα αγροτικά προϊόντα μειώνονται, διαψεύδοντας τις ελπίδες των αγροτών για εξόφληση των οφειλών τους μετά την επικερδή πώληση των αγαθών, και οδηγώντας τους στην καταναγκαστική πώληση των περιουσιών τους. Μέσα από αυτή την διαδικασία δημιουργείται μια νέα τάξη άκληρων αγροτών, οι οποίοι είτε θα μεταναστεύσουν, είτε θα κινηθούν προς τις πόλεις όπου θα αποτελέσουν την νέα εργατική τάξη, είτε θα παραμείνουν σε αγροτικές περιοχές και θα αποτελέσουν ένα νέο αγροτικό προλεταριάτο που καλλιεργεί την γη που κάποτε ήταν δική του. Οι ίδιες συνθήκες θα υπάρξουν και πάλι τις χρονιές 1932 - 1934 όταν θα σημειωθούν οι χειρότερες ανομβρίες των τελευταίων τριάντα χρόνων με συνέπεια τον αριθμό των καταναγκαστικών πωλήσεων να αυξηθεί κατακόρυφα¹⁹⁶. Η κατάσταση αυτή θα επηρεάσει τόσο τους Ελληνοκύπριους, όσο και τους Τουρκοκύπριους αγρότες.

Οι νέες τάξεις των εργατών και των άκληρων αγροτών που τώρα

¹⁹² «Η συντριπτική Ελληνική πλειονότης δεσπόζει όλων των τομέων της Κυπριακής ζωής.», 30/05/1957, «Πολύ δύσκολως δύναται να γίνη λόγος και περί απλού ακόμη ποσοστού συμμετοχής των Τούρκων εις την βιομηχανίαν, το εμπόριον, εις τας τράπεζας και τας γενικάς υπηρεσίας.», 31/05/1957, Ελευθερία.

¹⁹³ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας 1954 - 1959.*, σελ.35.

¹⁹⁴ Σημαντικό είναι να σημειώσουμε ότι στις τάξεις των δανειστών ανήκαν και εξέχοντα μέλη των κοινοτήτων, όπως μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου. Βλέπε σχετικά Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 20.

¹⁹⁵ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 25.

¹⁹⁶ ο.π. σελ. 48.

απασχολούνται ως εποχιακοί γεωργικοί εργάτες θα χαράξουν μια κοινή πορεία ανεξάρτητα από την κοινότητα στην οποία ανήκουν. Η νέα πολιτική δύναμη της αριστεράς που κάνει την εμφάνιση της το 1922 με την ίδρυση του Εργατικού Κόμματος της Κύπρου, το οποίο θα μετεξελιχθεί μέσα σε δυο χρόνια στο Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου¹⁹⁷. Μέσα από τον ευρύτερο χώρο της αριστεράς και του συνδικαλισμού η Τουρκοκυπριακή εργατική τάξη βρίσκει τρόπο να ακουστεί η φωνή της. Οι αγώνες για τα εργατικά δικαιώματα είναι κοινοί και τα κύριο χαρακτηριστικό του συνδικαλιστικού αγώνα όπως αναφέρει ο Ρολάνδος Κατσιαούνης είναι «...ο δικοινοτικός χαρακτήρας των συντεχνιών, αφού τα ονόματα Ελλήνων φιγουράρουν δίπλα από τα ονόματα Τούρκων σε όλες τις εκφάνσεις της συνδικαλιστικής ζωής.¹⁹⁸»

Οι Τουρκοκύπριοι εργάτες και αγρότες αποτελούσαν λοιπόν για τους Ελληνοκύπριους συναδέλφους τους «το σύνοικο στοιχείο», με το οποίο αντιμετώπιζαν την ίδια πραγματικότητα και μάχονταν κατά των ίδιων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, στο εξωτερικό και στο εσωτερικό της κοινότητας τους. Οι συντηρητικές δυνάμεις και των δυο κοινοτήτων αντιλήφθηκαν σύντομα ότι η εξουσία που τους διαμοιράζει η Βρετανική Διοίκηση δεν τους εξασφαλίζει την εξουσία και τον έλεγχο της κοινότητας τους. Οι νέες τάξεις που δημιουργήθηκαν βασιζόμενες στην μαζικότητα των κινητοποιήσεων τους διεκδικούν μεγάλο μερίδιο εξουσίας από τις παραδοσιακές συντηρητικές δυνάμεις των πόλεων που μέχρι τώρα κρατούσαν τα ηνία της ηγεσίας της κοινότητας τους. Προσπαθώντας λοιπόν να διασπάσουν την δύναμη της αριστεράς, οι συντηρητικές δυνάμεις δημιουργούν το 1943 αντίστοιχα, οι Ελληνοκύπριοι τις Νέες Συντεχνίες (ΣΕΚ) και οι Τουρκοκύπριοι τις Τουρκικές Συντεχνίες (LTAB). Και στα δυο αυτά συνδικαλιστικά όργανα υπάρχει η πεποίθηση ότι οι εργάτες οφείλουν να οργανώνονται με βάση την εθνική τους καταγωγή. Αρχικά οι συντεχνίες αυτές έχουν λίγα μέλη, αλλά σταδιακά επέρχεται η ρήξη στους κόλπους του αριστερού δικοινοτικού συνδικαλισμού. Οι Τουρκοκύπριοι εργάτες αρχίζουν να ενοχλούνται από την επιμονή που δείχνουν οι Ελληνοκύπριοι συνάδελφοι τους στην διεκδίκηση της Ένωσης. Το γενικότερο κλίμα ανασφάλειας που έχει δημιουργηθεί στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα σχετικά με την καταπίεση που θα δεχθεί η Τουρκοκυπριακή μειονότητα στην περίπτωση της Ένωσης, έκανε πολλούς Τουρκοκύπριους εργάτες να αποφασίσουν την αποχώρησή τους από τις αριστερές συντεχνίες και την ενσωμάτωσή τους στις Τουρκικές Συντεχνίες.¹⁹⁹ Παρ' όλα αυτά οι αριστερές

¹⁹⁷ ο.π. σελ. 31 και γενικά για την δημιουργία του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου, βλέπε Λέφκης Γιάννης, *Οι Ρίζες*, Λεμεσός, 1981.

¹⁹⁸ ο.π. σελ. 62.

¹⁹⁹ ο.π. σελ. 510.

συντεχνίες καθώς και το ΑΚΕΛ, ο διάδοχος του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου το 1941, διατήρησαν το δικοινοτικό τους χαρακτήρα²⁰⁰.

Αυτό που διαφαίνεται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας», αλλά και την σχετική βιβλιογραφία, είναι ότι οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται ως το σύνοικο στοιχείο σε πολλές περιπτώσεις και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Ακόμη και όταν ο αγώνας της ΕΟΚΑ βρίσκεται σε εξέλιξη μια μερίδα του πληθυσμού εξακολουθεί να βρίσκεται σε επαφή ανεξάρτητα με τις δικοινοτικές συγκρούσεις που διαδραματίζονται.

²⁰⁰ «Τούρκος συνδικαλιστής και η σύζυγος του επυροβολήθησαν χθες εις Ομορφίταν.», 23/05/1958, βλέπε επίσης Κιζίλγιουρεκ Νιαζί, *Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών.*, σελ. 82, «Τούρκος Παλαιοσυντεχνιακός εφονεύθη χθες εν Λευκωσία.», 25/05/1958, Ελευθερία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: «ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ: ΟΙ ΕΥΝΟΗΜΕΝΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΩΝ ΒΡΕΤΑΝΩΝ;»

Καθ' όλη την διάρκεια της Βρετανικής κυριαρχίας της Κύπρου, οι Άγγλοι προσπάθησαν να εξασφαλίσουν την συναίνεση και την συνεργασία μιας κοινωνικής ομάδας στην πραγμάτωση της εκάστοτε πολιτικής τους ατζέντας. Ο απώτερος στόχος των Βρετανών ήταν η χρησιμοποίηση της ελάχιστης δυνατής βίας ή καταπίεσης στον πληθυσμό του νησιού, και άρα την διάθεση του ελάχιστου δυνατού ποσού εκ του οικονομικού προϋπολογισμού για την συντήρηση κατασταλτικών μηχανισμών. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κατσιαούνης, «...οι Βρετανοί, όπως και στις υπόλοιπες αποικίες τους, επιδίωξαν να κυβερνήσουν μέσω όχι της αστυνόμευσης αλλά της ευρύτερης δυνατής συναίνεσης του υπόδουλου πληθυσμού. Άλλωστε οι πόροι τους οποίους διέθεταν για την διακυβέρνηση των αποικιών τους ήταν ιδιαίτερα ισχνοί. Στην περίπτωση της Κύπρου η εσωτερική ασφάλεια του νησιού είχε ανατεθεί σε ένα μόνο λόχο στρατιωτών. Μέσα στα ίδια πλαίσια των όσο το δυνατό λιγότερων δαπανών, κατά τις αρχές του αιώνα οι Βρετανοί, οι οποίοι αποτελούσαν την ανώτατη διοίκηση και υπαλληλία της Κύπρου, δεν ξεπερνούσαν τους 60.»²⁰¹.

Οι Βρετανοί λοιπόν χρησιμοποιούσαν άτομα μετριοπαθή και φιλόδοξα και από τις δυο κοινότητες ως φερέφωνα της πολιτικής τους. «Η καταπίεση ήταν άχρηστη. Οι τοπικοί ηγέτες θα έπρεπε να πεισθούν για την ανάγκη επιβολής φόρων και να δεχθούν περισσότερο έλεγχο χάριν της προόδου. Θα έπρεπε ακόμα να αφομοιωθούν μέσα στο έργο της αποικιακής διοίκησης και να αποδεχθούν τα νέα συστήματα αξιών τα οποία υιοθετούσαν οι κυρίαρχοι τους...οι Βρετανοί είχαν επινοήσει νέες μορφές πολιτικής εκπροσώπησης, με τις οποίες οι ντόπιοι προύχοντες θα διεύρυναν τους ορίζοντες της σκέψης τους και θα αποκτούσαν μια νέα αίσθηση ευθύνης...Στους εκπροσώπους των αποικιακών λαών θα παραχωρείτο περισσότερη εξουσία για την διαχείριση των εσωτερικών τους υποθέσεων, δεδομένου ότι θα υιοθετούσαν τα κοινωνικά και οικονομικά προγράμματα που θα τους ανατίθεντο, δηλαδή να φορολογούν τους συμπατριώτες τους με ενθουσιασμό.»²⁰².

Στη Κύπρο οι Βρετανοί εφάρμοσαν το 1882 ένα νέο Σύνταγμα και εισήγαγαν τον Θεσμό του Νομοθετικού Συμβουλίου. «Η Κύπρος δεν ήταν ούτε η πρώτη, ούτε η τελευταία, από τις Βρετανικές περιοχές όπου εισήχθηκε τέτοιος Θεσμός. Εν τούτοις η Κύπρος δεν ήταν καν αποικία, πόσο μάλλον όταν ιδρύθηκε

²⁰¹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Δύσκολα Χρόνια*, σελ. 17.

²⁰² Darwin John, *The End of the British Empire*, Oxford, 1995, σελ. 91.

το σώμα, οι Βρετανοί είχαν μόλις πριν λίγα χρόνια αναλάβει την διοίκηση του νησιού. Στις περισσότερες περιπτώσεις που οι Βρετανοί εισάγουν αυτούς τους Θεσμούς, το έκαναν πολύ αργότερα στην διακυβέρνηση τους, μερικές φορές ανταποκρινόμενοι στις λαϊκές πιέσεις για μεγαλύτερη εκπροσώπηση...το κίνημα φαίνεται να αντιστοιχεί περισσότερο στα φιλελεύθερα χαρακτηριστικά των Βρετανών πολιτικών, οι οποίοι θεωρούσαν ότι οι άνθρωποι του νησιού ήταν αρκετά «πολιτισμένοι» και τέτοιες δομές τους ταίριαζαν.²⁰³».

Κατ' αυτό τον τρόπο οι Βρετανοί παραχώρησαν στον Κυπριακό λαό το δικαίωμα της διαχείρισης των εσωτερικών τους θεμάτων, μέσω της εκπροσώπησης της κάθε κοινότητας στο Νομοθετικό Συμβούλιο, από άτομα τα οποία εξέλεξαν οι ίδιοι. Στο Νομοθετικό Συμβούλιο η Ελληνοκυπριακή κοινότητα εκπροσωπείτο από εννέα μέλη, ενώ η Τουρκοκυπριακή από τρία, και διορίζονταν επίσης από τον Υπάτο Αρμοστή, ο οποίος και προήδρευε του Συμβουλίου, έξι μη αιρετά Βρετανικά μέλη. Η σύσταση του Νομοθετικού Συμβουλίου θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι έχει ως στόχο την προστασία της μειονότητας από τις ορέξεις της πλειονότητας, όμως στην ουσία το μόνο που προστατευόταν ήταν τα αγγλικά συμφέροντα, εφόσον οι Βρετανοί χρησιμοποιούσαν τις ψήφους των Τουρκοκυπριακών μελών του Συμβουλίου για να προωθήσουν ή να ανακόψουν νομοσχέδια. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Nevzat Altay, «...Οι Βρετανοί απλά προσπαθούσαν να φτιάξουν ένα μηχανισμό ισορροπίας στο Συμβούλιο θέλοντας να το εμποδίσουν από το να ξεφύγει από τον έλεγχο...Ως αποτέλεσμα οι Τούρκοι ήταν από την αρχή εξαρτώμενοι από την υποστήριξη των Βρετανών, για την προώθηση των στόχων τους και για να ανακόψουν τους στόχους των Ελλήνων. Φυσικά αργότερα και οι ίδιοι οι Βρετανοί εξαρτιόνταν από τους μουσουλμάνους για να εξασφαλίζουν την πλειοψηφία όταν οι Έλληνες ψήφιζαν σαν ομάδα εναντίον των κυβερνητικών μέτρων...²⁰⁴».

Πριν την εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931 η ηγεσία και των δυο κοινοτήτων είχε αφομοιωθεί στο σύστημα, με αποτέλεσμα στην ουσία να ευνοούνται και οι δυο ηγεσίες αλλά όχι και το σύνολο του πληθυσμού. Η Ελληνοκυπριακή ηγεσία μέσα από την συμμετοχή της στην Βρετανική Διοίκηση εξασφάλιζε τον κοινωνικοοικονομικό έλεγχο της κοινότητας της. Δεν είναι τυχαίο που η ηγεσία της Ελληνοκυπριακής κοινότητας αποτελείται από εκκλησιαστικούς παράγοντες, οι οποίοι έχουν τεράστια περιουσία και απήχηση στον λαό, και από διακεκριμένους αστούς βουλευτές οι οποίοι στη μεγάλη τους

²⁰³ Nevzat Altay, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus...*, σελ.221 – 222.

²⁰⁴ ο.π. σελ. 118.

πλειονότητα ήταν ταυτόχρονα και δανειστές χρημάτων με σημαντική επιρροή.²⁰⁵ Χαρακτηριστικό είναι η μαρτυρία που παραθέτει ο Ronald Storrs, Κυβερνήτης της Κύπρου από το 1926 μέχρι το 1932, «Βρήκα στο Συμβούλιο οκτώ δικηγόρους, τρεις από τους οποίους ήταν δανειστές χρημάτων, ένα γαιοκτήμονα που ήταν επίσης δανειστής χρημάτων, έναν επίσκοπο της ελληνικής Εκκλησίας, έναν έμπορο και ένα γεωργό. Έτσι, αν και τα συμφέροντα της Αποικίας ήταν αυτά του γεωργικού παραγωγού, τα συμφέροντα τα οποία εκπροσωπούνταν στο Νομοθετικό ήταν αποκλειστικά αυτά της αριθμητικά ασήμαντης τάξης παρασίτων που αποζούσαν από το γεωργό.²⁰⁶». Τα Ελληνοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου λοιπόν φαίνεται να είναι ευχαριστημένα με την παρούσα κατάσταση εφόσον όπως αναφέρει ο Ρολάνδος Κατσιαούνης «Ενώ ο εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων υποστήριζε την αποχώρηση της Κύπρου από την Βρετανική Αυτοκρατορία, δεν είχε ταυτόχρονα και αντιβρετανικό χαρακτήρα.²⁰⁷». Υπάρχει λοιπόν διάσταση ανάμεσα στην θέληση της κοινωνίας και στα συμφέροντα των κρατούντων αξιωματούχων. Ενώ η Ελληνοκυπριακή κοινότητα επιθυμούσε την Ένωση καθώς και την διεύρυνση του μηχανισμού αυτοδιοίκησης, οι εκπρόσωποι της στο Νομοθετικό Συμβούλιο ακολουθούσαν μια ήπια πολιτική, μη επιθυμώντας να προκαλέσουν κραδασμούς στο κυβερνητικό οικοδόμημα, οι οποίοι μπορεί να τους στοίχιζαν την κοινωνικοοικονομική τους θέση.

Σε άρθρα της «Ελευθερίας» του 1930 - 1931 γίνονται συχνές εκκλήσεις προς τους ηγέτες της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, όπως παρακάμψουν τις προσωπικές έριδες και ενωθούν απέναντι στον κοινό εχθρό την αποικιοκρατία. Το σημαντικότερο αίτημα των Ελληνοκυπρίων μετά από την Ένωση είναι η διεκδίκηση, από τους εκπροσώπους της κοινότητας, με πιο μαχητικό τρόπο, του ελέγχου των εσωτερικών θεμάτων της κοινότητας τους. Κατά την «Ελευθερία» οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές θα έπρεπε να διεκδικήσουν το δικαίωμα της κάθε κοινότητας να εκλέγει την αρχή της, να έχει η κάθε κοινότητα τον έλεγχο στον διορισμό των αγροφυλάκων και των δασκάλων της, να παύσουν να υπάρχουν περιορισμοί σε ότι αφορά τον τύπο και τα σωματεία και τέλος να τυπώνονται οι νόμοι και οι αποφάσεις στη γλώσσα των επικρατέστερων στοιχείων του νησιού.

²⁰⁵ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 19 – 20. Βλέπε επίσης Κατσιαούνης Ρολάνδος «*Εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις πρώτες βουλευτικές εκλογές της Αγγλοκρατίας, 1883.*», Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Τόμος XX, 1993 – 1994.

²⁰⁶ Storrs Ronald, *Orientations*, London, 1937 (1945), σελ. 553.

²⁰⁷ ο.π. σελ. 19.

Εάν όμως δεν ικανοποιηθούν τα αιτήματα τους η «Ελευθερία» προτείνει την αποχώρηση των βουλευτών από τον Νομοθετικό Συμβούλιο²⁰⁸.

Το κατά πόσο μια κοινότητα «ευνοείται» από την Βρετανική πολιτική, εξαρτάται από τον βαθμό συμμετοχής της στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η θέση λοιπόν της κάθε κοινότητας, αν είναι δηλαδή στο πλάι ή απέναντι από την Βρετανική Διοίκηση, εξαρτάται από τα φιλοβρετανικά αισθήματα τα οποία εκφράζει και τον βαθμό συναίνεσης στην κυβερνητική πολιτική. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα λοιπόν η οποία σε κάθε αίτημα της έχει ως απώτερο στόχο την σταδιακή ανεξαρτητοποίηση του νησιού και εν τέλει την Ένωση, δεν νοιώθει ποτέ ότι είναι η ευνοημένη της Βρετανικής Διοίκησης. Αντίθετα οι Τουρκοκύπριοι δεν επιθυμούν την συνένωση τους με την Τουρκία, την προβάλλουν ως αντίβαρο στην πολιτική της Ένωσης, αλλά ούτε και την ανεξαρτητοποίηση τους από την Βρετανική Αυτοκρατορία. Αυτό που επιδιώκουν οι Τουρκοκύπριοι είναι η βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής θέσης της κοινότητας τους.

Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας»²⁰⁹, Ελληνοκύπριοι μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου επιδιώκουν και πετυχαίνουν μετά την αποχώρηση των Βρετανικών μελών του Συμβουλίου, την ψήφιση παραγράφου στην οποία εκφράζεται «Ο ασίγαστος πόθος των Ελλήνων της Κύπρου για την Ένωση με την Ελλάδα.». Ενώ την ίδια στιγμή οι Τουρκοκύπριοι συνάδελφοι τους εκφράζουν την αντίθεση τους προς την Ένωση, μένοντας πιστοί στην φιλοβρετανική πολιτική που ακολουθούν απέναντι στο αίτημα της Ένωσης. Οι Τουρκοκύπριοι στο αίτημα της Ένωσης ανταπαντούν ότι επιθυμούν την συνέχιση της Βρετανικής κυριαρχίας και ότι στην περίπτωση που η Βρετανία αποφασίσει να αποχωρήσει από την Κύπρο τότε το νησί πρέπει να δοθεί στην Τουρκία, λόγω προηγούμενης κατοχής και λόγω γεωγραφικών παραγόντων. «...οι εν Κύπρω ξένοι (οι Έλληνες!) δύναται να μεταβούν εις την Ελλάδα και ούτω ικανοποιήσουν τα εθνικά αισθήματα των, ως συνέβη και με τους Έλληνας της Μ. Ασίας οίτινες έχουν εγκατασταθή ήδη εν Ελλάδι!», ανταπαντά ο κύριος εκπρόσωπος των Τουρκοκυπρίων στο Νομοθετικό Συμβούλιο Misirlizade Nejati Bey²¹⁰, ενώ παράλληλα εκφράζει το μοναδικό

²⁰⁸ «Με καθορισμένες αξιώσεις.», 24/01/1931. Σχετικά με το ίδιο θέμα βλέπε επίσης, «Δια να αποτινάξωμεν τον Ραγιαδισμό.», 14/01/1931, «Προς μεγαλοπράγματα πολιτική.», 17/01/1931, «Δημιουργός καταστάσεων.», 11/02/1931, «Ενιαίο μέτωπο.», 14/02/1931, Ελευθερία.

²⁰⁹ «Η Συνζήτησης της αντιφωνήσεως – Οι Έλληνες αντιπρόσωποι διεκήρυξαν την Ένωσιν – Η ενωτική παράγραφος εψηφίσθη αποσχόντων των Αγγλων.», ο.π., 22/04/1931.

²¹⁰ Πρόκειται για τον Τουρκοκύπριο εκπρόσωπο στο Νομοθετικό Συμβούλιο ο οποίος καταψήφισε νομοσχέδια αντιλαϊκού χαρακτήρα σε συνεργασία με τους εκπροσώπους της Ελληνοκυπριακής κοινότητας. Βλέπε σχετικά Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...* και Κιζίλγουρεκ Νιαζί, Κύπρος: *Το αδιέξοδο των εθνικισμών*, κατά άλλους μελετητές ο Τουρκοκύπριος μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου που καταψήφισε το Νομοσχέδιο περί πρόσθετων εισαγωγικών φόρων είναι ο Δρ Eyub, βλέπε σχετικά την υποσημείωση 28 της παρούσας μελέτης.

παράπονο της κοινότητας του είναι η κατάργηση της θέσης «του θρησκευτικού αρχηγού των τούρκων.».

Πριν το 1931 αυτοί που ευνοούνταν δεν ήταν οι δυο κοινότητες στο σύνολο τους αλλά οι ιθύνοντες της κάθε κοινότητας και τα άτομα εκείνα τα οποία πρόσδεσαν τον εαυτό τους στο άρμα της Βρετανικής Διοίκησης. Η αποικιοκρατική κυβέρνηση δεν ανέλαβε την προώθηση κάποιας από τις δυο κοινότητες, η πολιτική της ήταν η ανίχνευση και η εργοδότηση πιθανών συνεργατών ανεξάρτητα από την κοινότητα στην οποία ανήκαν. Όπως αναφέρει ο Κατσιαούνης «Η παραχώρηση κάποιων δευτερευουσών εξουσιών σε τμήματα της κυπριακής κοινωνίας ήταν μια μέθοδος δοκιμασμένη σε άλλα μέρη της Αυτοκρατορίας. Σταδιακά άρχιζε έτσι η εισδοχή Κυπρίων από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής, στη διοίκηση και στην απονομή της δικαιοσύνης.²¹¹».

Η άνιση ανάπτυξη των δυο κοινοτήτων δεν εξαρτιόταν καθολικά από την πολιτική της ευνοιοκρατίας που ακολουθούσε η Βρετανική Διοίκηση. Τμήματα της κάθε κοινότητας, όντως όφειλαν την προνομιακή τους θέση στην κυβερνητική πολιτική, το ίδιο όμως δεν ίσχυε και για το σύνολο του πληθυσμού της κάθε κοινότητας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κιζίλγιουρεκ Νιαζί, ήδη από την περίοδο της Οθωμανικής κατοχής του νησιού, «...η μουσουλμανική ελίτ ασχολούνταν βασικά με την αγροτική οικονομία και οι χριστιανοί με το εμπόριο...Προς τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, οι μη μωαμεθανοί κάτοικοι του νησιού ήταν οι πιο ισχυροί οικονομικά. Οι δραστηριότητες της Οθωμανικής ελίτ περιορίζονταν στη διοίκηση, ενώ ο μουσουλμανικός πληθυσμός ασχολούνταν με την γεωργία. Κατά την διάρκεια της βρετανικής αποικιακής περιόδου αυτός ο καταμερισμός εργασίας εξακολούθησε να υπάρχει και να αναπτύσσεται περαιτέρω. Ενώ η τουρκοκυπριακή ελίτ συμμετείχε δραστήρια στην αποικιακή διοίκηση, η ελληνοκυπριακή ελίτ μονοπωλούσε το εμπόριο και την βιομηχανική ανάπτυξη.²¹²». Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργείται το φαινόμενο η Τουρκοκυπριακή ελίτ να χρωστά την κοινωνικοοικονομική της θέση στην κυβερνητική εύνοια, με την έννοια της ανάληψης θέσης εξουσίας. Άρα η Τουρκοκυπριακή κοινότητα υπό αυτή την έννοια ήταν όντως «ευνοημένη». Φυσικά δεν ισχύουν οι ίδιες αναλογίες και για τα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας της κάθε κοινότητας. Η κυβερνητική εύνοια που μπορεί να είχε απήχηση σ' αυτό το μερίδιο του πληθυσμού είχε την μορφή διορισμού σε μια κυβερνητική υπηρεσία. Αλλά και πάλι οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται ως οι ευνοούμενοι της Βρετανικής Διοίκησης εφόσον το 1919 στο σύνολο των 789

²¹¹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 19.

²¹² Κιζίλγιουρεκ Νιαζί, *Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών.*, σελ. 83 – 84.

ανδρών και αξιωματικών μελών της αστυνομίας, οι 420 ήταν Τουρκοκύπριοι, δηλαδή το 53.2% της αστυνομικής δύναμης προερχόταν από το 18% του συνολικού πληθυσμού²¹³.

Μετά την εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931 και οι δυο κοινότητες βίωσαν την κυβερνητική κατασταλτική πολιτική ανεξάρτητα από το μερίδιο ευθύνης που έφεραν για την έκρυθμη κατάσταση που δημιουργήθηκε. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Κατσιαούνης, «Αν και οι Τουρκοκύπριοι δεν είχαν λάβει μέρος στην εξέγερση του 1931, εν τούτοις υπέστησαν όλες τις συνέπειες της αποστέρησης των πολιτικών ελευθεριών που επιβλήθηκαν στους Ελληνοκύπριους.²¹⁴». Οι ευνοούμενοι λοιπόν αυτή την περίοδο, όσο και αν φαίνεται παράδοξο, είναι οι Ελληνοκύπριοι, «...ενώ μέχρι τότε η βρετανική εξουσία στηριζόταν βασικά στους ιθύνοντες της τουρκοκυπριακής κοινότητας, κατά την παλμεροκρατία οι πιο αξιόπιστοι υποστηρικτές τους αποικιακού καθεστώτος ήταν ελληνοκύπριοι.²¹⁵».

Πριν την εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931, οι δυο κοινότητες ήταν διαιρεμένες στο εσωτερικό τους, αυτή η διαίρεση άλλωστε ήταν και ο λόγος που οδηγήθηκαν στην εξέγερση²¹⁶. Μετά τον Οκτώβριο του 1931 οι Βρετανοί προσπάθησαν να προσεταιρισθούν τα φιλοβρετανικά στοιχεία της κάθε κοινότητας, αλλά και των νέων ηγετικών τάξεων. Πιο συγκεκριμένα στο εσωτερικό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας αντιμάχονται οι παλιοί ισλαμιστές που ανήκουν στην φιλοβρετανική μερίδα και η νέα ηγετική δύναμη που αναδύεται, οι εκσυγχρονιστές, οι οποίοι εμφανίζονται πιο διεκδικητικοί σε ότι αφορά τα δικαιώματα της κοινότητας τους. Η νίκη του εκσυγχρονιστή Nejatî Bey έναντι του ισλαμιστή Munîr Bey στην ανάδειξη εκπροσώπων στο Νομοθετικό Συμβούλιο αναγκάζει την Βρετανική Διοίκηση να ασχοληθεί μαζί τους. Η σύγκρουση ανάμεσα στους κεμαλιστές - εκσυγχρονιστές και τους ισλαμιστές και η υπεροχή των πρώτων στην τουρκοκυπριακή κοινότητα υποχρεώνει την αγγλική διοίκηση να πραγματοποιήσει στροφή, αφού αντιλαμβάνεται ότι δεν μπορεί πια να τους παραγνωρίζει. Σχετικό έγγραφο του Υπουργείου Αποικιών του 1937 αναφέρει: «Η κατάρρευση της παλιάς τάξης πραγμάτων στην Τουρκία και η άνοδος της Τουρκικής Δημοκρατίας έχει δημιουργήσει ένα νέο πρόβλημα προς το οποίο η βρετανική διοίκηση της Κύπρου πρέπει να επιδιώξει να προσαρμοστεί. Καλό θα ήταν η Κυβέρνηση να καταβάλει προσπάθεια να απευθυνθεί στους

²¹³ Panteli Stavros, *A History of Cyprus – From foreign domination to troubled independence*, London, 2000, σελ. 104.

²¹⁴ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 54.

²¹⁵ ο.π. σελ. 43.

²¹⁶ ο.π. σελ. 34 – 38.

νεότερους και πιο προοδευτικούς Τουρκοκυπρίους.».²¹⁷». Φυσικά η πιο μαχητική διεκδίκηση της νέας ηγετικής μερίδας των εκσυγχρονιστών θα προβληματίσει την Βρετανική Διοίκηση, η οποία θα προσπαθήσει να ανακόψει την πορεία τους. Χαρακτηριστικά ο Κιζίλγιουρεκ αναφέρει, «Το γεγονός ότι αποδυναμώνονται οι ισλαμικοί Θεσμοί...απειλεί την μουσουλμανική ελίτ της Κύπρου με την οποία οι Άγγλοι είχαν στενή συνεργασία. Αυτή η εσωτερική διαμάχη της ελίτ θα κρατήσει έως τα τέλη της δεκαετίας του 1940, όταν την τελική νίκη θα πετύχουν οι εθνικιστές.».²¹⁸

Στόχος της Βρετανικής Διοίκησης κατά την περίοδο της Παλμεροκρατίας ήταν να περιορίσει όσο το δυνατό περισσότερο την δημιουργία νέων πολιτικών ομάδων οι οποίες μπορεί να στρέφονταν εναντίον της. Όταν το 1937 οι αντιπολιτευτικές ομάδες της περιόδου υπογράφουν από κοινού, Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι, αίτηση για την δημιουργία τοπικών πολιτικών συλλόγων, η Κυβέρνηση αρνήθηκε κατηγορηματικά. Όπως αναφέρει ο Κατσιαούνης, «...η τακτική των Βρετανών δεν περιοριζόταν σε απλή καταπίεση της αντιπολίτευσης αλλά και σε προσπάθεια προσεταιρισμού των παραδοσιακά νομοταγών Τούρκων προκρίτων. Από όσους είχαν υπογράψει τις αιτήσεις οι περισσότεροι ήταν κάτοχοι δημόσιου αξιώματος, και ως τέτοιοι προειδοποιήθηκαν με καθαίρεση από τις αρχές. Ταυτόχρονα με εντολή του Κυβερνήτη Palmer, ο Munir Bey περιόδευσε τις τουρκικές κοινότητες της Κύπρου, οργανώνοντας συσκέψεις παραγόντων στις οποίες προσπάθησε να κατευνάσει τη γενική δυσφορία προς την πολιτική της Κυβέρνησης.».²¹⁹ Η συνεργασία των Τουρκοκυπρίων εξαγοραζόταν από την Βρετανική Διοίκηση μέσω της παραχώρηση κάποιων «προνομίων». Τα οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση που παραθέσαμε πιο πάνω, αφορούσαν την υπόσχεση για την «...τακτοποίηση των αγροτικών χρεών, τα οποία βάραιναν πάνω στους Τούρκους αγρότες πιο καταθλιπτικά από όσο στους Έλληνες.».²²⁰

Κατά την διάρκεια και μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η Κύπρος ενίσχυσε της Βρετανική Αυτοκρατορία στο αγώνα της κατά του ναζισμού. Όπως αναφέρεται και σε άρθρο της «Ελευθερίας» του 1940, η ηγεσία των κοινοτήτων της Κύπρου δεσμεύτηκε στον Κυβερνήτη όπως κατά την διάρκεια του πολέμου, αναστείλει την πολιτική διέγερση. Χαρακτηριστικά ο Ιωάννης Κληρίδης σε δημοσιευμένη επιστολή του προς την «Ελευθερία» αναφέρει, «...νομίζω ότι επί του παρόντος αι αξιώσεις μας πρέπει να παραμερισθούν χάριν πολύ σοβαρότερου προβλήματος. Έχομεν καθήκον ν' αφήσωμεν τόσον την Κυβέρνησιν

²¹⁷ Κιζίλγιουρεκ Νιαζί, *Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών.*, σελ. 60.

²¹⁸ ο.π. σελ. 59

²¹⁹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 55 – 56.

²²⁰ ο.π. σελ. 56 – 57.

της Κύπρου, όσον και το Υπουργείον των Αποικιών απερίσπαστα εις τας παρούσας στιγμάς, δια ν' αντιμετωπίσουν τελεσφόρος την παρουσιαζόμενην κρίσιμον κατάστασιν...Θα λησμονήσωμεν ότι διεκδικούντες τα δίκαια μας ως λαός πολιτισμένος και με πλήρην εθνικήν συνείδησιν εχαρακτηρισθήκαμεν ως ταραξίες, φωνασκοί, στασιασταί. Δεν λησμονόμεν όμως ποτέ ότι ως βάσιν των διεκδικήσεων μας εθέσαμεν την νομιμοφροσύνην...ότι είμαστε Έλληνες ως το κόκκαλο δεν μας εμποδίζει από του να ενδιαφερώμεθα δια την τύχην της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, όχι ολιγότερον οιουδήποτε Άγγλου.²²¹».

Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα υποστήριξε την Βρετανία στον πόλεμο και έλαβε ανταλλάγματα για την στάση που κράτησε²²². Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η «Ελευθερία» σε δημοσιεύματα της, ο Munir Bey, ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας, πληροφόρησε τον Κυβερνήτη της Κύπρου ότι οι Μουσουλμάνοι είναι έτοιμοι να υποστούν κάθε θυσία εν καιρώ ανάγκης, και ότι θα γίνουν δεήσεις σε όλα τα τεμένη για την νίκη των Βρετανών²²³. Επίσης σε άλλο άρθρο της «Ελευθερίας» σχετικά με την στάση που κράτησε η Τουρκοκυπριακή κοινότητα στο πλευρό της Βρετανίας κατά την διάρκεια του πολέμου αναφέρεται ότι, «Από της εκρήξεως του πολέμου, όλοι οι Μουσουλμάνοι διεδήλωσαν πανομοιότρόπως την μεγάλην νομιμοφροσύνην και αφοσίωσιν των προς το Βρεττανικόν Στέμμα. Εις τα διάφορα τεμένη αναπέμπονται προσευχαί υπέρ ενδόξου νίκης των ενόπλων δυνάμεων της Α.Μ.²²⁴». Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι προς απόδειξιν της ευγνωμοσύνης των Βρετανών έναντι της μουσουλμανικής κοινότητας, εκτός από την διαγραφή του χρέους των 5000 λιρών του 1937, στις 11 Ιουλίου του 1939, η Α.Μ. ο Βασιλεύς παρασημοφόρησε στα ανάκτορα του Μπάκινγχαμ με το διάδημα του Ταξίαρχου του Εξοχότατου Τάγματος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, τον επίτροπο και διευθυντή του Ενκαφ, Munir Bey²²⁵. Πολλοί Ελληνοκύπριοι εισάκουσαν το κάλεσμα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και κατατάχθηκαν στο πλευρό των Συμμάχων, όμως στην ουσία οι Ελληνοκύπριοι δεν πολεμούσαν για την Βρετανική Αυτοκρατορία, αλλά για την Ελλάδα, η οποία μετά τις νίκες της αρχής του πολέμου είχε αρχίσει να αναπτύσσει και πάλι την ιδέα της μεγάλης Ελλάδας, που φυσικά θα συμπεριλάμβανε και την Κύπρο.

²²¹ *Η νομιμοφροσύνη της Σιντερέλλας*, Ελευθερία, 27/04/1940.

²²² Μεγάλος ήταν ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων που κατατάχθηκαν ως εθελοντές. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρει σε άρθρο της ότι Τουρκοκύπριος όχι μόνο συμμετείχε στο πόλεμο αλλά παρασημοφορήθηκε. Βλέπε σχετικά, «Τούρκος απόστρατος επιστρέφει στρατιωτικά μετάλλια.», Ελευθερία, 02/11/1955.

²²³ *Η Νομιμοφροσύνη των Κυπρίων Μουσουλμάνων*, ο.π., 10/02/1940.

²²⁴ *Η διαχείριση του Εβκαφ κατά το 1939 – Η νομιμοφροσύνη των Μουσουλμάνων*, ο.π., 06/04/1940.

²²⁵ ο.π.

Μετά το τέλος του πολέμου και μέχρι την έναρξη του αγώνα του 1955 - 1959, στην Κύπρο είχε αναγεννηθεί μετά την καταπίεση που δέχθηκε κατά την διάρκεια της Παλμεροκρατίας, το σύνθημα της Ένωσης. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν κατακερματισμένη στο εσωτερικό της σε αντιμαχόμενα στρατόπεδα που στόχευαν στο να υπαγορεύσουν το πως πρέπει να διενεργηθεί ο αγώνας για την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης στην Κύπρο και άρα την Ένωση. Όλα όμως τα στρατόπεδα, η αριστερά, το κέντρο, η μετριοπαθής φιλοβρετανική δεξιά και η πιο ριζοσπαστική πτέρυγα της δεξιάς, απαιτούσαν την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Μέσα σ' αυτό το κλίμα μαχητικής διεκδίκησης της Ένωσης από του Ελληνοκυπρίους, οι Τουρκοκύπριοι δεν είχαν άλλη επιλογή από το να ταχθούν στο πλευρό της Βρετανικής Διοίκησης.

Όταν η Βρετανία αποφασίζει το 1946 να προτείνει την λήξη της παρατεταμένης καταπιεστικής πολιτικής της Παλμεροκρατίας και την έναρξη της διαδικασίας της Διασκεπτικής που θα καταλήξει στην πρόταση ενός συντάγματος, οι Τουρκοκύπριοι ήταν αυτοί που υποστήριξαν την όλη διαδικασία αλλά και το προτεινόμενο σύνταγμα, παρά τον συγκεντρωτικό του χαρακτήρα, μέχρι την τελική ναυάγηση της όλης προσπάθειας²²⁶. Αλλά και αργότερα οι Τουρκοκύπριοι χρησίμευσαν στην Βρετανία ως ασπίδα προστασίας στο επαναλαμβανόμενο αίτημα της Ένωσης. Η προστασία των μειονοτήτων της Κύπρου απαιτούσε την εποπτεία της Βρετανίας και οι Τουρκοκύπριοι με τις δηλώσεις τους ενίσχυαν την άποψη αυτή, ειδικά σε ότι αφορούσε την κοινή γνώμη σε χώρες του εξωτερικού. Αυτή την περίοδο της στενής συνεργασίας Βρετανικής Διοίκησης και Τουρκοκυπρίων, οι δεύτεροι απολάμβαναν την διακριτική προστασία και εύνοια των πρώτων.

Το «Ουδέποτε» που ειπώθηκε τον Ιούλιο του 1954 στην Βουλή των Κοινοτήτων από τον Horkinson, σκλήρυνε την στάση των Ελληνοκυπρίων. Καθώς επίσης και η προσφυγή της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη τον Αύγουστο του ίδιου έτους καθιστά σαφές πια στην Βρετανική Διοίκηση ότι η Ελληνοκυπριακή κοινότητα θα της προκαλέσει ιδιαίτερα προβλήματα που θα πλήξουν και την εξωτερική εικόνα της Βρετανίας²²⁷. Πολιτικές ομάδες που στο παρελθόν ανήκαν σε αντίπαλα στρατόπεδα, λόγω του ανταγωνισμού για την εξουσία της κοινότητας τους, τώρα ενώνονται κάτω από την απειλή του «ουδέποτε». Ο Holland αναφέρει χαρακτηριστικά, «...η επιθετική τακτική της Κυπριακής Διοίκησης, αντί να επαναφέρει τη μεγάλη μάζα των Ελληνοκυπρίων στην παθητικότητα πάνω στην οποία πάντοτε βασιζόταν η εξουσία της

²²⁶ Βλέπε σχετικά, Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική...*

²²⁷ Αβέρωφ - Τσιτίτσα Ευάγγελος, *Ιστορία χαμένων ευκαιριών. - Κυπριακό, 1950 - 1963.*, Τομ. Α', σελ. 49 - 52.

αποικιακής αρχής, είχε τώρα το αντίθετο αποτέλεσμα: τη συνένωση, σε ένα ενιαίο πατριωτικό μέτωπο, ομάδων που άλλοτε δεν είχαν μεταξύ τους καμία σχέση. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτής της διαδικασίας ήταν ότι το ΑΚΕΛ συντάχθηκε πλέον με τον Μακάριο...²²⁸». Στους κόλπους της Ελληνοκυπριακής κοινότητας δεν υπήρχε πλέον καμία ομάδα στην οποία οι Βρετανοί θα μπορούσαν να βρουν πιθανούς συνεργάτες, έτσι η μόνη ελπίδα για την συγκράτηση της Κύπρου στα πλαίσια της Αυτοκρατορίας ήταν η στήριξη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και η χρησιμοποίηση της ως αντίπαλου δέους στις Ελληνοκυπριακές απαιτήσεις. Ο Holland αναφέρει σχετικά: «Η Κυπριακή Διοίκηση είχε πλέον εγκαταλείψει κάθε ελπίδα για την ανεύρεση αυτού του χιμαιρικού σώματος των Ελληνοκυπρίων μετριοπαθών...όσοι μπορούσαν να αποκληθούν μετριοπαθείς δεν διέθεταν «ούτε κόμμα, ούτε οργάνωση, ούτε οικονομικούς πόρους και ούτε πρόκειται να αποκτήσουν τίποτε από αυτά.²²⁹»,²³⁰»

Η Βρετανική Διοίκηση δεν είχε την δυνατότητα να ξεπεράσει τον σκόπελο της Ελληνικής προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης στην Κύπρο, εάν δεν είχε την υποστήριξη κάποιου άμεσα ενδιαφερόμενου μέλους. «Το ενδεχόμενο να εκμεταλλευτούν τις τουρκικές ευαισθησίες για την Κύπρο ήταν δελεαστικό ήδη από την εποχή που η Εκκλησία είχε οργανώσει το δημοψήφισμα, τον Ιανουάριο του 1950. «Το τουρκικό χαρτί δεν ήταν εύκολο στο χειρισμό, αλλά χρήσιμο στη δύσκολη θέση που βρισκόμαστε.» ... «Διακριτική εύνοια» από την πλευρά των Βρετανών επέτρεψε σε μια τουρκοκυπριακή αποστολή να πάει στην Νέα Υόρκη, Η Βρετανική βοήθεια έφτασε μέχρι του σημείου να υποδείξουν στην τουρκική αντιπροσωπεία τρόπους «εκλέπτυνσης» της προπαγάνδας τους...Το κυριότερο όμως ήταν ότι, καθώς προχωρούσαν οι εργασίες της συνάντησης, οι τουρκικές ενστάσεις προς κάθε αλλαγή του καθεστώτος κυριαρχίας στο νησί τονίζονταν όλο και περισσότερο στην επιχειρηματολογία των Βρετανών, μέχρι που αυτές αντικατέστησαν την προηγούμενη θέση της Βρετανική αποστολής περί «εσωτερικής δικαιοδοσίας» στα θέματα που αφορούσαν την Κύπρο.²³¹».

Ο ελληνοκυπριακός τύπος ήδη από το 1950, αμέσως μετά το δημοψήφισμα του Ιανουαρίου, έχει αρχίσει να δημοσιεύει άρθρα²³² όπου οι Τουρκοκύπριοι

²²⁸ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 84.

²²⁹ Armitage προς Thomas Lloyd, 13 Σεπτεμβρίου 1954, C0926/500.

²³⁰ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας...*, σελ. 84.

²³¹ ο.π. σελ. 88 – 89.

²³² Βλέπε σχετικά, «Κυπριακή Τουρκική αποστολή εις Άγκυραν.», 08/01/1950, «Ο ανθελληνικός ρόλος του Τουρκικού τύπου – Ποιαι αι δηλώσεις του Σαντάκ.», 10/01/1950, «Οι Τούρκοι και το Ενωτικόν Παγκύπριον Δημοψήφισμα.», 19/01/1950, «Ο κ. Φαντίλ Κορκούτ ζητεί να δοθεί η Κύπρος εις την Τουρκίαν!», 20/01/1950, Ελευθερία.

εκφράζουν την έντονη αντίθεση τους σε ότι αφορά την μεταλλαγή του καθεστώτος κυριαρχίας της Κύπρου και σχετικά με συναντήσεις που έχουν Τουρκοκυπριακές αντιπροσωπεΐες στην Άγκυρα με στόχο την κινητοποίηση της Τουρκίας σε σχέση με την υπόθεση τους. Όπως διαγράφεται πάντως στην αρθρογραφία της εποχής η Τουρκική κοινή γνώμη έχει ήδη ταχθεί στο πλάι των Τουρκοκυπρίων.

Μέσα από την πολιτική της ευνοιοκρατίας από μέρους της Βρετανικής Διοίκησης έχει δημιουργηθεί κλίμα ανταγωνισμού ανάμεσα στις δυο κοινότητες. Τα σενάρια συνωμοσίας που δημιουργούν οι Ελληνοκύπριοι σχετικά με την στενή συνεργασία Τουρκοκυπρίων και Βρετανών, κατά του «δίκαιου αγώνα για Ένωση», οδηγούν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα στη σκλήρυνση της στάσης της απέναντι όχι μόνο στο Βρετανικό αποικιακό καθεστώς, αλλά και στους υποστηρικτές του, τους Τουρκοκύπριους. Φυσικά οι ίδιες κατηγορίες για μυστικές συνεργασίες Ελληνοκυπρίων και Βρετανών εξαπολύονται και από τους Τουρκοκύπριους, ειδικά κατά την διάρκεια της περιόδου των Συνομιλιών Χάρτινγκ - Μακαρίου. Το κλίμα αλληλοκατηγοριών και καχυποψίας ανάμεσα στις δυο κοινότητες ενισχύεται και δυναμιτίζεται από τους προπαγανδιστές ηγέτες της κάθε κοινότητας²³³.

Η «Ελευθερία» τις χρονιές 1955 - 1958 έχει δημοσιεύσει μια πληθώρα άρθρων όπου οι αλληλοκατηγορίες των δυο κοινοτήτων ότι ευνοούνται από την Βρετανική Διοίκηση είναι το κύριο θέμα. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρεται σε έτερο άρθρο που δημοσιεύθηκε στην τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Χουρ Σοζ», και στο οποίο κατηγορούνται οι Ελληνοκύπριοι ότι ευνοούνται από τους Βρετανούς και ότι διεξάγονται ανάμεσα στους δυο μυστικές συνομιλίες. «...η Κυβέρνησις της Κύπρου διάκειται φιλικώς προς την πλειονότητα και παραμελεί την μειονότητα...συνεχίζονται μυστικάί συνομιλίας μεταξύ της Κυβερνήσεως και των Ελλήνων πολιτικών ηγετών επί του μέλλοντος της Νήσου...η Κυβέρνησις δεν λαμβάνει υπ' όψιν την Τουρκικήν κοινότητα επί του Κυπριακού ζητήματος...δεν εζητήθησαν αι απόψεις του Σερ Μεχμέτ Χαλίντ²³⁴, ο οποίος παραιτήθη του Εκτελεστικού Συμβουλίου...²³⁵». Σε άλλο άρθρο της «Ελευθερίας» μετά τον Απρίλιο του 1955, γίνεται η εξής αναφορά σε δηλώσεις

²³³ «Οι Δήμαρχοι διεμαρτυρήθησαν προς τον Κυβερνήτην της Κύπρου δια τους Τουρκικούς βανδαλισμούς – Εξήτησαν την διάλυσιν της Επικουρικής Αστυνομίας και τον αφοπλισμόν των Τούρκων.», ο.π., 10/06/1958

²³⁴ Ο Σερ Μεχμέτ Χαλίντ σύμφωνα με προηγούμενη αρθρογραφία της «Ελευθερίας» παραιτήθηκε από το Εκτελεστικό Συμβούλιο για λόγους υγείας. Βλέπε σχετικά «Ο Σερ Μεχμέτ Χαλίντ υπέβαλε παραίτησιν δια λόγους υγείας.», 04/03/1955. Ταυτόχρονα δημοσιεύεται άρθρο που αναφέρει ότι η παραίτηση του Μεχμέτ Χαλίντ οφείλεται σε διαφωνία του με την Κυβέρνηση λόγω του Enkaf. Βλέπε σχετικά «Η παραίτησις του Σερ Μεχμέτ Χαλίντ.», 11/03/1955.

²³⁵ «Τι γράφει Τουρκική εφημερίς δια την Κυβέρνησιν Κύπρου – Την κατηγορεί ότι διεξάγει μυστικάς συνομιλίας μετά Ελλήνων πολιτικών ερήμην των Τούρκων.», ο.π., 09/03/1955.

του Φαζίλ Κουτσούκ σχετικά με τις δυναμιτιστικές επιθέσεις της ΕΟΚΑ, «Η Κυβέρνησης της αποικίας - πρόσθεσε - δεν έλαβεν οιαδήποτε μέτρα ασφαλείας και ούτε δύναται να πράξει ούτω διότι αι διοικητικάί θέσεις βρίσκονται εις χείρας των Ελλήνων.²³⁶». Φυσικά η ανταπάντηση στις κατηγορίες αυτές δεν αργεί να έρθει μέσω αρθρογράφου της «Ελευθερίας», ο οποίος αναφέρει, «Περίεργον, αληθώς να έχουν Ελληνοποιηθή οι εν Κύπρω δημόσιαι υπηρεσίαι και να μη το έχομεν αντιληφθή, ενώ, αντιθέτως εκείνο που είναι γενικώς γνωστόν είναι ότι οι σύνοικοι Τούρκοι κατέχουν πολύ περισσοτέρας θέσεις εν τη Κυβερνητική υπηρεσία από όσους θα επέτρεπε η εν τω πληθυσμώ της Νήσου αριθμητική αναλογία των. Ότι ίσως ενοχλεί τον Δρα Κουτσούκ και τους ομοφρόνας του δεν είναι η ανύπαρκτος Ελληνοποίησις της διακυβερνήσεως της Κύπρου, αλλ' η ευσυνειδησία των Ελλήνων δημοσίων λειτουργών οίτινες οιαδήποτε βαθμίδα και αν κατέχουν εν τη Κυβερνητική ιεραρχία εκτελούν αμερολήπτως έναντι Ελλήνων και Τούρκων και λοιπών αλλογενών το υπηρεσιακόν καθήκον των.²³⁷».

Και οι Ελληνοκύπριοι όμως ισχυρίζονται με την σειρά τους ότι οι Τουρκοκύπριοι απολαμβάνουν την εύνοια των Βρετανών. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» γράφει σε άρθρο της, «Δεν φθονούμεν το σύνοικον Τουρκικόν στοιχείον δια τας 57 χιλιάδας λιρών, τας οποίας εδάνεισεν εις αυτόν το Δημόσιον Ταμείον δια την ανέγερσιν νέων σχολικών κτιρίων. Δεν θα ήτο όμως και άσκοπον να υπομνησθή ότι εκ των δεκάδων αυτών χιλιάδων λιρών μικρόν μόνον ποσοστόν αναλογεί εις την συνεισφοράν της Τουρκικής κοινότητος. Αυτό συμβαίνει άλλωστε εις όλας τας περιπτώσεις: Να απολαμβάνουν οι σύνοικοι Τούρκοι όλας τας ανέσεις δημοσίων κτιρίων, οδών, γεφυρών, εκπαιδεύσεως κ.λ.π. χάρις εις το εκ του ιδρώτος των Ελλήνων Κυπρίων κυρίως εισρέον εις το Δημόσιον Ταμείον χρήμα, αφού οι ίδιοι λόγω του ολιγαρίθμου των μικράν μόνον συμβολήν δύναται να παράσχουν εις την διαμόρφωσιν των δημοσιονομικών και οικονομικών πραγμάτων του τόπου. Δια το ότι δε οι φίλοι Τούρκοι δεν ευρίσκονται εις την ευχάριστον αυτήν θέσιν ασφαλώς δεν πταίει ο Ελληνικός πληθυσμός της Κύπρου.²³⁸».

Μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται όντως ευνοημένοι από την Βρετανική Διοίκηση σε σχέση με τους Ελληνοκύπριους και μάλιστα ιδιαίτερη έμφαση γίνεται σε συγκεκριμένους τομείς της κοινωνικής ζωής όπου οι Τουρκοκύπριοι υπερισχύουν. Η αυξημένη συμμετοχή Τουρκοκυπρίων στα Σώματα Ασφαλείας επαναλαμβάνεται συχνά από

²³⁶ «Τι εδήλωσεν εις Άγκυραν δια τας εκρήξεις ο κ. Φαζίλ Κουτσούκ.», ο.π., 16/04/1955.

²³⁷ «Λακωνικά», ο.π., 23/04/1955.

²³⁸ «Λακωνικά», ο.π., 21/04/1955.

τους Ελληνοκύπριους και έχει επισημανθεί και από τους ίδιους τους Βρετανούς. Για παράδειγμα η «Ελευθερία» δημοσιεύει το 1958 ένα μικρό άρθρο όπου αναφέρεται ότι έχουν απολυθεί από το Επικουρικό Σώμα Ασφαλείας, το Τουρκικό σώμα όπως το ονόμαζαν, ογδόντα Τουρκοκύπριοι αστυνομικοί²³⁹. Επίσης σε άρθρο της Βρετανικής εφημερίδας «Times» το οποίο αναδημοσιεύει η «Ελευθερία» αναφέρεται ότι, «Η Τουρκική κοινότητα...επέδειξεν καταπληκτικήν υπομονήν συμβούσα ειρηνικώς εις τα χωρία και τας πόλεις της Νήσου μετά των Ελλήνων, ενώ η Αστυνομία παρέμεινεν απηλλαγμένη του κοινοτικού αισθήματος...²⁴⁰». Τώρα όμως η δυσκολία στην στρατολόγηση Ελλήνων σε αρχές έχει ως αποτέλεσμα ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων αστυνομικών να ανέρχεται στο 50% του συνόλου των ανδρών του σώματος και ο αρθρογράφος εκφράζει τον φόβο ότι παρ' όλο που μέχρι τώρα η αστυνομία ήταν αμερόληπτη, με το ξέσπασμα των ταραχών αναπόφευκτα θα παρουσιαστούν περιπτώσεις μεροληψίας υπέρ των Τουρκοκυπρίων, πράγμα που θα αυξήσει την ευθύνη των Βρετανών στο αγώνα για την διατήρηση της ειρήνης.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται να ευνοούνται από την Βρετανική Διοίκηση είναι ο τομέας της παιδείας. Ειδικά μετά την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ, εμφανίζονται συχνά άρθρα όπου η Βρετανική Διοίκηση παραχωρεί στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα δάνεια με σκοπό την βελτίωση της παιδείας της και επιτρέπει σε 96 εκ Τουρκίας εκπαιδευτικούς να διδάσκουν στα Τουρκοκυπριακά σχολεία την ίδια στιγμή που όλοι οι 150 Ελληνικής Υπηκοότητας εκπαιδευτικοί που δίδασκαν στα Ελληνοκυπριακά σχολεία έχουν απελαθεί ένα χρόνο νωρίτερα²⁴¹. Η «Ελευθερία» λοιπόν σε πολλά άρθρα της αναφέρει ότι υπέρογκα ποσά διατίθενται για την συντήρηση και ανάπτυξη της Τουρκοκυπριακής παιδείας, χαρακτηριστικά ο αρθρογράφος της «Ελευθερίας» σχολιάζει με καυστικό τρόπο ότι τον τελευταίο καιρό τα Τουρκικά Σχολεία Μέσης Παιδείας λαμβάνουν γενναία ποσά υπό την μορφή δανείων, επιπρόσθετα προς τις υψηλές επιχορηγήσεις από το Γραφείο Παιδείας. Αυτά τα χρήματα τονίζει ο αρθρογράφος προέρχονται «...εκ του ιδρώτος των Κυπριών φορολογουμένων, Ελλήνων κατά τα πέντε έκτα...πράγμα δια το οποίον ουδείς φθονεί το σύνοικον στοιχείον...» Αυτό που ενοχλεί τον αρθρογράφο είναι το γεγονός ότι «...παρά το δίκαιον και κατά παράβασιν αυτής της Διακηρύξεως των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων...» η Ελληνοκυπριακή κοινότητα είναι αναγκασμένη να

²³⁹ «80 Τούρκοι Ειδικοί Χωροφύλακες απολύθησαν.», ο.π., 02/02/1958.

²⁴⁰ «Ο ι Ταῖμς συνιστοῦν μετριοπάθειαν εἰς τοὺς Τούρκους – Κατοχυρώσεις τῆς Τουρκικῆς μειονότητος θὰ ἠδύνατο νὰ προβλεφθοῦν ἐν περιπτώσει Ἐνώσεως, ἀλλ' ἡ Τουρκία ἀντιδρά εἰς τὴν Ἐνωσιν λόγῳ κυρίως ἀμυντικῶν υπολογισμῶν.», ο.π., 24/03/1956.

²⁴¹ «Τεράστια κονδύλια διατίθενται ἐκ τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ δια τὴν συντήρησιν τῆς παιδείας τῆς Τουρκικῆς μειονότητος, κατωτέρας καὶ μέσης.», ο.π., 06/02/1958.

παραδώσει την εκπαίδευση των τέκνων της στο Γραφείο Παιδείας «...δια να αξιωθή να λάβη επιχορήγησην εκ των χρημάτων, τα οποία αυτή καταβάλλει.²⁴²». Επίσης εκτός από την Τουρκοκυπριακή παιδεία με επιχορηγήσεις ενισχύεται και το Ενκαφ, την διαχείριση του οποίου καταλαμβάνουν οι Τουρκοκύπριοι μετά από επανειλημμένες διαμαρτυρίες τους²⁴³.

Αλλά και σε ότι αφορούσε την δίωξη των παράνομων οργανώσεων που δημιουργήθηκαν στην Κύπρο η Βρετανική Διοίκηση κράτησε διαφορετική στάση απέναντι στους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους. Είναι γεγονός ότι η Βρετανία προσπάθησε να ανακόψει την δράση της ΕΟΚΑ με όλα τα μέσα που διέθετε, δεν έγινε το ίδιο όμως και με τις Τουρκοκυπριακές οργανώσεις της Volkan και της ΤΜΤ, οι οποίες την απασχολούσαν πολύ λιγότερο εφόσον τις θεωρούσε ακίνδυνες για την δική της εξουσία. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο της «Ελευθερίας» όπου αναφέρεται ότι εκπρόσωπος της Ελληνικής Κυβέρνησης διατύπωσε την κατηγορία, «...ότι τα φυλλάδια της «Βολκάν» εκτυπούνται επί χάρτου φέροντος το επίσημον υδατόσημον της Κυβερνήσεως της Κύπρου.²⁴⁴». Γεγονός που υπονοεί ότι η Βρετανική Διοίκηση όχι μόνο δεν διώκει την Volkan, αλλά επιπλέον την ενισχύει.

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε ότι οι Ελληνοκύπριοι υποστηρίζουν ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν απολαμβάνει απλά κάποια προνόμια που της παραχωρεί η Βρετανική Διοίκηση, αλλά τα απολαμβάνει εις βάρος τους, εφόσον αυτοί είναι που συνεισφέρουν περισσότερα στον κρατικό προϋπολογισμό, και λόγω της αριθμητικής και οικονομικής τους υπεροχής, εκ του οποίου επιχορηγούνται οι Τουρκοκύπριοι. Η «Ελευθερία» έχει αφιερώσει πολλά άρθρα αναλύοντας αυτό το ζήτημα και έχει κάνει και μια σχετική έρευνα όπου αποδεικνύει τον ισχυρισμό της ότι οι Τουρκοκύπριοι είναι δυσανάλογα ευνοημένοι και σε ότι αφορά την οικονομική ενίσχυση και σε ότι αφορά την ανάληψη κυβερνητικής εργασίας, εις βάρος της Ελληνοκυπριακής κοινότητας²⁴⁵.

²⁴² «Λακωνικά», 11/06/1955, βλέπε επίσης σχετικά, «Δάνειον 25.000 λιρών εκ του Δημοσίου Ταμείου δι' ανέγερσιν κτιρίου του Τουρκικού Λυκείου – Εικοσαετής η περίοδος αποπληρωμής.», 09/06/1955, «Και άλλον δάνειον δια την Τουρκικήν παιδείαν.», 30/06/1955, «Δάνειον 21.000 λιρών προς την Τουρκικήν εφορείαν Λευκωσίας.», 29/04/1956, «Χορήγησις δανείων εις Τουρκικάς κοινότητας.», 14/09/1956, «Τουρκικά σχολεία μέσης παιδείας εν Κερύνεια.», 25/09/1956, «Ο Έλλην Κύπριος φορολογούμενος συντηρεί κατά μέγα μέρος την Τουρκικήν Μέσσην και Στοιχειώδη Εκπαίδευσιν.», 11/05/1957, «15.000 λίρες δι' ανέγερσιν Τουρκικής Σχολής εις Κερύνειαν.», 24/05/1958, ο.π..

²⁴³ Βλέπε σχετικά «Δάνειον 15.000 λιρών δια το Εβκαφ.», 08/07/1955, «Η διαχείρισις του Εβκαφ ανατίθεται εις Τούρκους αιρετούς αντιπροσώπους – Εδημοσιεύθη χθες εις έκτακτον έκδοσιν της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως σχετικών Νομοσχεδίων.», 23/07/1955, «Ο Νόμος δια το Εβκαφ.», 23/10/1955, ο.π. .

²⁴⁴ «Φυλλάδια της «Βουλκάν» εξετυπώθησαν επί χάρτου της Κυπρ. Κυβερνήσεως;», 03/02/1957, ο.π..

²⁴⁵ Βλέπε σχετικά «Η συντριπτική Ελληνική πλειονότης δεσπόζει όλων των τομέων της Κυπριακής ζωής.», 30/05/1957, «Πολύ δυσκόλως δύναται να γίνη λόγος και περί απλού ακόμη ποσοστού συμμετοχής των Τούρκων στην βιομηχανίαν, το εμπόριον, εις τας τράπεζας και τας γενικάς υπηρεσίας.», 31/05/1957, «Οι εν

Τα πορίσματα αυτής της έρευνας ήταν «Ότι οι γηγενείς Έλληνες κάτοικοι της Κύπρου, ως το κυρίαρχον από ιστορικής, οικονομικής, κοινωνικής και πνευματικής απόψεως στοιχείον της Νήσου, ελέγχον τα 95% της Κυπριακής οικονομίας, εν τω συνόλω της, επομιζώμενοι αναγκαίως και τα 95% των δαπανών του Δημοσίου Προϋπολογισμού και ότι συνεπώς η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξις και ευημερία της Τουρκικής μειονότητας υπό οιασδήποτε μελλοντικής συνθήκας θα εξαρτάται πάντοτε εκ της αρμονικότητας των σχέσεων και της συνεργασίας της μειονότητας μετά της Ελληνικής πλειονότητας...»²⁴⁶.

Η έρευνα της «Ελευθερίας» πιο κάτω αποδεικνύει ότι «...το ποσοστόν της Τουρκικής συμμετοχής εις τον σπουδαιότατον αυτόν οικονομικόν τομέαν του τόπου - την γεωργίαν - δεν υπερβαίνει τα 9%». Όσον αφορά δεν τον τομέα του εμπορίου και της βιομηχανίας, «Δια κάθε εκατόν εμποροβιομηχανικάς επιχειρήσεις υπάρχει και μια μικρά Τουρκική...»²⁴⁷. Αλλά και στον πνευματικό τομέα η Τουρκοκυπριακή συμμετοχή είναι περιορισμένη, «...Επί συνόλου 1250 Κυπρίων επιστημόνων μόνον 70 είναι Τούρκοι...»²⁴⁸.

Ενώ λοιπόν η συνεισφορά των Τουρκοκυπρίων μέσω της φορολογίας στον Δημόσιο Προϋπολογισμό είναι περιορισμένη, εφόσον περιορισμένο είναι και το ποσοστό συμμετοχής τους στον οικονομικό και πνευματικό τομέα, οι απολαβές τους εκ του δημοσίου ταμείου είναι δυσανάλογα ενισχυμένες. «Οι εν Κύπρω Τούρκοι εισφέρουν εις τον Δημόσιον Προϋπολογισμόν μόνον τα 4% και απορροφούν εξ αυτού τα 34%». Πιο αναλυτικά «Όλα τα Τουρκικά σχολεία Μέσης Παιδείας έχουν υπαχθή εις τον περί Δημοσίων Επιχορηγουμένων Σχολείων Μέσης Παιδείας Νόμον απλώς και μόνον δια να συντηρούνται από τον Δημόσιον Προϋπολογισμόν...Σημειωτέον, ότι άλλοτε οι Τούρκοι αντετίθεντο σφοδρώς εις οιαδήποτε κυβερνητικήν επέμβασιν εις την εκπαίδευσιν των, όπως αντετίθεντο εξ' ίσου σφοδρώς εις κυβερνητικήν επέμβασιν εις τα της διαχειρίσεως του Εβκάφ...Μετά την Παιδείαν το μεγαλύτερον κονδύλιον του Δημοσίου Προϋπολογισμού της Νήσου διατίθεται δια την Αστυνομίαν...Σήμερον επί συνόλου 2511 μελών της Τακτικής Αστυνομικής Δυνάμεως, 1301 είναι Τούρκοι, 688 Βρετανοί και μόνον 792 Έλληνες...Δέον να σημειωθεί ότι έτεροι 1335 Τούρκοι αστυνομικοί, οι λεγόμενοι επικουρικοί, απορροφούν το μεγαλύτερον ποσοστόν του εξ 1.304.953 λιρών κονδυλίου...Γενικώς εις όλα τα τμήματα της Κυβερνητικής υπηρεσίας οι Τούρκοι αντιπροσωπεύονται με ποσοστόν πολύ μεγαλύτερον της αριθμητικής των δυνάμεως...Γενικώς επί

Κύπρω Τούρκοι εισφέρουν εις τον Δημόσιον Προϋπολογισμόν μόνο τα 4% και απορροφούν εξ αυτού τα 34%», 01/06/1957, ο.π .

²⁴⁶ ο.π.

²⁴⁷ ο.π.

²⁴⁸ ο.π.

συνόλου 11.500 δημοσίων υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων και των αστυνομικών και των διδασκάλων, 4.600 είναι Τούρκοι 6.000 είναι Έλληνες και 900 άλλοι. Ποσόν δε υπερβαίνουν τα δυο εκατομμύρια λιρών διατίθεται ετησίως δια τους μισθούς 4.600 Τούρκων δημοσίων υπαλλήλων. Το ποσόν τούτον δεν αποτελεί ούτε καν το ήμισυ της συνεισφοράς της Τουρκικής μειονότητας εις τον Δημόσιον Προϋπολογισμόν.²⁴⁹».

Εκτός από τις Δημόσιες Υπηρεσίες, τα Σώματα Ασφαλείας, την παιδεία και το Ένκαφ, οι Τουρκοκύπριοι ευνοούνται και σε θέματα επιβολής του νόμου. Ειδικά μετά την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ, οι Τουρκοκύπριοι τύχαιναν μιας ειδικής μεταχείρισης σε σχέση με τους Ελληνοκύπριους. Για παράδειγμα, άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται σε δημοσίευμα της Τουρκικής εφημερίδας της Κύπρου «Χαλκίν Σεσί», στο οποίο εκφράζεται το παράπονο ότι κατά την διάρκεια ερευνών των Δυνάμεων Ασφαλείας στο χωριό Λάπηθος, οι Τούρκοι κάτοικοι υπέστησαν την ίδια μεταχείριση με τους Έλληνες, δηλαδή τους κακομεταχειρίστηκαν, τλαιπωρήθηκαν οι άντρες της κοινότητας, σημειώθηκαν κρούσματα κλοπών και παρενοχλήθηκαν γυναίκες. Ο αρθρογράφος της «Χαλκίν Σεσί» εισηγείται όπως ληφθούν μέτρα εκ της Κυβερνήσεως ώστε να μην κακομεταχειρίζονται οι Δυνάμεις Ασφαλείας τους Τούρκους²⁵⁰. Αυτή την ειδική μεταχείριση των Τουρκοκυπρίων από την Βρετανική Διοίκηση επισήμαναν και Ελληνοκύπριοι Δήμαρχοι επισκεπτόμενοι τον Ιούνιο του 1958 την Αθήνα. Στο σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται, «...ότι αι εν Κύπρω Βρεττανικάί Αρχαί δεν είναι αμερόληπτοι μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων...Εις τας εκπομπάς του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών παρεμβάλλονται παράσιτα, ενώ δεν γίνεται τούτο δια το ραδιόφωνον της Άγκυρας...Ενώ απαγορεύεται η κυκλοφορία φυλλαδίων της ΕΟΚΑ, επιτρέπεται να κυκλοφορούν ελευθέρως επαναστατικά φυλλάδια της Τουρκικής οργανώσεως «Βολκάν». Ενώ απαγορεύεται η εισαγωγή Ελληνικών εφημερίδων...επιτρέπεται η εισαγωγή Τουρκικών εφημερίδων...Ο κ. Δέρβης είπεν εν συνεχείαν ότι η Επικουρική Αστυνομία αποτελούμενη αποκλειστικώς από Τούρκους, δέον να διαλυθή, λόγω του ότι πολλά από τα μέλη της αναμειγνύονται εις ανθελληνικάς υπερβασίας. Αι δυνάμεις ασφαλείας πρέπει επίσης να διεξάγουν έρευνας εις Τουρκικάς οικίας και εις τεμένη δια την ανεύρεσιν όπλων και εκρηκτικών υλών, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση των Ελληνικών οικιών και των ναών. Το γενικότερον συμπέρασμα - είπεν - είναι

²⁴⁹ ο.π.

²⁵⁰ «Τουρκική εφημερίς παραπονείται ότι οι Τούρκοι της Λαπήθου έτυχαν παρόμοιου μεταχειρισμού με τους Έλληνες.», ο.π., 21/10/1956.

ότι αι Βρετανικάί Αρχαί δεν κάμνουν αμερόληπτον χρήσιν των απορρέουσων από τους κανονισμούς εκτάκτου ανάγκης εξουσιών των.²⁵¹».

Είναι λοιπόν εμφανές ότι σύμφωνα με την αρθρογραφία της «Ελευθερίας» οι Τουρκοκύπριοι απολαμβάνουν ποικίλα «προνόμια» και τυγχάνουν μιας ειδικής μεταχείρισης από την Βρετανική Διοίκηση. Αν λάβουμε υπ' όψιν και την συχνότητα των σχετικών άρθρων μετά την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ, τότε μπορούμε να συμπεράνουμε ότι μια από τις εικόνες που είχε δημιουργηθεί στους Ελληνοκύπριους αναγνώστες της συγκεκριμένης εφημερίδας είναι ότι οι Τουρκοκύπριοι είναι οι συνεργάτες των Βρετανών οι οποίοι ευνοούνται εις βάρος της δικής τους κοινότητας. Είναι γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν είχαν άλλη επιλογή παρά την σύμπραξη με τους Βρετανούς εφόσον υπήρχε ταύτιση των συμφερόντων τους με τα συμφέροντα της αποικιακής κυβέρνησης. Η προστασία που ζητούσαν οι Τουρκοκύπριοι μπορούσε να προέλθει από την Βρετανική Διοίκηση και το «άλλοθι» για την παράταση της κατοχής του νησιού που χρειάζονταν οι Βρετανοί μπορούσε να προέλθει από τους Τουρκοκυπρίους. Αυτό που αγνόησαν οι Βρετανοί ήταν ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα θα χρησιμοποιούσε τις δυνατότητες που της παρείχε η Βρετανία για να διεκδικήσει αυτό που πίστευε ότι της ανήκε, «την κυριαρχία της μισής Κύπρου». Όπως αναφέρεται σε άρθρο που αναδημοσίευσε η «Ελευθερία» από την αγγλική εφημερίδα «Τρίμπιουν», «Η εβδομαδιαία επιθεώρησης «Τρίμπιουν» απεριφράστως κατηγορεί την Αγγλική Κυβέρνησιν δια τας βαρβάρους εκδηλώσεις των Τούρκων. Αυτή εισήγαγε το Τουρκικόν «βέτο», αντί να προέλθῃ εις συμφωνίαν μετά της πλειονότητος των Κυπρίων. Οι Τούρκοι κατέστησαν τα «χαϊδεμένα παιδιά» του Χάρτινγκ, επιφυλάξαντος εις αυτούς δημόσιας θέσεις και επανδρώσαντος με αυτούς την Αστυνομίαν. Η υποψία και το μίσος εκκαλλιεργήθησαν ίνα πιστευθῇ ότι η αυτοδιάθεσις είναι η καταστροφή των Τούρκων. Η Τουρκική Κυβέρνησις εξεμεταλλεύθη την δήλωσιν του Υπουργού των Αποικιών κ. Μπούντ περί ενδεχομένης διχοτομήσεως, ενός ανευθύνου και γελοίου σχεδίου. Ο Κιουτσούκ ενεθαρρύνθη να πιστεύῃ ότι εξησφάλισε το ἥμισυ της Νήσου.²⁵²».

Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν ήταν όντως ευνοημένοι από την Βρετανική Διοίκηση, αλλά ταυτόχρονα δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε και το γεγονός ότι μερίδα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας ευνοήθηκε επίσης από την Βρετανική Διοίκηση μέσω της συνεργασίας τους με αυτή. Η θέση των Τουρκοκυπρίων ως μειονότητα τους εξανάγκαζε να συμπράξουν με τους Βρετανούς ώστε να

²⁵¹ «Η υπέρ Τούρκων μεροληψία των Βρετανικών Αρχών της Κύπρου – Δηλώσεις των Δημάρχων Λευκωσίας και Λάρνακος εις δημοσιογραφικήν διάσκεψιν εν Αθήναις.», ο.π., 22/06/1958.

²⁵² «Οι Άγγλοι προβλέπουν επίτασιν του Τουρκικού οργίου των φόνων των δηώσεων και του εμπρησμού.», ο.π., 14/06/1958.

διασφαλίσουν τα συμφέροντα τους αλλά και να «προστατεύσουν» όπως υποστήριζαν την κοινότητα τους. Μια οικονομικά ασθενής μερίδα του πληθυσμού είναι φυσικό να ψάξει τρόπους ώστε να καταστήσει τον εαυτό της απαραίτητο προς τον ισχυρό, σε αυτή την περίπτωση στην Βρετανική Διοίκηση, και να προσδέσει τα δικά της συμφέροντα με τα δικά του. Το κοινό σημείο για την Βρετανία και τους Τουρκοκυπρίους ήταν η αντίθεση τους προς την Ένωση. Οι Βρετανοί χωρίς τους Τουρκοκυπρίους να κινδυνολογούν σχετικά με τον αφανισμό τους σε περίπτωση Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα, δεν θα μπορούσαν να κρατήσουν την Κύπρο για όσο την κράτησαν κάτω από την πίεση της διεθνούς κοινότητας. Ενώ οι Τουρκοκύπριοι χωρίς την εύνοια των Βρετανών δεν θα ανάγονταν από μειονότητα σε ισότιμο μέρος απέναντι στους Ελληνοκυπρίους, που θα διαμόρφωνε το μελλοντικό καθεστώς της Κύπρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: «ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ, ΟΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΤΕΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ.»

«...ο τουρκοκυπριακός εθνικισμός διαμορφώθηκε, σε πολύ μεγάλο βαθμό, ως αντι - εθνικισμός, δηλαδή ως αντιπαράθεση στην Ένωση. Και γι' αυτό το λόγο, τα εθνικιστικά αισθήματα καθορίστηκαν περισσότερο από το «αυτοί» παρά από το «εμείς»²⁵³.» Όμως οι Τουρκοκύπριοι το 1931, όταν εκδηλώθηκε τόσο δυναμικά το αίτημα της Ένωσης, όχι μόνο δεν θίγονταν από τον ενωτικό αγώνα των Ελληνοκυπρίων, αλλά τον υποστήριζαν κιόλας. «Κατά την διάρκεια των ταραχών του 1931 οι Τούρκοι δεν συνεργάστηκαν με τις αρχές κατά των Ελλήνων διαδηλωτών. Κατ' ακρίβεια, όπως έχει επισημανθεί ήδη, ο Nejatı Bey, μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου και σημαντικός Τούρκος ηγέτης, εισήγαγε ένα μανιφέστο υποστήριξης των δραστηριοτήτων των Ελλήνων διαδηλωτών.²⁵⁴». Άρα ο Τουρκοκυπριακός εθνικισμός δεν δημιουργήθηκε αποκλειστικά σε συνάρτηση με την ενωτική δράση των Ελληνοκυπρίων, αλλά σε συνάρτηση και με τις εξελίξεις στο εσωτερικό της κοινότητας και με τις εξελίξεις στην Τουρκία.

Το πότε και με ποιο τρόπο λοιπόν οι Τουρκοκύπριοι αρχίζουν να αναφέρονται στα «δικαιώματα» τους σχετικά με την κυριαρχία του νησιού, έχει άμεση σχέση με την εισαγωγή του εκσυγχρονιστικού²⁵⁵ πνεύματος στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Δεν είναι τυχαίο που ο προαναφερθείς Nejatı Bey, υποστήριζε την εκσυγχρονιστική διαδικασία που εισήγαγε στην Τουρκία ο Κεμάλ, και βρισκόταν σε σύγκρουση με τις παραδοσιακές ισλαμικές ηγετικές δυνάμεις της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, οι οποίες μέχρι το 1930 είχαν την απόλυτη εξουσία της κοινότητας τους μέσω και της συνεργασίας που είχαν με την Βρετανική Διοίκηση. Αυτοί που υποστήριζαν τις εκ Τουρκίας εκσυγχρονιστικές τάσεις που εκδηλώθηκαν στην Κύπρο τάχθηκαν κατά των συντηρητικών ισλαμικών κυρίαρχων, αλλά και των Βρετανών συνεργατών τους. Το γεγονός ότι η μέχρι πρότινος Τουρκοκυπριακή ηγεσία του 1930 δεν διεκδικούσε τα ουσιαστικά δικαιώματα της Τουρκοκυπριακής κοινότητας με την απαιτούμενη δυναμικότητα, φοβούμενη να διαταράξει την αρμονία στις σχέσεις τους με την Βρετανική Διοίκηση, και τον κλονισμό της δικής τους εξουσίας, δεν εύρισκε σύμφωνη την νέα ηγετική τάξη που ανατέλλει. Μπορεί μεν η Τουρκοκυπριακή ηγεσία να μην διεκδικεί τα δικαιώματα της, όμως παρ' όλα αυτά τα συμφέροντα

²⁵³ Κιζιλγιουρεκ Νιαζί, *Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών.*, σελ. 63.

²⁵⁴ Panteli Stavros, *A History of Cyprus – From foreign domination...*, σελ. 149.

²⁵⁵ Λέγοντας εκσυγχρονιστικό πνεύμα εννοούμε τις δυτικότερες καινοτομίες που εισήχθηκαν στην Τουρκική κοινωνία από τον Μουσταφά Κεμάλ και τους οπαδούς του.

της κοινότητας είναι εξασφαλισμένα, εφόσον όπως αναφέρεται σε άρθρο της «Ελευθερίας» του 1930 αναφέρεται ότι η Βρετανική Διοίκηση ευνοεί αριθμητικά την Τουρκοκυπριακή κοινότητα στους διορισμούς σε κυβερνητικές θέσεις, αλλά και στην παροχή υποτροφιών. Χαρακτηριστικά το εν λόγω άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι, «Τόσον εις τους διορισμούς όσον και εις τας κυβερνητικές υποτροφίας το ελληνικόν στοιχείον εξέρχεται πάντοτε ηδικημένον. Τελευταίως μάλιστα η καθιερωθείσα αρχή της αναλογίας δυο προς ένα είναι τόσο άδικος και παράλογος ώστε αναγκάζόμεθα να υψώσωμεν την φωνήν μας...²⁵⁶».

Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν αρχίζουν σταδιακά μετά το 1930 να διεκδικούν το έλεγχο των εσωτερικών τους θεμάτων, δηλαδή της παιδείας και του Ένκαφ. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στις αρχές του 1931 Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι διεκδικούν σε συνεργασία από την Βρετανική Διοίκηση τον έλεγχο της παιδείας τους²⁵⁷. Αλλά και αργότερα οι Τουρκοκύπριοι έχουν αιτηθεί επανειλημμένα την ανάληψη της ευθύνης για την λειτουργία τόσο της παιδείας όσο και του μουσουλμανικού ιδρύματος του Ένκαφ²⁵⁸. Επίσης η Τουρκοκυπριακή κοινότητα έχει διεκδικήσει το δικαίωμα να αποφασίσει για το μέλλον της Κύπρου, απαιτώντας όπως η θέληση της πλειονότητας υποταχθεί στην θέληση της μειονότητας εφόσον η δική της μελλοντική επιβίωση είναι αυτή που διακυβεύεται.

Η άποψη ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα διατηρούσε μια στάση αδιαφορίας και απραγίας κατά το 1931 δεν επιβεβαιώνεται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» που συλλέξαμε. Αντίθετα σε άρθρο της «Ελευθερίας» του Απρίλη του 1931, οι Τουρκοκύπριοι επιδεικνύουν μαχητικότητα, αντιστεκόμενοι στην προσπάθεια των Ελληνοκυπρίων να πετύχουν μια έμμεση αναγνώριση του αιτήματος της Ένωσης από την Βρετανική Διοίκηση μέσω συζήτησης που έγινε στα πλαίσια του Νομοθετικού Συμβουλίου. Χαρακτηριστικά στο συγκεκριμένο άρθρο ο αρθρογράφος μεταδίδει ότι ο Μισιρλής²⁵⁹ Εφέντι ανταπάντησε στο αίτημα της Ένωσης υποστηρίζοντας ότι σύμφωνα με το γεωγραφικό επιχείρημα της γειτνίασης η Κύπρος θα έπρεπε να αποδοθεί στην Τουρκία εφόσον αυτή γειτνιάζει με την Μικρά Ασία. Επίσης πρόσθεσε η Κύπρος έζησε επί αιώνες υπό την Τουρκία και άρα εάν πρόκειται να δοθεί κάπου πρέπει να δοθεί στην Τουρκία. Ο ίδιος ομιλητής συνεχίζοντας ευχαρίστησε την Αγγλική Κυβέρνηση για την ισοπολιτεία που εξασφαλίζει στα δύο σύννοικα στοιχεία και «καταλήγει λέγων,

²⁵⁶ «Αναλογίαν και δικαιοσύνην.», Ελευθερία, 05/02/1930.

²⁵⁷ Βλέπε σχετικά, «Το Πραξικόπημα», 24/02/1931, και «Προς Σύνοικους.», 25/02/1931, ο.π. .

²⁵⁸ «Λακωνικά», 09/02/1955, «Οι Τούρκοι παραπονιούνται δια την παιδείαν των», 17/02/1955, «Πρόστιμα εις Τούρκους δια παράνομον παρέλασιν», 23/04/1955, ο.π. .

²⁵⁹ Προφανώς αναφέρεται στον Misirlizade Necati Bey.

ότι οι εν Κύπρω ξένοι (οι Έλληνες!) δύνανται να μεταβούν εις Ελλάδα και ούτω ικανοποιήσουν τα εθνικά αισθήματα των, ως συνέβη και με τους Έλληνες της Μ. Ασίας οίτινες έχουν εγκατασταθή ήδη εν Ελλάδι!²⁶⁰». Και συνεχίζοντας την ομιλία του ο Μισιρλής Εφέντι, διευκρίνισε ότι μοναδική επιθυμία των Τουρκοκυπρίων είναι η συνέχιση της Βρετανικής κυριαρχίας της Κύπρου και μόνο παράπονο που έχουν να εκφράσουν είναι σχετικά με την κατάργηση της θέσης του Θρησκευτικού αρχηγού των Τούρκων. Επίσης επαναλαμβάνεται από τα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου, ότι είναι αδύνατο στην κοινότητα τους να ζήσουν υπό Ελληνική κυριαρχία.

Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν αυτό που ουσιαστικά ζητούν είναι η διατήρηση της Βρετανικής κυριαρχίας, αν όμως η Βρετανία δεν κρατήσει την Κύπρο τότε αυτή πρέπει να επιστραφεί στους προηγούμενους ιδιοκτήτες της. Οι Τουρκοκύπριοι δεν είναι απλά η μειονότητα που έχει προσκολληθεί στην Βρετανική Διοίκηση εκμεταλλευόμενη την προστασία και τα προνόμια που της παρέχονται. Οι Τουρκοκύπριοι υψώνουν την φωνή τους στο Νομοθετικό Συμβούλιο διεκδικώντας το δικαίωμα τους να καθορίσουν ποιο θα είναι το μέλλον της Κύπρου και άρα το δικό τους, θέτοντας ως πιθανή επιλογή την παράδοση της Κύπρου στην Τουρκία. Άρα η Τουρκοκυπριακή κοινότητα με αυτή την δήλωση του εκπροσώπου της στο Νομοθετικό Συμβούλιο αφήνει την κερκόπορτα της διεκδίκησης της Κύπρου ανοικτή για την Τουρκία.

Η διεκδίκηση της κυριαρχίας της Κύπρου από τους Τουρκοκυπρίους για λογαριασμό της Τουρκίας εκφράζεται πιο έντονα μετά το δημοψήφισμα του Ιανουαρίου του 1950. Αυτή είναι η δεύτερη φορά, μετά την εξέγερση του Οκτωβρίου, που οι Ελληνοκύπριοι διακηρύττουν το αίτημα της Ένωσης με τόσο ευθύ και μαζικό τρόπο. Υπάρχει λοιπόν η ανάγκη όπως οι Τουρκοκύπριοι να αντιπροβάλουν το δικό τους αίτημα για διατήρηση της Βρετανικής κυριαρχίας, ή την επιστροφή της Κύπρου στην Τουρκία. Σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι η Εφημερίδα «Τάϊμς» του Λονδίνου δημοσίευσε τηλεγράφημα του «Ρέουτερ» που αποστάληκε από την Λευκωσία. Στο άρθρο αυτό δημοσιεύονται οι δηλώσεις του γραμματέα του Τουρκικού Εθνικού Κόμματος Κύπρου κ. Φαντίλ Κουρκούτ. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Φαντίλ Κουρκούτ «...το Δημοψήφισμα αποτελεί απρόκλητον πολιτικήν μανούβραν. Είπεν επίσης ότι οι Τούρκοι της Κύπρου θ' αντιταχθούν και εναντίον «γνησίου» ακόμη Δημοψηφίσματος, διότι πιστεύουν ότι δι' οικονομικούς, στρατιωτικούς, στρατηγικούς, γεωγραφικούς και πολιτικούς λόγους η Κύπρος πρέπει να παραμείνει υπό Βρεττανικήν κατοχήν...είπεν επίσης ότι εάν η Βρεττανία απεφάσιζε ποτέ να εγκαταλείψει την

²⁶⁰ «Η συζήτηση της αντιφωνήσεως – Οι Έλληνες αντιπρόσωποι διεκήρυξαν την Ένωσιν – Η ενωτική παράγραφος εψηφίσθη αποσχόντων των Άγγλων.», ο.π., 22/04/1931.

Νήσον, αυτή πρέπει να επιστραφή εις την πρώην κυρίαρχον Τουρκίαν...η Ένωσις φθέγγεται ο κ. Κουρκούτ θα επιφέρει αθλιότητα και θα προετοιμάσει το έδαφος δια τον Κομμουνισμόν εις την Μέσην Ανατολήν.²⁶¹».

Η αρθρογραφία στην «Ελευθερία» σχετικά με την διεκδίκηση της Κύπρου από τους Τουρκοκύπριους εντείνεται ακόμη περισσότερο κατά τα έτη 1955 - 1958. Πιο συγκεκριμένα ήδη από τον Ιανουάριο του 1955, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα υποστηρίζει ότι η Κύπρος είναι Τουρκική²⁶². Η ίδια άποψη επικρατεί και σε μερίδα της κοινής γνώμης της Τουρκίας εφόσον όπως αναφέρεται σε τίτλο της «Ελευθερίας», «Εις την Τουρκίαν ιδρύθη εταιρεία δια την Τουρκοποίησιν της Κύπρου.²⁶³». Γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εφόσον τμήμα της Τουρκικής κοινωνίας υποστηρίζει την άποψη ότι η Κύπρος είναι Τουρκική και άρα θα πρέπει να αναληφθεί η ανάλογη δράση από μέρους της Τουρκικής Κυβέρνησης για την προάσπιση των συμφερόντων και της προστασίας της Τουρκοκυπριακής μειονότητας, τότε πολύ σύντομα η Τουρκική Κυβέρνηση θα αναγκαστεί όντως να λάβει δράση κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης. «Στην προσπάθεια τους για εθνική νίκη οι κυπριακές ελίτ προσπαθούσαν πάντα να κερδίσουν την τουρκική και ελληνική κοινή γνώμη αντίστοιχα για να εξασφαλίσουν πολιτική πίεση στις κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας.²⁶⁴». Όπως συμβαίνει άλλωστε τον Μάρτιο του 1955, όταν σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας», η Τουρκική Κυβέρνηση τοποθετήθηκε σχετικά με το μέλλον της Κύπρου, διατυπώνοντας όμως πολύ διαλλακτικότερες απόψεις από αυτές που υποστηρίζουν οι Τουρκοκύπριοι²⁶⁵.

Όταν όμως ξεσπούν οι πρώτες βομβιστικές επιθέσεις από την ΕΟΚΑ τον Απρίλιο του 1955, η στάση των Τουρκοκυπρίων και της Τουρκίας σκληραίνει. Συγκεκριμένα σε άρθρο της «Ελευθερίας» ο αρθρογράφος σχολιάζοντας τις δηλώσεις του Γενικού Γραμματέα του Τουρκικού Λαϊκού Κόμματος αναφέρει ότι «...ο Γενικός Γραμματέας του εν Τουρκία Δημοκρατικού Λαϊκού κόμματος περιοδεύει ανά την Αμερικήν διαφωτίζον περί της Τουρκικής θέσεως επί του Κυπριακού ζητήματος, χωρίς να παραλείπη να τονίζει ότι, «όταν η ανάγκη το απαιτήσει ουδεμία δύναμις θα δυνηθή να εμποδίση την ένωσιν της Κύπρου μετά της πατρικής χώρας.», δηλαδή της Τουρκίας! Και δια μεν τον φαιδρόν τούτον αστεϊσμόν περιττεύει ν' ασχοληθή κανείς. Δεν έπρεπεν όμως να παρέλθη

²⁶¹ «Ο κ. Φαντίλ Κορκούτ ζητεί να δοθεί η Κύπρος εις την Τουρκίαν!», ο.π., 20/01/1955.

²⁶² «Λακωνικά», ο.π., 04/01/1955.

²⁶³ «Εις την Τουρκίαν ιδρύθη εταιρεία δια την Τουρκοποίησιν της Κύπρου.», ο.π., 08/01/1955.

²⁶⁴ Κιζίλγιουρεκ Νιαζί, Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών., σελ.93.

²⁶⁵ «Η Τουρκική Κυβέρνησις εγκαταλείπει την αδιαλλαξίαν της επί του Κυπριακού – Αποκαλυπτικόν σχόλιον του εν Άγκυραν ανταποκριτού των «Ταϊμς» ερμηνεύεται ως σημαίνον, ότι η Τουρκία περιορίζει τώρα το ενδιαφέρον της εις την κατοχύρωσιν των δικαιωμάτων της Τουρκικής μειονότητος της Κύπρου.», ο.π., 17/03/1955.

απαρατήρητος η κατά της Κυπριακής υποθέσεως συνεχιζόμενη Τουρκική δραστηριότητα. Το γεγονός τούτο υπογραμμίζει έτι περισσότερο την ανάγκην, όπως άνευ αναβολών αναληφθή και από τους εδώ και από τους εν Αθήναις αρμοδίους όλη η απαραίτητος εργασία δια την αποτελεσματικήν εξουδετέρωσιν της Τουρκικής δραστηριότητας προς καταστρατήγησιν της δίκαιας Κυπριακής υποθέσεως δι' αυτοδιοίκησιν.²⁶⁶».

Αλλά και οι Τουρκοκύπριοι ένα μήνα αργότερα εκφράζονται ανάλογα σε τηλεγράφημα που απέστειλε ο κ. Κιουτσούκ στον Πρωθυπουργό της Βρετανίας κ. Ήντεν, η είδηση για το οποίο δημοσιεύεται σε άρθρο της «Ελευθερίας». Πιο συγκεκριμένα στο τηλεγράφημα του ο κ. Κουτσούκ δηλώνει ότι οι «100.00» εν Κύπρω Τούρκοι αντιτίθενται σφοδρά κατά της Ενώσεως, κατά της λύσης της αυτοκυβερνήσεως και κατά του ενδεχόμενου οποιασδήποτε αλλαγής της επικυριαρχίας της Νήσου. Υπενθυμίζει επίσης ότι η Βρετανία έχει σύμφωνα με την Συνθήκη της Λωζάνης την υποχρέωση να περιφρουρεί τα δικαιώματα των Τούρκων της Νήσου. Όπως μετέδωσε το ειδησεογραφικό πρακτορείο «Reuter» ο κ. Φαζίλ Κουτσούκ δήλωσε επίσης ότι «εάν γίνει οιαδήποτε απόπειρα μεταβιβάσεως της κυριαρχίας της Νήσου εις άλλην Κυβέρνησιν άνευ της συγκαταθέσεως της Τουρκίας, ο Τουρκικός στόλος θα καταλάβη την Κύπρον, προτού σκάφη εκ μακρυνών λιμένων δυνηθούν να ανασύρουν τας άγκυρας των.²⁶⁷».

Αυτή είναι η πρώτη φορά που γίνεται νύξη περί πιθανής Τουρκικής εισβολής στην Κύπρο εάν υπάρξει μεταβολή της ισχύουσας κυριαρχίας του νησιού στην οποία δεν θα συναινούν οι Τούρκοι και οι Τουρκοκύπριοι. Ο συσχετισμός δυνάμεων που θα ισχύσει κατά την διάρκεια των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου έχει ήδη δημιουργηθεί εφόσον τώρα και η Τουρκία εμπλέκεται έμμεσα στο Κυπριακό αναλαμβάνοντας την προστασία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και διεκδικώντας εκ μέρους της την κυριαρχία ή έστω τον καθορισμό του μέλλοντος της Κύπρου. Η Τουρκία φυσικά θα συνεχίσει να έχει τις επιφυλάξεις της σχετικά με την ανάληψη ευθύνης για το μέλλον των Τουρκοκυπρίων και της Κύπρου, αλλά η κοινή γνώμη της χώρας φαίνεται να έχει ήδη αποφασίσει ποια θα είναι η στάση της χώρας της.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας» έχει δημιουργηθεί στην Τουρκία Εταιρεία για την Τουρκοποίησης της Κύπρου²⁶⁸ ενώ λίγο μετά την έναρξη της Τριμερούς Διασκεπτικής συνάντησης που συγκάλεσε η Βρετανία σχετικά με το μέλλον της Κύπρου, η Τουρκική κοινή γνώμη έχει αρχίσει

²⁶⁶ «Λακωνικά», ο.π., 02/04/1955.

²⁶⁷ «Τι τηλεγράφησεν ο κ. Φαζίλ Κουτσούκ εις τον Ήντεν. – Οι εν Κύπρω Τούρκοι ενίστανται εναντίον πάντων.», ο.π., 05/05/1955.

²⁶⁸ «Εις την Τουρκίαν ιδρύθη Εταιρεία δια την Τουρκοποίησιν της Κύπρου.», ο.π., 08/01/1955.

να εκφράζεται πιο έντονα σχετικά με τις διεκδικήσεις αυτής και των Τουρκοκυπρίων όσον αφορά την Κύπρο. Πιο συγκεκριμένα σε άρθρα της «Ελευθερίας» αναφέρεται, ότι η Εθνική Ομοσπονδία Φοιτητών της Τουρκίας και το Σωματείο «Η Κύπρος είναι Τουρκική» σχεδιάζουν την οργάνωση στρατού εθελοντών για την Κύπρο. Ήδη έχουν εγγραφεί στον κατάλογο 100 Τούρκοι, και αναφέρεται επίσης ότι «...μερικοί νέοι σκοπεύουν να διασχίσουν κολυμβώντας την απόστασιν από της πλησιεστέρας Τουρκικής ακτής μέχρι Κύπρου.» Σημειώνεται επίσης ότι έγιναν προτάσεις στα εν λόγω σωματεία για την συγκρότηση συλλαλητηρίων και εορτών στις Τουρκικές πόλεις υπέρ της Κύπρου²⁶⁹. Ενώ αργότερα τον ίδιο μήνα έτερο δημοσίευμα της «Ελευθερίας» αναφέρεται στην άφιξη δυο Τούρκων, μελών του Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική», εξ Άγκυρας στο αεροδρόμιο Λευκωσίας όπου τους υποδέχθηκαν ο Μουφτής και ο Γενικός Γραμματέας του Τουρκικού Εθνικού Κόμματος. Οι δυο Τούρκοι δήλωσαν ότι στόχος του Συνδέσμου τους είναι η συνέχιση της Βρετανικής κυριαρχίας στην Κύπρο. Δήλωσαν επίσης ότι υπάρχουν 82 κλάδοι του Συνδέσμου τους στην Τουρκία και ότι η αποστολή τους σε Κύπρο και Λονδίνο εν όψη της Τριμερούς Διάσκεψης τυγχάνει των ευλογιών της Τουρκικής Κυβέρνησης²⁷⁰. Όπως διαφαίνεται λοιπόν από τα άρθρα της «Ελευθερίας» η Τουρκική Κυβέρνηση προχωρεί στην ανάληψη ευθύνης απέναντι στην προστασία των συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων και κατά συνέπεια λαμβάνει ενεργά μέρος στην διαδικασία της Τριμερούς Διασκεπτικής του Λονδίνου που φιλοδοξούσε να καθορίσει το μέλλον της Κύπρου.

Αλλά και η αντίδραση των Τουρκοκυπρίων έδειχνε ότι στηρίζονταν στην παρέμβαση της Τουρκίας όσον αφορά το δικαίωμα τους στην διεκδίκηση της Νήσου. «Ελάβομεν συγκεκριμένον μήνυμαν από την Άγκυραν ότι, η Τουρκία δεν θα διστάση προ οιασδήποτε θυσίας να σώση την Κύπρον από την Ένωσιν.», δήλωσε εκπρόσωπος της Τουρκικής κοινότητας εν' όψη της επίσκεψης του Λέννοξ - Μπούντ στην Κύπρο, ενώ προσέθεσε επίσης ότι η Τουρκική κοινότητα θα πληροφορήσει ευχαρίστως τον Λέννοξ Μπούντ για τις θέσεις της επί του Κυπριακού ζητήματος, ότι δηλαδή «Η Τουρκική κοινότης ουδέποτε θα δεχθή Σύνταγμαν παρέχον εις τους Κύπριου Έλληνας πλειοψηφίαν εις την Βουλήν.²⁷¹». Στην «Ελευθερία» δημοσιεύεται επίσης, μετά την έναρξη της Τριμερούς Διάσκεψης του Λονδίνου έτερο σχετικό άρθρο το οποίο αναφέρεται στις προετοιμασίες του Τουρκικού Εθνικού Κόμματος για την αποστολή μιας τριμελούς αντιπροσωπείας στο Λονδίνο εν όψη της Τριμερούς Διάσκεψης επί του

²⁶⁹ «Τι λέγουν ότι θα πράξουν νεαροί Τούρκοι», ο.π., 02/07/1955.

²⁷⁰ «Αφίκοντο χθες εξ Άγκυρας δυο Τούρκοι του συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική.», ο.π., 22/07/1955.

²⁷¹ «Ούτε Ένωσιν, ούτε Σύνταγμα θέλουν οι Τούρκοι – Ισχυρίζονται ότι έλαβον μήνυμα από την Τουρκίαν, ότι «αυτή οπωσδήποτε θα σώση την Κύπρον από την Ένωσιν !», ο.π., 09/07/1955.

Κυπριακού. Ο Γενικός Γραμματέας του κόμματος, κ. Φαζίλ Κουτσούκ, καλεί τους Τούρκους να εισφέρουν χρηματικά προς την κάλυψη των εξόδων της αντιπροσωπείας προτρέποντας τους «...να διαδραματίσουν τον ρόλο των εις τον αγώνα ζωής και θανάτου...» Επίσης διοργανώνει συλλαλητήριο στο χώρο του τεμένους της Αγίας Σοφίας με σκοπό να διαφωτίσουν τους παρευρισκόμενους για την τελευταία φάση του Κυπριακού και για την συνομιλία τους με τον Λέννοξ Μπούντ. Τέλος ο Κουτσούκ απέστειλε τηλεγράφημα στον Πρωθυπουργό της Τουρκίας, κ. Μεντερές, ενημερώνοντας τον ότι οι εν Κύπρο Τούρκοι υπολογίζουν στην Τουρκική Κυβέρνηση για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους στην Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου²⁷².

Στην Τουρκία στηρίζονταν οι Τουρκοκύπριοι και σχετικά με την προστασία της κοινότητας τους από την δράση των Ελληνοκυπρίων ή την αδράνεια των Βρετανών. Σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται σε τηλεγράφημα που απέστειλε ο Γενικός Γραμματέας του Τουρκικού Εθνικού Κόμματος της Κύπρου κ. Φαζίλ Κουτσούκ προς τον Σερ Ήντεν, τον κ. Μεντερές και τον Σερ Άρμιτεϊτζ, ως διαμαρτυρία για την έκρηξη ωρολογιακής βόμβας στον Κεντρικό Αστυνομικό Σταθμό, η οποία έπληξε 14 Τούρκους. Το τηλεγράφημα αναφέρει ότι εξ αμελείας και ανεκτικότητας της Κυβέρνησης, Ελληνικά στοιχεία «...προσέβαλον το δικαίωμαν της υπάρξεως μας και εχύθη αίμα 14 αθώων Τούρκων. Απαιτούμεν εντόνος εγγύησιν της ασφάλειας, της ζωής και της περιουσίας μας...Μήπως η Κυβέρνησις αναμένει, όπως η Τουρκική κοινότης λάβη μέτρα δια την υπεράσπισιν της...;» Το τηλεγράφημα προς τον Τούρκο Πρωθυπουργό περιλάμβανε και έκκληση παροχής βοήθειας από την Τουρκική Κυβέρνηση για την εδραίωση της ασφάλειας της Τουρκικής κοινότητας²⁷³.

Η σκλήρυνση της στάσης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας σχετικά με την διεκδίκηση της Κύπρου διαφαίνεται και από τις αντιδράσεις της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, η οποία θορυβημένη σπεύδει να εφυσυχάσει τους Τουρκοκυπρίους και να τους ενημερώσει ότι ο αγώνας για Ένωση και Αυτοδιάθεση δεν στρέφεται εναντίον τους, αλλά εναντίον της Βρετανίας. Η «Ελευθερία» δημοσιεύει άρθρο το οποίο αναφέρεται στην κυκλοφορία φυλλαδίων της ΕΟΚΑ στην Τουρκική συνοικία της Λευκωσίας στα οποία δηλώνεται «...ότι ο αγών της εν λόγω οργανώσεως δεν στρέφεται εναντίον των Τούρκων κατοίκων της Νήσου, αλλά εναντίον των Άγγλων κυριάρχων.», «...αι προθέσεις μας απέναντι των Τούρκων κατοίκων της Νήσου είναι αγναί και φιλικαί. Αποβλέπομεν προς τους Τούρκους ως προς γνήσιους φίλους και συμμάχους και

²⁷² «Οι Τούρκοι αποτελούν αντιπροσωπείαν εις Λονδίνον και οργανώνουν συλλαλητήριον.», ο.π., 13/07/1955.

²⁷³ «Οι εν Κύπρω Τούρκοι εξήτησαν βοήθειαν από την Άγκυραν. – Τηλεγραφικαί διαμαρτυρίαι προς τον Σερ Άντονν Ήντεν, τον κ. Μεντερές και τον Κυβερνήτην.», ο.π., 23/06/1955.

όσον εξαρτάται από ημάς δεν θα ανεχθώμεν να θιγή ουδέ κατ' ελάχιστον η ζωή, η αξιοπρέπεια, η τιμή, η περιουσία των.²⁷⁴». Ενώ την ίδια στιγμή ο έτερος σημαντικότερος εκφραστής του αιτήματος της Ένωσης - Αυτοδιάθεσης, η Εθναρχία νοιώθει την ανάγκη να διαβεβαιώσει τους Τουρκοκυπρίους, δια στόματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν στρέφονται εναντίον τους. Σε σχετικό άρθρο που εκδόθηκε στην Τουρκική εφημερίδα «Μιλλιέτ» και αναδημοσιεύθηκε στην αθηναϊκή εφημερίδα «Βήμα», όπου και την ανίχνευσε ο αρθρογράφος της «Ελευθερίας». Ο Αρχιεπίσκοπος δήλωσε στο απεσταλμένο δημοσιογράφο της «Μιλλιέτ» ότι οι Τούρκοι της Κύπρου δεν κινδυνεύουν και ότι «Η απειλητική επιστολή...προς τον αρχηγόν της Τουρκικής μειονότητας της Κύπρου, κ. Φαζίλ Κουτσούκ, εστάλη προς αυτόν από ανεύθυνα άτομα...Οι Έλληνες δεν επιτίθενται εναντίον των Τούρκων της Νήσου Ημείς ευχόμεθα ειρήνην και ομόνοιαν εις Κύπρον.²⁷⁵».

Δηλώσεις τις οποίες ο Μακάριος επαναλαμβάνει και αργότερα τον ίδιο μήνα και πάλι σε Τουρκικές εφημερίδες, αλλά με την διαφορά ότι στόχος του είναι εκτός από τον καθησυχασμό των Τουρκοκυπρίων και η επανάληψη της Ελληνοκυπριακής θέσης σχετικά με την διεκδίκηση της Αυτοδιάθεσης. Το άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται στις δηλώσεις που έκανε ο Αρχιεπίσκοπος στους απεσταλμένους στην Λευκωσία δημοσιογράφους των Τουρκικών εφημερίδων «Μιλλιέτ» και «Τερτζουμάν». Ο Αρχιεπίσκοπος δήλωσε ότι «...οι Έλληνες της Κύπρου ουδεμίαν πρόθεσιν έχουν εναντίον των Τούρκων και ότι επιθυμία του Ελληνισμού της Κύπρου είναι όπως το καθεστώς της Νήσου ρυθμισθή δι' ελευθέρου δημοψηφίσματος...οι Κύπριοι δεν ζητούν προσάρτησιν, αλλ' εφαρμογήν της αρχής της Αυτοδιαθέσεως...ότι ζητήση η πλειοψηφία...πρέπει να γίνει, και συνεπώς, εάν ο λαός θελήση Ένωσιν μετά της Ελλάδος θα ενωθώμε οπωσδήποτε.» Επίσης δήλωσε ότι η Αγγλία δεν έχει καμία θέση στην Κύπρο και ότι η Τουρκία «...δύναται να ενδιαφέρεται δια το Τουρκικόν στοιχείον της Νήσου.²⁷⁶».

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε τον παράγοντα της οργάνωσης «Η Κύπρος είναι Τουρκική» τόσο στην Τουρκία όσο και στην Κύπρο, η οποία δυναμιτίζει με την δράση και τις δηλώσεις των ηγετών της την κατάσταση στην Κύπρο. Για παράδειγμα σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρονται οι δηλώσεις του Προέδρου του εν Άγκυρα συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική», κ. Χικμέτ Μπίλ, ο οποίος

²⁷⁴ «Φυλλάδια της ΕΟΚΑ δια τους Τούρκους.», ο.π., 05/07/1955.

²⁷⁵ «Οι Έλληνες της Κύπρου δεν απειλούν τους Τούρκους – Ο Αρχιεπίσκοπος εύχεται ειρήνην και ομόνοιαν», ο.π., 09/07/1955.

²⁷⁶ «Δηλώσεις του Αρχιεπισκόπου προς Τούρκους δημοσιογράφους – Ο Κυπριακός λαός ζητεί απλώς να καθορίση μόνος την τύχην του – Γελώ όταν ο Τουρκικός Τύπος με αποκαλεί ερυθρόν. Είμαι ο υπ' αριθμόν 1 εχθρός του Κομμουνισμού.», ο.π., 13/07/1955.

υποστηρίζει σε επιστολή του στον «Μαγχεστεριανό Φύλαξ» ότι ο Σύνδεσμος τους αριθμεί πάνω από 100.000 μέλη στην Τουρκία και 107.000 μέλη στην Κύπρο. Επίσης υποστηρίζει ότι ο εν Λονδίνο Σύνδεσμος του τυγχάνει να είναι υπό την προστασία του Κυβερνήτη της Κύπρου. Συνεχίζει λέγοντας ότι «Το Τουρκικόν Έθνος...θεωρεί τους Άγγλους φίλους και ως φιλοξενούμενους των εξ αίματος αδελφών των Τούρκων της Κύπρου. «Δημοψήφισμα, Αυτοδιάθεσις και Ένωσις όλα σημαίνουν εν και το αυτό δια τους Τούρκους.» ... «Η Ένωσις θα εσήμαινεν αδικίαν δια την ιστορίαν, δολιοφθοράν δια την ασφάλειαν της Τουρκίας, διακοπήν των μεταξύ της Τουρκίας και της Βρεττανίας σχέσεων και πόλεμον μεταξύ των Τούρκων και των Ελλήνων. Όταν λάβωμεν την Νήσον...θα παραχωρήσωμεν τα ίδια δικαιώματα εις τους Έλληνας όπως πράττομεν εις την Κωνσταντινούπολην...». Οι Τούρκοι δεν ενδιαφέρονται για το Σύνταγμα που προσφάτως πρότεινε η Βρετανία, δήλωσε ο κ. Μπίλ, γιατί «Οιανδήποτε Σύνταγμα με εκλογικήν βάσιν, δύναται να ευεργετήση μόνον τους Έλληνας, οι οποίοι...δεν έχουν ανάγκην περισσοτέρων ευεργετημάτων.». Σύμφωνα επίσης με τον κ. Μπίλ οι Ελληνοκύπριοι είναι Λατινολεβαντίνοι, και οι Άγγλοι εξ αίματος αδελφοί των Τούρκων. Με βάση λοιπόν αυτή του την θεωρία επικρίνει την Βρετανική Διοίκηση στην Κύπρο λέγοντας ότι αυτή «...καταδυναστεύει ανέκαθεν τους Τούρκους, παρέχουσα περιττήν ελευθερίαν εις τους Έλληνας.». Τέλος ισχυρίστηκε ότι το 70% των Ελληνοκυπρίων είναι Κομμουνιστές, αφήνοντας αιχμές ακόμη και για τον Αρχιεπίσκοπο, και ότι οι ταραχές που γίνονται σήμερα στην Κύπρο μπορούν να σταματήσουν ανά πάσα στιγμή αν ληφθούν αυστηρότερα και βιαιότερα μέτρα²⁷⁷. Οι δηλώσεις του κ. Μπίλ είναι σημαντικές εάν συνυπολογίσουμε ότι τον προηγούμενο μήνα το Τουρκικό Εθνικό Κόμμα μετονομάστηκε σε Κόμμα «Η Κύπρος είναι Τουρκική.»²⁷⁸.

Έχει δημιουργηθεί λοιπόν στην Κύπρο και στην Τουρκία ένα έντονα διεκδικητικό ρεύμα σε ότι αφορά την κυριαρχία της Κύπρου. Ο εν λόγω σύνδεσμος όπως φαίνεται από την δράση του είναι διατεθειμένος να προβεί σε ακραίες πράξεις. Άρθρο της «Ελευθερίας» με τίτλο «Συνελήφθη το Προεδρείον του Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική»²⁷⁹», αναφέρεται σε εκ Κωνσταντινουπόλεως πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες συνελήφθηκαν 97 άτομα τα οποία αποτελούν το Προεδρείο του εκεί Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική», μάλλον σχετικά με τα Σεπτεμβριανά.

²⁷⁷ «Διατί ο κ. Τερζόπουλος υπέμνησεν ότι ήρθη η προστασία του Κυβερνήτου από Τουρκικόν εν Λονδίνο Σύνδεσμον – Ο «Μαγχεστεριανός Φύλαξ» ειρωνεύεται τερατώδεις δημοσιογραφικάς δηλώσεις του κ. Χικμέτ Μπίλ, Προέδρου του εν Άγκυρα Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική.».», ο.π., 07/08/1955.

²⁷⁸ «Λακωνικά», 26/07/1955.

²⁷⁹ «Συνελήφθη το Προεδρείο του Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική.».», ο.π., 11/09/1955.

Καθ' όλη την διάρκεια του 1955 αλλά και προηγουμένως η διεκδίκηση της Κύπρου από τους Τουρκοκυπρίους εγειρόταν σε περίπτωση που η Βρετανία εγκατέλειπε την νήσο, σε αντίθετη περίπτωση οι Τουρκοκύπριοι δήλωναν ευχαριστημένοι από την Βρετανική Διοίκηση και επιθυμούσαν την διατήρηση της κυριαρχίας της Κύπρου από την Βρετανία. Ο χαρακτήρας της διεκδίκησης της Κύπρου από τους Τουρκοκυπρίους αλλάζει όταν εισάγεται από βρετανικής πλευράς η ιδέα της διχοτόμησης. «Μέχρι τότε η υλοποίηση των συνθημάτων όπως «το νησί να επιστραφεί στην Τουρκία» ή «να παραμείνει αποικία» εξαρτιόταν από άλλες δυνάμεις, η Τουρκοκυπριακή ελίτ το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να αποστέλλει επιστολές και τηλεγραφήματα, ενώ τώρα για την Διχοτόμηση σαν προϊόν της ιδεολογίας του διαχωρισμού θα μπορούσαν «να πέσουν με τα μούτρα στη δουλειά.²⁸⁰». Η «Ελευθερία» δημοσιεύει τον Ιούνιο του 1956 άρθρο με τίτλο «Εις Τούρκους αποδίδεται εισήγησις περί διχοτομήσεως της Κύπρου!²⁸¹», ενώ παρακάτω αναφέρεται ότι Βρετανικοί αρμόδιοι κύκλοι δήλωσαν ότι αγνοούν τα περί προτάσεως που αποδίδεται στους Τούρκους, κατά την οποία εκτός από την ίση εκπροσώπηση Τούρκων και Ελλήνων στην Κυπριακή Βουλή προτείνουν και την διχοτόμηση της Κύπρου με την συγκέντρωση όλων των Τούρκων σε μια περιοχή εις την οποία θα μπορούν να αυτοκυβερνήσουν. Πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι έχει δημιουργηθεί στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα η άποψη ότι η διχοτόμηση προτάθηκε ως λύση, αρχικά από τους Βρετανούς στην προσπάθεια τους να εμπλέξουν την Τουρκία στο ζήτημα της Κύπρου, και όταν στην συνέχεια αυτή η πολιτική υιοθετήθηκε από την Τουρκία και τους Τουρκοκυπρίους, αποτέλεσε σκόπελο στην προσπάθεια της Βρετανίας να απεμπλακεί από το αδιέξοδο της Κύπρου. Σε σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας», ο ίδιος ο Μακάριος δηλώνει σε Βρετανίδα δημοσιογράφο την άποψη ότι η διχοτόμηση εφευρέθηκε από τους Βρετανούς²⁸².

Γενικότερα όμως η ιδέα της αυτοκυβέρνησης φαίνεται να ελκύει τους Τουρκοκυπρίους οι οποίοι στρέφονται από την άρνηση της μετατροπής του καθεστώτος στην έμμεση αποδοχή της αυτοκυβέρνησης. Στην αρθρογραφία της «Ελευθερίας», οι Τουρκοκύπριοι δεν φαίνονται να διεκδικούν την αυτοκυβέρνηση αλλά να υποστηρίζουν τις αγγλικές προτάσεις θέτοντας προϋποθέσεις προστασίας της κοινότητας τους σε περίπτωση επιβολής της. Πιο συγκεκριμένα η «Ελευθερία» αναδημοσιεύει άρθρο της Βρετανικής εφημερίδας «Ημερίσιος Τηλέγραφος» το οποίο αναφέρεται ότι οι Τουρκικές και Τουρκοκυπριακές προτάσεις σχετικά με την λύση του Κυπριακού συμπίπτουν με

²⁸⁰ Κιζιλγιουρεκ Νιαζί, *Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών.*, σελ. 80.

²⁸¹ «Εις Τούρκους αποδίδεται εισήγησις περί διχοτομήσεως της Κύπρου», *Ελευθερία*, 24/06/1956.

²⁸² «Δια να περιπλέξουν το ζήτημα οι Βρετανοί επενόησαν την ιδέαν του διαμελισμού, την οποίαν έδραζαν ακολούθως οι Τούρκοι.», ο.π., 12/07/1957.

τις Βρετανικές. Πιο συγκεκριμένα ο κ. Κουτσούκ δήλωσε ότι ο τύπος του Συντάγματος ο οποίος θα ήταν αποδεκτός από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα και από την Τουρκία θα περιλαμβάνει μια Κάτω Βουλή στην οποία κάθε 10.000 Κύπριοι θα αντιπροσωπεύονται από ένα αντιπρόσωπο και έτσι η αναλογία στην εκπροσώπηση θα είναι 4 Έλληνες προς 1 Τούρκο, και θα υπάρχει μια Άνω Βουλή που θα αποτελείται από 8 Έλληνες και 8 Τούρκους η οποία θα διαθέτει δικαίωμα αρνησικυρίας σε αποφάσεις της Κάτω Βουλής. Έτσι υποστηρίζει διασφαλίζεται ότι δεν πρόκειται να τεθεί ζήτημα αυτοδιάθεσης. Στην άνω Βουλή ενδέχεται να συμμετέχουν και 2 Βρετανοί με αμφίβολο ακόμη το δικαίωμα ψήφου, ώστε να διασφαλίζονται τα Βρετανικά συμφέροντα. Επίσης προτείνει να υπάρχει ένα Συνταγματικό Δικαστήριο αποτελούμενο από 2 Έλληνες, 2 Τούρκους και 1 Βρετανό, το οποίο θα εκδικάζει τα παράπονα της Τουρκικής μειονότητας²⁸³. Οι προτάσεις αυτές δεν πρόκειται να γίνουν αποδεκτές από την Ελληνική Κυβέρνηση άρα η προσπάθεια της Βρετανίας να τερματίσει την κρίση την οποία διέρχεται η Κύπρος μέσω αυτών των προτάσεων είναι καταδικασμένη.

Η «Ελευθερία» συνεχίζοντας την αρθρογραφία της σχετικά με το ίδιο θέμα αναδημοσιεύει άρθρα Τουρκικών εφημερίδων, στα οποία η «Χουριέτ» συγκεκριμένα προτείνει ως λύση στο Κυπριακό τον διαμοιρασμό της διοίκησης ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους κατοίκους του Νησιού, δηλαδή προτείνει να υπάρχουν δυο Βουλές, το αξίωμα του Πρωθυπουργού να δίδεται διαδοχικά σε Έλληνα και Τούρκο, οι διακοινοτικές διαφορές να επιλύονται από το Ανώτατο Δικαστήριο και να θεσμοθετηθούν και τα Τουρκικά ως επίσημη γλώσσα του κράτους. Ενώ η εφημερίδα «Τερτζουμάν» σε δικό της άρθρο προτείνει να παύσει να θεωρείται το Κυπριακό ως θέμα διαφωνίας Τουρκίας και Ελλάδας και να μεταβληθεί σε παράγοντα ενώσεως και φιλίας των δυο χωρών. Προτείνει λοιπόν την δημιουργία μιας ομοσπονδίας όπου η Ελληνική και Τουρκική κοινότητα θα ζουν αρμονικά²⁸⁴. Στην έκθεση που κατέθεσε ο Ράντκλιφ «...οι εκτεταμένες εξουσίες και το κύρος που ο ίδιος απέδωσε στους μουσουλμάνους της Κύπρου προοιωνίζονταν μια ξεχωριστή Τουρκική σφαίρα αποκομμένη από τη δεσπόζουσα ελληνική πραγματικότητα. Οι Τουρκικές ψήφοι στην Νομοθετική Συνέλευση μαζί με αυτές των αντιπροσώπων που όριζε ο Κυβερνήτης απολάμβαναν την πλειοψηφία έναντι των Ελλήνων αντιπροσώπων...αυτές οι προτάσεις δεν στρέφονταν προς το μέλλον, αλλά προς το προ του 1931 παρελθόν.²⁸⁵»

Όταν εισάγεται το Σύνταγμα Ράντκλιφ ως πιθανή λύση στο ζήτημα της Κύπρου, οι Τουρκοκύπριοι συμπεραίνουν ότι οι Βρετανοί μετά από μια περίοδο

²⁸³ «Αι προτάσεις του κ. Κουτσούκ συμπίπτουν με τας αντιλήψεις Άγκυρας και Υπουργείου των Αποικιών», ο.π., 29/06/1956.

²⁸⁴ «Η Χουριέτ θέλει και Τούρκον Πρωθυπουργόν εις την Κύπρον.», ο.π., 01/07/1956.

²⁸⁵ Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας*, σελ. 288.

αυτοκυβέρνησης θα αποδώσουν και στις δυο κοινότητες το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, άρα η Κύπρος θα διχοτομηθεί και η κάθε κοινότητα θα μπορεί να επιλέξει ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Η όλη αρθρογραφία που κατακλύζει την «Ελευθερία», υποδηλώνει ότι οι Τουρκοκύπριοι από την στιγμή που εισάγεται η ιδέα της διχοτόμησης δεν πρόκειται να συμβιβαστούν με τίποτα λιγότερο, και σε αυτή τους την διεκδίκηση προσπαθούν να συμπαρασύρουν και την Τουρκία, η οποία αμφιταλαντεύεται ανάμεσα σε ακραίες δηλώσεις συμπαράστασης προς τους Τουρκοκυπρίους, προφανώς για εσωτερική κατανάλωση, και σε πιο μετριοπαθείς διεκδικήσεις σε διεθνές επίπεδο. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του κ. Μεντερές σε συζήτηση στην Τουρκική Βουλή σχετικά με το μέλλον της Κύπρου, όπου δήλωσε σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας», ότι «...η Κυβέρνησις του υποστηρίζει την ιδέαν διαμελισμού της Νήσου. «διχοτόμησης της Κύπρου - είπεν ο κ. Μεντερές - είναι η δικαιότερα λύσις της διαφοράς δια την Νήσον.» Ο κ. Μεντερές προσέθεσε, ότι η διχοτόμησης δεν παρουσιάζει εμπόδια. «διατί - είπεν ο κ. Μεντερές - θα ήτο αδύνατον να δοθή εις την Τουρκίαν εν τμήμα της Νήσου και έτερον τμήμα εις τη Ελλάδα;». «Δεν θέλομεν, βέβαια, να υποστηρίξωμεν, ότι ο χωρισμός της Νήσου πρέπει να γίνη βάσει της αναλογίας αυτής...Πάντως, εκείνο το οποίον ευχόμεθα, είναι να υπάρξη εις την Κύπρον ένα τμήμα του εδάφους, όπου θα κυματίζει η σημαία μας και θα εγκατασταθούν Τουρκικά στρατεύματα.²⁸⁶».

Αυτό που αφήνει η «Ελευθερία» να εννοηθεί από την όλη αρθρογραφία της είναι ότι υπάρχει ένα έντονο παρασκήνιο συμφωνιών ανάμεσα στην Βρετανία και την Τουρκία²⁸⁷. Η στάση της Τουρκίας και της Βρετανίας στο εξωτερικό έτσι όπως αυτή διαγράφεται μέσα από τις δηλώσεις τους, είναι ότι η λύση που προωθείται για την Κύπρο είναι το Σχέδιο Ράντκλιφ. Χαρακτηριστικά τον Φεβρουάριο του 1957 δημοσιεύονται στην «Ελευθερία» δυο άρθρα την πρώτη και δεύτερη μέρα του μήνα όπου στο πρώτο η Κυβερνήτης της Κύπρου δηλώνει σε Τουρκική εφημερίδα «Η αρχή περί διχοτομήσεως διευτυώθη κατά καιρούς ως τρόπος λύσεως. Αι δυσχέρειαι όμως, τας οποίας ασφαλώς θα δημιουργήση η εφαρμογή της αρχής ταύτης, κατέστησαν ανέφικτον την τοιαύτην λύσιν. Κατ' εμέ, καλύτερα λύσις του Κυπριακού δύναται να επιτευχθή μόνον δια της εφαρμογής του Συντάγματος Ράντκλιφ.²⁸⁸», ενώ στο δεύτερο ο Πρωθυπουργός

²⁸⁶ «Ο Τούρκος Πρωθυπουργός ευρίσκει την διχοτόμησιν ως την δικαιότεραν λύσιν του Κυπριακού ζητήματος! - Οι Τούρκοι φέρονται πιστεύοντες, ότι ο Μακμίλλαν «θα προωθήση την εκτέλεσιν του σχεδίου διαμελισμού της Νήσου.»», Ελευθερία, 20/01/1957.

²⁸⁷ «Συνομολογήθη «Συμφωνία Κυριών» μεταξύ Βρετανών και Τούρκων δια τον διαμελισμόν της Κύπρου;», ο.π., 12/01/1957.

²⁸⁸ «Ο Κυβερνήτης της Κύπρου θεωρεί ανέφικτον το Σχέδιον περί διχοτομήσεως της Νήσου. - Κατά την άποψιν του η καλύτερα λύσις του Κυπριακού δύναται να επιτευχθή μόνον δια της εφαρμογής του Συντάγματος Ράντκλιφ...», ο.π., 01/02/1957, βλέπε επίσης «Ο Κυβερνήτης εδήλωσε προς Τουρκικήν

της Τουρκίας, κ. Μεντερές, αποφεύγει να κάνει άμεση αναφορά στο σχέδιο διχοτόμησης μιλώντας σε Πακιστανούς δημοσιογράφους, αυτό που περιορίσθηκε να πει ήταν ότι «...εάν η Αγγλία παραιτηθή των κυριαρχικών της διακιοματών επί της Κύπρου τότε πρέπει ν' αναγνωρισθή ξεχωριστά και εις τους Τούρκους της Νήσου το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως.²⁸⁹».

Η συνεργασία όμως ανάμεσα σε Τουρκία και Βρετανία κλονίζεται μετά την απόφαση της Βρετανίας για απόλυση του Μακαρίου και για προσφορά ασφαλούς διαφυγής των μελών της ΕΟΚΑ, σε μια προσπάθεια λήξης της έκρυθμης κατάστασης στην Κύπρο. Η Τουρκία δυσανεστημένη από αυτή την κίνηση δηλώνει ότι θα διαφοροποιήσει την θέση της από αυτή της Βρετανίας και θα ζητήσει την διεξαγωγή τριμερών συνομιλιών μεταξύ αυτής, της Βρετανίας και της Ελλάδας, όπου και θα προτείνει την διχοτόμηση ως λύση του Κυπριακού²⁹⁰. Δεν μπορούμε να πούμε όμως ότι κύκλοι της Τουρκικής κοινής γνώμης επιδεικνύουν την ίδια υπομονή και διάθεση για συζήτηση. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι «...ο ευρισκόμενος εις την Κωνσταντινούπολιν κ. Κιοτσούκ κληθείς υπό του Τούρκου Πρωθυπουργού μετέβη προχθες εις την Άγκυραν. Προ της αναχωρήσεως του, διωργανώθη εις την έδραν της ενταύθα Τουρκικής Φοιτητικής Ενώσεως τελετή, κατά την οποίαν εδωρήθησαν εις αυτόν δια τους Τούρκους της Κύπρου, 414 Τουρκικάί σημαίαι και 818 εικόνες του Πορθητού και του Ατατούρκ. Εις μιαν από τα σημαίας αυτές, την μεγαλυτέραν, θα ζωγραφηθή ο χάρτης της Κύπρου με αίμα, το οποίον θα προσφέρουν προς τούτο νεαροί Τούρκοι.²⁹¹». Ο ρόλος που διαδραμάτισαν στην δημιουργία «Κυπριακού ζητήματος» για την Ελλάδα και την Τουρκία, ο έντυπος τύπος των δυο χωρών είναι πολύ σημαντικός. Από τον ακραίο χαρακτήρα της αρθρογραφίας μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ανάλογα διαμορφώνεται και η κοινή γνώμη της κάθε χώρας σε σημείο που να αναγάγετε το Κυπριακό σε εθνικό ζήτημα προς εσωτερική κατανάλωση.

Η Τουρκοκυπριακή ηγεσία όμως δεν σημειώνει καμία μετατροπή στην πολιτική της διεκδίκησης της διχοτόμησης ως λύσης του Κυπριακού ζητήματος χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση, παρά την στροφή της Τουρκίας σε τριμερείς συνομιλίες. Η «Ελευθερία» δημοσιεύει τον Μάιο σχετικό άρθρο όπου ο Δρ Κιοτσούκ επιμένει ότι η Βρετανία υποστηρίζει την λύση της διχοτόμησης. Πιο

εφημερίδαν ότι δεν εγκρίνει την διχοτόμησην.», 10/08/1957, «Ο Κυβερνήτης εις χθεσινάς συνομιλίας του με Έλληνες και Τούρκους αγρότας απέκλεισεν αυτοδιάθεσιν ή διαμελισμόν της Κύπρου.», 06/09/1957, ο.π. .

²⁸⁹ «Η ροκέτα της διχοτομήσεως δεν γοητεύει πλέον τους Τούρκους. – Αποφεύγει να ομιλήση τώρα περί αυτής και ο κ. Αντνάν Μεντερές.», ο.π., 02/02/1957.

²⁹⁰ «Η Τουρκία δεν θα ακολουθή εφεξής την Βρετανικήν πολιτικήν επί του Κυπριακού θέματος.» 14/04/1957, «Οι Τούρκοι βλέπουν το σχέδιον διαμελισμού ενταφιαζόμενον. – Εξακολουθούν να ομιλούν περί 3μερών συνομιλιών.», 04/04/1957, ο.π. .

²⁹¹ «Κομιστής σημαίων και εικόνων ο κ. Κιοτσούκ.», ο.π., 31/08/1957.

συγκεκριμένα, ο κ. Κιουτσούκ μετά από συνάντηση που είχε στην Άγκυρα με τον εκεί Βρετανό Πρεσβευτή δήλωσε ότι από την συνομιλία τους συμπέρανε ότι «...η παρούσα στάσις της Βρετανικής Κυβερνήσεως επί του Κυπριακού διαπνέεται από τα γενομένας την 19^{ην} του παρελθόντος Δεκεμβρίου²⁹² εις την Βουλήν των Κοινοτήτων δηλώσεις του Υπουργού Αποικιών Λέννοξ Μπόουντ. Δηλαδή θα εχορηγήτο εις την Κύπρον αυτοκυβέρνησις συμφώνως προς τας γενικάς γραμμάς των συνταγματικών προτάσεων του Λόρδου Ράντκλιφ, όταν δε η γενική κατάστασις θα το επέτρεπε, δυνατόν να γίνη προσφυγή εις την αυτοδιάθεσιν, υπό τον όρον ότι η εν Κύπρω Τουρκική μειονότης θα έχη το δικαίωμα να εκφράση τας ιδικάς της απόψεις επί του θέματος...ο Κιουτσούκ ερμηνεύει (τις δηλώσεις του Άγγλου Πρεσβευτή στην Άγκυρα) ως σιωπηράν υπό της Αγγλικής Κυβερνήσεως παραδοχήν της θέσεως του διαμελισμού της Νήσου, θέσιν με την οποίαν έχει δεσμευθεί η Τουρκική Κυβέρνησις.²⁹³».

Σκληραίνοντας ακόμη περισσότερο την στάση τους οι Τουρκοκύπριοι δια στόματος Κιουτσούκ δηλώνουν ότι δεν πρόκειται να διαπραγματεύθουν οποιοδήποτε σχέδιο λύσης που δεν προνοεί την διχοτόμηση, και σε αυτό συμφωνεί και η Τουρκία. Συγκεκριμένα σε άρθρο της «Ελευθερίας» ο κ. Κιουτσούκ δηλώνει σε ξένους δημοσιογράφους ότι «ο διαμελισμός της Νήσου αποτελεί την μόνην λύσιν, η οποία θα κατοχυρώση τα δικαιώματα και τα συμφέροντα μας εν Κύπρω. Δεν είμεθα διατεθειμένοι...να συζητήσωμεν το σύνταγμα Ράντκλιφ ή οιονδήποτε άλλον Σύνταγμα.». Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι ο Κιουτσούκ σε συνάντηση του με την Κυβερνήτη της Κύπρου «...ισχυρίσθη, ότι η Βρετανική Κυβέρνησις έκαμε στροφήν υπέρ των Τουρκικών απόψεων, συνισταμένων εις της εφαρμογήν του διαμελισμού και απόρριψην της αυτοδιαθέσεως εντός τακτής προθεσμίας με την αυτοκυβέρνησιν ως μεταβατικών σταθμών. Τον ίδιον, ως γνωστόν, ισχυρισμόν διετύπωσε και ο Μεντερές εις τον λόγον τον οποίον είπεν εις την Προύσαν. Εν συνεχεία ο Κιουτσούκ είπεν, ότι η Τουρκία θα απορρίψη διαπραγματεύσεις επί οινδήποτε προτάσεων δι' επίλυσιν του Κυπριακού, μη αναφερομένων αποκλειστικώς εις τον διαμελισμόν...Ερωτηθής εάν η στάσις του εναντίον οιασδήποτε συνταγματική λύσεως σημαίνει, ότι ούτος δεν επιθυμεί η Κύπρος να παραμείνη πλέον ως Βρετανική αποικία, απάντησε καταφατικός.²⁹⁴». Ο Κιουτσούκ δήλωσε επίσης στους ξένους δημοσιογράφους ότι δεν πιστεύει ότι πρέπει να γίνει μετακίνηση

²⁹² «Ο Λέννοξ Μπόουντ δεν απέκλεισε διχοτόμησιν της Νήσου εάν και όταν εφαρμοσθή αυτοδιάθεσις της Κύπρου.», ο.π., 20/12/1957.

²⁹³ «Ο Δρ Κιουτσούκ έσχε συνομιλίαν με τον εν Άγκυρα Άγγλον Πρεσβευτήν. – Συμπεραίνει, ότι η Βρετανική Κυβέρνησις παραδέχεται την άποψιν του διαμελισμού.», ο.π., 09/05/1957.

²⁹⁴ «Ο Δρ Κιουτσούκ ισχυρίσθη χθες ότι η Βρετανική Κυβέρνησις εννοεί την Τουρκικήν άποψιν περί διαμελισμού.», ο.π., 15/05/1957.

πληθυσμών μετά την διχοτόμηση, ότι μπορεί να δημιουργηθεί μια ενιαία Τράπεζα που θα αναλάβει την εκτίμηση περιουσιών που μπορεί να πωληθούν, ότι η Τουρκία ασφαλώς και θα δεχόταν την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων στο Τουρκοκυπριακό μέρος της Κύπρου και ότι το τμήμα της Κύπρου που θα δοθεί στους Τουρκοκυπρίους πρέπει να εξυπηρετεί τις αμυντικές ανάγκες της νότιας Τουρκίας.

Συνεχίζοντας την έκθεση των απόψεων του για την λύση της διχοτόμησης ο κ. Κιουτσούκ σε άρθρο της «Ελευθερίας», διεκδικεί περισσότερο από την μισή έκταση της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα «Ο Δρ Κιουτσούκ δήλωσε χθες προς τους ξένους δημοσιογράφους, ότι... δια την Τουρκίαν είναι μεγάλη θυσία (!) να δεχθή την διχοτόμησην διότι είχε δικαίωμα (!) να ζητήσει ολόκληρον την Νήσον. Θα απαιτήσει ούτω εάν η πρότασις περί διχοτομήσεως δεν εφαρμοσθή...Διχοτόμησις της Κύπρου κατά μήκος του 35^{ου} παραλλήλου θα περιελάμβανεν το βόρειον τμήμα, το οποίον ως είπε ο κ. Κιουτσούκ, θα διεκδικήσει η Τουρκία, τον λιμένα της Αμμοχώστου, ολόκληρον την χερσόνησον της Καρπασίας, αυτήν ταύτην την Λευκωσίαν, τα πλείστα των πλούσιων ορυχείων χαλκού της Νήσου, την Κυρήνειαν επί της βορείου ακτής, την κωμόπολιν Μόρφου, την Πόλιν Χρυσοχούς, και όλας γενικώς τας κωμοπόλεις της Νήσου πλην των Λευκάρων. Εις τον νότιον τομέα θα παραμείνουν αι πόλεις Λάρναξ, Λεμεσός και Πάφος.²⁹⁵». Και συνεχίζοντας στο ίδιο άρθρο ο Κιουτσούκ αποκάλυψε στους ξένους δημοσιογράφους ότι «...η Τουρκική Κυβέρνησις ήτο η πρώτη, η οποία έδωσεν εις την Βρετανίαν την ιδέαν περί χορηγήσεως αυτοδιαθέσεως τόσον εις τους Έλληνας, όσον και τους Τούρκους. Πιθανώς η Τουρκία ανέφερε την ιδέαν, η οποία ισοδυναμεί προς τον διαμελισμόν, εις τον Υπουργόν των Αποικιών κ. Λέννοξ Μπούντ κατά την επίσκεψιν τούτου εις Άγκυραν κατά τον παρελθόντα Νοέμβριον, μικρόν τι προτού ούτος υπαινιχθή τον διαμελισμόν δια πρώτην φοράν εν τη Βουλή των Κοινοτήτων την 19^{ην} Δεκεμβρίου 1956.²⁹⁶».

Σε δηλώσεις του ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, κ. Ζορλού, μετά από συνάντηση του ιδίου, του Πρωθυπουργού, κ. Μεντερές, και του κ. Κιουτσούκ δήλωσε ότι η διχοτόμηση είναι η μόνη λύση γιατί στόχος μας δεν είναι μόνο η διασφάλιση των συμφερόντων και της ευημερίας των Τουρκοκυπρίων, στους οποίους δεσμευτήκαμε, αλλά και η ασφάλεια 26 εκατομμυρίων Τούρκων²⁹⁷. Άρα

²⁹⁵ «Χθεςινάί φαιδρότητες του Δρος Κιουτσούκ. – Η Τουρκία, είπε, θα διεκδικήσει υπέρ το ήμισυ της Κύπρου, περιλαμβάνον την Λευκωσίαν, Αμμόχωστον, Κυρήνειαν, τας Κωμοπόλεις και τα πλείστα των μεταλλείων.», ο.π., 25/07/1957.

²⁹⁶ ο.π.

²⁹⁷ «Ο Κιουτσούκ συνειργάσθη με τους Μεντερές και Ζορλού. – Εμπρηστικά δηλώσεις του Ζορλού και Κιουτσούκ.», ο.π., 09/01/1958.

κατά τους διεκδικητές της Νήσου, Τουρκοκύπριους, και τους συνεργάτες τους Τούρκους η λύση της διχοτόμησης ήταν επιβεβλημένη λόγω της απειλής των Ελληνοκυπρίων και Ελλήνων αντίστοιχα.

Το Ιανουάριο του 1958 δημοσιεύεται στην «Ελευθερία» μια σειρά από άρθρα στα οποία πιθανολογείται η εισαγωγή νέου βρετανικού σχεδίου λύσης του Κυπριακού ζητήματος. Οι πληροφορίες που δημοσιεύονται στην «Ελευθερία» μιλούν για ένα νέο σχέδιο, αποδιδόμενο στον νέο Κυβερνήτη Σερ Φουτ, και το οποίο προβλέπει δεκαετή αυτοκυβέρνηση, μετά το πέρας της οποίας θα αναγνωρισθεί και στις δυο κοινότητες το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης²⁹⁸. Παρά το ότι οι εν λόγω πληροφορίες διαψεύδονται από την Βρετανία εντούτοις προκαλούν την αντίδραση των ενδιαφερόμενων μερών. Η Τουρκία δια στόματος του Υπουργού Εξωτερικών κ. Ζορλού, δηλώνει ότι αυτές οι πληροφορίες δεν γίνονται πιστευτές από την χώρα του και ότι έχει πίστη στην Βρετανία η οποία έχει δεσμευθεί όπως συμβουλευθεί την Τουρκία προτού λάβει οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με το μέλλον της Κύπρου, ενώ ταυτόχρονα επαναλαμβάνει ότι η Τουρκία ζητά διχοτόμηση της Κύπρου²⁹⁹. Αυτό το οποίο ελπίζει πάντως η Τουρκία είναι όπως το επικείμενο νέο σχέδιο να μην ξεφεύγει από το πνεύμα των δηλώσεων του Δεκεμβρίου του 1956, όταν πρωτοαναφέρθηκε το ενδεχόμενο διχοτόμησης υπό την μορφή της παροχής του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και στις δυο κοινότητες³⁰⁰. Ενώ αυτό στο οποίο ελπίζει η Βρετανία είναι στην συνεργασία της Τουρκίας για την εφαρμογή του νέου σχεδίου, γι' αυτό άλλωστε τον λόγο ο Υπουργός των Εξωτερικών της Βρετανίας, κ. Λόυντ, επισκέφθηκε την Άγκυρα με στόχο να πείσει τους Τούρκους όπως συναινέσουν στην εφαρμογή αυτοκυβέρνησης η οποία θα οδηγήσει στην διχοτόμηση³⁰¹. Η απάντηση όμως της Τουρκίας ήταν αρνητική με αποτέλεσμα την περαιτέρω σκλήρυνση της στάσης της Άγκυρας, αλλά και την ανησυχία της Βρετανίας, ότι «...η υπό των Τούρκων μαχητική επιδίωξη της διχοτομήσεως συνεπάγεται μεταβολήν της προσφάτου μετριοπαθούς στάσεως της Ελληνικής Κυερνήσεως ιδιαιτέρως δε του Μακαρίου...³⁰²».

²⁹⁸ «Εκπρόσωπος του Φόρεϊν Όφφισ εκχακτήρησεν ως εικαστικήν την πληροφορίαν περί της διχοτομήσεως μετά δέκα έτη.», ο.π., 10/01/1958.

²⁹⁹ «Η Τουρκία, είπεν ο Ζορλού, επιμένει εις τον διαμελισμόν. – Βρετανικά διαβεβαιώσεις, ότι δεν θα ληφθή οιαδήποτε απόφασις δια το μέλλον της Κύπρου προτού ζητηθούν αι Τουρκικαί απόψεις. – Δίωρος συνομιλία του Βρετανού Πρεσβευτού μετά του κ. Ζορλού.», ο.π., 11/01/1958.

³⁰⁰ «Ο Λόυντ αναχωρεί σήμερον εις Άγκυραν δια να προτρέψη τους Τούρκους να δεχθούν αυτοκυβέρνησιν άγουσαν εις διχοτόμησιν.», ο.π., 24/01/1958.

³⁰¹ ο.π.

³⁰² «Αγγλικοί κύκλοι προτείνουν όπως ζητηθή η βοήθεια των Ηνωμένων Εθνών προς εφαρμογήν σχεδίου προβλέποντος τελικώς ανεξαρτησίαν της Κύπρου με εγγυήσεις δια την μειονότητα.», ο.π., 02/02/1958.

Αλλά και στο εσωτερικό της Κύπρου οι Τουρκοκύπριοι δεν αφήνουν ευκαιρία να περάσει χωρίς να επαναλάβουν το αίτημα της διχοτόμησης³⁰³. Είτε με διαδήματα προς την Βρετανική Κυβέρνηση, είτε με διαδηλώσεις. Πιο συγκεκριμένα, σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι Τουρκοκύπριοι διαδήλωσαν ταυτόχρονα σε Λευκωσία και Αμμόχωστο, με συνθήματα όπως «Διχοτόμηση», «Να φύγει ο Φουτ» και «Να επιστρέψει ο Χάρτινγκ»³⁰⁴. Ταυτόχρονα όπως αναφέρει ο κ. Κιουτσούκ οι Τουρκοκύπριοι προετοιμάζονται για την εφαρμογή της διχοτόμησης, εφόσον όπως υποστηρίζει η εν λόγω λύση είναι δεδομένη. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι ο Κιουτσούκ δήλωσε ότι «...τόσον βέβαια είναι η διχοτόμησης, ώστε από τούδε γίνονται αι σχετικαί προετοιμασίαι, όπως άμα τη πραγματοποιήσει της, λειτουργήσουν αμέσως αι δημόσιαι Τουρκικαί υπηρεσίαι»³⁰⁵.

Ταυτόχρονα το γεγονός ότι η Βρετανία καθυστερεί στο να δώσει στην δημοσιότητα το νέο σχέδιο λύσης που προτείνει για την Κύπρο, προσφέρει εύφορο έδαφος για παραφιλολογίες, σε σημείο που αναγκάζεται η Βρετανία όπως διαψεύσει τις αβάσιμες δηλώσεις που έχει κάνει κατά καιρούς η Τουρκία. Σε άρθρο της «Ελευθερίας», βρίσκουμε δημοσίευμα όπου το Foreign Office αναγκάζεται να διαψεύσει τις δηλώσεις του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών σχετικά με την επισύναψη αγγλοτουρκικής συμφωνίας που προνοεί την δημιουργία Τουρκικών στρατιωτικών βάσεων στην Κύπρο και την εκεί μεταφορά δυο μεραρχιών Τουρκικών στρατευμάτων. «...η Βρετανία ουδέποτε προέβλεψε βάσεις άλλας των ήδη υφισταμένων». Ενώ συνεχίζοντας δήλωσε επίσης ότι «...η Βρετανική κυβέρνηση, χειριζόμενη το Κυπριακόν πρόβλημα δεν δύναται «να παραιτηθή της ευθύνης της ή να καταστήση ταύτην αντικείμενον βέτο οιοδήποτε των Συμμάχων της»³⁰⁶.

Ενώ λοιπόν έχει αρχίσει ήδη να διαφαίνεται ποιος θα είναι ο χαρακτήρας του νέου σχεδίου που προτείνει η Βρετανία για το Κυπριακό, η Τουρκία κάνει για πρώτη φορά λόγο για πιθανή λύση του Κυπριακού μέσα από το σύστημα της

³⁰³ «Τουρκοκύπριοι επανέλαβον χθες εις τον Προσωρινόν Κυβερνήτην την ιδέαν του διαμελισμού.», ο.π., 12/01/1958.

³⁰⁴ «Τούρκοι διωργάνωσαν χθες διαδηλώσεις εις την Λευκωσίαν και την Αμμόχωστον.», ο.π., 22/01/1958, Βλέπε επίσης «Επανήλθεν χθες ο κ. Κιουτσούκ.», 04/02/1958, «Διχοτόμηση ή Θάνατον κραύγαζον χθες οι Τούρκοι. – Ο Δρ Κιουτσούκ υπεσχέθη χθες εις τους οπαδούς του την μισήν Κύπρον έστω και αν τα έθνη του κόσμου αντιδράσουν.», 12/02/1958, «Αι Τουρκικαί απειλαί.», 13/02/1958, ο.π. .

³⁰⁵ «Βρετανικαί πληροφορίαι εμφανίζουν τους εδώ Τούρκους αποφασισμένους ν' αντιδράσουν και έτοιμους να μετέλθουν βίαν κατά παντός σχεδίου μη οδηγούντος εις διχοτόμησην της Κύπρου. – Ο Κιουτσούκ φέρεται δηλώσας, ότι γίνονται εις την Τουρκίαν προετοιμασίαι, ούτως να λειτουργήσουν Τουρκικαί δημόσιαι υπηρεσίαι εν Κύπρω μετά την διχοτόμησην. – Το αποδιδόμενον εις τον Σερ Χιου Φουτ σχέδιον, αποκλείει την Ένωσιν και Διχοτόμησην και προνοεί δι' ανεξάρτητον Τουρκικόν διοικητικόν μηχανισμόν.», 19/01/1958, «Οι Τούρκοι θα ιδρύσουν δικά τους Δημαρχεία.», 23/04/1958, ο.π. .

³⁰⁶ «Διεψεύσθησαν εν Λονδίνω πληροφορίαι περί εγκαταστάσεως εις βάσεις εις την Κύπρον Τουρκικών στρατευμάτων.», ο.π., 31/01/1958.

ομοσπονδίας. Συγκεκριμένα η «Ελευθερία» έχει δημοσιεύσει άρθρο το οποίο τιτλοφορείται «Η Τουρκία ζητεί δια την Κύπρον δυο χωριστά Κυβερνήσεις και ομόσπονδον ένωσιν, ενώ η Βρετανία θέλει δυο Βουλές.³⁰⁷», φυσικά η Βρετανία προτείνει όπως αυτές οι δυο βουλές έχουν μια κάποια συνεργασία μεταξύ τους, καθώς επίσης και όπως συνεδριάζουν ταυτοχρόνως. Η άποψη της Ελλάδας και των Ελληνοκυπρίων βέβαια παραμένει σταθερή στην δημιουργία μιας βουλής όπου οι δυο κοινότητες θα εκπροσωπούνται ανάλογα με την πληθυσμιακή τους αναλογία.

Όταν τελικά κατατίθεται το σχέδιο λύσης³⁰⁸ που προτείνει η Βρετανία η Ελληνοκυπριακή και Ελληνική αντίδραση είναι αρνητική³⁰⁹. Η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι από την μεριά τους είναι απογοητευμένοι από την εξέλιξη, γιατί όπως αναφέρουν η Βρετανία είχε αναλάβει την υποχρέωση να οδηγήσει την Κύπρο στην διχοτόμηση, διαβεβαίωση που όπως υποστηρίζει ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας κ. Ζορλού, επαναλήφθηκε από την Βρετανική πλευρά την 10^η Ιουνίου³¹⁰. Ενώ λοιπόν και οι δυο αντιμαχόμενες πλευρές βρίσκουν το σχέδιο λύσης που κατέθεσε η Βρετανία απαράδεκτο, εντούτοις συναινούν στην πρόταση του κ. Μακμίλλαν για συνομιλίες. Πιο συγκεκριμένα, η «Ελευθερία» δημοσιεύει άρθρο στο οποίο αναφέρεται ότι «Ο Βρετανός Πρωθυπουργός κ. Μακμίλλαν προέτεινε προσωπικές συναντήσεις εν Ρώμη ή Γενεύη επί του Κυπριακού ζητήματος, μετά των Πρωθυπουργών της Ελλάδος και της Τουρκίας...Οι κ. κ. Καραμανλής και Μεντερές...απέρριψαν το σχέδιον υπό την παρούσαν αυτού μορφήν αλλ' όχι και την πρότασιν δια κάποιου είδους συνομιλίας μετά της Βρετανίας.³¹¹».

Η θέση της Τουρκίας είναι ότι, «...το Βρετανικόν σχέδιον δια την Κύπρον επικροτείται υπό της Τουρκίας υπό τον όρον τροποποιήσεως αυτού, ώστε ν' αναγνωρισθή κατηγορηματικώς η διχοτόμησις.³¹²». Η Ελλάδα όπως διαφαίνεται στην πορεία, απέρριψε την πρόταση για τριμερείς συνομιλίες την οποία εισήγαγαν οι Βρετανοί³¹³, ενώ η Τουρκία κάνει στροφή στην πολιτική της πρακτική και από

³⁰⁷ «Η Τουρκία ζητεί δια την Κύπρον δυο χωριστά Κυβερνήσεις και ομόσπονδον ένωσιν, ενώ η Βρετανία θέλει δυο Βουλές», ο.π., 06/03/1958.

³⁰⁸ «Το σχέδιον προβλέπει την συγκρότησιν δυο βουλών, Ελληνικής και Τουρκικής.», ο.π., 19/07/1958.

³⁰⁹ «Ο Εθνάρχης απέρριψε το Βρετανικόν σχέδιον.», ο.π., 21/06/1958.

³¹⁰ «Ο Ζορλού υπηνίχθη ότι επανελήφθη αγγλική υπόσχεσις προς την Τουρκίαν περί διχοτομήσεως της Κύπρου.», ο.π., 01/07/1958.

³¹¹ «Η Αγκυρα προτιμά συγκυριαρχία εφ' όλης της Κύπρου, αντί γεωγραφικής διχοτομήσεως δια να έχη το δικαίωμα διατηρήσεως στρατού εν τη Νήσω. – Ο κ. Μακμίλλαν προέτεινεν αυτοπρόσωπον συνάντησιν αυτού μετά των κ. κ. Καραμανλή και Μεντερές εις Ρώμην ή Γενεύην προς συζήτησιν του Βρετανικού σχεδίου.», ο.π., 05/07/1958.

³¹² «Οι Τούρκοι, των οποίων η κονίσθη η όρεξις απαιτούν τώρα κατηγορηματικήν αναγνώρισιν της διχοτομήσεως της Κύπρου.», ο.π., 11/07/1958.

³¹³ «Η Ελλάς αντικρούει κατηγορηματικώς τριμερή διάσκεψιν δια το Κυπριακόν.», ο.π., 02/08/1958.

τον μέχρι τότε «εκβιασμό» όπως το ονομάζει η «Ελευθερία» της διχοτόμησης, τώρα ζητά την διενέργεια τριμερών συνομιλιών, με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στην «Ελευθερία» δημοσιεύεται σχετικό άρθρο όπου «Ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών κ. Ζορλού...υπέδειξε ότι δέον να συγκροτηθή αμέσως Τριμερής Διάσκεψις επί του Κυπριακού...Ο κ. Ζορλού προσέθεσεν, ότι, εάν εν εκ των μερών διστάση, «τα άλλα πρέπει να συνέλθουν κατά τας προσεχείς ολίγας ημέρας.» Ως γνωστόν η Ελλάς απέρριπεν την ιδέαν περί Τριμερούς Διασκέψεως.³¹⁴». Όμως αυτό που φαίνεται από τις πληροφορίες που δημοσιεύει η «Ελευθερία» είναι ότι, η Τουρκία έχει μεν αλλάξει πρακτική διεκδίκησης της διχοτόμησης, αλλά δεν έχει μετακινηθεί από την προοπτική της διχοτόμησης σε μια πιο διαλλακτική λύση. Το σημείο στο οποίο μπορεί να υποχωρήσει η Τουρκία είναι στο κατά πόσον η διχοτόμηση θα είναι γεωγραφική ή διοικητική. Πιο συγκεκριμένα σε πληροφορίες του αγγλικού περιοδικού «Εκόνομιστ» τις οποίες αναδημοσίευσε η «Ελευθερία» αναφέρεται ότι «Οι Τούρκοι προτιμούν συγκυριαρχίαν επί του συνόλου της Κύπρου παρά διχοτόμησιν και κυριαρχίαν μέρους αυτής...Οι Τούρκοι προτιμούν συγκυριαρχίαν διότι τούτο προφανώς σημαίνει δι' αυτούς δικαίωμα να διατηρούν στρατιωτικές δυνάμεις εις την Νήσον.³¹⁵».

Τελικά θα διενεργηθούν συνομιλίες μεταξύ του Βρετανού Πρωθυπουργού και του Τούρκου και Έλληνα ομολόγου του, αλλά σε διμερές επίπεδο και χωρίς προηγούμενες ιδιαίτερες προετοιμασίες³¹⁶, γεγονός που ίσως οφείλεται στην ανάγκη της Βρετανίας για δράση την συγκεκριμένη χρονική στιγμή εκμεταλλευόμενη την εκεχειρία που εξέδωσε η ΕΟΚΑ³¹⁷. Όσον αφορά την συνάντηση του Βρετανού Πρωθυπουργού με την Έλληνα ομόλογο του, στους δημοσιογραφικούς κύκλους σύμφωνα με την «Ελευθερία», φρονείτε ότι στόχος του Μακμίλλαν είναι να αποτρέψει την Ελλάδα από την διενέργεια νέας προσφυγής για το Κυπριακό ζήτημα στον Ο.Η.Ε ³¹⁸, και η διατήρηση της παρούσας περιόδου ηρεμίας στην Κύπρο, ειδικά μετά την εκεχειρία της ΕΟΚΑ, ώστε να εξασφαλιστεί ότι θα έχει δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα για την συνέχιση των διαπραγματεύσεων. Είναι φανερό ότι η Βρετανία έχει βρεθεί σε αδιέξοδο, εφόσον τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία διατηρούν μια αδιάλλακτη και

³¹⁴ «Ο Βρετανός Πρωθυπουργός κ. Μακμίλλαν ανακοίνωσε χθες ότι συνεχίζει τας επαφάς του με τους Πρωθυπουργούς Ελλάδος και Τουρκίας επί του σχεδίου δια την Κύπρον.», ο.π., 09/07/1958.

³¹⁵ «Η Αγκυρα προτιμά συγκυριαρχία εφ' όλης της Κύπρου, αντί γεωγραφικής διχοτομήσεως δια να έχη το δικαίωμα διατηρήσεως στρατού εν τη Νήσω...», ο.π., 05/07/1958.

³¹⁶ «Ο Αγγλος Πρωθυπουργός μεταβαίνει σήμερον εις Αθήνας προς συνάντησιν του κ. Καραμανλή. – Μεταβαίνει επίσης εις Αθήνας και ο Κυβερνήτης Σερ Χιου Φοντ. – Αμφότεροι θα επισκευθούν ακολούθως την Αγκυραν.», ο.π., 07/08/1958.

³¹⁷ «Μια γενναϊόφρων χειρονομία του Διγενή.», ο.π., 05/08/1958.

³¹⁸ «Εις την Ο.Η.Ε. φρονείται, ότι ο Μακμίλλαν θα επιδιώξη να πείση την Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ἵνα παραιτηθῇ νέας προσφυγῆς δια την Κύπρον.», ο.π., 08/08/1958.

απορριπτική στάση σε ότι δεν ικανοποιεί άμεσα και αποτελεσματικά τα αιτήματα τους, με αποτέλεσμα η Βρετανία να πολεμά να κρατήσει την πόρτα των συνομιλιών ανοικτή με κάθε μέσο³¹⁹.

Η Βρετανία λοιπόν αυτό που επιδιώκει την συγκεκριμένη στιγμή είναι η διενέργεια συνομιλιών ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέλη, ενώ αυτό που επιδιώκουν η Ελλάδα και η Τουρκία είναι άμεση κατάθεση πρότασης λύσης του Κυπριακού, η οποία φυσικά θα ανταποκρίνεται στα δικά τους αιτήματα. Όταν λοιπόν η προσπάθεια της Βρετανίας ναυαγεί, τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία σκληραίνουν την στάση τους έναντι στην Βρετανία, υιοθετώντας ξανά την αδιάλλακτη στάση τους. Οι κινήσεις λοιπόν των δυο διεκδικητών της Νήσου είναι η Ελλάδα να προσφύγει στον Ο.Η.Ε, καταθέτοντας το Κυπριακό ζήτημα προς λύση³²⁰, ενώ η Τουρκία επανέρχεται στην αδιάλλακτη πολιτική της σχετικά με το αίτημα της διχοτόμησης. Χαρακτηριστικά ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, κ. Ζορλού σε άρθρο της «Ελευθερίας», φέρεται να δήλωσε στο απαντητικό κείμενο της Τουρκία προς την Βρετανία ότι «Σχέδιον, θέτον τας βάσεις διχοτομήσεως της Κύπρου καθώς και συνεργασία επί του θέματος αυτού θα αποτέλουν ιδεώδη λύσιν, η οποία θα έπρεπε να εφαρμοσθή αμέσως, η Τουρκική θέσις παραμένει ούτω τελικώς αμετάβλητος εις ότι αφορά το εσωτερικόν καθεστώς, το οποίον θα έδει να εφαρμοσθή εις την Κύπρον.³²¹». Η Βρετανία λοιπόν δράττει την ευκαιρία, και συναινεί στην ικανοποίηση των αιτημάτων της Τουρκίας, εφόσον από τα αντιμαχόμενα μέρη, αυτή είναι η μόνη που δέχεται την προσωρινή εφαρμογή του σχεδίου λύσης των Βρετανών, αποβλέποντας πάντα στην μελλοντική διχοτόμηση. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Ελευθερίας» που δημοσιεύονται στο ίδιο άρθρο, «...η Βρετανική Κυβέρνησις, αιτήσεται της Τουρκικής, ανέλαβεν εγγράφως την υποχρέωσιν σχετικώς με την διχοτόμησιν. Εν τω μεταξύ το Αγγλικόν Υπουργείον των Εξωτερικών εξακολουθεί να πιστεύει εις την εφαρμογήν του σχεδίου και αρνήται να διατυπώσεται προβλέψεις ως προς την διαμόρφωσιν των καταστάσεων. Επίσημος εκπρόσωπος είπε σαρκαστικώς, «Ας αναμείνωμεν μέχρι της 2ας Οκτωβρίου.» (Αι Κυβερνήσεις Ελλάδος και Τουρκίας εκλήθησαν να διορίσουν αντιπρόσωπον των μέχρι της 1^{ης} Οκτωβρίου. Η Ελλάς απέρριψε την πρόσκλησιν η δε Τουρκία εδέχθη).³²²».

³¹⁹ «Αι επί του Κυπριακού ζητήματος Ελληνοαγγλικαί συνομιλίας αρχίζουν εις Αθήνας σήμερον την πρωϊαν.», ο.π., 08/08/1958.

³²⁰ «Κατατίθεται σήμερον η νέα προσφυγή της Ελλάδος εις την Ο.Η.Ε. υπό τον τίτλον το «Κυπριακόν ζήτημα. – Οι Τούρκοι επιμένοντες εις την διχοτόμησιν ευνοούν προσωρινήν ειρήνευσιν εν Κύπρω λόγω της κρίσεως εις την Μέσην Ανατολήν.», ο.π., 12/08/1958.

³²¹ «Η Αγγλία ανέλαβεν έναντι της Τουρκίας άγγραφον υποχρέωσιν περί διχοτομήσεως της Κύπρου.», ο.π., 22/08/1958.

³²² ο.π.

Η Τουρκία τελικά διορίζει στην Κύπρο Τούρκο Αρμοστή όπως προβλέπει το Βρετανικό σχέδιο λύσης προκαλώντας τις έντονες αντιδράσεις των Ελληνοκυπρίων³²³. Ενώ την ίδια στιγμή ο Μακάριος αναμένει τις Βρετανικές αντιδράσεις στην πολιτική στροφή που ανακοίνωσε τασσόμενος υπέρ της Ανεξαρτησίας της Κύπρου, νωρίτερα τον Σεπτέμβριο. Η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν προς το τέλος του 1958 είναι και πάλι τα «καλά παιδιά» που στηρίζουν πάντα τις Βρετανικές πολιτικές αποφάσεις. Η δήλωση του Βρετανού Πρωθυπουργού κ. Μακμίλλαν τον Δεκέμβριο του 1956 εισήγαγε την διχοτόμηση ως πιθανή λύση του Κυπριακού, παρέχοντας στους Τουρκοκυπρίους το δικαίωμα να διεκδικήσουν τμήμα της Κύπρου και να ανδειχθούν σε ισότιμη πολιτική δύναμη που θα καθορίσει το μέλλον της Κύπρου.

³²³ «Απόλυτος η επιτυχία της χθεσινής παναπεργίας εις διαμαρτυρίαν δια την επιβολήν του ανόσιου Βρετανικού σχεδίου δια την Κύπρον.», 02/10/1958, «Μετά τον διορισμόν Τούρκου Αρμοστού ο Εθνάρχης Μακάριος θεωρεί άσκοπους τας συνομιλίας.», 04/10/1958, ο.π. .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: «ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ, ΜΑΙΝΟΜΕΝΟΣ ΟΧΛΟΣ.»

Οι δυο κοινότητες της Κύπρου όπως έχουμε ήδη αναφέρει, δεν έπαψαν ποτέ να ζουν ειρηνικά και αρμονικά η μια με την άλλη. Το αίτημα της Ένωσης το οποίο πρόβαλλαν τόσο έντονα οι Ελληνοκύπριοι στις αρχές του 1931 προκάλεσε την αντίδραση των Τουρκοκυπρίων, αλλά όχι σε σημείο εξέγερσης. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα στα πλαίσια της συνεργασίας της με την Βρετανική Διοίκηση δεν προέβαινε σε δυναμικές διεκδικήσεις των δικαιωμάτων της, ούτε και σε σοβαρή αμφισβήτηση της Βρετανικής κυριαρχίας, ακόμη και όταν ένοιωθε αδικημένη από την στάση της Κυβέρνησης. Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες λοιπόν περιορίζονταν στην λεκτική επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία της Βρετανικής και Ελληνοκυπριακής πολιτικής. Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου οι Τουρκοκύπριοι εκφράστηκαν με δριμύ τόνο κατά των Ελληνοκυπρίων, προβάλλοντας τα δικά τους κυριαρχικά δικαιώματα στην Νήσο σε αντιπαράθεση με το Ελληνοκυπριακό αίτημα της Ένωσης, εντούτοις δεν είχαν αναπτύξει άλλη πρακτική διαμαρτυρίας παρά την προφορική.

Η έναρξη της δράσης της ΕΟΚΑ τον Απρίλιο του 1955 ανησύχησε ιδιαίτερα τους Τουρκοκυπρίους, όχι όμως τόσο όσο να τους αναγκάσει να αναλάβουν δράση προς υπεράσπιση της κοινότητας, ή των δικαιωμάτων τους. Γεγονός είναι ότι η ΕΟΚΑ δεν στράφηκε κατά των Τουρκοκυπρίων και φρόντισε μάλιστα να τους καθησυχάσει εκδίδοντας προκηρύξεις σχετικά με το θέμα. Κατά την πρώτη περίοδο εμφάνισης της, η ΕΟΚΑ έχει ως άμεσο στόχο να πλήξει την Βρετανική Διοίκηση. Όμως η προσπάθεια της αυτή ταυτόχρονα επηρεάζει και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα εφόσον ενώ προσπαθεί να πλήξει την Βρετανική Διοίκηση, πλήττονται και Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι υπηρετούν σε κυβερνητικές θέσεις. Σχετικό άρθρο για την δράση της ΕΟΚΑ που δημοσιεύθηκε από την «Ελευθερία» αναφέρει ότι σύμφωνα με την ανακοίνωση της Βρετανικής Διοίκησης κατά την δράση της ΕΟΚΑ δολοφονήθηκαν 34 στρατιώτες, 5 αεροπόροι, 3 πεζοναύτες, 3 Βρετανοί αστυνομικοί, 9 Έλληνες αστυνομικοί και 7 Τούρκοι αστυνομικοί. Τραυματίστηκαν 161 στρατιώτες, 6 Βρετανοί αστυνομικοί, 21 Έλληνες αστυνομικοί και 28 Τούρκοι αστυνομικοί. Όσον αφορά του πολίτες, κατά την δράση της ΕΟΚΑ, δολοφονήθηκαν 56 Έλληνες, 3 Τούρκοι, 6 Άγγλοι, 2 Αρμένιοι και 1 Αμερικάνος και τραυματίστηκαν 47 Έλληνες, 14 Τούρκοι, 33 Άγγλοι και 11 Αμερικάνοι. Τυχαία δε δολοφονήθηκαν 11 Έλληνες και τραυματίστηκαν 51 Έλληνες, 1 Άγγλος, 3 Τούρκοι και 3 άλλοι. Κατά την διάρκεια

των κοινοτικών συμπλοκών δολοφονήθηκαν 3 Έλληνες και 1 Τούρκος, ενώ τραυματίστηκαν 28 Έλληνες και 2 Τούρκοι³²⁴.

Η ήδη επιφυλακτική στάση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, επιβαρύνεται από το γεγονός ότι δυο Τουρκοκύπριοι αστυνομικοί σκοτώνονται σε βομβιστική επίθεση της ΕΟΚΑ³²⁵. Γι' αυτό άλλωστε η ΕΟΚΑ κυκλοφορεί προκηρύξεις στις οποίες ενημερώνει την Τουρκοκυπριακή κοινότητα ότι τα μέλη τους δεν αποτελούν στόχο της οργάνωσης. Η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρεται στις προκηρύξεις της ΕΟΚΑ λέγοντας ότι τέθηκαν στην κυκλοφορία φυλλάδια της ΕΟΚΑ στην Τουρκική συνοικία της Λευκωσίας στα οποία δηλώνεται «...ότι ο αγών της εν λόγω οργανώσεως δεν στρέφεται εναντίον των Τούρκων κατοίκων της Νήσου, αλλά εναντίον των Άγγλων κυριάρχων.», «...αι προθέσεις μας απέναντι των Τούρκων κατοίκων της Νήσου είναι αγναί και φιλικαί. Αποβλέπομεν προς τους Τούρκους ως προς γνήσιους φίλους και συμμάχους και όσον εξαρτάται από ημάς δεν θα ανεχθώμεν να θιγή ουδέ κατ' ελάχιστον η ζωή, η αξιοπρέπεια, η τιμή, η περιουσία των.³²⁶».

Η στάση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας όμως αλλάζει όταν το 1956 δολοφονείται στην Πάφο ο Λοχίας Αλή Ριζά από εκτελεστές της ΕΟΚΑ. Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται στην δολοφονία του εκ Κτήματος Πάφου, αστυνομικού Λοχία Αμπντουλλά Αλή Ριζά, 40 ετών, πατέρα τεσσάρων παιδιών. Ο Λοχίας Αλή Ριζά δολοφονήθηκε από άγνωστο, ενώ προ μιας εβδομάδας έγινε έτερη απόπειρα φόνου εναντίον του, επίσης, στον φονευθέντα είχαν σταλεί απειλητικές επιστολές. Ο Αλή Ριζά είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην υπόθεση του Ελληνικού ιστιοφόρου «Άγιος Γεώργιος» και στη σύλληψη του 18ετή μαθητή Κυριακίδη υπό την κατηγορία της συμμετοχής στην ΕΟΚΑ. Στην κηδεία του Αλή Ριζά έδωσαν το παρόν περίπου 1000 Τούρκοι και οι διοικητικές και αστυνομικές αρχές της Πάφου³²⁷.

Αμέσως μετά ξεσπούν στην Λευκωσία ταραχές από Τουρκοκυπρίους που επιθυμούν να διαμαρτυρηθούν για την δολοφονία του Λοχία Αλή Ριζά. Η «Ελευθερία» αναφέρει σε άρθρο της ότι μόλις έγινε γνωστή η είδηση της δολοφονίας του Λοχία Αλή Ριζά στη Λευκωσία, έκλεισαν όλα τα Τουρκικά καταστήματα της πόλης ως ένδειξη διαμαρτυρίας και ομάδα περίπου 200 έξαλλων νεαρών ξεχύθηκαν στο κέντρο της πόλης, κραυγάζοντας «Βολκάν» και συνθήματα όπως «Η Κύπρος είναι Τουρκική» και «Θέλομεν να πάρομεν πίσω το

³²⁴ «Πόσοι εφονεύθησαν και ετραυματίσθησαν κατά την διάρκεια της δράσεως της ΕΟΚΑ.», ο.π., 22/08/1956.

³²⁵ «Βομβιστική ενέργεια στο Αστυνομικό Σταθμό Λευκωσίας και αλλού.», ο.π., 23/06/1955.

³²⁶ «Φυλλάδια της ΕΟΚΑ δια τους Τούρκους.», ο.π., 05/07/1955.

³²⁷ «Τούρκος αστυνομικός Λοχίας εφονεύθη χθες δια περιστρόφον εις Πάφον – Εναντίον του φονευθέντος επεχειρήθη προ εβδομάδος περίπου ανεπιτυχής απόπειρα – Η κηδεία εγένετο την 3 μ.μ. ώραν της χθες.», ο.π., 12/01/1956.

αίμα του σκοτωμένου». Οι διαδηλωτές κατευθύνθηκαν αρχικά προς το γραφείο του Δρος Κουτσούκ, Προέδρου του κόμματος «Η Κύπρος είναι Τουρκική», ο οποίος αφού τους μίλησε, τους συνέστησε να διαλυθούν ήσυχα. Οι διαδηλωτές όμως αγνόησαν της έκκληση του Δρος Κουτσούκ και κατευθύνθηκαν προς τις οδούς Λήδρας και Ερμού που είναι το εμπορικό κέντρο της Λευκωσίας, όπου και επιτέθηκαν κατά καταστημάτων Ελληνικής ιδιοκτησίας. Στη συνέχεια βάδισαν προς την περιοχή του σωματείου της αθλητικής ομάδας «Ολυμπιακός», όπου συνέχισαν τις λεηλασίες κατά σταθμευμένων οχημάτων. Προέβησαν επίσης σε διαρρήξεις ιδιωτικών οικιών και επιδόθηκαν σε βανδαλισμούς. Ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις κατόρθωσαν να διαλύσουν τους ταραχοποιούς οι οποίοι όμως επανήλθαν αργότερα, και πάλι στην περιοχή του σωματείου του «Ολυμπιακού», όπου συνεπλάκησαν με Ελληνοκύπριους, οι ταραχές διακόπηκαν μετά την επέμβαση αστυνομικών δυνάμεων. Μετά από τα επεισόδια, λήφθηκαν από την αστυνομία έκτακτα μέτρα ασφαλείας, με αστυνομικούς να περιφρουρούν τις περιοχές των ταραχών καθώς και άλλες περιοχές της Λευκωσίας προς αποφυγή επανάληψης των επεισοδίων ή τυχών πράξεων αντεκδίκησης. Ο Μουφτής και Ο Δρ Κουτσούκ εξέδωσαν ανακοίνωση και απέστειλαν τηλεγραφήματα όπου εκφράζουν την αγανάκτηση τους για την δολοφονία του Λοχία Αλή Ριζά και κάλεσαν τις αρχές να λάβουν αυστηρότερα μέτρα για την πρόληψη επανάληψης των επεισοδίων. Τα τηλεγραφήματα απευθύνθηκαν από τον Δρ Κουτσούκ προς τον Κυβερνήτη, τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, το Τούρκο Πρωθυπουργό και τον Αρχιεπίσκοπο³²⁸.

Ο χαρακτήρας των επεισοδίων, η μαζικότητα και οι στόχοι στους οποίους επιτέθηκε το πλήθος, δηλαδή σε καταστήματα και σπίτια Ελληνοκυπρίων, μας κάνουν να πιστεύουμε ότι πρόκειται για επεισόδια που προσομοιάζουν στα Σεπτεμβριανά του 1955 στην Κωνσταντινούπολη. Η μόνη διαφορά έγκειται στο ότι η αφορμή για τα εν λόγω επεισόδια δεν αποτελούσε προβοκάτσια των Τουρκοκυπρίων. Αυτό το χαρακτηριστικό θα προσδοθεί σε μελλοντικές αφορμές για επεισόδια που θα αποδεικνύεται ότι είναι οργανωμένες από τους ίδιους τους Τουρκοκυπρίους. Ανοίγει λοιπόν ένας κύκλος αίματος με συνεχή επεισόδια καθ' όλη την διάρκεια του 1956 μέχρι και το 1958.

Τα επεισόδια επαναλαμβάνονται μετά το περιστατικό της Βασιλείας, χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» δημοσιεύει σχετικό άρθρο που αναφέρεται στα επεισόδια που προκλήθηκαν από πολλές ομάδες νεαρών εξαγριωμένων Τούρκων οι οποίοι διαμαρτύρονταν για τα πρόσφατα επεισόδια που έγιναν στο χωριό

³²⁸ «Έξαλλοι νεαροί Τούρκοι προέβησαν χθες εις οχλοκρατικές εν Λευκωσία εκδηλώσεις κατά ανύποπτων Ελλήνων καταστηματάρχων – Ροπαλοφόροι Τούρκοι διαδηλωταί εισέβαλαν εις Ελληνικά καταστήματα, εις τα οποία και επροξένησαν ζημίας και παρεβίασαν ιδιωτικές κατοικίας – Παρά τον «Ολυμπιακόν» διεξήχθη σύγκρουσις, διελύθησαν όμως οι συγκρουσθέντες υπό δυνάμεων ασφαλείας.», ο.π., 12/01/1956.

Βασιλεία της Επαρχίας Κυρηνείας. Αρχικά στις 10 το πρωί ομάδα Τούρκων νεαρών συγκεντρώθηκε στην πλατεία Δικαστηρίων (Ατατούρκ) και κατευθύνθηκε προς την ενορία του Αγ. Λουκά, οι οπλισμένοι με ρόπαλα και μαχαίρια διαδηλωτές διαλύθηκαν από τις Δυνάμεις Ασφαλείας προτού προκύψουν επεισόδια. Έτερη ομάδα αποτελούμενη από 40 εξαγριωμένους νεαρούς που φώναζαν «Η Κύπρος είναι Τουρκική», «Ζήτω η Βολκάν» και «Ζήτω η Τουρκική Νεολαία της Κύπρου», κατευθύνθηκαν κρατώντας Τουρκική σημαία, ρόπαλα και μαχαίρια προς την Δημοτική Αγορά, όπου Τούρκοι κρεοπώλες αποπειράθηκαν να τους ηρεμήσουν και να τους διαλύσουν, αυτοί όμως δεν υπάκουσαν και κατευθύνθηκαν προς την οδό Ερμού όπου απείλησαν Έλληνες καταστηματαρχες για να κλείσουν τα καταστήματά τους. Δυο καταστήματα λιθοβολήθηκαν αλλά χάρη στην ψυχραιμία των Ελλήνων αποφεύχθηκαν τα χειρότερα, μέχρι να καταφθάσουν οι Δυνάμεις Ασφαλείας που διέλυσαν τους ταραχοποιούς. Την ίδια ώρα και άλλες ομάδες διαδηλωτών διαλύονταν βιαίως από αστυνομικούς οι οποίοι συνέλαβαν και δυο από τους ταραχοποιούς. Στις 11:30 πλήθος συγκεντρώθηκε στην πλατεία έναντι του Κεντρικού Αστυνομικού Σταθμού Λευκωσίας και επιδόθηκε σε λιθοβολισμό διερχόμενων αυτοκινήτων και στο εκφοβισμό πεζών. Ένας Έλληνας φωτορεπόρτερ λιθοβολήθηκε και τραυματίστηκε από το πλήθος καθώς προσπαθούσε να αποθανάτισει τα γεγονότα. Και αυτοί διαλύθηκαν μετά από παρέμβαση της αστυνομίας που έκανε εκτεταμένη χρήση δακρυγόνων βομβών. Στις 2 η ώρα το απόγευμα συγκεντρώθηκαν και πάλι διαδηλωτές οι οποίοι κατευθύνθηκαν στην ενορία του Αγ. Λουκά, όπου επιτέθηκαν και επιδόθηκαν σε βανδαλισμό της εκκλησίας και Ελληνικών οικιών. Ο Ιερέας του ναού καταδίωξε τους ταραχοποιούς και τραυματίστηκε ελαφρά από πέτρες που του έριξαν. Η θυγατέρα του Ιερέα της εκκλησίας που διαμαρτυρήθηκε στις Δυνάμεις Ασφαλείας έλαβε την απάντηση ότι δεν μπορούν να επέμβουν για να αποσοβήσουν τα επεισόδια χωρίς τις σχετικές οδηγίες από την αστυνομία. Αντιπροσωπεία των κατοίκων της περιοχής ζήτησαν από την αστυνομία προστασία κατά την διάρκεια της νύχτας. Έτερη ομάδα διαδηλωτών συγκεντρώθηκε στις μια το απόγευμα στην πλατεία δικαστηρίων όπου λιθοβόλησε τρία δικηγορικά γραφεία Ελλήνων και τραυμάτισε τον ιδιοκτήτη του ενός. Επίσης εξαγριωμένοι Τούρκοι επιτέθηκαν σε φαρμακείο, έκθεση αυτοκινήτων και τουριστικό γραφείο ιδιοκτησίας Ελλήνων. Πολλοί Έλληνες και Αρμένιοι καταστηματαρχες της πλατείας γυναικοπάζαρου, έκλεισαν τα καταστήματά τους λόγω της έκρυθμης κατάστασης. Οι καταστηματαρχες της οδού Λήδρας αντιστάθηκαν σθεναρά στις απειλές και τις επιθέσεις διαδηλωτών και κατάφεραν να τους τρέψουν σε φυγή χειροδικώντας εναντίον τους³²⁹.

³²⁹ «Θερμόαιμοι Τούρκοι προέβησαν χθες εις θορυβώδεις διαδηλώσεις εν Λευκωσία – Επετέθησαν κατά του

Οι αφορμές που δίνονται από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα για την πρόκληση επεισοδίων ποικίλουν, αλλά πάντα αποτελούν σαφείς απειλές κατά της ζωής μελών της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και άρα και του συνόλου της. Επεισόδια σημειώθηκαν και πάλι τον επόμενο μήνα και θα συνεχίσουν να σημειώνονται συχνά. Αυτή τη φορά αφορμή ήταν η δολοφονία ενός Τούρκου αστυνομικού, του Νιχάτ Πασή ηλικίας 22 ετών, ο οποίος ενώ βρισκόταν εκτός υπηρεσίας αντιλήφθηκε δυο νεαρούς να πυροβολούν εναντίον Έλληνα αστυνομικού πλησίον του Κεντρικού Αστυνομικού Σταθμού Λευκωσίας. Οι νεαροί αστόχησαν κατά του Έλληνα αστυνομικού και προσπάθησαν να διαφύγουν τότε ο Τούρκος αστυνομικός τους ακολούθησε και προσπάθησε να τους συλλάβει, αλλά οι νεαροί πυροβόλησαν εναντίον του και τον δολοφόνησαν. Όπως αναφέρει η «Ελευθερία» σε ανταπόκριση της, ο ένας εκ των νεαρών συνελήφθηκε στην σκηνή από Οθωμανίδες γυναίκες και ο έτερος συνελήφθη αργότερα επίσης από Οθωμανίδες γυναίκες. Αμέσως μετά το επεισόδιο αστυνομικές δυνάμεις απέκλεισαν το κέντρο της πόλης και απαγόρευσαν στα αυτοκίνητα εν εισέρχονται και να εξέρχονται από την αποκλεισμένη περιοχή με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κυκλοφοριακό πανδαιμόνιο με εκατοντάδες επιβάτες να μένουν αποκλεισμένοι στα αυτοκίνητα τους. Επίσης μετά την είδηση της δολοφονίας του Τούρκου αστυνομικού, πλήθος εξαγριωμένων νεαρών Τούρκων ξεχύθηκε στο κέντρο της Λευκωσίας και προκάλεσε ζημιές σε Ελληνικά καταστήματα. Υπήρξαν επίσης συμπλοκές ανάμεσα σε Τούρκους και Έλληνες νεαρούς με αποτέλεσμα πέντε άτομα να τραυματισθούν. Ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις παρενέβησαν και διέκοψαν τις συμπλοκές και εν συνεχεία τοποθέτησαν οδοφράγματα ανάμεσα στις συνοικίες των δυο κοινοτήτων, τα οποία φρουρούνται από δυνάμεις ασφαλείας³³⁰.

Μετά τα παραπάνω επεισόδια η Βρετανική Διοίκηση επέβαλε κατ' οίκον περιορισμό στους κατοίκους της Λευκωσίας, όμως από λάθος συντονισμό ο κατ' οίκον περιορισμός έληξε νωρίτερα στις Τουρκοκυπριακές συνοικίες, ενώ στις Ελληνοκυπριακές συνοικίες εξακολουθούσε να ισχύει, με αποτέλεσμα, οι Τούρκοι διαδηλωτές να δράσουν ανενόχλητοι καταστρέφοντας περιουσίες Ελλήνων που ήταν εγκλωβισμένοι στα σπίτια τους. Η αστυνομία παρενέβη διαλύοντας τους ταραχοποιούς και επιβάλλοντας κατ' οίκον περιορισμό στις Τουρκικές συνοικίες μέχρι τις 11:30. Στα μέτρα ασφαλείας συμπεριλαμβάνονταν και οι συλλήψεις όλων των Ελλήνων πολιτών ηλικίας 16 - 50 και η μεταφορά τους σε χώρους

Ιερού Ναού Αγ. Λουκά και εναντίον Ελληνικών καταστημάτων και γραφείων και ελιθοβόλησαν αυτοκίνητα Ελλήνων – Ετραυματίστησαν μερικά πρόσωπα και επροξενήθησαν ζημίες.», ο.π., 21/03/1956.

³³⁰ «Από της εσπέρας της χθες επεβλήθη περιορισμός κατ' οίκον εις την Λευκωσίαν και προάστια – Προηγέθη φόνος Τούρκου Αστυνομικού – Εφονεύθη επίσης έτερος Τούρκος και ετραυματίστησαν δυο Έλληνες.», ο.π., 24/04/1956.

όπου ανακρίνονταν και λαμβάνονταν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα. Επίσης η αστυνομία κάλεσε όλους τους καταστηματαρχές να οδηγήσουν τις δυνάμεις ασφαλείας στα καταστήματα τους ώστε να τα ερευνήσουν³³¹. Ενώ ίδια επεισόδια επαναλαμβάνονται και την επόμενη μέρα, με θύματα πάλι Ελληνοκύπριους και Αρμένιους καταστηματαρχές³³².

Αρχίζει λοιπόν να δημιουργείται ένα αίσθημα ανασφάλειας στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα, εφόσον η εντύπωση που έχουν οι Ελληνοκύπριοι είναι ότι οι εις βάρος τους επιθέσεις από τον Τουρκοκυπριακό όχλο, και η αδράνεια που δείχνουν οι Δυνάμεις Ασφαλείας, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αποτελείται από Τουρκοκυπρίους όπως έχουμε ήδη αναφέρει, είναι μέρος ενός οργανωμένου σχεδίου με στόχο την οικονομική καταστροφή τους και την κάμψη του ηθικού τους. Πιο συγκεκριμένα η «Ελευθερία» δημοσίευσε σε άρθρο της τις δηλώσεις του Μητροπολίτη Κιτίου σχετικά με την αντίδραση των Ελληνοκυπρίων στα πρόσφατα επεισόδια, στις οποίες διαμαρτυρήθηκε για την πρακτική που επιβάλλει η Βρετανική Διοίκηση, η οποία επιβάλλει κατ' οίκον περιορισμό στα μέλη της Ελληνικής κοινότητας αφήνοντας ελεύθερους τους Τούρκους δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε ορισμένα αναρχικά στοιχεία να λεηλατήσουν τις Ελληνικές περιουσίες. Αυτά τα αναρχικά στοιχεία δήλωσε ο Μητροπολίτης δρούσαν «...είμεθα βέβαιοι, αντιθέτως προς τα αισθήματα της μεγάλης πλειοψηφίας της Τουρκικής κοινότητας, μεθ' ής ζώμεν και θα ζώμεν εν αρμονία...» Εκφράζει επίσης την αγανάκτηση του για την ταλαιπωρία που αναγκάζονται να περνούν τα μέλη της Ελληνικής κοινότητας κατά την διάρκεια των ελέγχων που πραγματοποιεί η Βρετανική διοίκηση³³³.

Ο αντίκτυπος των επεισοδίων στην οικονομία του τόπου γενικά, αλλά ειδικότερα στις επιχειρήσεις Ελληνοκυπρίων και Αρμενίων, είναι τόσης έκτασης, ώστε το Εμπορικό Επιμελητήριο ζητά από την Βρετανική Διοίκηση να λάβει, μέτρα προστασίας για τους πληγέντες. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρει ότι σε επιστολή του κ. Ταβερνάρη, Γραμματέα του Κυπριακού Εμπορικού Επιμελητηρίου, προς τον Διοικητικό Γραμματέα κ. Σαϋκς. Στην επιστολή ζητείται όπως μετά τα επεισόδια της 23^{ης} και 24^{ης} Απριλίου, κατά τα οποία Τουρκικός όχλος λεηλάτησε Ελληνικές περιουσίες ενώ οι ιδιοκτήτες τους ήταν περιορισμένοι στα σπίτια τους λόγω του κατ' οίκον περιορισμού, να παρασχεθεί μεγαλύτερη προστασία από τις Αρχές, να ληφθούν μέτρα για την μη

³³¹ «Εννέα Πυρκαϊά προεκλήθησαν χθες υπό Τούρκων, ως πιστεύεται εις Ελληνικά καταστήματα και οικίας. – Έρευναι διεξήχθησαν χθες εις τας Ελληνικάς οικίας της πρωτευούσης – Οι άρρενες ηλικίας 16 – 50 ετών συνελαμβάνοντο και οδηγούντο εις προκαθωρισμένους τόπους δι' ανάκρισιν – Κακουχία καταστηματαρχών.», ο.π., 25/04/1956.

³³² «Επανάληψις Τουρκικών βιαιοπραγιών.», ο.π., 26/04/1956.

³³³ «Διαμαρτυρία του Μητροπολίτου Κιτίου δια τους Τουρκικούς βανδαλισμούς και την τακτική της Κυβερνήσεως.», ο.π., 26/04/1956.

επανάληψη των βιαιοπραγιών, να διενεργηθούν ανακρίσεις σχετικά με τα γεγονότα, να εκτιμηθούν οι ζημιές και να αποδοθούν αποζημιώσεις στα θύματα³³⁴. Ενώ ακόμη και ο κ. Κιουτσούκ, Πρόεδρος του κόμματος «Η Κύπρος είναι Τουρκική», συμβούλεψε τους Τουρκοκυπρίους να επιδείξουν μετριοπάθεια και να αναλογιστούν τις οικονομικές ζημιές που συνεπάγεται η έκρυθμη αυτή κατάσταση για το συμφέρον των Τούρκων καταστηματαρχών, εργατών, εμπόρων και βιοτεχνών. Τέλος συμβούλεψε τους συμπατριώτες του να αφήσουν τους Έλληνες να λύσουν μόνοι τους τα προβλήματα τους, αναφέρει η «Ελευθερία» σε άρθρο της³³⁵.

Παρά τις εκκλήσεις του Κιουτσούκ για μη επανάληψη των επεισοδίων, επεισόδια επαναλαμβάνονται καθ' όλο τον μήνα Μάιο του 1956. Συγκεκριμένα στις 25 Μαΐου ξεσπούν επεισόδια στην Λευκωσία. Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι επαναλήφθηκαν χθες στην Λευκωσία οι Τουρκικές βιαιοπραγίες εναντίον Ελληνικών καταστημάτων των κεντρικών εμπορικών οδών της πόλης. Οι νεαροί Τούρκοι συγκεντρώθηκαν στην Πλατεία Δικαστηρίων μόλις ανακοινώθηκε ότι ο πριν δυο μέρες δολοφονηθείς αστυνομικός στην Πόλη της Χρυσοχούς ήταν Τούρκος. Στη συνέχεια το πλήθος διαιρέθηκε σε μικρότερες ομάδες και οπλισμένο με πέτρες και ρόπαλα επιτέθηκε κατά ελληνικών καταστημάτων. Πυρπολήθηκαν δυο αυτοκίνητα και πολλά καταστήματα έπαθαν ζημιές. Τραυματίστηκε από πυροβολισμούς διερχόμενου αυτοκινήτου ο κ. Κολοκασίδης και τρεις Έλληνες κατήγγειλαν ότι κακοποιήθηκαν και τραυματίστηκαν από ομάδες Τούρκων. Οι Έλληνες ιδιοκτήτες καταστημάτων έκλεισαν τα καταστήματα τους και συγκεντρώθηκαν στην περιοχή Σταυροπάζαρο για να υπερασπιστούν τις περιουσίες τους. Αργότερα δυνάμεις ασφαλείας διέλυσαν το πλήθος με την ρίψη δακρυγόνων. Επίσης όχημα των δυνάμεων ασφαλείας που διερχόταν από τις εμπορικές οδούς της πόλης λιθοβολήθηκε από διαδηλωτές με αποτέλεσμα οι αστυνομικοί να ανοίξουν πυρ κατά του πλήθους τραυματίζοντας ένα «Έλληνα Κύπριο». Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι το ειδησεογραφικό πρακτορείο Reauter μετέδωσε ότι «Βρετανικά στρατεύματα χρησιμοποίησαν σήμερα δακρυγόνα αέρια προς διάλυσιν πλήθων εκδικητικών Τούρκων, οι οποίοι εβάδισαν προς την Ελληνική συνοικία της Λευκωσίας εις διαμαρτυρίαν δια τον φόνον Τούρκου αστυνομικού. Έλληνες αυτόπται μάρτυρες ανέφεραν, ότι η Τουρκική Επικουρική Αστυνομία ήνοιξεν πυρ εναντίον Ελλήνων, οι οποίοι είχαν συγκεντρωθή πλησίον της μεθορίου του Ελληνικού και του

³³⁴ «Ο εμπορικός κόσμος απαιτεί λήψιν μέτρων προς πρόληψιν νέων Τουρκικών βανδαλισμών – Ζητεί επίσης την διενέργειαν ανακρίσεων επί των πρόσφατων Τουρκικών βιαιοτήτων και την καταβολήν αποζημιώσεων εις τα θύματα.», ο.π., 28/04/1956.

³³⁵ «Ο Κουτσούκ συνιστά τώρα μετριοπάθειαν εις τους Τούρκους – Τους προειδοποίησεν δια τον οικονομικόν αντίκτυπον», ο.π., 26/04/1956.

Τουρκικού τομέως της Λευκωσίας...Στρατεύματα απέκλεισαν τον Ελληνικόν τομέα από την Τουρκικήν περιοχίν.³³⁶».

Οι Ελληνοκύπριοι λοιπόν βρίσκονται αντιμέτωποι με τις επιθέσεις του Τουρκοκυπριακού «μαινόμενου όχλου», τις εις βάρος τους αυθαιρεσίες των Τουρκοκυπρίων Επικουρικών, οι οποίοι αν δεν συμμετείχαν στα επεισόδια που γίνονταν από την κοινότητα τους, τότε σίγουρα θα αδιαφορούσαν, και τέλος τους ολιγάριθμους Βρετανούς που ήταν μέλη των Δυνάμεων Ασφαλείας, οι οποίοι δεν επαρκούσαν για την επιβολή της τάξεως.

Τα επεισόδια της Λευκωσίας που αναφέραμε παραπάνω επεκτάθηκαν και σε άλλες πόλεις της Κύπρου στην Λάρνακα, την Λεμεσό και το Κτήμα (Επαρχία Πάφου), μετά την είδηση του φόνου Τούρκου αστυνομικού στην Πόλη της Χρυσοχούς (Επαρχία Πάφου). Στην Λάρνακα πλήθος οπλισμένων με ρόπαλα και πέτρες νεαρών Τούρκων επιτέθηκε σε καταστήματα ελληνικής ιδιοκτησίας στο εμπορικό κέντρο της πόλης, καθώς και σε οικίες Ελλήνων στην περιοχή του Αγίου Λαζάρου, σε αυτοκίνητα και λεωφορεία και κατά πλανόδιων πωλητών. Οι ελληνικές περιουσίες υπέστησαν εκτεταμένες ζημιές και υπήρξαν τραυματίες από τα επεισόδια. Ο Αντιδήμαρχος της πόλης κ. Φράνσις καθώς και τα Ελληνικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου απέστειλαν τηλεγράφημα στον Κυβερνήτη στο οποίο διαμαρτύρονται για τις σημερινές βιαιοπραγίες. Στην πόλη της Λεμεσού σημειώθηκαν επίσης επεισόδια κατά τα οποία πυρπολήθηκαν καταστήματα και αυτοκίνητα σε τέτοιο βαθμό που η πυροσβεστική αναγκάστηκε να επέμβει για να κατασβήσει τις φωτιές. Μετά τα γεγονότα, πολλοί καταστηματάρχες της πόλης έκλεισαν τα καταστήματα τους καθώς επιβλήθηκε επίσης κατ' οίκον περιορισμός σε όλη την πόλη, και στην Τουρκική συνοικία, μέχρι το απόγευμα. Στο χωριό Κτήμα της Επαρχίας Πάφου, πλήθος Τούρκων νεαρών συγκεντρώθηκε στην Τουρκική συνοικία της πόλης και έπειτα παρέλασε από τις εμπορικές οδούς του Κτήματος κρατώντας Τουρκικές σημαίες και φωνάζοντας «Βολκάν», προκλήθηκαν ζημιές σε καταστήματα Ελλήνων, και τα επεισόδια έληξαν μετά την παρέμβαση του Διοικητή Πάφου, κ. Μουφτηζαντέ, ο οποίος έπεισε τους νεαρούς να διαλυθούν. Ο ίδιος δήλωσε ότι οι Έλληνες καταστηματάρχες που πλήγησαν θα αποζημιωθούν από την Τουρκική ηγεσία της κοινότητας. Τέλος στο άρθρο αναφέρεται σε είδηση που μετέδωσε ο Κυβερνητικός Ραδιοφωνικός Σταθμός Κύπρου, σύμφωνα με την οποία ο Δρ Κιουτσούκ απέστειλε τηλεγράφημα διαμαρτυρίας σχετικά με το φόνο του Τούρκου αστυνομικού στην Πόλη της Χρυσοχούς στον Πρωθυπουργό της Τουρκίας, στον Υπουργό των Αποικιών της

³³⁶ «Τουρκικά βιαιοπραγία εναντίον της ζωής και των περιουσιών Ελλήνων εν Λευκωσία και εις τας άλλας πόλεις – Εις την Λευκωσίαν ετραυματίσθη δια σφαίρας ο έμπορος κ. Πέτρος Κολοκασίδης – Εμπρησμοί αυτοκινήτων και επιθέσεις κατά Ελληνικών καταστημάτων.», ο.π., 25/05/1956.

Βρετανίας, στον Υπουργό των Εξωτερικών της Αμερικής και στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ³³⁷.

Και οι δυο κοινότητες αντέδρασαν με τον ίδιο τρόπο σε ότι αφορά τα επεισόδια, αποστέλλοντας τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας και προσπαθώντας να ενημερώσουν την διεθνή κοινή γνώμη, δημιουργώντας φυσικά η κάθε κοινότητα την εικόνα του θύματος για τον εαυτό της. Εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας τον ρόλο της ενημέρωσης είχε αναλάβει ο κ. Κιουτσούκ, ο οποίος όπως ήδη αναφέραμε έχει κάνει τα ανάλογα διαβήματα προς τον Ο.Η.Ε. και την Βρετανία και την Τουρκία, ενώ για τους Ελληνοκυπρίους τον ρόλο της ενημέρωσης έχει αναλάβει ο Μητροπολίτης Κιτίου. Σε άρθρο της «Ελευθερίας», ο Μητροπολίτης Κιτίου δηλώνει σχετικά με τα πρόσφατα γεγονότα, σε τηλεγραφήματα τα οποία έστειλε προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου, το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Εκκλησιών της Γενεύης, τον Αρχιεπίσκοπο Καντερβουρίας, τον Γραμματέα του Εργατικού κόμματος της Βρετανίας και τον εν Λευκωσία Πρόξενο της Αμερικής, ότι, «Εκ μέρους του Ελληνικού Κυπριακού λαού καταγγέλλομεν έκτροπα διαπραττόμενα υπό τα όμματα της Βρετανικής Διοικήσεως Κύπρου εις βάρος Ελλήνων - Ορθόδοξων Ιδρυμάτων και Ελληνικού πληθυσμού της Νήσου Κύπρου...Εκ παραλλήλου προς Τουρκικής οχλαγωγίας καταγγέλλομεν ωσαύτως συνεχιζόμενα εις αύξοντα βαθμόν καταπιεστικά μέτρα Βρετανική Κυβερνήσεως. Συλλογικά πρόστιμα, συλλήψεις και κατακρατήσεις προσώπων άνευ δίκης, μαστιγώσεις, πυροβολισμοί, εξώσεις, κατ' οίκον περιορισμοί και ποικίλαι ταλαιπωρίαι των πολιτών είναι το κύριον χαρακτηριστικόν γνώρισμα της δημοσίας ζωής της Νήσου...Τα αντιδημοκρατικά και ανελεύθερα ταύτα μέτρα επειτείνοντα την πικρίαν του Ελληνικού Κυπριακού λαού, δημιουργούν συνθήκας εκτάκτως δυσμενείς δια την επίτευξιν ειρηνικής λύσεως του ζητήματος και έρχονται εις σύγκρουσιν προς τας αρχάς διεθνών συμβάσεων και αναληφθεισών υπό της Μ. Βρετανίας διεθνών υποχρεώσεων.³³⁸».

Για πρώτη φορά τον Μάιο του 1956 τα επεισόδια που προκλήθηκαν από επιθέσεις Τουρκοκυπρίων έναντι της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, μεταβάλλονται σε οργανωμένη σύγκρουση ανάμεσα στις δυο κοινότητες. Πιο συγκεκριμένα σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται σε επεισόδια που προκλήθηκαν χθες στην Λάρνακα ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους. Σύμφωνα με το άρθρο οι Έλληνες καταστηματάρχες του εμπορικού κέντρου της πόλης

³³⁷ «Αι χθεςσιναι Τουρκικαί βιαιοπραγίαι εις την Λάρνακα, το Κτήμα και την Λεμεσόν.», ο.π., 25/05/1956.

³³⁸ «Ο Μητροπολίτης Κιτίου κατήγγειλεν εις τον έξω κόσμον τας Τουρκικάς βιαιοπραγίας.», ο.π., 27/05/1956.

φοβούμενοι επανάληψη των προχθесινών επεισοδίων έλαβαν μέτρα ασφάλειας περιφρουρώντας τις κύριες οδούς που συνδέουν την Τουρκική και της Ελληνική συνοικία. Οι Τούρκοι όμως αντιλήφθηκαν τα μέτρα που έλαβαν οι Έλληνες και αποφάσισαν να επιτεθούν από την δυτική πλευρά της πόλης η οποία ήταν αφρούρητη. Στη συνέχεια σημειώθηκαν σφοδρές συμπλοκές ανάμεσα σε μέλη των δυο κοινοτήτων, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό πολλών ατόμων, εκ των οποίων οκτώ Έλληνες νοσηλεύονται ακόμη στο Νοσοκομείο Λάρνακας, με τραύματα προκληθέντα από μαχαίρια και τους τέσσερις από τους οκτώ να είναι σε κρίσιμη κατάσταση. Επίσης νοσηλεύεται και ένας Τούρκος. Μετά τα επεισόδια επιβλήθηκε κατ' οίκον περιορισμός σε όλη την πόλη³³⁹.

Επεισόδια σημειώθηκαν και στις 29 Μαΐου του 1956 στο χωριό Αφάνεια της Επαρχίας Αμμοχώστου και αυτή τη φορά μάλιστα υπήρξαν και θύματα. Το άρθρο που δημοσίευσε η «Ελευθερία», αναφέρεται σε επεισόδια που ξέσπασαν ξαφνικά χθες ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκος στο χωριό Αφάνεια της Επαρχίας Αμμοχώστου. Σύμφωνα με τις πληροφορίες Έλληνες κάτοικοι του χωριού κάθονταν χθες στο προαύλιο του οικήματος της Εργατικής Συντεχνίας όταν άρχισαν να πέφτουν εις βάρος τους πυροβολισμοί. Τραυματίστηκαν εννέα Έλληνες ανάμεσα τους και ο ιερέας του χωριού. Οι πυροβολισμοί εικάζεται ότι προήλθαν από Τούρκους. Έλληνες κάτοικοι της Αφάνειας καθώς και άλλων κοντινών χωριών προσπάθησαν να ανακόψουν τους επιτιθέμενους, ακολούθησαν σφοδρές συμπλοκές κατά της οποίες κήκαν σπίτια και περιουσίες και σκοτώθηκαν ένας Έλληνας εργάτης και ένας Τούρκος επικουρικός αστυνομικός της Ραφ. Οι συμπλοκές διαλύθηκαν με την επέμβαση των Δυνάμεων Ασφαλείας³⁴⁰. Επεισόδια με θύματα σημειώθηκαν και την επόμενη μέρα. Αυτή τη φορά στην Λευκωσία τα επεισόδια που ξέσπασαν όταν μετά την ταφή Τούρκου αστυνομικού ο οποίος υπέκυψε στα τραύματα του που προκλήθηκαν από έκρηξη βόμβας στις 21 Μαΐου, πλήθος τριακοσίων περίπου Τούρκων κατευθύνθηκαν προς τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου Χατζηκυριάκου που βρίσκεται κοντά στο νεκροταφείο. Οι εξαγριωμένοι Τούρκοι οπλισμένοι με ρόπαλα και μαχαίρια επιτέθηκαν στους εργαζόμενους του εργοστασίου με αποτέλεσμα να δολοφονηθεί ο Αρχιμηχανικός, να τραυματιστούν έξι εργάτες σοβαρά και άλλοι δέκα, ανάμεσα τους και μια γυναίκα, πιο ελαφρά. Τα επεισόδια έληξαν όταν επενέβηκαν οι

³³⁹ «Αιματηραί συγκρούσεις μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων εις Λάρνακα. – Εις το Νοσοκομείο Λάρνακος νοσηλεύονται 8 Έλληνες φέροντες τραύματα, προξενηθέντα δια μαχαιρών, και εις Τούρκος. - Η κατάσταση τεσσάρων εκ των Ελλήνων είναι κρίσιμος.», ο.π., 26/05/1956.

³⁴⁰ «Πως συνέβησαν τα αιματηρά γεγονότα εις το χωρίον Αφάνεια – Έλληνες τραυματίαι ανέφεραν, ότι εδέχθησαν βροχήν σφαιρών και σφαιριδίων καθ' όν χρόνον εκάθηντο εις την Συντεχνίαν του χωριού των.», ο.π., 29/05/1956.

Δυνάμεις Ασφαλείας, οι οποίες επίσης δέχτηκαν επίθεση στην προσπάθεια τους να μεταφέρουν τα άτομα που συνέλαβαν στον Αστυνομικό Σταθμό Λευκωσίας³⁴¹.

Τα τελευταία σημαντικά επεισόδια του 1956 έγιναν τον Ιούνιο στην Αμμόχωστο. Η «Ελευθερία» αναφέρει χαρακτηριστικά ότι πραγματοποιήθηκαν ταραχές στην πόλη της Αμμοχώστου από εξαγριωμένους Τούρκους οι οποίοι, μόλις έμαθαν την είδηση για τον φόνο του Τούρκου ειδικού χωροφύλακα Σαπάν Καρα Αχμέτ Αμπντουλλά, από όπως πιστεύεται δυο Έλληνες κατοίκους του χωριού Λιμνιά της Επαρχίας Αμμοχώστου, ξεχύθηκαν στους δρόμους προκαλώντας επεισόδια. Από τις Τουρκικές βιαιοπραγίες πολλά αυτοκίνητα πυρπολήθηκαν, καταστήματα καταστράφηκαν, έξι άτομα, ανάμεσα τους και μια γυναίκα, τραυματίστηκαν. Επίσης πυρπολήθηκαν και τα Γραφεία Επιτροπής Σιτηρών, η φωτιά καταπολεμήθηκε από πυροσβεστικές δυνάμεις³⁴².

Μετά το πέρας του Ιουνίου του 1956, δεν σημειώθηκαν άλλα σημαντικά επεισόδια, αλλά ο αντίκτυπος των προηγούμενων ημερών εξακολουθούσε να εμφανίζεται στην «Ελευθερία» η οποία δημοσιεύει πολλά άρθρα σχετικά με τις δίκες που γίνονται για τους υπαίτιους των επεισοδίων³⁴³. Την ίδια περίοδο όπου παρατηρείται ύφεση στα πρόσφατα επεισόδια, σε πολιτικό επίπεδο διαδραματίζονται σημαντικές αλλαγές στο Κυπριακό ζήτημα, εφόσον η Τουρκοκυπριακή κοινότητα εισάγει δυναμικά το αίτημα της δικής της αυτοδιάθεσης, δηλαδή της διχοτόμησης. Αλλά και στο εσωτερικό της Κύπρου συμβαίνουν γεγονότα που επηρεάζουν την όλη κατάσταση. Στις 17 Αυγούστου του 1956 η «Ελευθερία» δημοσιεύει προκήρυξη της ΕΟΚΑ που απευθύνεται προς την Βρετανική Διοίκηση, στην οποία ο Γρίβας ανακοινώνει την πρόθεση του για Ανακωχή έτσι ώστε να προληφθούν περαιτέρω αιματοχυσίες και για να επαναληφθούν οι συζητήσεις με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, με στόχο την επίτευξη των εθνικών πόθων των Κυπρίων. Στην Προκήρυξη αναφέρεται ότι ο αγώνας της ΕΟΚΑ είναι απελευθερωτικός και όχι «ένοπλη βία», και ότι οι

³⁴¹ «Φανατικοί Τούρκοι εφόνευσαν το απόγευμα της χθες τον Αρχιμηχανικόν του εργοστασίου Χατζηκυριάκου και ετραυμάτισαν σοβαρώς εξ Έλληνας υπαλλήλους – Αρκετοί άλλοι Έλληνες υπάλληλοι τους εργοστασίου ετραυματίστησαν κατά την αιφνιδιαστικήν επίθεσιν των Τούρκων, η οποία ακολούθησε τον ενταφιασμόν Τούρκου αστυνομικού, υποκύψαντος εις τα τραύματα του συνεπεία εκρήξεως βόμβας.», ο.π., 30/05/1956.

³⁴² «Αι Τουρκικαί βιαιοπραγίαι εις Αμμόχωστον ακολούθησαν τον φόνον Τούρκου αστυνομικού.», ο.π., 05/06/1956.

³⁴³ Βλέπε ενδεικτικά, «Τούρκος χωροφύλαξ κατεδικάσθη εις φυλάκισιν ενός έτους.», 01/05/1956, «Διετής φυλάκισις δυο Τούρκων Επικουρικών επί κλοπή σιγαρέττων.», 04/05/1956, «Τούρκοι κατηγορούνται δι' οχλαγωγίαν.», 26/05/1956, «Επεκυρώθη χθες υπό του Εφετείου η καταδίκη Τούρκου χωροφύλακος.», 27/05/1956, «Τέσσαρες Τούρκοι κατηγορούνται ότι έφεραν ρόπαλα και σιδηράς ράβδους – Ειδικός χωροφύλαξ εις των κατηγορουμένων.», 06/06/1956, «Τούρκος Επικουρικός κατηγορείται επί φόνου Τούρκου πολίτου.», 08/06/1956, «Δυο υποθέσεις εναντίον Τούρκων απεσύρθησαν. – Διότι οι μάρτυρες εγκατέλειψαν την Νήσον.», 12/07/1956, «Ηθωώθη χθες ο Επικουρικός που κατηγορείτο δια τον θάνατον υπαλλήλου της «Αρντάθ».», 28/07/1956, «Ηθωώθη Έλλην κάτοικος Αφάνειας κατηγορούμενος ότι επυροβόλησεν Τούρκον.», 08/09/1956, «Πρόστιμον εις Τούρκους δια παράνομον συγκέντρωσιν.», 17/10/1956, ο.π. .

αγωνιστές θα βρίσκονται σε επιφυλακή ώστε να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε απειλή προερχόμενη από οποιαδήποτε μεριά³⁴⁴. Λίγους μήνες νωρίτερα τον Μάρτιο του 1956 η «Ελευθερία» δημοσιεύει την είδηση ότι «Συνελήφθησαν περί την 2μ.μ. ώραν της χθες και απηλάθησαν αεροπορικώς ο Μ. Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος, ο Σ. Μητροπολίτης Κυρηνείας κ. Κυπριανός, ο Παπασταύρος Αγαθαγγέλου και ο Γραμματεύς της Μητροπόλεως Κυρηνείας Πολ. Ιωαννίδης.³⁴⁵».

Μέσα σ' αυτό το τεταμένο κλίμα οι δυο κοινότητες εξακολουθούν να βρίσκονται σε ένταση και οι ειδήσεις για καθημερινές εγκληματικές ενέργειες δεν λείπουν από την αρθρογραφία της «Ελευθερίας». Συγκεκριμένα η εντύπωση που σχηματίζεται από την ανάγνωση της αρθρογραφίας της «Ελευθερίας» την περίοδο 1956 μέχρι και το τέλος του 1957 είναι ότι η κατάσταση στην Κύπρο αγγίζει τα όρια της αναρχίας, με καθημερινά εγκλήματα και παραβάσεις από απλούς πολίτες αλλά κυρίως από μέλη των Δυνάμεων Ασφαλείας. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι η πλειοψηφία αυτών των εγκλημάτων αποδίδεται σε Τουρκοκύπριους, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις έχουν τον ρόλο του δράστη αλλά και του θύματος.

Η μόνη περίπτωση επανάληψης επεισοδίων από μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας αποτελούν οι ταραχές του Φεβρουαρίου 1957. Το σχετικό ανακοινωθέν της Κυβέρνησης που αναδημοσιεύτηκε σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι, «Η κηδεία του ειδικού χωροφύλακος εις την Αμμόχωστον εγένετο ησύχως, αλλά μετά το πέρας αυτής 100 περίπου Τούρκοι διέλαθον την προσοχήν των δυνάμεων ασφαλείας επί δεκαπέντε περίπου λεπτά και επετέθησαν εναντίον Ελληνικών περιουσιών εις την παλαιάν πόλιν. Κατά την διάρκειαν των 15 τούτων λεπτών ετραυματίσθησαν οκτώ Έλληνες. Εξεράγησαν δυο μικραί πυρκαϊαί, κατεσβέθησαν όμως εγκαίρως. Προεκλήθησαν μερικάί ζημιαί εις περιουσίαν, συμπεριλαμβανομένων ενός σταθμού βενζίνης και μερικών σκευών Ελληνικής εκκλησίας...³⁴⁶». Τον Μάρτιο του 1957 η ΕΟΚΑ κηρύσσει εκκεχειρία³⁴⁷ η οποία θα διαρκέσει μέχρι τις 26 Νοεμβρίου του 1957.

Το κλίμα όλη αυτή την περίοδο δεν παύει να είναι τεταμένο και δημιουργείται η εντύπωση ότι πρόκειται σύντομα να ξεσπάσουν ξανά επεισόδια

³⁴⁴ «Η Προκήρυξις του Αρχηγού της ΕΟΚΑ.», ο.π., 17/08/1956.

³⁴⁵ ο.π., 10/03/1956.

³⁴⁶ «Το όργιον αίματος και καταστροφής εις το οποίον απεδύθησαν φανατικοί Τούρκοι της Αμμοχώστου εις βάρος των Ελλήνων συμπολιτών των.», 05/02/1957, Βλέπε επίσης, «Το όργιον αίματος και καταστροφής που εξαπέλυσαν την Κυριακήν φανατικοί Τούρκοι της Αμμοχώστου εις βάρος Ελλήνων συμπολιτών των. – Υπέκυψεν εις τα τραύματα του ο Έλλην επιστάτης Αντώνιος Πολυκάρπου εγκαταλείπων χήραν και οκτώ ορφανά. – Τραυματισμοί Ελλήνων και Ελληνίδων εκ λιθοβολισμών και επιθέσεις εναντίον καταστημάτων, γραφείων και του Ι. Ναού Αγ. Εξορινού.», 05/02/1957, «Οι Έλληνες καλούνται όπως τηρήσουν την ψυχραιμίαν των.», ο.π., 05/02/1957.

³⁴⁷ ο.π. 16/03/1957.

πολύ δριμύτερου χαρακτήρα αυτή την φορά, όπως και θα γίνει. Αυτή την ίδια περίοδο ύφεσης των επεισοδίων εμφανίζεται για πρώτη φορά, τον Νοέμβριο του 1957, η Τουρκική Οργάνωση Αντιστάσεως (ΤΜΤ), σε άρθρο της «Ελευθερίας»³⁴⁸. Νωρίτερα μέλη άλλης Τουρκοκυπριακής οργάνωσης (Ρ.Τ.) τραυματίζονται, και αργότερα υποκύπτουν στα τραύματά τους, όταν εκρήγνυται αυτοσχέδιος βομβιστικός μηχανισμός τον οποίο κατασκεύαζαν σε Τουρκοκυπριακή οικία του χωριού Ομορφίτα³⁴⁹. Ταυτόχρονα η Τουρκοκυπριακή ηγεσία απαιτεί την επιβολή της διχοτόμησης στην Κύπρο, χρησιμοποιώντας προκλητικότατο τόνο και προκαλώντας μ' αυτό τον τρόπο την ένταση της ανασφάλειας της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, εφόσον και η Βρετανία παρουσιάζεται να επιθυμεί την διχοτόμηση. Παράλληλα παρατηρείται έξαρση της επιθετικότητας των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι στηριζόμενοι πια στην υποστήριξη της Τουρκίας και παρασυρόμενοι από δημαγωγίες πιστεύουν όντως ότι έχουν κυριαρχικά δικαιώματα που δικαιολογούν την διεκδίκηση από την κοινότητα τους περισσότερου από της μισής έκτασης της Κύπρου³⁵⁰.

Την περίοδο 1956 μέχρι και το τέλος του 1957 οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται στα άρθρα της «Ελευθερίας» ως ο «μαινόμενος όχλος» που απειλεί την ζωή και την περιουσία των Ελληνοκυπρίων. Δεν λείπουν βέβαια και οι συμβιβαστικές φωνές που μιλούν για ειρηνική συμβίωση, αλλά η πορεία έχει ήδη χαραχθεί. Η κατάσταση στην Κύπρο δεν πρόκειται να αποφορτιστεί, οι δυο κοινότητες δεν πρόκειται να επιστρέψουν στην προτεραία κατάσταση εμπιστοσύνης. Σε διεθνές αλλά και σε εσωτερικό επίπεδο το Κυπριακό ζήτημα δεν πρόκειται να λυθεί σύντομα.

³⁴⁸ «Τουρκική «Οργάνωσις Αντιστάσεως».», ο.π., 30/11/1957.

³⁴⁹ «Τέσσαρες νεαροί Τούρκοι ετραυματίσθησαν από έκρηξιν βόμβας εις την Ομορφίταν.», 01/09/1957, «Η Τουρκική οικία της Ομορφίτας εχρησιμοποιείτω ως εργαστήριο και αποθήκη βομβών και εκρηκτικών υλών.», ο.π., 03/09/1957.

³⁵⁰ «Χθεςσιναί φαιδρότητες του Δρος Κιουτσούκ. – Η Τουρκία, είπε, θα διεκδικήση υπέρ το ήμισυ της Κύπρου, περιλαμβάνον την Λευκωσίαν, Αμμόχωστον, Κυρήνειαν, τας Κωμοπόλεις και τα πλείστα των μεταλλείων.», ο.π., 25/07/1957.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: «ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ, ΚΑΝΙΒΑΛΟΙ»

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η Κύπρος κατά το 1957 διανύει μια περίοδο ύφεσης σε ότι αφορά το ξέσπασμα επεισοδίων ανάμεσα στις δυο κοινότητες, εντούτοις το νησί φαίνεται να είναι ένα καζάνι που βράζει. Το γεγονός ότι δεν σημειώνονται επεισόδια δεν σημαίνει ότι δεν διενεργούνται οι ανάλογες ζυμώσεις στην κοινωνία ώστε να επαναληφθούν τα επεισόδια και μάλιστα σε ευρύτερη κλίμακα. Κατά την περίοδο ύφεσης στην «Ελευθερία» εμφανίζεται πληθώρα άρθρων που αφορούν την εγκληματική δράση Τουρκοκυπρίων και ειδικότερα των μελών των Δυνάμεων Ασφαλείας³⁵¹. Η ανασφάλεια των Ελληνοκυπρίων απέναντι στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν αμβλύνεται καθώς δεν σημειώνονται κινήσεις για γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στις δυο κοινότητες, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις³⁵². Αντιθέτως αυτό που απασχολεί την Ελληνοκυπριακή κοινότητα είναι η τιμωρία των «βάνδαλων Τούρκων³⁵³» και ειδικότερα όσων είναι μέλη του Επικουρικού Σώματος Ασφαλείας, του Τουρκικού σώματος όπως αποκαλείται,³⁵⁴ του οποίου την διάλυση ζητούν οι Ελληνοκύπριοι³⁵⁵. Ενώ αντίστοιχα οι Τουρκοκύπριοι απαιτούν την τιμωρία των «Ελληνοκυπρίων δολοφόνων» και την πάταξη της τρομοκρατίας της ΕΟΚΑ που απειλεί την ζωή τους³⁵⁶. Την ίδια άποψη, ότι δηλαδή η Τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι αυτή που απειλείται από τις τρομοκρατικές επιθέσεις των Ελλήνων και της ΕΟΚΑ, έχει και η Βρετανική Διοίκηση³⁵⁷. Η Κύπρος έχει φτάσει λοιπόν σε ένα σημείο χωρίς επιστροφή. Η ΕΟΚΑ κατά την διάρκεια της δράσης της, πλήττει μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, η οποία στη συνέχεια

³⁵¹ Βλέπε παραπάνω κεφάλαιο για σχετική αρθρογραφία.

³⁵² «Κοινή έκκλησις Ελλήνων και Τούρκων Λαρνακέων δι' ειρηνικὴν συμβίωσιν – Απεδοκίμασαν τα πρόσφατα εν τη πόλει των επεισόδια.», 29/05/1956, «Εκκλήσεις δι' ειρηνικὴν συμβίωσιν.», 31/05/1956, ο.π..

³⁵³ Πρόκειται για χαρακτηρισμό που αποδόθηκε στους Τουρκοκύπριους που συμμετείχαν στα επεισόδια κατά των Ελληνοκυπρίων κατά κόρον σε άρθρα της «Ελευθερίας» κατά τις χρονιές 1956 – 1958.

³⁵⁴ «Νέα διαμαρτυρία του Σεβασμιότατου Κιτίου δια τας Τουρκικὰς βαιοπραγίας.», 31/05/1956, «Ο κ. Ι. Κληρίδης ζητεί ανάκρισιν επί ισχυρισμών, ότι Τούρκοι αστυνόμοι ανεμείχθησαν εις προσφάτους βαιοπραγίας.», ο.π., 05/06/1956.

³⁵⁵ «Αι εν Λευκωσία Τουρκικαί βαιοπραγίαι – Η απάντησις του Κυβερνήτου εις τηλεγράφημα του Δημάρχου.», ο.π., 05/06/1956.

³⁵⁶ «Ο Κιουτσούκ επεδόθη εν Άγκυρα εις συκοφαντικὴν εκστρατείαν κατά του Ελλ. Κυπριακού λαού. – Ισχυρήσθη ότι οι Τούρκοι της Κύπρου απειλούνται δήθεν με σφαγὴν εάν δεν εγκαταλείψουν την Νήσον.», 01/01/1958, «Ο κ. Ιωάννης Κληρίδης απαντά εις τας ανακοινώσεις εκπροσώπου της Κυβερνήσεως εν σχέσει με την ευθύνην δια τας Τουρκικὰς βανδαλισμούς. – Αι ψευδείς παραστάσεις του Δρος Κουτσούκ προς τον έξω κόσμον περί δήθεν κινδύνου της Τουρκικῆς μειονότητος να εξοντωθῇ από τους Έλληνας!», ο.π., 02/06/1956.

³⁵⁷ «Επίσημον ανακοινωθέν δια τας κοινοτικὰς ταραχὰς εν Κύπρω – Δηλώσεις εκπροσώπου της Κυβερνήσεως.», ο.π., 31/05/1956.

εκφράζει την διαμαρτυρία της πλήττοντας με την σειρά της Ελληνοκύπριους πολίτες. Οι Δημοτικοί Σύμβουλοι της Λευκωσίας κάποτε δήλωσαν ότι «όλοι είμαστε μέλη της ΕΟΚΑ», δήλωση φυσικά που διαψεύδουν σε άρθρο της «Ελευθερίας»³⁵⁸, αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία γιατί για τους Τουρκοκύπριους όλοι οι Ελληνοκύπριοι είναι μέλη της ΕΟΚΑ.

Για τους Ελληνοκύπριους δε την πρώτη φάση των επεισοδίων που περιγράφουμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα οχλοκρατικά επεισόδια δεν αποδίδονται στο σύνολο της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Στην «Ελευθερία» μάλιστα εμφανίζονται και πολλά άρθρα όπου τονίζεται ότι οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να συνεχίσουν να ζουν με το υγιές μέρος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας περιθωριοποιώντας τους ταραξίες. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» ο Μητροπολίτης Κιτίου δηλώνει ότι, «Πατρικώς και πάλιν συνιστώμεν προς άπαντας τους Έλληνες της Νήσου όπως παραμείνουν ήρεμοι και νηφάλιοι έναντι των τούτων προκλήσεων και συνεχίσουν να ζώσι εν αρμονία με τα του υγιούς στοιχείου της Τουρκικής κοινότητας, επαγρυπνούντες συγχρόνως δια την νόμιμον άμυναν αυτών και των τέκνων των και την έγκαιρον οργάνωσιν και προστασίαν των οικονομικών των συμφερόντων»³⁵⁹. Την δεύτερη φάση των επεισοδίων την οποία θα αναπτύξουμε σε αυτό το κεφάλαιο τα άρθρα αυτά αραιώνουν καταδεικνύοντας ότι οι Ελληνοκύπριοι έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο καχυποψίας που δεν νοιώθουν ασφαλείς να ζουν με τους Τουρκοκύπριους. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι ήδη από την πρώτη στιγμή που σημειώθηκαν επεισόδια στο κέντρο της Λευκωσίας, αλλά και σε άλλες πόλεις, χάραχθηκε μια διαχωριστική γραμμή, οριοθετώντας έτσι τον Τουρκοκυπριακό και τον Ελληνοκυπριακό τομέα³⁶⁰.

Τον Δεκέμβριο του 1957 λοιπόν παρά την διάρκεια ύφεσης την ταραχών που σημειώθηκε τους προηγούμενους μήνες, όλα δείχνουν ότι τα επεισόδια θα πραγματοποιηθούν ξανά, ενώ το μόνο που απομένει είναι να εκδηλωθεί η αφορμή για το ξέσπασμα. Στις 9 Δεκεμβρίου 1957 «...σύσσωμος ο Ελληνικός λαός της πολυπαθούς αυτής Νήσου, απτόητος διεδήλωσε δια μιαν εισέτι φοράν την αναλλοιώτον αξίωσιν του υπέρ της αυτοδιαθέσεως του. Καθολική στάσις εργασίας ετηρήθη εις όλας τας πόλεις και την ύπαιθρον επ' ευκαιρία της ενάρξεως της μάχης της Κύπρου εις την Ο.Η.Ε....ήτο μια υποβλητική εκδήλωσις

³⁵⁸ «Αι Τουρκικά βιαιοπραγία – Απάντησις των Ελληνικών Μελών του Δημοτικού Συμβουλίου εις την Κυβέρνησιν.», ο.π., 10/06/1956.

³⁵⁹ «Ο Μητροπολίτης Κιτίου συνιστά νηφαλιότητα και επαγρύπνησιν έναντι των Τουρκικών προκλήσεων – Ο κ. Κουτσούκ φέρεται εισηγηθείς μεταφοράν Τουρκικού στρατού εις την Κύπρον.», ο.π., 30/05/1956.

³⁶⁰ «Ο Διοικητής Λευκωσίας προτίθεται να επιβάλη συλλογικών πρόστιμον εις τους Τούρκους εάν ούτοι δεν αποζημιώσουν τους Έλληνες – Εγκαθίσταται υπό στρατιωτικών μηχανικών γραμμή Διχοτομήσεως της πόλεως.», 29/05/1956, «Ο Λήμος Λευκωσίας εξήτησε μετατόπισιν της γραμμής Διχοτομήσεως της πόλεως – γιατί πλήττονται καιρίως τα συμφέροντα των Ελλήνων καταστηματαρχών.», 31/05/1956, ο.π..

σιωπηράς διαμαρτυρίας 500.000 Ελλήνων...Ατυχώς, αι εκδηλώσεις του αόπλου λαού, με επικεφαλής την παλλόμενην από πατριωτισμόν νεολαίαν του, ημαυρώθησαν από αιματηράς συγκρούσεις, δια τας οποίας υπαίτιοι υπήρξαν κυρίως η παρουσία ενόπλων στρατιωτών και αστυνομικών και αι προκλητικά και κτηνώδεις, ως τας εχακτήρισαν και Βρετανοί αντικειμενικοί δημοσιογράφοι, επιθέσεις φανατικών Τούρκων αστυνομικών εναντίον ειρηνικών διαδηλωτών...Κατ' επισήμους υπολογισμούς, υπέρ τα 130 πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων και 21 Τούρκων αστυνομικών, ετραυματίσθησαν. Συνελήφθησαν επίσης 133 Έλληνες Κύπριοι.³⁶¹». Παρατηρούμε λοιπόν ότι στις επιθέσεις Τουρκοκυπριακού όχλου εναντίον της ζωής και της περιουσίας Ελληνοκυπρίων, προστίθεται και ένας νέος τύπος επεισοδίων τα οποία προκαλούνται από τον υπερβάλλοντα ζήλο που επιδεικνύουν τα Τουρκοκυπριακά μέλη των Δυνάμεων Ασφαλείας στην δίωξη των Ελληνοκυπρίων παραβατών.

Αφορμή για επεισόδια δίνεται επίσης στις 11 Δεκεμβρίου του 1957 ενώ η Στρατιωτική Αστυνομία περιπολούσε έξω από το Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας, αναμένοντας μάλλον τις στασιαστικές κινήσεις των μαθητών του Γυμνασίου όταν αυτοί θα πληροφορούνταν πιθανώς, την αναβολή της συζήτησης του Κυπριακού στον Ο.Η.Ε. Η «Ελευθερία» στο σχετικό άρθρο της περιγράφει ότι «Την πρωίαν της χθες αξιωματικοί της Στρατιωτικής Αστυνομίας επεσκέφθησαν το Παγκύπριον Γυμνάσιον και ηρώτησαν τον Γυμνασιάρχην Δρα Σπυριδάκι, εάν το σχολεῖον λειτουργεί ομαλώς. Εἰς τούτους υπεγραμμίσθη υπό του Δρος Σπυριδάκι, ὅτι τα μαθήματα εσυνεχίζοντο κανονικώς και τοῖς υπεδείχθη να αποχωρήσουν, τουθ' ὅπερ και ἐπραξαν. Μετ' ὀλίγον ὁμως ενεφανίσθησαν περίξ του Παγκυπρίου Γυμνασίου δυνάμεις ασφαλείας, αι οἱαί ἐρριψαν δακρυγόνους βόμβας εντός της αυλῆς του σχολείου δια της οπίσθιας θύρας αὐτοῦ. Το γεγονός τούτο ἐξηρέθησε τοὺς μαθητάς, πολλοί εκ των οἱῶν ἀνήλθον ἐπὶ της στέγης της Σεβερείου Βιβλιοθήκης και ἤρχισαν να λιθοβολοῦν τα ἐκεῖθεν διερχόμενα στρατιωτικά αυτοκίνητα. Οἱ μαθηταὶ ἐκράυαζον συνθήματα υπέρ της ΕΟΚΑ, του Εθνάρχου και της αυτοδιαθέσεως του Κυπριακού λαοῦ. Εν τῷ μεταξύ εἶχον καταφθάσῃ ἐκεῖ μαθηταὶ και μαθήτριά ἄλλων σχολείων μέσης παιδείας...Βραδύτερον αι στρατιωτικά δυνάμεις ἐνισχύθησαν υπό Τούρκων ἐπικουρικών...Οἱ στρατιῶται και οἱ αστυνομικοί, ὅταν εἰσῆλθον εντός του Παγκυπρίου Γυμνασίου, ἤρχισαν να θραύουν υαλοπίνακας, να κτυποῦν μαθητάς και να ρίπτουν δακρυγόνους βόμβας...Αἱ συμπλοκαὶ διήρκεσαν

³⁶¹ «Πλήρης περιγραφή των αιματηρῶν γεγονότων τα οποία ἐξετυλίχθησαν την παρελθούσαν Δευτέραν εἰς τα πόλεις και τα χωρία της Νήσου. – Ετραυματίσθησαν πολυάριθμα πρόσωπα. – Στρατιῶται και αστυνομικοὶ ἔκαμαν χρῆσιν ροπάλων και δακρυγόνων βομβῶν. – εἰς την Ακανθούν και την Επτάκωμην, ἐρριψαν πυροβολισμούς. – Εἰς των κατοίκων της Επτάκωμης ετραυματίσθη σοβαρῶς εκ σφαίρας εἰς την κεφαλὴν. – Των συγκρούσεων μετέχων και νεανίδες.», ο.π., 11/12/1957.

επί ώρας. Τουλάχιστον 20 πρόσωπα ετραυματίσθησαν εξ αμφοτέρων πλευρών κατά την διάρκεια μιας εκ των σφοδρότερων συγκρούσεων αι οποίαι συνήφθησαν ποτέ μεταξύ αστυνομίας και διαδηλωτών.³⁶²».

Τα επεισόδια λοιπόν που πρόκειται να ξεσπάσουν στο εξής δεν θα είναι μόνο ανάμεσα στις δυο κοινότητες, αλλά σ' αυτά θα εμπλέκεται και η Βρετανική Διοίκηση. Η οποία Βρετανική Διοίκηση εξαιτίας της πολιτικής της ευνοιοκρατίας που ακολουθεί σε ότι αφορά την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, δεν εμπνέει το αίσθημα ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα³⁶³. Ήδη από το 1956 όταν σημειώθηκαν οι πρώτες επιθέσεις εναντίον της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, η Βρετανική Διοίκηση δεν έλαβε μέτρα προς αποφυγή επαναλήψεως των επεισοδίων και για τιμωρία των ενόχων. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» τα Ελληνοκυπριακά μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου Λευκωσίας κατηγορούν την Βρετανική Διοίκηση ότι με την πρόφαση ότι οι Ελληνοκύπριοι προκαλούν τα επεισόδια, εφόσον όλοι δηλώνουν «μέλη της ΕΟΚΑ», δεν προβαίνει στην τιμωρία των ενόχων Τουρκοκυπρίων ταραξιών. «Τω όντι θα σκεφθώμεν κατά πόσον εν τω μέλλοντι θα απευθυνθώμεθα προς διοικήσιν, η οποία τείνει να ανταποκρίνεται κατά τοιούτον τρόπον προς παραστάσεις αναφερομένας εις εμφανείς αδικοπραγίας και παραβάσεις του Νόμου, τας οποίας, διοικήσιν έχουσα περισσοτέραν αίσθησιν των βασικών καθηκόντων της ευχαρίστως θα απεδέχετο να διερευνήσιν.³⁶⁴». Η επιθετικότητα της Τουρκοκυπριακής κοινότητας σε κάθε αφορμή, καθώς και η αμηχανία της Βρετανικής Διοίκησης η οποία θεωρεί ότι η έκρυθμη κατάσταση απορρέει από την δράση της ΕΟΚΑ και μόνο, οδηγούν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα στην λήψη της απόφασης ότι ο μόνος τρόπος να προστατευθούν από τον Τουρκοκυπριακό όχλο είναι η αυτοάμυνα.

Στις 11 Δεκεμβρίου του 1957 και ενώ έχουν προηγηθεί τα επεισόδια ανάμεσα σε μαθητές και τις Δυνάμεις Ασφαλείας στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας, ξεσπούν και πάλι επεισόδια αυτή την φορά με πρωταγωνιστή τον Τουρκοκυπριακό όχλο. «Αι επιθέσεις εξαπελύθησαν ευθύς ως διεδόθη ότι άγνωστος οπλοφόρος επυροβόλησε και ετραυμάτισε τον αστυνομικόν χωροφύλακα Ασκίτ Χουσεϊν, έξωθι της Πύλης Αμμοχώστου, εν Λευκωσία.

³⁶² «Πρωτοφανής εις βιαιότητα σύρραξις επήλθε χθες εις το Παγκ. Γυμνάσιον μεταξύ μαθητών αφ' ενός και ενόπλων στρατιωτών και Τούρκων αστυνομικών αφ' ετέρου. – Πολλοί τραυματίαι εκατέρωθεν. – Το αίμα που εχύθη εσχημάτισε λίμνην. – Τούρκοι αστυνομικοί έκαμαν αφειδή χρήσιν ροπάλων και δακρυγόνων βομβών. – Εισβολή εντός του σχολείου και καταστροφαι. – Η υπερήφανος φωνή Ελληνίδος διέκοψε την επικρατησάσαν μετά την μάχην σιγήν.», 11/12/1957, «Αιτία των αιματηρών επεισοδίων ήτο η επί ώρας πολιορκία του σχολείου και ιδίως η παρουσία Τούρκων Επικουρικών. – Αποκαλύπτεται τώρα ότι πλην των δακρυγόνων βομβών, επυροβολήθησαν ανεπιτυχώς μαθηταί.», 13/12/1957, ο.π..

³⁶³ «Αι Τουρκικαί βιαιοπραγίαι – Απάντησις των Ελληνικών Μελών του Δημοτικού Συμβουλίου εις την Κυβέρνησιν.», ο.π., 10/06/1956.

³⁶⁴ ο.π.

Ούτος ετραυματίσθη, ουχί σοβαρώς, εις τους γλουτούς. Μικρόν τι μετά το επεισόδιον τούτο...νεαροί Τούρκοι ήρχισαν συνεκροτούμενοι εις την Πλατεία Σεραγίου, εις την οποίαν ήρχισαν να συρρέουν επίσης άνδρες της Τουρκικής Εφεδρικής Αστυνομίας και Βρετανοί αξιωματικοί...Έξαλλοι Τούρκοι ήρχισαν εν τω μεταξύ να κατευθύνονται προς την οδόν Λήδρας επιτιθέμενοι καθ' οδόν εναντίον Ελληνικών καταστημάτων...Η προς την οδόν Λήδρας πορεία λεηλασίας των φανατικών Τούρκων ανεκόπη...υπό Ελλήνων καταστηματαρχών, των υπαλλήλων των και άλλων νέων, αποφασισμένων να προστατεύσουν τας Ελληνικάς περιουσίας...Σύγκρουσις η οποία θα είχεν αιματηράς συνεπειάς απεφεύχθη δια της εγκαίρου αφίξεως ενόπλων στρατιωτών, οι οποίοι παρενεβλήθησαν μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, ετοποθέτησαν εκ νέου συρματοπλέγματα εις την διαχωριστικήν γραμμήν και ανήγγειλαν ταυτοχρόνως την επιβολήν του κέρφιου³⁶⁵. Εν τω μεταξύ κατέφθασε και δύναμις Τούρκων Εφεδρικών αστυνομικών, Βρετανοί στρατιώται και Τούρκοι αστυνομικοί εκάλεσαν τους Έλληνας να συμμορφωθούν προς την επιβολήν του κέρφιου, αλλ' ούτοι ηρνούντο επιμένοντες να προστατεύσουν τα καταστήματα των, εφόσον οι απέναντι συγκεντρωθέντες Τούρκοι δεν εξεδήλωναν καμίας διάθεσιν να αποχωρήσουν και ούτε εξηναγκάσθησαν να πράξουν ούτω. Ακολούθως η Τουρκική Εφεδρική αστυνομία εκλήθη να διαλύσει βιαίως τους Έλληνας, εναντίον των οποίων εχρησιμοποιήθησαν ρόπαλα και δακρυγόνοι βόμβαι.³⁶⁶».

Είναι λοιπόν εμφανές από το παραπάνω δημοσίευμα της «Ελευθερίας» ότι η εικόνα που δημιουργείται είναι ότι οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονται στην θέση του αμυνόμενου και οι Τουρκοκύπριοι στην θέση του επιτιθέμενου. Οι Τουρκοκύπριοι αστυνομικοί εμφανίζονται να κάνουν κατάχρηση της εξουσίας που τους δόθηκε από την Βρετανική Διοίκηση για την διεκπεραίωση της εργασίας τους. Αυτό καταδεικνύεται και σε άρθρο της «Ελευθερίας» η οποία δημοσιεύει τις αντιδράσεις του Βρετανικού τύπου σχετικά με τις πρόσφατες ταραχές που σημειώθηκαν κατά την στάση εργασίας και την διαδήλωση που πραγματοποίησαν οι Ελληνοκύπριοι. Το άρθρο αναφέρει ότι η άποψη Βρετανικού τύπου είναι ότι «...η χρησιμοποίησις Τούρκων αστυνομικών δια την διάλυσιν Ελλήνων διαδηλωτών αποτελεί λίαν επικίνδυνον τακτικήν, η οποία πιθανώτατα θα επαυξήση την αιματοχυσίαν και θα οδηγήση τους Έλληνας Κυπρίους εις το να θεωρούν την Κυβέρνησιν ως σύμμαχον της Τουρκικής μειονότητος εναντίον της πλειονότητος. Το έργον της αστυνομίας είναι ανεπίζηλον, αλλά αυτή δέον να χρησιμοποιήται όσον το δυνατόν ολιγώτερον λόγω της δοκιμασίας της

³⁶⁵ Κατ' οίκον περιορισμός.

³⁶⁶ «Εις Λευκωσίαν επεβλήθη το απόγευμα της χθες κέρφιον κατόπιν επιθέσεων έξαλλων Τούρκων εναντίον Ελληνικών καταστημάτων.», ο.π., 11/12/1956.

ψυχραιμίας του προσωπικού της . Ο Αγγλικός στρατός πιθανότατα να μη προκαλέση βίαν, όσον οι Τούρκοι.³⁶⁷».

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει εκτός από την εμφανή πια για τους Ελληνοκυπρίους συμμαχία των Τουρκοκυπρίων και των Βρετανών εις βάρος τους, ένα άλλο χαρακτηριστικό των επεισοδίων που θα σημειώνονται εις το εξής, είναι η συσπείρωση των Ελληνοκυπρίων οι οποίοι οργανώνονται ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις επιθέσεις της Τουρκοκυπριακής κοινότητας βασιζόμενοι μόνο στις δικές τους δυνάμεις. Όταν λοιπόν «Ομάδες φανατικών Τούρκων, ωπλισμένων με ράβδους, αξίνες, πτύα και άλλα φονικά όργανα, επέδραμον την 8^{ην} εσπερινήν ώραν της χθες δι' αυτοκινήτων εκ των χωρίων Κνωδάρων, Ψυλλάτου και Τζάους εις το γειτονικόν χωρίον Βιτσάδαν, όπου διαμένουν 215 Έλληνες και 115 Τούρκοι, με σκοπόν να επιτεθούν κατά των Ελλήνων κατοίκων και να προκαλέσουν καταστροφάς εις τας περιουσίας των...Οι επιδρομείς έριριψαν επίσης εις τον αέρα μερικούς πυροβολισμούς, πέραν τούτου όμως αι κακόβουλοι προθέσεις των δεν κατέστησαν δυνατόν να πραγματοποιηθούν, διότι εν τω μεταξύ δεκάδες Ελλήνων εκ του γειτονικού χωρίου Μαραθοβούνου, ειδοποιηθέντες εγκαίρως υπό νεαρού μοτοσυκλετιστού, κατέφθασαν επιβαίνοντες αυτοκινήτων εις Βιτσάδαν, αμά τη εμφανίσει των, οι Τούρκοι ετράπησαν εις φυγήν...την στιγμήν καθ' ήν οι επιδράμωντες Τούρκοι επυροβόλουν εις τον αέρα αυτοκίνητον των δυνάμεων ασφαλείας διήρχετο εκ του χωρίου Βιτσάδας και οι Έλληνες κατήγγειλαν τα διαδραματιζόμενα εις τους επιβαίνοντες τούτου αστυνομικούς, υποδείξαντες συγχρόνως τους τραπέντας εις φυγήν Τούρκους. Οι άνδρες των δυνάμεων ασφαλείας ουδεμίαν προσοχήν έδωσαν εις την καταγγελείαν και εσυνέχισαν αδιάφοροι τον δρόμον των.³⁶⁸».

Από την αρχή του Δεκεμβρίου του 1957 οι συμπλοκές που καταγράφηκαν σε άρθρα της «Ελευθερίας» αφορούν κυρίως Ελληνοκύπριους μαθητές και Τουρκοκύπριους αστυνομικούς. Εάν ο στόχος τον οποίο πλήττει ο Τουρκοκυπριακός όχλος είναι οι Ελληνοκύπριοι καταστηματαρχες και κάτοικοι των οικιών πλησίον ή εντός των Τουρκικών συνοικιών, τότε ο στόχος τον οποίο πλήττουν οι Τουρκοκύπριοι Επικουρικοί είναι η Ελληνοκυπριακή μαθητική νεολαία. Χαρακτηριστικά τον ίδιο μήνα Δεκέμβριο σημειώθηκαν άλλα δυο σοβαρά επεισόδια συμπλοκής Ελληνοκυπρίων μαθητών και Τουρκοκυπρίων Επικουρικών. Οι πρώτες συμπλοκές συνέβησαν στο Γυμνάσιο Κυρήνειας³⁶⁹. Ενώ

³⁶⁷ «Ο Βρετανικός Τύπος καταδικάζει την χρησιμοποιήσιν Τούρκων εναντίον Ελλήνων διαδηλωτών. – Το «Ντέιλυ Χέραλντ» προειδοποιεί, ότι αι πραγματικά ταραχαί δεν ήρχισαν εισέτι εις την Κύπρον.», ο.π., 12/12/1957.

³⁶⁸ «Επιδρομή έξαλλων Τούρκων εις Βιτσάδαν εκ γειτονικών χωρίων.», ο.π., 12/12/1957.

³⁶⁹ «Οι μαθηταί του Γυμνασίου Κυρήνειας συνεπλάκησαν με δυνάμεις ασφαλείας. – Συνελήφθησαν 26 μαθηταί και μαθήτριάι αλλ' απελύθησαν αργότερον.», ο.π., 12/12/1957.

η δεύτερη συμπλοκή έλαβε χώρα στην Ανώτερη Σχολή Πολεμίου (Επαρχία Πάφου) και κατά την διάρκεια τους Τουρκοκύπριοι Επικουρικοί πυροβόλησαν επανειλημμένα κατά των μαθητών με αποτέλεσμα τον τραυματισμό ενός δεκατριάχρονου³⁷⁰.

Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν εμφανίζονται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» ως βάνδαλοι ταραξίες, ποτέ όμως προηγουμένως δεν είχε γίνει μνεία για πιθανές οργανωμένες απόπειρες έξαρσης της οργής του Τουρκοκυπριακού όχλου με αποτέλεσμα την εξώθηση του στην διενέργεια επεισοδίων. Για πρώτη φορά αναφέρεται στην «Ελευθερία» η άποψη ότι τυχαία περιστατικά διαστρεβλώνονται από τους Τουρκοκυπρίους ώστε να αποδειχθεί ότι οι Ελληνοκύπριοι απειλούν την ασφάλεια και την ζωή μελών της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, με αποτέλεσμα το ξέσπασμα επεισοδίων. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρει «...ότι ο τραυματισμός του Τούρκου αστυνομικού Ασκίτ Χουσεΐν, εν Λευκωσία δεν ωφείλετο εις Έλληνα Κύπριον, εγνώσθη, ότι ο δικηγόρος κ. Γλαύκος Ιω. Κληρίδης επεσκέφθη πέντε Έλληνες, οίτινες ισχυρίζονται, ότι ήσαν αυτόπται μάρτυρες του επεισοδίου...αφηγήθησαν ως ακολούθως τα του επεισοδίου: Περί την 12.30 μ. μ. ώραν της παρελθούσης Τρίτης ευρίσκοντο εις την Συνεργατικήν Προμηθευτικήν Ένωσιν, πλησίον της Πύλης Αμμοχώστου, ότε ήκουσαν κάποιον να φωνάζη «Άλτ ή πυροβολώ». Ταυτοχρόνως είδον κατερχόμενου από αστυνομικόν τζιπ Τούρκον αστυνομικόν με περίστροφον ανά χείρας και καταδιώκοντα ένα μαθητήν. Ο Τούρκος αστυνομικός επυροβόλησεν, αλλά την ιδίαν στιγμήν έτερος Τούρκος αστυνομικός, ο οποίος κατεδίωκεν επίσης τον μαθητήν, ευρέθη εις την γραμμήν σκοπεύσεως και τραυματισθείς έπεσεν...Μετ' ολίγον εισήλθον εις το κατάστημα εξ άλλοι Τούρκοι αστυνομικοί, οι οποίοι ηρώτησαν ποιος επυροβόλησε τον αστυνομικόν. Εις εκ των παρισταμένων Ελλήνων είπεν, ότι ούτος ετραυματίσθη υπό ετέρου αστυνομικού. Τότε οι αστυνομικοί ήρχισαν να τους κτυπούν με τα κλόμπς, αλλ' επενέβησαν Άγγλοι αστυνομικοί και τους διέσωσαν...Ως γνωστόν ο τραυματισμός του Ασκίτ Χουσεΐν απετέλεσε το σύνθημα των Τουρκικών βιαιοπραγιών εις Λευκωσίαν και άλλα μέρη.³⁷¹».

Στις αρχές όμως του 1958 η συμμαχία που φαινόταν να δένει την Τουρκοκυπριακή κοινότητα με την Βρετανική Διοίκηση κλονίζεται. Ήδη από τον Ιανουάριο, σημειώνονται συγκρούσεις Τουρκοκυπρίων διαδηλωτών και

³⁷⁰ «Τούρκοι Επικουρικοί επυροβόλησαν χθες επανειλημμένως κατά του Διευθυντού και των μαθητών της Ανωτέρας Σχολής Πολεμίου. – Ερρίφθησαν 30 πυροβολισμοί κατά των μαθητών και μαθητριών καθ' όν χρόνον ευρίσκοντο εις το προαύλιον του σχολικού κτιρίου των. – Εβλήθη εις τον αριστερόν βραχίονα 13ετής μαθητής. – Ο Διευθυντής κ. Καραπατάκης επυροβολήθη δις.», ο.π., 13/12/1957.

³⁷¹ «Τι ανέφεραν πέντε συλληφθέντες Έλληνες δια το επεισόδιον τραυματισμού του Τούρκου αστυνομικού εις Λευκωσίαν. – Ισχυρίζονται ότι ήσαν αυτόπται μάρτυραι του τραυματισμού του Τούρκου υπό συναδέλφου του.», ο.π., 13/12/1957.

Βρετανών αξιωματικών, όταν οι πρώτοι διοργανώνουν διαδηλώσεις υπέρ της διχοτόμησης. Συγκεκριμένα η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρει ότι «Μερικαί εκατοντάδες φανατικών Τούρκων, κατά το πλείστον μαθητών και νεαρών, φερόντων πινακίδας με συνθήματα ως «Διαμελισμός», «Να φύγη ο Σερ Χιου Φουτ», «Έλληνες και Τούρκοι δεν μπορούν να ζήσουν μαζί» και κραυγαζόντων παρομοίου περιεχομένου συνθήματα, προέβησαν την μεσηβρίαν τη χθες, επί τη ενάρξει προφανώς των εργασιών των Βρετανικών Βουλών, εις ταυτοχρόνους σχεδόν διαδηλώσεις εις Λευκωσίαν και την Αμμόχωστον...Διαταχθέντες υπό των στρατιωτών να διαλυθούν οι νεαροί Τούρκοι ηρνήθησαν να πράξουν ούτω, εις επακολούθησαν δε έξωθι της οικίας του κ. Κιουτσούκ σύγκρουσιν οι στρατιώται υπέστησαν επίθεσιν δια λίθων, δοκών, καρέκλων και ποδηλάτων ακόμη, τα οποία εξεσφενδόνισαν κατ' αυτών τόσον οι διαδηλωταί όσον και οι παρευρισκόμενοι Τούρκοι άνδρες και γυναίκες...Οι Τούρκοι επικουρικοί, προς τους οποίους οι διαδηλωταί εφώναζον «μη μας ενοχλήσετε» εις ουδεμίαν απόπειραν προέβησαν όπως διαλύσουν τούτους βιαίως, αλλά περιορίσθησαν εις ειρηνικήν απλώς επαφήν και εις προτροπάς και ηκολούθουν κατά πόδας την διαδήλωσιν «εν επιφυλακή».» Συνεχίζοντας την ανταπόκριση του ο δημοσιογράφος της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι παρόμοια επεισόδια διαδραματίστηκαν και στην Αμμόχωστον. Το επίσημο ανακοινωθέν που εξέδωσε η Κυβέρνηση ανέφερε, «Περί την 11.15 π. μ. ώραν της σήμερον πλήθος εκ Τούρκων διωργάνωσαν διαδήλωσιν εις το γήπεδον του Τουρκικού Λυκείου κατόπιν της ανακαλύψεως υπ' αυτών συνθημάτων της ΕΟΚΑ αναγεγραμμένων επί των τοίχων της Σχολής. Φέροντες πινακίδες επί των οποίων ανεγράφετο «Προς τον Κυβερνήτην: «Είσαι σύμμαχος με τους Έλληνας - δεν δύνασαι να φέρης λύσιν εις την Κύπρον. Φύγε.»...³⁷²».

Τις επόμενες μέρες οι διαδηλώσεις Τουρκοκυπρίων υπέρ της διχοτόμησης και κατά του Κυβερνήτη Φουτ επαναλήφθηκαν ξανά στην Λευκωσία, αυτή τη φορά σε μεγαλύτερη έκταση και δριμύτητα, αλλά και με λυπηρότερα αποτελέσματα. Το άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι «Από την πρωίαν της χθες Τούρκοι μαθηταί και μαθήτριαι αφέθησαν ανενόχλητοι να αναρτήσουν κατά μήκος της οδού έξωθι του Κεντρικού Αστυνομικού Σταθμού Λευκωσίας και εις διάφορα σημεία της Πλατείας Ατατούρκ Τουρκικάς σημαίας και συνθήματα υπέρ του διαμελισμού...Εν τω μεταξύ ήρχισαν να συγκεντρώνονται εκατοντάδες Τούρκων...και να προβαίνουν εις εκδηλώσεις υπέρ του διαμελισμού και των Τούρκων ηγετών....Οι διαδηλωταί εβάδισαν ακολουθώς προς την Πύλην Κυρηνείας αλλά δεν διελύθησαν. Εκεί άρχισαν να λιθοβολούν διερχόμενα στρατιωτικά αυτοκίνητα... Περί την μεσηβρίαν οι διαδηλωτές διαχωρισθέντες εις

³⁷² «Τούρκοι διωργάνωσαν χθες διαδηλώσεις εις την Λευκωσίαν και την Αμμόχωστον.», ο.π., 22/01/1958.

μικράς ομάδας εγκατέλειψαν προσωρινώς την Πλατεία Ατατούρκ, δια να επανέλθουν όμως την 1.30 μ. μ. ενισχυμένοι αυτή την φοράν υπό χιλίων ομοφύλων των... Την 2.15 μ. μ. ώραν προήλθε και ωμίλησε προς το Τουρκικόν πλήθος, προετρέψας τούτο να διαλυθή ησύχως, ο εκ των δικηγόρων του Στέμματος κ. Ραούφ Ντεκτάς. Καθ' όν ωμίλει προς το πλήθος ο κ. Ντεκτάς στρατιωτικόν αυτοκίνητον, ερχόμενον εκ της οδού Κυρηνείας προς την Πλατεία Ατατούρκ υπέστη άγριον λιθοβολισμόν. Ο οδηγός αυτού εξοργισθείς κατήυθυε το όχημα του διαμέσου του πλήθους με αποτέλεσμα να παρασύρη και τραυματίση 3 Τούρκους, ο εις των οποίων υπέκυψε βραδύτερον εις τα τραύματα του εν Γεν Νοσοκομείω. Το επεισόδιον αυτό εξηρέθισε τους Τούρκους, οι οποίοι και εξαπέλυσαν άγριαν επίθεσιν κατά των εκεί εν επιφυλακή τελούντων Βρετανών στρατιωτών... Στίφη εκμανέντων Τούρκων ώρμησαν εναντίον τριών εσταθμευμένων στρατιωτικών αυτοκινήτων, τα οποία αφού ανέτρεψαν παρέδωσαν εις το πυρ.³⁷³».

Το άρθρο της «Ελευθερίας» εκτός από τις συγκρούσεις Βρετανών στρατιωτών και Τουρκοκυπρίων διαδηλωτών αναφέρει επίσης ότι «...έξαλλοι Τούρκοι επετέθησαν και εναντίον Ελλήνων και ενέπρησαν Ελληνικάς περιουσίας, ευρισκομένας εις τον Τουρκικόν τομέα της Λευκωσίας. Έλληνες πυροσβέσται, αποσταλέντες εις τον τόπον των πυρκαϊών απετέλεσαν στόχον βάρβαρων επιθέσεων εκ μέρους Τουρκικού όχλου και ετραυματίσθησαν. Παρόμοιαι βάρβαροι επιθέσεις διεπράχθησαν και εναντίον νοσοκομειακών φορείων τα οποία είχαν αποσταλή δια να μεταφέρουν του Έλληνας πυροσβέστες και άλλους τραυματίας εις το νοσοκομείον.³⁷⁴».

Μετά την λήξη των επεισοδίων επιβλήθηκε κατ' οίκον περιορισμός στον Τουρκικό τομέα της Λευκωσίας προς αποφυγή επαναλήψεως τυχών επεισοδίων. Παρ' όλα αυτά τα επεισόδια επαναλήφθηκαν την επομένη και πάλι ανάμεσα σε Τουρκοκύπριους και Βρετανούς στρατιώτες. Χαρακτηριστικά το άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι «Παρά την επιβολήν κέρφιου εις τον εντός των τειχών Τουρκικόν τομέαν της Λευκωσίας πολλοί Τούρκοι εσυνέχισαν την πρωίαν της χθες εκδηλώσεις των υπέρ του διαμελισμού... Η ατμόσφαιρα ήτο λίαν ανησυχητική, κατόπιν της πληροφορίας, ότι ο Τούρκος και η Τούρκισσα, οι οποίοι είχαν παρασυρθή προχθές υπό στρατιωτικού αυτοκινήτου υπέκυψαν εις τα τραύματα των... Τέσσαρες Τούρκοι οι οποίοι επέβαινον αυτοκινήτου ταξί

³⁷³ «Αι χθεσιναί αιματηραί συγκρούσεις εις Λευκωσίαν μεταξύ φανατικών Τούρκων διαδηλωτών και στρατιωτών. – Γέρος Τούρκος παρασυρθείς υπό στρατιωτικού αυτοκινήτου εφονεύθη. – Πολλοί των διαδηλωτών και άνδρες των Δυνάμεων Ασφαλείας ετραυματίσθησαν. – Κρίσιμος η κατάστασις τραυματισθείσης Τουρκίσης. – Άνανδρος επίθεσις έξαλλων Τούρκων εναντίον άοπλων Ελλήνων πυροσβεστών.», ο.π., 28/01/1958.

³⁷⁴ ο.π.

επυροβολήθησαν παρά την Πύλην Κυρηνείας. Τρεις εξ αυτών υπέκυψαν εις τα τραύματα των. Ο τέταρτος ετραυματίσθη. Κατ' επίσημον ανακοίνωσιν, αι δυνάμεις ασφαλείας επυροβόλησαν εκ των όπισθεν το αυτοκίνητον, κατόπιν αρνήσεως του οδηγού - ούτος ουδέν έπαθε - να ανταποκριθή εις πρόσκλησιν των δυνάμεων ασφαλείας να σταματήσει.³⁷⁵».

Αλλά και στην Αμμόχωστο «Δυο Τούρκοι εφονεύθησαν και έτεροι δυο ετραυματίσθησαν σοβαρώς υπό Βρετανών στρατιωτών κατά την διάρκεια σημερινών σφοδρών συγκρούσεων μεταξύ Τούρκων διαδηλωτών και δυνάμεων ασφαλείας εις την Παλαιάν Αμμόχωστον. Κατά τας συγκρούσεις ετραυματίσθησαν επίσης πολλά μέλη των δυνάμεων ασφαλείας. Τα αιματηρά γεγονότα εξετυλίχθησαν υπό τας ακόλουθας συνθήκας: Άπαντα τα Τουρκικά καταστήματα της παλαιάς Αμμοχώστου παρέμεναν σήμερον κλειστά, οι δε λιμενεργάται δεν προσήλθον εις τας εργασίας των εις ένδειξιν διαμαρτυρίας δια τον χθесινόν φόνον εν Λευκωσία δυο Τούρκων (ανδρός και γυναικός) υπό Βρετανών στρατιωτών. Δια τον αυτόν λόγον οι μαθηταί του Τουρκικού Λυκείου Αμμοχώστου απέσχον των μαθημάτων των. Κατά τας πρωινάς ώρας ωργανώθησαν εις την παλαιάν Αμμόχωστον μικροδιαδηλώσεις...οι διαδηλωταί μετέβησαν εις την κύριαν είσοδον της πόλεως Αμμοχώστου και ανήλθον επί των τειχών, οπόθεν ήρχισαν να λιθοβολούν εκείθεν διερχόμενα στρατιωτικά αυτοκίνητα...αι δυνάμεις ασφαλείας...υπέστησαν άγριον λιθοβολισμόν υπό των διαδηλωτών με αποτέλεσμα να τραυματισθούν πολλοί Βρετανοί στρατιώται...αι δυνάμεις ασφαλείας έρριψαν κατ' αρχάς 20 δακρυγόνους βόμβας, οι Τούρκοι όμως εξηκολούθουν να λιθοβολούν σφοδρώς. Κατόπιν τούτου οι Βρετανοί στρατιώτες ηναγκάσθησαν να ανοίξουν πυρ εναντίον των Τούρκων.³⁷⁶».

Η Τουρκοκυπριακή ηγεσία, δια στόματος του Μουφτή, εξέφρασε την δυσαρέσκεια της σχετικά με τα πρόσφατα επεισόδια που προκάλεσαν θύματα ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους διαδηλωτές, αλλά ταυτόχρονα κάλεσε την Τουρκοκυπριακή κοινότητα όπως παραμένει αδρανής και εμπιστευθεί τους ηγέτες της. Χαρακτηριστικά στην ομιλία του ο Μουφτής ανέφερε, «Πρόσφατα γεγονότα μας οδήγησαν εις απόγνωσιν, εις καιρόν ότε αναμένομεν ευτυχείς ημέρας. Κατά την γνώμην μας, το καλύτερον που έχομεν να πράξωμεν τώρα είναι να αποφύγωμεν περαιτέρω θύματα μετά από τα λυπηρά γεγονότα, τα οποία προεκάλεσαν τον θάνατον αρκετών μελών της κοινότητος μας. Πρέπει να

³⁷⁵ «Πέντε Τούρκοι εφονεύθησαν χθες εις Λευκωσίαν και Αμμόχωστον κατά την διάρκεια σφοδρών συγκρούσεων των προς Βρετανικάς ενόπλους δυνάμεις. – Πολύωροι συρράξεις μεταξύ δυνάμεων ασφαλείας και Τούρκων διαδηλωτών, αψηφησάντων το κέρφιον. – Πολλοί των διαδηλωτών και στρατιωτικών, συμπεριλαμβανομένου και ενός ταγματάρχου ετραυματίσθησαν. – Ο Ορέκ μετέβη εις την Άγκυραν.», ο.π., 29/01/1958.

³⁷⁶ ο.π.

αυτοσυγκρατηθώμεν ως και κατά το παρελθόν. Ήλθαμεν εις επαφήν μετά των στρατιωτικών Αρχών, τας οποίας και παρεκαλέσαμεν να θέσουν τέρμα εις τους πυροβολισμούς. Ελάβαμεν την υπόσχεσιν, ότι θα τερματισθούν ευθύς ως η κοινότης μας επιδείξη ηρεμίαν. Εκείνοι, οι οποίοι ανέλαβαν την διενέργειαν ερευνών θα προσπαθήσουν όπως παρεμποδίσουν την επανάληψιν των πυροβολισμών και θα τιμωρήσουν επίσης τους υπευθύνους. Εάν όλοι σας επανέλθετε εις τας καθημερινάς σας ασχολίας τότε η υπόθεσις μας θα διευθετηθή με τον τρόπον που επιθυμούμεν.³⁷⁷». Η Κυβέρνηση δε με ανακοίνωση της έσπευσε να διαψεύσει την δήλωση ότι έχει αναλάβει την δέσμευση να τιμωρήσει του υπεύθυνους για τους πυροβολισμούς εναντίον των Τουρκοκυπρίων και διευκρίνισε ότι θα διενεργήσει τις συνηθισμένες ανακρίσεις. Εκ της Κυβερνήσεως διευκρινίστηκε επίσης ότι «...αι υφιστάμεναι διαταγαί επί των περιστάσεων υπό τας οποίας θα ανοίγεται πυρ, είναι ότι θα ανοίγεται πυρ μόνον όταν διατρέχουν κίνδυνον ζωαί ή περιουσία.³⁷⁸».

Αυτό που εμφανίζεται στα άρθρα που εκδίδει η «Ελευθερία» σχετικά με τις συγκρούσεις Τουρκοκυπρίων διαδηλωτών και Βρετανών στρατιωτών είναι η αλλαγή στην στάση της Βρετανικής Διοίκησης απέναντι στους Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι όπως φαίνεται δεν είναι πια «τα καλά παιδιά» των Βρετανών. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η άποψη ότι οι Τουρκοκύπριοι έχουν δικαίωμα αυτοδιάθεσης, και άρα μπορούν να διεκδικήσουν την Κύπρο αιτούμενοι διχοτόμηση, έχει εισαχθεί από τους Βρετανούς, αλλά τώρα ο τρόπος με τον οποίο οι Τουρκοκύπριοι διεκδικούν την διχοτόμηση έχει φέρει την Κυβέρνηση της Κύπρου σε πλήρη αμηχανία. Η Βρετανική Διοίκηση ερχόμενη αντιμέτωπη στο εσωτερικό της Κύπρου αρχικά με τους Ελληνοκύπριους και τώρα με τους Τουρκοκύπριους δεν είναι σε θέση να ελέγξει την κατάσταση με αποτέλεσμα να βρίσκεται το νησί σε έκρυθμη κατάσταση. Η Βρετανική Διοίκηση χάνοντας την υποστήριξη των Τουρκοκυπρίων χάνει ουσιαστικά και τον τελευταίο σύμμαχο στην πολιτική που προδιαγράφει η Βρετανία για το μέλλον της Κύπρου. Γεγονός είναι όμως ότι επίσης όπως διαγράφεται σε άρθρα της «Ελευθερίας» η Τουρκοκυπριακή ηγεσία δεν έχει φτάσει στο σημείο ρήξης με την Βρετανική Διοίκηση, το ίδιο βέβαια δεν φαίνεται να ισχύει και με τον απλά μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, τα οποία δημαγωγούμενα από την ηγεσία τους θεωρούν την διχοτόμηση δεδομένη.

Ενώ λοιπόν δεν έχει επέλθει ακόμη η ρήξη ανάμεσα στην Βρετανική Διοίκηση και την Τουρκοκυπριακή ηγεσία, εμφανίζεται στο κυπριακό σκηνικό μια

³⁷⁷ «Ο στρατός εδήλωσεν εις τους Τούρκους ότι θα εξακολουθήσει να πυροβολή όταν ζωαί και περιουσία κινδυνεύουν. – Κηδεύονται σήμερα οι φονευθέντες Τούρκοι. – Διαβεβαιώσεις των ηγετών της Τουρκικής κοινότητος, περί επικρατήσεως ομαλότητος και αποφυγής νέων βιαιοπραγιών.», ο.π., 29/01/1958.

³⁷⁸ ο.π.

νέα μυστική οργάνωση των Τουρκοκυπρίων, η Τ.Μ.Τ. Αυτή η μυστική οργάνωση θα ταχθεί κατά των Ελληνοκυπρίων αλλά και της Βρετανικής Διοίκησης και στο μέλλον θα διεκδικήσει ακόμη και με την χρήση βίας την διχοτόμηση της Κύπρου. Η Τ.Μ.Τ. λοιπόν θα είναι η ηγεσία που θα αναλάβει την έκφραση των αντιβρετανικών αισθημάτων που διακατέχουν μέρος του πληθυσμού, πράγμα που δεν πρόκειται να κάνει η νόμιμη Τουρκοκυπριακή ηγεσία.

Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» δημοσιεύεται ανταπόκριση της Βρετανικής εφημερίδας «Σάντεϋ Ντισπάτς» από την Κύπρο όπου αναφέρεται ότι «...Τουρκική εν Κύπρω μυστική οργάνωσις εκάλεσε τους εν τη Νήσω Τούρκους δια των φυλλαδίων της, κυκλοφορησάντων την παρελθούσαν Κυριακήν, όπως περιφρονούν την Βρετανίαν και αρχίσουν νέαν εκστρατείαν παθητικής αντιστάσεως. Συγκεκριμένως καθωρίζετο δια των φυλλαδίων σχετικόν επί του προκειμένου πρόγραμμα, αποτελούμενον από τα εξής τέσσαρα σημεία: 1) Όλοι αι Χωρητικάί Αρχαί Τουρκικών χωρίων να παραιτηθούν, 2) Να επιδεικνύεται περιφρόνησις έναντι των Βρετανών και οι Τούρκοι να αρνούνται να συναλλάσσονται με αυτούς, 3) Βρετανοί δεν πρέπει να τυγχάνουν υποδοχής εις οιονδήποτε Τουρκικόν χωρίον (Εις τούτο περιλαμβάνονται και αι συνήθεις επισκέψεις κυβερνητικών λειτουργιών, καθώς και περιπτώσεις επισκέψεων του Κυβερνήτου), 4) Οι Τούρκοι πρέπει να μπούκοτάρουν τον υπό κυβερνητικόν έλεγχον ραδιοφωνικόν σταθμόν της Κύπρου...Ο Κυβερνήτης Σερ Χιου Φουτ...συνεκάλεσεν αμέσως σύσκεψιν των επαρχιακών εν Κύπρω Διοικητών προς μελέτην της νέας απειλής...Η παρούσα περίοδος είναι η δυσκωλοτέρα δια την Βρετανίαν εν Κύπρω. Έπειτα από μιαν εβδομάδα αιματηρών ταραχών, των χειροτέρων που συνέβησαν εν Κύπρω, η κατάστασις παραμένει εκρηκτική ως ηφαίστειον εν ενεργεία. Έκαστη πλευρά -τόσον οι Έλληνες, όσον και οι Τούρκοι - αναμένει να εφορμήση με την πρώτην ένδειξιν ενός συμβιβασμού προτεινομένου υπό της Βρετανίας, ευνοϊκού δια την άλλην πλευράν. Αποτελεί από μηνών κοινόν μυστικόν το ότι οι Τούρκοι προετοιμάζονται δι' εκστρατείαν βίας εναντίον βίας. Όπλα εισήχθησαν λαθραίως εν τη Νήσον και βόμβαι κατεσκευάσθησαν εις τα μυστικά «εργοστάσια». Οι Τούρκοι δεν απέκρυπταν τα σχέδια των και οι Βρετανοί ουδέν έπραξαν δια να τους σταματήσουν. Διότι αι Βρετανικαί Αρχαί είχαν την στέρεαν υποστήριξιν των Τούρκων καθ' όλην την διάρκειαν της καταστάσεως εκτάκτου ανάγκης. Ο Σερ Χιου Φουτ...απελογήθη προς τους εν Κύπρω Τούρκους δια τα «τρομερά γεγονότα», ως τα εχαρακτήρισεν ο ίδιος, της εβδομάδας ταύτης. Επτά νεκροί και περισσότεροι από 100 τραυματίαι αποτελούν βαρείαν απώλειαν. Εις εξέχων Τούρκος μου είπε σήμερον «Δεν μας ενδιαφέρουν καθόλου όσα λέγει ο Φουτ. Λαμβάνομεν τα διαταγάς μας από την Άγκυραν. Σήμερον ο Σερ Χιου Φουτ έστρεψε και την άλλην παρειάν προς τους Τούρκους,

ειπών εις αυτούς ότι διέταξεν όπως λάβουν πλήρεις αποζημιώσεις οι συγγενείς εκείνων που εφονεύθησαν, όταν την παρελθούσαν Δευτέραν αυτοκίνητον «Λαντ Ρόβερ» του Βρετανικού στρατού επέπεσεν εναντίον τρομοκρατικού Τουρκικού όχλου.».³⁷⁹

Υπάρχει λοιπόν η γνώμη ανάμεσα σε Βρετανικούς και Ελληνοκυπριακούς δημοσιογραφικούς κύκλους, η οποία φυσικά μεταφέρεται και επηρεάζει και τους αναγνώστες, ότι η Βρετανική Διοίκηση αντιμέτωπη με την σκληρή στασιαστική στάση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, αναγκάζεται να υποχωρήσει. Ο Κυβερνήτης καλείται να επανορθώσει την ρήξη που έχει επέλθει ανάμεσα σε αυτόν και το Τουρκοκυπριακό πλήθος ζητώντας συγγνώμη και όπως αναφέρεται και στο παραπάνω άρθρο «γυρνώντας και το άλλο μάγουλο» προς τους Τουρκοκυπρίους. Επίσης από το παραπάνω άρθρο διαφαίνεται ότι υπάρχει η άποψη σε Βρετανία και Κύπρο ότι η Βρετανική Διοίκηση του νησιού επιτρέπει στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα να εξοπλίζεται παράνομα και μάλιστα εν γνώση της εξαιτίας του γεγονότος της μέχρι τώρα συνεργασίας τους κατά την διάρκεια της περιόδου έκτακτης ανάγκης.

Η Βρετανική Διοίκηση της Κύπρου προσπάθησε της να επαναφέρει τις σχέσεις που υπήρχαν ανάμεσα σε αυτή και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα στην προτεραία κατάσταση φιλικής συνεργασίας. Σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας» που ήδη παραθέσαμε είχε αρνηθεί να καταβάλει επιπλέον προσπάθεια για την τιμωρία των υπαιτίων για τον θάνατο των δυο Τουρκοκυπρίων διαδηλωτών στις 27 Ιανουαρίου του 1958, εντούτοις έχει διατάξει την διενέργεια ανακρίσεων από τον ανακριτή κ. Έλλισον. Σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι ο Ανακριτής κ. Έλλισον εξέδωκε χθες το πόρισμα της διεξαχθείσης υπ' αυτού ανακρίσεως προς διαπίστωση των αιτιών, οίτινα προέκάλεσαν την 27^η Ιανουαρίου τον θάνατον του Μεχμέτ Μεχμέτ και της Σερίφ Αχμέτ. Συμφώνως προς το πόρισμα, αμφότεροι υπέκυψαν εις τα τραύματα των, τα οποία τοις επροξενήθησαν όταν παρεσύρθησαν από στρατιωτικού αυτοκινήτου, τελούντος υπό την ευθύνην του Ταγματάρχου Μάϊκλ Μπούντ, έξωθι του παρά την Πύλην Κυρηνείας Αστυνομικού Σταθμού, και υπό συνθήκας, αι οποίαι ισοδυναμούν προς ανθρωποκτονίαν με υπεύθυνον τον εν λόγω Ταγματάρχην.³⁸⁰».

Η Βρετανία όπως έχουμε ήδη αναφέρει επιλέγει να ακολουθεί την τακτική εξεύρεσης συμμάχων στο εσωτερικό των αποικιών της ώστε η εφαρμογή της πολιτικής της διακυβέρνησης να διενεργείται ομαλότερα. Ακολουθώντας

³⁷⁹ «Οι Τούρκοι της Κύπρου εκήρυξαν μποϊκοταζ εναντίον των Βρετανών. – Λονδίνιος εφημερίς χαρακτηρίζει την εν τη Νήσω κατάστασιν ως εκρηκτικήν. – Η απολογία του Κυβερνήτου προς τους Τούρκους δεν απέδωσε καρπούς.», ο.π., 04/02/1958.

³⁸⁰ «Το πόρισμα της ανακρίσεως δια τον θάνατον δυο Τούρκων.», ο.π., 13/02/1958.

λοιπόν αυτή την τακτική η Βρετανική Διοίκηση της Κύπρου επέλεξε να προσεγγίσει ξανά τους Τουρκοκυπρίους μετά την διενέργεια των επεισοδίων που είχαν ως αποτέλεσμα επτά νεκρούς Τουρκοκύπριους και τον κλονισμό της μέχρι τότε συνεργασίας τους. Μέσα από αυτή την συνεργασία η Τουρκοκυπριακή κοινότητα αποκόμιζε την ασφάλεια και την ευνοϊκή μεταχείριση που από μειονότητα την καθιστούσε ίσο εταίρο στην συζήτηση για το μέλλον της Κύπρου, ενώ η Βρετανία στηριζόμενη στην συναίνεση των Τουρκοκυπρίων ήταν ελεύθερη να εφαρμόζει την εκάστοτε πολιτική της εφόσον παρέμενε πάντα εντός των δημοκρατικών πλαισίων χρησιμοποιώντας το άλλοθι ότι ένα τουλάχιστον τμήμα της κοινωνίας ταυτιζόταν με την δική της πολιτική. Όταν λοιπόν η Τουρκοκυπριακή κοινότητα υιοθετεί την πρόταση της Βρετανίας για την αναγνώριση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, δεν υπάρχει αλλαγή στον μέχρι τότε συσχετισμό δυνάμεων, εφόσον η συνεργασία των δυο εξακολουθεί να ισχύει. Όταν όμως οι Τουρκοκύπριοι αποφασίζουν ότι επιθυμία της κοινότητας τους είναι η άμεση εφαρμογή της διχοτόμησης και μάλιστα με ευνοϊκούς όρους για αυτούς τότε η Βρετανία δεν μπορεί να στηρίξει την Τουρκοκυπριακή κοινότητα ικανοποιώντας τα συμφέροντα της τόσο απροκάλυπτα. Παρ' όλα αυτά στο εσωτερικό της Κύπρου η Βρετανική Διοίκηση προσπαθεί να αποφύγει την τελική ρήξη με την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, λαμβάνοντας επιεική μέτρα σε ότι αφορά τις κινητοποιήσεις των Τουρκοκυπρίων υπέρ της διχοτόμησης.

Μετά από μια μικρή περίοδο ύφεση κατά την οποία δεν σημειώθηκαν ευρείας κλίμακας επεισόδια ούτε ανάμεσα σε Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους, ούτε και ανάμεσα στις δυο κοινότητες με τις Δυνάμεις Ασφαλείας, τον Ιούνιο του 1958 επανέρχεται η ένταση. Οι Τουρκοκύπριοι στο πρώτο άρθρο που δημοσιεύθηκε στην «Ελευθερία» τον Ιούνιο εμφανίζονται να διενεργούν διαδηλώσεις υπέρ της διχοτόμησης σε όλες τις πόλεις της Κύπρου. Ενδιαφέρον είναι να αναφέρουμε ότι ενώ σε προηγούμενες αντίστοιχες διαδηλώσεις η παρουσία των Δυνάμεων Ασφαλείας ήταν έντονη και η κατάληξη των διαδηλώσεων ήταν συνήθως η διενέργεια συμπλοκών, εντούτοις καμιά από τις εν λόγω διαδηλώσεις δεν κατέληξε σε συμπλοκή, παρά το γεγονός ότι Ελληνοκύπριοι ανέφεραν ότι παρενοχλήθηκαν εκ των διαδηλωτών.

Όσο λοιπόν η Βρετανική Διοίκηση δεν λαμβάνει μέτρα ανακοπής των Τουρκοκυπρίων ταραξιών, εξαιτίας όπως αναφέραμε της ανάγκης της υποστήριξης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, τόσο οι Τουρκοκύπριοι αποθρασύνονται. Η στάση της Βρετανικής Διοίκησης οδηγεί τους Τουρκοκυπρίους στο συμπέρασμα ότι δεν πρόκειται να τιμωρηθούν για την συμμετοχή τους σε οχλοκρατικές εκδηλώσεις κατά των Ελληνοκυπρίων, γιατί οι

Δυνάμεις Ασφαλείας απλά δεν πρόκειται να τους ανακόψουν, είτε λόγω αδυναμίας, είτε λόγω αδιαφορίας. Όταν λοιπόν στις αρχές του Ιουνίου του 1958, εκρήγνυται βόμβα στο κτίριο όπου στεγάζεται το Τουρκικό Γραφείο Πληροφοριών οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι της Λευκωσίας ξεχύνονται στους δρόμους για να διαμαρτυρηθούν για την επίθεση που δέχθηκε η κοινότητα τους από τους Ελληνοκυπρίους, οι οποίοι φαίνεται να είναι οι δράστες. Όμως όπως έχει αποδειχθεί εκ των υστέρων επρόκειτο για προβοκάτσια προσχεδιασμένη από την Τ.Μ.Τ. , γεγονός που παραδέχθηκε ο Ραούφ Ντεκτάς μιλώντας σε ντοκιμαντέρ της αγγλικής τηλεόρασης ΙΤV, λέγοντας ότι «Αυτός που τοποθέτησε την βόμβα ήταν στενός μου φίλος. Δεν μπορώ να αποκαλύψω το όνομα του. Στόχος ήταν η αφύπνιση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και η πρόκληση έντασης.³⁸¹».

Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι «Στίφη μαινομένων Τούρκων, ενεργούντων προφανώς βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου, επεδόθησαν την νύκτα της χθες εις όργιον αίματος και καταστροφής εις βάρος ανυπόπτων Ελλήνων και Ελληνικών περιουσιών εις την Λευκωσίαν...δυο τουλάχιστον Έλληνες εφονεύθησαν υπό Τούρκων και δεκάδες άλλων ετραυματίσθησαν. Φόνοι και τραυματισμοί διεπράχθησαν δια πυροβολισμών περιστροφών, μαχαιρών και άλλων φονικών οργάνων...Εις την περιοχήν Χρυσαινιωτίσσης ετέθησαν πολλάι πυρκαϊαί υπό Τούρκων εμπρηστών...Η πυροσβεστική υπηρεσία επεδόθη εις το έργον της καταστολής του πυρός με πολλήν καθυστέρησιν. Στρατός και Αστυνομία κατέφθασαν εις την σκηνήν των δραματικών γεγονότων, όταν οι απαίσιοι πρωταγωνισταί των είχαν ήδη εξαφανισθή...Ο Ελληνικός λαός της πρωτευούσης ετέθη υπό συναγερμόν...Όλοι έσπευδον εις βοήθειαν των συμπατριωτών των...Ανεκόπτοντο όμως υπό ενόπλων στρατιωτών...Υπήρξαν πολλάι περιπτώσεις κατά τας οποίας πλήθη Ελλήνων τα οποία έσπευσαν να παρεμποδίσουν συνέχισιν του Τουρκικού οργίου απωθήσθησαν βιαίως ή ηπειλήθησαν υπό ενόπλων στρατιωτών.³⁸²». Μετά την λήξη των επεισοδίων επιβλήθηκε κατ' οίκον περιορισμός στην Λευκωσία.

Παρά την επιβολή κατ' οίκον περιορισμού τα επεισόδια επαναλήφθηκαν και την επόμενη μέρα. «Δέκα τουλάχιστον Έλληνες υπέστησαν χθες εν Λευκωσία ανάνδρους επιθέσεις υπό Τούρκων...Μέχρι του μεσονυκτίου της χθες δεν ανεκοινώθη επισήμως εάν διενεργήθησαν συλλήψεις μεταξύ του Τουρκικού στοιχείου ή εάν διενεργήθησαν έρευναι εις την Τουρκικήν συνοικίαν και μερικά

³⁸¹ Κιζιλγιουρέκ Νιαζί, *Κύπρος...*, σελ. 83, Βλέπε επίσης, «*Το έγκλημα*», Ελευθερία, 11/06/1958.

³⁸² «*Εις όργιον αίματος και ολέθρου επεδόθησαν την νύκτα στίφη ενόπλων Τούρκων εναντίον Ελλήνων εν Λευκωσία. – Εφόνευσαν δια πυροβολισμών και μαχαιρών δυο Έλληνας και ετραυμάτισαν πολλούς άλλους. – Ενέπρησαν και ελεηλάτησαν Ελληνικά καταστήματα, αποθήκην ξυλείας και το οίκημα του αθλητικού σωματείου «Ολυμπιακός».*», Ελευθερία, 08/06/1958.

Τουρκικά πλησιόχωρα, εκ των οποίων, ως εγνώσθη εξώρμησαν στίφη ενόπλων νεαρών Τούρκων. Εν τω μεταξύ πολλάί Ελληνικάί οικογένειαι διαμένουσai εις τον Τουρκικόν τομέαν ή πλησίον αυτού, απολέσασai την εμπιστοσύνην των προς τας λεγομένας δυνάμεις ασφαλείας εγκατέλειψαν τας εστίas των αναζητήσασai καταφύγιον εις οικίας συγγενών των εις τας Ελληνικάς συνοικίας.³⁸³». Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε από τα παραπάνω άρθρα της «Ελευθερίας» είναι ότι στο μέλλον θα σημειώνονται προσπάθειες δημιουργίας επεισοδίων με αφορμή απόπειρες εγκλημάτων οι οποίες κατασκευάζονται από τους ίδιους τους Τουρκοκυπρίους ώστε να χρησιμοποιηθούν για την πυροδότηση εκτεταμένων μαζικών επεισοδίων.

Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα, δια στόματος των Δημάρχων όλων των πόλεων της Κύπρου, αντιδρά στα επεισόδια διαμαρτυρόμενη στην Βρετανική Διοίκηση, η οποία όπως ισχυρίζονται, μεροληπτεί εμφανώς υπέρ των Τουρκοκυπρίων τους οποίους αφήνει να δρουν ανενόχλητοι. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα ζητά την διάλυση του Επικουρικού και Εφεδρικού Σώματος Ασφαλείας γιατί τα μέλη του που στην πλειονότητα είναι Τουρκοκύπριοι, ευθύνονται για πολλές αυθαιρεσίες κατά των Ελληνοκυπρίων, ζητούν επίσης την τιμωρία των Τουρκοκύπριων δημαγωγών όπως ο Ραούφ Ντεκτάς που δυναμιτίζουν την ατμόσφαιρα και φανατίζουν τον Τουρκοκυπριακό όχλο. Σε κατ' ιδίαν συνάντηση οι Δήμαρχοι όλων των πόλεων της Κύπρου «...προειδοποίησαν την Κυβέρνησιν, ότι εάν αυτή συνεχίση την ίδιαν εώς σήμερον τακτικήν, επιτρέπouσα εις τους Τούρκους να επιδίδωνται ανενοχλήτως εις το βάρβαρον εγκληματικόν όργιον των κατά των Ελλήνων, τότε ο Ελληνικός πληθυσμός δικαιολογημένως θα οργανώση την αυτοάμυναν του.³⁸⁴».

Οι Τουρκοκύπριοι ταραξίες μέχρι τώρα διενεργούσαν επεισόδια όταν μέλη της κοινότητας τους πλήττονταν από τους Ελληνοκυπρίους, εις το εξής όμως δεν θα χρειάζεται αφορμή για το ξέσπασμα επεισοδίων, αλλά και όπου αυτή χρειάζεται θα κατασκευάζεται. Καθ' όλο τον Ιούνιο λοιπόν διενεργείται ένας αγώνας δρόμου ανάμεσα στις δυο κοινότητες με τους Τουρκοκυπρίους να ετοιμάζουν προγραμματισμένες επιθέσεις κατά των Ελληνοκυπρίων, και τους Ελληνοκύπριους να προσπαθούν να ματαιώσουν τις επιθέσεις οργανώνοντας την άμυνα τους. Χαρακτηριστικά συναντούμε στην «Ελευθερία» άρθρα με τίτλους «Οι Κάτοικοι της Αιγιαλούσης εματαίωσαν προχθές επίθεσιν Τούρκων εναντίον Ελλήνων.³⁸⁵», «Τουρκικά στίφη εσχεδίαζαν χθες επιδρομήν κατά του κοινοτικού

³⁸³ «Οι Τουρκικοί βανδαλισμοί εσυνεχίσθησαν εις Λευκωσίαν όπου ετραυματίσθησαν σοβαρώς εξ ενέδρας...», ο.π., 10/06/1956

³⁸⁴ «Οι Δήμαρχοι διεμαρτυρήθησαν προς τον Κυβερνήτην της Κύπρου δια τους Τουρκικούς βανδαλισμούς.», ο.π., 10/06/1958.

³⁸⁵ ο.π. 11/06/1958.

ορφανοτροφείου Λευκωσίας και της οικίας του Δημάρχου κ Θεμιστοκλή Δέρβη.³⁸⁶», «Τούρκοι αστυνομικοί επετέθησαν χθες εναντίον Ελλήνων Λεμεσού κινητοποιηθέντων δι' αυτοάμυνας.³⁸⁷», «Τούρκοι αστυνομικοί επυροβόλουν αδιακρίτως εναντίον άοπλων Αθηνινητών οι οποίοι είχαν σπεύσει εις Πυρσίον προς διάσωσιν απειληθέντων συμπατριωτών.³⁸⁸». Οι Ελληνοκύπριοι εφόσον οι Δυνάμεις Ασφαλείας δεν τους εμπνέουν κανένα αίσθημα ασφάλειας, αποφασίζουν την οργάνωση αυτοάμυνας της κοινότητάς τους. Όπως διαφαίνεται στα άρθρα που παραθέσαμε παραπάνω οι Ελληνοκύπριοι προστρέχουν προς βοήθεια συμπατριωτών τους όταν σημειωθούν επεισόδια ή επίθεση κατά της ζωής και της περιουσίας τους. Λαμβάνεται λοιπόν η απόφαση όπως δημιουργηθεί Πολιτοφυλακή που θα απαρτίζεται από εθελοντές Ελληνοκύπριους και ως καθήκον θα έχει την πρόληψη των επιθέσεων και την προστασία της κοινότητάς τους³⁸⁹.

Εν τω μεταξύ και στις 12 Ιουνίου τα επεισόδια συνεχίζονται στην πόλη της Λευκωσίας. Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι «Η Ελληνική Λευκωσία διήλθε και χθες τραγικωτάτας στιγμάς εκ της αχαλινώτου μανίας των Τούρκων, οι οποίοι, υπό τας ευλογίας της Άγκυρας, εσυνέχισαν και χθες το όργιον του αίματος, των εμπρησμών και λεηλασιών εις βάρος Ελλήνων εις τας Τουρκικάς συνοικίας ή πλησίον αυτών. Ο Ελληνικός λαός της Νήσου τελεί εν αγανακτήσει δια την ανεκτικότητα των Βρετανικών Αρχών, των οποίων τα «δραστικά» μέτρα αποδεικνύονται ανίκανα να συγκρατήσουν την μανίαν των ενόπλων Τούρκων.». Το αποτέλεσμα των Τουρκοκυπριακών επιθέσεων ήταν η πυρπόληση 29 διαφορετικών στόχων, όπως εκκλησιών και καταστημάτων, και η εν ψυχρώ δολοφονία ενός Ελληνοκύπριου Δημοτικού υπαλλήλου με την χρήση αυτόματου όπλου, από αγνώστους, ενώ αυτός βρισκόταν σε υπηρεσία³⁹⁰.

Και ενώ λοιπόν η Λευκωσία έχει παραδοθεί στην αναρχία με καθημερινά επεισόδια τις τελευταίες τρεις μέρες, όπως αναφέρει η «Ελευθερία» στο σχετικό άρθρο που δημοσίευσε, στις 13 Ιουνίου, ξεσπούν τα σοβαρά επεισόδια στο Κιόνελι (χωρίο που βρίσκεται ανάμεσα στην Λευκωσία και την Κερύνεια και κατοικείται στην συντριπτική του πλειοψηφία από Τουρκοκύπριους). Σύμφωνα με άρθρα της «Ελευθερίας» τα επεισόδια διαδραματίστηκαν ως εξής:

³⁸⁶ ο.π. 11/06/1958.

³⁸⁷ ο.π. 12/06/1958.

³⁸⁸ ο.π. 12/06/1958.

³⁸⁹ Βλέπε σχετικά «Το Έγκλημα», 11/06/1958, «Η Πολιτοφυλακή Μόρφου ανέλαβεν ήδη καθήκοντα.», 12/06/1958, «Εις ευρείαν εν Λεμεσώ σύσκεψιν απεφασίσθη να ληφθούν μέτρα αμύνης του Ελληνικού πληθυσμού.», 13/06/1958, ο.π..

³⁹⁰ «Οι βασιβουζούκοι της Άγκυρας εδολοφόνησαν χθες εις Λευκωσίαν Έλληνα Δημοτικό υπάλληλο, επυρπόλησαν τον ναόν του Αγ. Λουκά και Ελληνικά καταστήματα και εδήωσαν Ελληνικάς περιουσίας.», 12/06/1958, «Τούρκοι έθεσαν πυρ εις το καπνεργοστάσιον Αρντάθ εις Λευκωσίαν και εις αποθήκην των Λανίτη εις την παλαιάν Αμμόχωστον.», 12/06/1958, ο.π..

Ελληνοκύπριοι κάτοικοι του χωριού Κοντεμένου (Επαρχία Λευκωσίας) μετά από μικροεπεισόδια που συνέβηκαν όταν Τουρκοκύπριοι προσπάθησαν να επιτεθούν σε συγχωριανούς τους ενώ αυτοί επέστρεφαν από την εργασία τους στην Λευκωσία, αποφάσισαν όπως μια ομάδα εξ αυτών να επιβιβαστεί σε δυο αυτοκίνητα και να μεταβεί στην Λευκωσία ώστε να διαπιστώσουν την τύχη των λοιπών συγχωριανών τους που εργάζονται εκεί. Στον δρόμο προς την Λευκωσία τα δυο αυτοκίνητα διατάχθηκαν να σταματήσουν για έλεγχο από δυο Βρετανούς στρατιώτες και ένα Ελληνοκύπριο Λοχία. Η ομάδα των Δυνάμεων Ασφαλείας επειδή θεώρησε ύποπτους τους Ελληνοκύπριους τους διέταξε να την ακολουθήσουν στον Αστυνομικό Σταθμό Γερόλακου για ανάκριση. Όταν όμως έφτασαν εκεί αντί να ανακριθούν, οι ύποπτοι Ελληνοκύπριοι διατάχθηκαν από την ίδια ομάδα των Δυνάμεων Ασφαλείας, στην οποία ο Ελληνοκύπριος Λοχίας είχε αντικατασταθεί από Τουρκοκύπριο Επικουρικό, όπως μεταβούν στην Λευκωσία για ανάκριση. Καθ' οδόν και ενώ περνούσαν έξω από το χωριό Κιόνελλι, οι ύποπτοι Ελληνοκύπριοι διατάχθηκαν να αφήσουν εκεί τα οχήματά τους και να επιστρέψουν στο χωριό τους πεζή, παρά το ότι η απόσταση ήταν αρκετά μεγάλη για να την διασχίσουν οδοιπορώντας. Αυτή είναι μια συνήθης πρακτική της Βρετανικής Διοίκησης που εφαρμόστηκε και στην Παλαιστίνη και ο άμεσος στόχος της δεν είναι η πρόκληση οποιασδήποτε σωματικής βλάβης, αλλά πρόκειται για μια μέθοδο που στόχο έχει την κάμψη του ηθικού των συλληφθέντων. Όμως ενώ οι Ελληνοκύπριοι επέστρεφαν πεζοί στο χωριό τους ομάδα 200 οπλισμένων Τουρκοκυπρίων, σύμφωνα με την «Ελευθερία», από το Κιόνελλι τους επιτέθηκε. Το αποτέλεσμα ήταν συνολικά επτά νεκροί και εννέα τραυματίες³⁹¹.

Τα γεγονότα του Κιόνελλι και ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι Δυνάμεις Ασφαλείας επιβεβαίωσαν την άποψη των Ελληνοκυπρίων ότι Βρετανοί και Τουρκοκύπριοι συνεργάζονται με στόχο να πλήξουν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Όπως αναφέρεται σε άρθρο της «Ελευθερίας», ο ίδιος ο Ταξίαρχος Λευκωσίας παραδέχθηκε σε συνομιλία του με τον Δήμαρχο της πόλης, κ. Θεμιστοκλή Δέρβη, την εμπλοκή Βρετανών μελών των Δυνάμεων Ασφαλείας στο έγκλημα το Κιόνελλι. «...η ευθύνη βαρύνει τον νεαρόν Άγγλον αξιωματικόν όστις αφού ωδήγησε τον όμιλον των κατοίκων του Κοντεμένου προς το Τουρκικόν

³⁹¹ «Αιμοδιψείς Τούρκοι κατέσφαζαν ή ετραυμάτισαν κρισίμως έξωθι του χωριού Κιόνελλι Έλληνας εργάτας εγκαταλειφθέντας εκεί υπό Βρετανών στρατιωτών. – Τέσσαρες νεκροί και εννέα τραυματίαι διεκομίσθησαν εις το Γενικόν Νοσοκομείον. – Ως τίγρης επιτέθησαν οι ένοπλοι Τούρκοι εναντίον των αόπλων θυμάτων των.», 13/06/1958, βλέπε επίσης, «Η ποτισμένη με αίμα και δάκρυα Ελληνική Κυπριακή γη εδέχθη χθες εις τα σπλάγχνα της πέντε εκ των επτά σφαγιασθέντων υπό των κτηνανθρώπων του Κιόνελλι αθώων Ελλήνων Κυπρίων. – Τεράστια πλήθη παρέστησαν εις την κηδείαν, τελεσθείσαν εν μέσω εκδηλώσεων απεριγράπτου συγκινήσεως αλλά και οργής, ήτις συνέχει το Πανελλήνιον μετά το Τουρκικόν κακούργημα.», 14/06/1958, ο.π..

χωρίον Κιόνελη, εις απόστασιν δυο μιλίων εξ αυτού, διέταξε τούτους να επιστρέψουν εις το χωρίον των πεζοί.³⁹²». Η αντίδραση των Ελληνοκυπρίων ήταν η σφοδρή καταδίκη του εγκλήματος.

Η εικόνα που δημιουργούν Ελληνοκύπριοι σταδιακά μετά και τα γεγονότα του Κιόνελη για τους Τουρκοκύπριους, είναι άκρως εχθρική. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» σε άρθρο με τίτλο «Κανίβαλοι» χρησιμοποιεί βαρύτατους χαρακτηρισμούς εναντίον των ένοχων Τουρκοκυπρίων αλλά και του Βρετανού αξιωματικού που είναι ο ηθικός αυτουργός του εγκλήματος του Κιόνελη. Στο άρθρο αναφέρεται ότι «Ο κύριος υπαίτιος των καννιβαλιστικών οργίων των Τούρκων του Κιόνελη είναι ο υπεύθυνος αξιωματικός της περιπόλου, ο οποίος οδήγησε τους αθώους αυτούς ανθρώπους εις την παγίδα, την οποίαν οι καννίβαλοι έστησαν εις αυτούς...Αι ψυχαί των επτά νεκρών και των άλλων τόσων που χαροπαλαίνουν...απαιτούν ακόμη εν ονόματι της δικαιοσύνης και του ανθρωπισμού να τιμωρηθούν αμείλικτα τα ανθρωπόμορφα τέρατα του Κιόνελη...Η οργή και η αγανάκτησις του λαού μας δια την ατιμωρησίαν των καννιβάλων και τας σκανδαλώδεις ενέργειας των «δυνάμεων ασφαλείας» ογκούται και πολύ φοβούμεθα, αν δεν εφαρμοσθή ισονομία και δικαιοσύνη, ούτε κέρφιου, ούτε καμιά άλλη δύναμις θα ημπορέση να την εμποδίση να εκσπάση. Εν τω μεταξύ ο Κυβερνήτης ας επισκεφθή τους τραυματίας, τους τυχηρούς δηλαδή που επλήρωσαν μόνον με την σωματικήν των ακεραιότητα τον φόρον εις τον καννιβαλισμόν.³⁹³».

Μετά το έγκλημα του Κιόνελη η κατάσταση ανάμεσα στις δυο κοινότητες είναι ιδιαίτερα τεταμένη. Στην «Ελευθερία» εμφανίζονται άρθρα όπου οι Τουρκοκύπριοι εκφοβίζουν Ελληνοκύπριους που διαμένουν κοντά στην διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στον Τουρκικό και τον Ελληνικό τομέα, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζονται και οι οργανωμένες επιθέσεις κατά ατόμων και των περιουσιών τους. Συγκεκριμένα η «Ελευθερία» αναφέρει ότι «Την πρωίαν της χθες 35 περίπου Τούρκοι, φέροντες ξύλα, λίθους, μάχαιρας και άλλα φονικά όργανα εισήλθον εις την αυλήν της οικίας του κ. Αδώνιδος Αναστασιάδη κειμένης εις την συνοικίαν Αγίου Κασσιανού...και ηπέιλησαν τους ενοίκους, ότι εάν μέχρι της 4 μ. μ. ώρας της χθες δεν εγκατέλειπον την οικίαν, αυτή θα επυρπολήτο υπ' αυτών. Εις εκ των Τούρκων έφερε περίστροφον.³⁹⁴». Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι και άλλη Ελληνοκυπριακή οικία που είχε εκκενωθεί από τους ιδιοκτήτες της

³⁹² «Την ευθύνην δια το έγκλημα παρά το Κιόνελη υπέχει «νεαρός» Άγγλος Αξιωματικός. – Προφορική ομολογία προς τον Δήμαρχον Λευκωσίας κ. Θεμιστοκλή Δέρβη. – Τηλεγράφημα του κ. Δέρβη προς τον Κυβερνήτην.», ο.π., 14/06/1958.

³⁹³ «Οι Καννίβαλοι», ο.π., 15/06/1958.

³⁹⁴ «Νέα ιταμή πρόκλησις υπό Τούρκων οπλοφόρων.», 18/06/1958, βλέπε επίσης σχετικά, «Τούρκοι απειπειράθησαν να πυρπολήσουν Ελληνικόν κατάστημα. – Ο ιδιοκτήτης, 65ετής γέρον, ηπειλήθη, εκτυπήθη και τελικώς εξηναγκάσθη να το εκκενώσῃ.», 24/06/1958, ο.π..

για λόγους ασφαλείας, παραβιάστηκε από Τουρκοκυπρίους. Είναι λοιπόν εμφανές ότι στην αρθρογραφία της «Ελευθερίας» οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται να διενεργούν εκκαθάριση των συνοικιών τους από τους Ελληνοκυπρίους, χρησιμοποιώντας την βία και την τρομοκρατία. Κατά την «Ελευθερία», «Η υπό Τούρκων κατάληψις Ελληνικών οικιών και καταστημάτων κατόπιν απειλών εξικηνούμενων μέχρι της επιδείξεως όπλων δεν αποτελεί απλώς μίαν από τας πολλές αποδείξεις ότι από Τουρκικής πλευράς υφίσταται και εφαρμόζεται σχέδιον προωθήσεως της διχοτομήσεως της Κύπρου. Αποτελεί και πρόκλησιν κατά της Κυβερνήσεως. Εν τούτοις όμως αυτή...δεν επενέβη προς αποκατάστασιν των πραγμάτων, ούτω δε οι επίδοξοι επιδρομείς κατά των Ελληνικών περιουσιών αποθρασύνονται και σχεδόν καθημερινώς αποκτούν νέα έπαθλα...ούτοι ενεθαρρύνθησαν από της εποχής κατά την οποίαν εχαράχθη η διαχωριστική γραμμή, η οποία περιέλαβε το μεγαλύτερον μέρος της Λευκωσίας εις ότι ωνομάσθη «Τουρκικός τομεύς». Εάν η διαχωριστική γραμμή εχαράσσετο δικαίως...δεν θα παρίστατο ανάγκη μετατοπίσεως τόσων Ελληνικών οικογενειών...Δια να είναι όμως ολοκληρωτική η επάνοδος των Ελληνικών οικογενειών εις τας εστίας των πρέπει να εκδιωχθούν οι Τούρκοι από τας οικίας που κατέλαβον...Δεν θα ηθέλαμεν διαχωριστικήν γραμμήν, η οποία δημιουργεί την ψυχολογίαν αντιμαχόμενων παρατάξεων...Η σημερινή διαχωριστική γραμμή είναι παγίς δια τους Έλληνας και άλλους χριστιανούς. Είναι και δόλωμα δια τους φανατικούς των Τούρκων.³⁹⁵».

Οι Τουρκοκύπριοι δεν εμπνέουν πλέον καμία εμπιστοσύνη στους Ελληνοκυπρίους και οι σχέσεις των δυο έχουν χαρακτήρα επιτιθέμενου και αμυνόμενου. Ταυτόχρονα οι Τουρκοκύπριοι πλήττουν χωρίς καμία δοθείσα αφορμή Ελληνοκυπριακές περιουσίες, όπως αναφέρεται στην «Ελευθερία» η νέα πρακτική που χρησιμοποιούν οι Τουρκοκύπριοι είναι η πρόκληση πυρκαγιάς σε Ελληνοκυπριακά καταστήματα και εκκλησίες. Συγκεκριμένα στις 18 Ιουνίου εμφανίζεται στην «Ελευθερία» άρθρο που αναφέρει ότι την προηγούμενη μέρα τέθηκαν πυρκαγιές στον ναό του Αγ. Λουκά στην Λευκωσία καθώς επίσης και σε δυο καταστήματα και μια αποθήκη, όλα Ελληνοκυπριακής ιδιοκτησίας. Οι υπεύθυνοι για τις πυρκαγιές είναι όπως υποστηρίζει η «Ελευθερία» μέλη της Τουρκοκυπριακή κοινότητας³⁹⁶.

³⁹⁵ «Τουρκικός Τομεύς», ο.π., 02/07/1958.

³⁹⁶ «Συνεχίζονται οι εμπρησμοί ναών και καταστημάτων υπό Τούρκων.», 18/06/1958, βλέπε επίσης σχετικά, «Τούρκοι έθεσαν πυρ εις το κινηματοθέατρον «Παλλάς», έναντι του αστυνομικού αρχηγείου εν Λευκωσία», 19/06/1958, «Τούρκοι βάνδαλοι διέρρηξαν τον εν Λευκωσία ναόν του Αγ. Ιακώβου. – Κατέστρεψαν και βεβήλωσαν τας άγιαις εικόνας. – Καταστροφάι και εις παρακείμενα κτίρια και άλλας οικίας της ενορίας Αγ. Κασσιάνου. – Και πάντα κατά την διάρκειαν του κατ' οίκον περιορισμού ή εν καιρώ ημέρας πλησίον Αγγλικού στρατοπέδου!», 21/06/1958, «Οι Τούρκοι εξακολουθούν να πυρπολούν Ελληνικά καταστήματα.»,

Οι οργανωμένες επιθέσεις καθώς και οι ενέργειες εκφοβισμού με θύματα Ελληνοκύπριους δεν διενεργούνται αυθόρμητα από απλά μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Όπως διαφαίνεται από άρθρα της «Ελευθερίας», οι «ταραξίες» που αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο είναι πια τα μέλη των μυστικών οργανώσεων όπως η Volkan και η T.M.T. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» δημοσιεύει σε άρθρο της το εξής επεισόδιο, «Περί την 9^η π. μ. ώραν της σήμερον δυο άγνωστοι μετέβησαν εις το κατά την οδόν Αγκύρας, εν τη Τουρκική συνοικία, υποδηματοποιείον του κ. Ξενή Αντωνιάδη και ηρώτησαν αυτόν εάν προ τινών ημερών έλαβεν επιστολήν της «Βολκάν» δια της οποίας διετάσσετο να εγκαταλείψη το κατάστημα του. Ο κ. Αντωνιάδης απήντησε καταφατικώς, οπότε ηρωτήθη διατί δεν συνεμορφώθη προς τούτο. Εις απάντησιν ότι εξέλαβε την εν λόγω επιστολήν ως αστεϊάν, του ετονίσθη υπό των αγνώστων ότι η «Βολκάν» δεν αστεϊεύται και έδει όπως εγκαταλείψη το κατάστημα τουμέχρι του απογεύματος της σήμερον, άλλος κινδυνεύει. Ο εν λόγω υποδηματοποιός μετέφερε το υποδηματοποιείον του εις άλλο οίκημα, εν τη Ελληνική συνοικία.³⁹⁷». Η άποψη ότι οι Τουρκοκύπριοι οργανώνονται σε μυστικές οργανώσεις που έχουν ως στόχο να πληξουν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα ενισχύεται και από έτερο δημοσίευμα της «Ελευθερίας» σχετικά με την έξαρση του εξοπλισμού των Τουρκοκυπρίων με όπλα που αποστέλλονται στο νησί από την Τουρκία³⁹⁸.

Οι Τουρκοκυπριακές συνοικίες λειτουργούν πια ως γκέτο και οποιοσδήποτε Ελληνοκύπριος τολμήσει να εισέλθει σ' αυτές κινδυνεύει η σωματική του ακεραιότητα. Σύμφωνα με την «Ελευθερία», αυτή είναι η εικόνα που έχει δημιουργηθεί στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα σχετικά με το σύνολο της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Κατά την Ελληνοκυπριακή άποψη λοιπόν η κοινότητα τους διατρέχει κίνδυνο να πληγεί από οποιοδήποτε μέλος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Για τους Ελληνοκύπριους όλοι οι Τουρκοκύπριοι είναι μέλη της Volkan ή της T.M.T., ακριβώς όπως για τους Βρετανούς όλοι οι Ελληνοκύπριοι είναι μέλη της ΕΟΚΑ. Η δαιμονοποίηση λοιπόν της Τουρκοκυπριακής κοινότητας στο σύνολο της ως πηγή όλων των κακών που πλήττουν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα έχει ολοκληρωθεί κατά τον μήνα Ιούνιο του 1958, μετά και από τα τραγικά γεγονότα του Κιόνελι. Χαρακτηριστικά είναι τα άρθρα που έχει δημοσιεύσει η «Ελευθερία» προς το τέλος του Ιουνίου όπου

25/06/1958, «Ανενόχλητοι οι βάνδαλοι εξακολουθούν να πυρπολούν Ελληνικάς οικίας εις Λευκωσία. – Έρριψαν βόμβαν βενζίνης εις την οικίαν του αρχιτέκτονος κ. Νεοπόλεμου Μιχαϊλίδη.», 26/06/1958, ο.π..

³⁹⁷ «Απειλαί της «Βολκάν» εναντίον Ελλήνων καταστηματάρχων.», ο.π., 18/06/1958.

³⁹⁸ «Λονδίνιος συντηρητική εφημερίς αποκαλύπτει ότι συνεχίζεται η αποστολή όπλων δια τους Τούρκους της Κύπρου. – Υπάρχει σχέδιον απομακρύνσεως των Βρετανών πολιτών. – «Οι Τούρκοι ακονίζουν τας μάχαιρας των».», ο.π., 18/06/1958.

«Οι Έλληνες υπάλληλοι της Αρχής Τηλεπικοινωνιών απεφάσισαν να εισηγηθούν προς την Διεύθυνση της Αρχής όπως μη αποστέλλονται εις Τουρκικές συνοικίας δι' εκτέλεσιν των καθηκόντων και τούτο δια λόγους ασφαλείας...Χθες Έλλην Τμηματάρχης διέταξεν ομάδα Ελλήνων υπαλλήλων του τεχνικού προσωπικού να μεταβή δι' εκτέλεσιν εργασίας εις την Τουρκικήν συνοικίαν. Οι διαταχθέντες υπάλληλοι εξήτησαν, δια λόγους ασφαλείας, στρατιωτικήν συνοδείαν.³⁹⁹». Και όπως αποδεικνύεται σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» λίγες μέρες αργότερα, οι εν λόγω Ελληνοκύπριοι υπάλληλοι της Αρχής Τηλεπικοινωνιών δεν είχαν άδικο να φοβούνται για την ζωή τους εάν εισέρχονταν στην Τουρκοκυπριακή συνοικία. Στο εν λόγω άρθρο αναφέρεται ότι Ελληνοκύπριος εργάτης δολοφονήθηκε από άγνωστους Τουρκοκύπριους ενώ αυτός διερχόταν από την Τουρκοκυπριακή συνοικία της Λεμεσού⁴⁰⁰.

Οι Τουρκοκυπριακές επιθέσεις εντείνονται κατά τους επόμενους μήνες προκαλώντας πολλά θύματα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εικόνα που δημιουργείται από τα δημοσιεύματα της «Ελευθερίας» είναι ότι στην Κύπρο επικρατεί κατάσταση αναρχίας, με τους Τουρκοκύπριους να δολοφονούν αδιακρίτως και να παραμένουν ατιμώρητοι. Μόνο κατά τον μήνα Ιούλιο σημειώνονται, Τουρκοκυπριακή επίθεση στην Πάφο με ένα Ελληνοκύπριο και ένα Τουρκοκύπριο νεκρούς⁴⁰¹, επίθεση στην Αθθαίνου με θύμα ένα δεκαετές παιδί⁴⁰², ταραχές σε όλη την Κύπρο με θύματα πέντε Τουρκοκύπριους και τέσσερις Ελληνοκύπριους ενώ ξέσπασαν επίσης πολλές πυρκαγιές και καταγράφηκαν πολλοί τραυματίες και από τις δυο κοινότητες⁴⁰³, εμπρησμούς σε προάστια της Λευκωσίας με ζημιές σε Ελληνοκυπριακές και Τουρκοκυπριακές περιουσίες⁴⁰⁴, δολοφονίες Ελληνοκυπρίων σε Λευκωσία, Βατυλή και

³⁹⁹ «Αρνούνται να εργασθούν εις τας Τουρκικές συνοικίας.», ο.π., 19/06/1958.

⁴⁰⁰ «Τούρκοι βασιβουζούκοι εδολοφόνησαν χθες ανάνδρως εις την συνοικίαν των εν Λεμεσώ 39ετή Έλληνα εργάτη.», ο.π., 25/06/1958.

⁴⁰¹ «Νέαι θηριωδία διεπράχθησαν υπό Τούρκων εις την Πάφον εις βάρος αθώων Ελλήνων. – Επιθέσεις εξ ενέδρας δια πελέκων και μαχαίρων εναντίον αυτοκινήτου παρά το χωριόν Άγιος Ιωάννης. – Εκ των επιβαίνοντων του οχήματος ο εις υπέκυψεν εις τα τραύματα του, η κατάστασις του έτερου είναι κρισιμώτατη.», 01/07/1958, βλέπε επίσης σχετικά, «Η κηδεία του υπό Τούρκων φονευθέντος εις Άγιον Ιωάννην Αριστείδου Παπαδόπουλου.», 01/07/1958, «Η αλήθεια ως προς τα δραματικά γεγονότα εις την Επαρχίαν Πάφου. – Διαφεύδονται ως σκανδαλώδη τα Κυβερνητικά ανακοινωθέντα. – Δολοφονία και όχι «Δικοινοτικά ταραχαί». – Προειδοποίησις προς τον Κυβερνήτην.», 04/07/1958· ο.π..

⁴⁰² «Οι Τούρκοι έσφαξαν χθες δεκαετές παιδί παρά την Αθθαίνου.», ο.π., 11/07/1958.

⁴⁰³ «Εφονεύθησαν χθες πέντε Τούρκοι και 4 Έλληνες. – Οκτώ πρόσωπα ετραυματίσθησαν. – Σωρεία πυρκαϊών. – Εκρήξεις βομβών.», ο.π., 20/07/1958.

⁴⁰⁴ «Ζημιαί 5 χιλιάδων λιρών επροξενήθησαν εις Ελληνικήν οικίαν συνεπεία πυρκαϊας τεθείσης υπό Τούρκων. – Τουρκικά οικία εις Καϊμακλί και κάτω Λακατάμειαν κατεστράφησαν ή υπέστησαν ζημιάς.», ο.π., 27/07/1958.

Στρογγυλό⁴⁰⁵ και ο τραυματισμό οκτώ Τουρκοκυπρίων όταν το λεωφορείο στο οποίο μετέβαιναν έπεσε σε ενέδρα⁴⁰⁶.

Όπως διαφαίνεται από τα άρθρα της «Ελευθερίας», τα θύματα των επιθέσεων ή των ταραχών δεν ανήκουν πια αποκλειστικά στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα, η οποία φαίνεται να περνάει στην αντεπίθεση πλήττοντας με την σειρά της μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Η όλη κατάσταση έχει ξεφύγει από τον έλεγχο της Κυβέρνησης. Όπως αναφέρεται σε άρθρο της «Ελευθερίας», «Προχθές Τρίτην και Τετάρτην επεβλήθη καθ' άπασαν την Νήσον γενικόν «κέρφιου» καθ' όλην την ημέραν και νύκτα...Τα αυστηρά μέτρα ασφαλείας καίτοι επισήμως απεδόθησαν «εις την συνεχιζομένην αναταραχήν εν Κύπρω, ουσιαστικώς απεσκόπουν εις την διενέργειαν πολυαρίθμων συλλήψεων. Οι συλληφθέντες ανέρχόμενοι εις 1.400...⁴⁰⁷».

Παρά τα μέτρα που έλαβε η Βρετανική Διοίκηση συλλαμβάνοντας πλήθος Ελληνοκυπρίων κυρίως⁴⁰⁸ και διενεργώντας αυστηρές έρευνες σε Ελληνοκυπριακά χωριά με τραγικά αποτελέσματα. Πιο αναλυτικά στην «Ελευθερία» αναφέρεται ότι κατά την διάρκεια έρευνας που διεξήγαγαν Βρετανοί στρατιώτες στην Αχερίτου, Ελληνοκύπριοι κάτοικοι κακοποιήθηκαν και δυο εξ αυτών δολοφονήθηκαν όταν οι Βρετανοί στρατιώτες άνοιξαν πυρ κατά των Ελληνοκυπρίων⁴⁰⁹. Οι Βρετανοί δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν επίσης των γνωστή μέθοδο μεταφοράς υπόπτων Ελληνοκυπρίων δήθεν για ανάκριση, και την εγκατάλειψη τους σε περιοχή που κατοικείται από Τουρκοκυπρίους, εκθέτοντας την σωματική τους ακεραιότητα σε άμεσο κίνδυνο, παρά το γεγονός ότι αυτή η συγκεκριμένη πρακτική απεδείχθη μοιραία για τους συλληφθέντες του Κοντεμένου. Συγκεκριμένα από την «Ελευθερία» αναφέρεται ότι Ελληνοκύπριοι κάτοικοι Αυγόρου κατέθεσαν στον υποδιοικητή Αμμοχώστου ότι συνελήφθηκαν από Βρετανούς στρατιώτες και κατόπιν εγκαταλείφθηκαν σε περιοχή όπου κατοικούν Τουρκοκύπριοι με αποτέλεσμα να διατρέξουν κίνδυνο⁴¹⁰.

Αλλά και σε έτερη περίπτωση η «Ελευθερία» δημοσιεύει άρθρο όπου αναφέρεται ότι σε πέντε χωριά της Πάφου διενεργήθηκαν από Βρετανούς στρατιώτες έκτροπα εις βάρος Ελληνοκυπρίων. Χαρακτηριστικά το εν λόγω άρθρο τιτλοφορείται, «Έξαλλοι επιθέσεις στρατιωτών εναντίον κατοίκων πέντε

⁴⁰⁵ «Φόνοι τριών Ελλήνων.», ο.π., 30/07/1958.

⁴⁰⁶ «Τουρκικόν λεωφορείον ενέπεσε την 1.30 π. μ. της χθες εις ενέδραν. – Ετραυματίσθησαν οκτώ εκ των επιβατών, εξ ων οι τρεις κρισίμως.», ο.π., 31/07/1958.

⁴⁰⁷ «Περισσότεροι των 1400 Ελλήνων συνελήφθησαν το τελευταίον 48ωρον.», ο.π., 24/07/1958.

⁴⁰⁸ «Απελύθησαν χθες όλοι οι Τούρκοι κρατούμενοι.», ο.π., 25/09/1958.

⁴⁰⁹ «Στρατιώται προεκάλεσαν επεισόδιον εις το χωρίον Αχερίτου και ακολούθως επυροβόλησαν φονεύσαντες δυο Έλληνας.», ο.π., 01/08/1958.

⁴¹⁰ «Έλληνες μεταφέρθησαν εις Τουρκικήν περιοχήν. – Εγκατελείφθησαν υπό δυνάμεων ασφαλείας και διέτρεξαν κίνδυνον να σφαγούν.», ο.π., 03/08/1958.

χωριών της Πάφου. - Πολλοί ετραυματίσθησαν δια λογχισμών ή κτυπημάτων με τους υποκόπανους των όπλων. - Ιερόσυλοι πράξεις και άλλα έκτροπα που αποτελούν πρόκληση κατά του πολιτισμού. - Ο Διοικητής Πάφου ενημέρωσε την επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ότι κυβερνητική ερευνητική επιτροπή επισκέπτεται τα δεινοπαθήσαντα χωριά. - Δυο μέλη της επιτροπής ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα χρησιμεύσουν ως σύνδεσμος. - «Οι στρατιώται τονίζουν διαμαρτυρία προς τον Κυβερνήτην, συμπεριφέρθησαν κατά τρόπον αφήνοντα ανεξίτηλον προσβολήν εις την αξιοπρέπειαν της πατρίδος των.»⁴¹¹» Στόχος των Βρετανών ήταν όπως διαφαίνεται από την αρθρογραφία της «Ελευθερίας» η κάμψη του ηθικού των Ελληνοκυπρίων και η πάταξη της Ελληνοκυπριακής «τρομοκρατίας» της ΕΟΚΑ, δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στις 3 Σεπτεμβρίου έλαβε χώρα η μέχρι τότε σφοδρότερη μάχη ανάμεσα στην ΕΟΚΑ και τους Βρετανούς, στο χωριό Λιοπέτρι, το οποίο βρίσκεται πολύ κοντά στα χωριά Αχερίτου και Αυγόρου όπου διενεργήθηκαν στο παρελθόν βρετανικές έρευνες. Παρά τα αυστηρά μέτρα που έλαβε η Βρετανική Διοίκηση με στόχο τον περιορισμό των επεισοδίων, εντούτοις και κατά τον μήνα Αύγουστο σημειώνονται πολλές προκλήσεις κακόβουλων ζημιών εις βάρος της Ελληνοκυπριακής κοινότητας⁴¹².

Η καχυποψία που χαρακτηρίζει τις σχέσεις των δυο κοινοτήτων αυτήν την περίοδο, όταν δηλαδή τα επεισόδια που προκαλούνται από τους Τουρκοκυπρίους δεν έχουν πια χαρακτήρα αυθόρμητο και δεν έπονται προηγούμενων προκλήσεων από την μεριά της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, έχει ενταθεί σε τέτοιο βαθμό που δεν υπάρχει γυρισμός. Η ρήξη στις σχέσεις των δυο κοινοτήτων έχει επέλθει και δεν χωράνε προσπάθειες για συμβιβασμό ή για αναζήτηση κοινών σημείων επικοινωνίας. Η εικόνα των Τουρκοκυπρίων που παρουσιάζετε στην «Ελευθερία» είναι αυτή των εν δυνάμει «κανίβαλων» που έχουν ως στόχο να πλήξουν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα και να διχοτομήσουν την Κύπρο. Είναι σημαντική η άποψη που εκφράζεται από τα Βρετανικά μέσα ενημέρωσης, όπου υποστηρίζεται ότι οι εν λόγω σφοδρές ταραχές που διενεργούνται στην Κύπρο από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι προσχεδιασμένες και έχουν ως στόχο να φέρουν την Βρετανία σε αδιέξοδο ώστε να αναγκαστεί εν όψη και του γενικότερου αναβρασμού που επικρατεί στην Μ.

⁴¹¹ ο.π. 16/09/1958.

⁴¹² Βλέπε σχετικά, «Βέβηλοι Τούρκοι ενέπρησαν χθες τον Ελληνικόν ναόν της Λουριτζίνας. – Ένδεκα πυρκαϊαί εξερράγησαν χθες εις την Λευκωσίαν και τα περίχωρα.», 05/06/1958, «Εις την περιοχήν Ριζοκαρπάσου Τούρκοι ενέπρησαν Ελληνικάς αγροικίας.», 07/08/1958, «Τούρκοι ετέθησαν εις καταδίωξιν Ιερέως με διαθέσεις απειλητικές.», 12/08/1958, «Τούρκοι κατηγορούνται επί φόνω Ελλήνων Κυπρίων.», 12/08/1958, ο.π..

Ανατολή, να συναινέσει στα σχέδια Τούρκων και Τουρκοκυπρίων για διχοτόμηση, ή ακόμη και να τους παραχωρήσει ολόκληρη την Κύπρο⁴¹³.

Μέχρι το τέλος του 1958 λοιπόν η εμπιστοσύνη ανάμεσα στις δυο κοινότητες έχει χαθεί και η Κύπρος έχει περιέλθει σε μια κατάσταση αναρχίας, με εγκλήματα να διενεργούνται από αμφότερες τις κοινότητες άλλα και από την Βρετανική Διοίκηση σε καθημερινό επίπεδο. Η όλη κατάσταση έχει ξεφύγει από τον έλεγχο των Δυνάμεων Ασφαλείας και η Βρετανική Διοίκηση της Κύπρου βρίσκεται σε πλήρη αμηχανία προσπαθώντας να βγει από το αδιέξοδο του Κυπριακού με όσο το δυνατό λιγότερες απώλειες. Οι σχέσεις των δυο κοινοτήτων δεν πρόκειται να επανέλθουν ποτέ στην προτεραία κατάσταση της «ειρηνικής συμβίωσης» για την οποία έκαναν έκκληση οι Ελληνοκύπριοι στο παρελθόν. «...ούτε η διεθνής καταδίκη των Τουρκικών οργίων, ούτε η ομολογία ευθύνης εκ μέρους των Άγγλων δύνανται να σώσουν την κατάσταση, διότι ο νοσηρός φανατισμός αρκετών Τούρκων έφθασε μέχρι τοιούτου σημείου, ώστε να μη δύναται ούτος να αναχαιτισθή δια διπλωματικών διαβημάτων...⁴¹⁴»

⁴¹³ «Οι Άγγλοι προβλέπουν επίτασιν του τουρκικού οργίου των φόνων των δηώσεων και του εμπρησμού.», ο.π., 14/06/1958.

⁴¹⁴ «Το ρεζίλεμα», ο.π., 12/06/1958.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: «ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ, ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΗΣ ΔΙΠΛΑΝΗΣ ΠΟΡΤΑΣ.»

Καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που μελετούμε συναντούμε άρθρα όπου οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται ως οι άνθρωποι της διπλανής πόρτας. Πέρα από την συνάφεια των δυο κοινοτήτων σε πολιτικό επίπεδο, με την υποβολή κοινών αιτημάτων προς την Βρετανική Διοίκηση, όπως αναφέραμε και στο δεύτερο κεφάλαιο, οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται και σε άρθρα κοινωνικού ενδιαφέροντος ως οι απλοί άνθρωποι της διπλανής πόρτας.

Ξεκινώντας από το 1930, εντοπίζουμε στην Ελευθερία άρθρα που αναφέρονται σε Τουρκοκύπριους και σχετίζονται με κοινωνικά καθημερινά θέματα όπως εγκλήματα, κλοπές ή μεταθέσεις. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι κατά την συνεδρία του κακουργιοδικείου στην πόλη της Λάρνακας επιβλήθηκαν πρόστιμα στους εξής, «...Μαχμούτ Χαφούζ Χουσεϊν...επί ασέμνω επιθέση κατά της Φατμά Χαλήτ...», «...Σιαπάν Αλή...επί αγρίω ξυλοκοπήματιτου Χουσεϊν Ασσάφ...», «...Χαμίτ Χουσεϊν, Αζίζ Χουσεϊν και Κιαμήλ Χουσεϊν...επί απόπειρα διακορεύσεως και απαγωγή της Αϊσες Μουσταφά...».⁴¹⁵ Συναντούμε επίσης άρθρο όπου ο ανταποκριτής της «Ελευθερίας» στην Λεμεσό αναφέρει ότι διενεργήθηκε κλοπή από αγνώστους στο σπίτι της Ελληνοκύπριας Μαρίτσας Γαβριήλ, «Η υπόθεσις κατηγγέλθη εις την αστυνομίαν, οπότε δυο δραστήρια πραγματικώς όργανα αυτής, ο Μεχμέτ Όμπασης...και ο Σαλήχ Όμπασης...δεν βράδυναν να τεθώσιν επί τα ίχνη των δραστών...»⁴¹⁶. Επίσης σε έτερο άρθρο της η «Ελευθερία» εξαίρει τον χαρακτήρα ενός Τουρκοκύπριου δικαστηριακού γραμματέα, ενώ αναφέρεται στην μετάθεση του από τα δικαστήρια Λάρνακας στα γραφεία του Εφετείου⁴¹⁷. Αυτή την περίοδο δεν εντοπίζουμε άρθρα που να αναφέρονται στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα στο σύνολο της, παρά μόνο σε Τουρκοκύπριους σε ατομικό επίπεδο. Το γεγονός που απασχολεί αυτή την περίοδο την «Ελευθερία» και άρα και την Ελληνοκυπριακή κοινότητα είναι ο πιθανός εποικισμός Αρμενίων προσφύγων στην Κύπρο. Ο κίνδυνος λοιπόν για τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων, φαίνεται να είναι εξωτερικός και όχι εσωτερικός.

Προχωρώντας προς το 1931 εκτός από τα άρθρα που εμφανίζουν τους Τουρκοκυπρίους ως το σύνολο στοιχείο, το οποίο ομού με τους Ελληνοκυπρίους αγωνίζεται για την μείωση της παρεμβατικότητας της Βρετανικής Διοίκησης στα

⁴¹⁵ «Εκ Λάρνακος – Κακουργιοδικείον.», ο.π., 18/01/1930.

⁴¹⁶ «Εκ Λεμεσού – Θρασύτατη κλοπή.», ο.π., 15/01/1930.

⁴¹⁷ «Εκ Λάρνακος – Με λίγα λόγια.», ο.π., 18/01/1930.

εσωτερικά τους ζητήματα, συναντούμε επίσης άρθρα όπου οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται σε σχέση με απλά καθημερινά ζητήματα. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» δημοσιεύει άρθρο το οποίο αναφέρει, ότι άγριος φόνος διαπράχθηκε στο Ιδάλιο, προάστιο της Λευκωσίας, από τον Μεχμέτ Κουλάκη ο οποίος φόνευσε την μνηστή του Ναζιρέ Μεχμέτ Εμιν μετά από φιλονικία λόγω της θέλησής του να διαλύσει τον αρραβώνα τους⁴¹⁸. Συναντούμε επίσης άρθρο στο οποίο περιγράφεται η ιστορία ενός Τουρκοκυπρίου μετανάστη ο οποίος ταξίδευε προς την Ν. Υόρκη για να συναντήσει τον αδελφό του. Κατά την διάρκεια του ταξιδιού άντρες του πληρώματος του ατμόπλοιου, όπως λέει ο ίδιος ο Μεχμέτ Φαίζ, του έκλεψαν το διαβατήριο και τα χρήματα του. Με αποτέλεσμα όταν το ατμόπλοιο έφτασε στην Ν. Υόρκη οι αμερικανικές αρχές να μην του επιτρέψουν την είσοδο στην χώρα. Ο Μεχμέτ Φαίζ αναγκάστηκε να μείνει στο ατμόπλοιο και να το ακολουθήσει στο ταξίδι του. Το ατμόπλοιο στην διάρκεια ενάμισι έτους προσάραξε στα λιμάνια της Αλεξάνδρειας, της Κωνσταντινούπολης, της Νεάπολης της Μασσαλίας, του Μπουένος Αϊρες, του Σάντος και του Ρίο ντε Τζάνερο, σε όλους τους σταθμούς ο Μεχμέτ Φαίζ δεν έγινε δεκτός. Αλλά όπως ο ίδιος δήλωσε δεν πρόκειται να σταματήσει να ταξιδεύει μέχρι να φτάσει στην Νέα Υόρκη⁴¹⁹. Παρατηρούμε επίσης ότι αυτή την περίοδο αρχίζουν να γίνονται αναφορές σε Τουρκοκυπρίους σε συλλογικό και όχι μόνο ατομικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα δημοσιεύεται άρθρο στην «Ελευθερία» όπου ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί τον χαρακτηρισμό «Τουρκική μειονότητα» αναφερόμενος στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα⁴²⁰.

Οι αναφορές στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα στο σύνολο της συνεχίζονται και τα επόμενα χρόνια, σε άρθρα που σχετίζονται με καθημερινά θέματα, αλλά κυρίως σε αυτά που αναφέρονται στις πολιτικές εξελίξεις του κυπριακού ζητήματος στο εξωτερικό και στο εσωτερικό. Κατά την διάρκεια, για παράδειγμα, των τοπικών Δημοτικών εκλογών στην Κύπρο το 1943 και το 1946, οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται να διεκδικούν, ή να απέχουν από την διεκδίκηση του δικαιώματος εκπροσώπησης τους, ως κοινότητα και όχι σε ατομικό επίπεδο. Αλλά και νωρίτερα εντοπίζουμε άρθρο στο οποίο η Τουρκοκυπριακή κοινότητα εμφανίζεται να εκφράζει πολιτικό λόγο, αντιτιθέμενη στο Ελληνοκυπριακό αίτημα της Ένωσης. Στο εν λόγω άρθρο διαφαίνεται το ενδιαφέρον της «Ελευθερίας» σχετικά με την πολιτική στάση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας για το μέλλον της Κύπρου, αλλά και σχετικά με τις διαιρέσεις της Τουρκοκυπριακής πολιτικής σκηνής. Χαρακτηριστικά στο άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι,

⁴¹⁸ «Φόνος εν Ιδαλίω», ο.π., 22/04/1931.

⁴¹⁹ «Ένας Νέος Οδυσσεύς – Μια Πρωτοφανής Περιπέτεια Τούρκου – Κύπριου», ο.π., 17/10/1931.

⁴²⁰ «Με Πίστιν και Αποφασιστικότητα», ο.π., 12/09/1931.

«...υπάρχει εν Κύπρω μια Τουρκική μειονότητα, της οποίας τμήμα τι αρκείται εις το να παραμείνη η Κύπρος υπό την Βρεττανικήν κατοχήν και μη δοθεί εις κανέν άλλο Κράτος, ενώ άλλο τμήμα προχωρεί εις το να ζητήσει, όπως, εν περιπτώσει εγκαταλήψεως της Νήσου υπό των Άγγλων, παραχωρηθή αυτή εις Τουρκίαν...Η Τουρκική μειονότητα ευρίσκεται εν Κύπρω κατόπιν της δια πολέμου κατακτήσεως της Νήσου υπό της Τουρκίας. Δεν είναι επομένως οι Τούρκοι αυτόχθονες κάτοικοι της Κύπρου...Το εθνικόν μέλλον μιας χώρας δεν το καθορίζει η οιαδήποτε και καθ' οιονδήποτε τρόπον ευρισκομένη εν αυτή μειονότητα. Το καθορίζει και το αποφασίζει η πλειονότητα και δη η αυτόχθων πλειονότητα του πληθυσμού...Οι σύννομοι Τούρκοι ας έχουν εμπιστοσύνην εις την Ελληνικήν διακυβέρνησιν. Ασφαλώς υπ' αυτήν θα ευημερήσουν και θα αισθάνονται μάλιστα υπερηφάνειαν, ότι η υπό Ελληνικόν καθεστώς διαβίωσης τους θα συντελή εις το να συσφίγγη έτι περισσότερον τας φιλικάς σχέσεις και να προάγη την συνεργασίαν Τουρκίας και Ελλάδος.⁴²¹». Φυσικά εξακολουθούν να εμφανίζονται άρθρα με Τουρκοκύπριους πρωταγωνιστές σχετικά με απλά θέματα, όπως ατυχήματα ή εγκλήματα, Χαρακτηριστικά εντοπίζουμε στην «Ελευθερία» άρθρο το οποίο αναφέρεται στην τοποθέτηση εκρηκτικού μηχανισμού στην οικία του Τουρκοκύπριου οικοδόμου Ασίφ Μουσταφά από άγνωστους δράστες, ευτυχώς χωρίς δυσάρεστα αποτελέσματα⁴²².

Το ποσοστό των άρθρων που αναφέρονται σε καθημερινά ζητήματα και τα οποία αφορούν τους Τουρκοκυπρίους, αυξάνονται κατακόρυφα κατά την περίοδο 1955 - 1958, Μετά την έναρξη της δράσης της ΕΟΚΑ και σταδιακά προχωρώντας στις αρχές του 1956 το κλίμα ανάμεσα στις δυο κοινότητες δυναμιτίζεται ολοένα και περισσότερο. Η Βρετανική Διοίκηση του νησιού δεν μπορεί να ελέγξει την έκρυθμη κατάσταση που υπάρχει στην Κύπρο με αποτέλεσμα την απώλεια του αισθήματος ασφάλειας και στις δυο κοινότητες. Η «τρομοκρατία» της ΕΟΚΑ και των Τουρκοκυπριακών μυστικών οργανώσεων της Volkan και T.M.T, καθώς επίσης και η κατάχρηση εξουσίας που πραγματοποιούν οι Τουρκοκύπριοι Επικουρικοί αστυνομικοί εις βάρος Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, έχει ως αποτέλεσμα την καθημερινή δημοσίευση άρθρων σχετικών με εγκλήματα, ή παραβάσεις της νομοθεσίας έκτακτης ανάγκης. Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν εμφανίζονται πολύ συχνά στην «Ελευθερία» σε άρθρα σχετικά με ποικίλα εγκλήματα που διαπράττονται ή έχουν ως θύματα Τουρκοκύπριους επικουρικούς ή απλούς πολίτες.

Χαρακτηριστικά εντοπίσαμε άρθρα όπου Τουρκοκύπριοι Επικουρικοί εμπλέκονται σε εγκλήματα εις βάρος Τουρκοκυπρίων, Επικουρικών ή πολιτών.

⁴²¹ «Ακροβασία μειονότητος.», ο.π., 21/08/1944.

⁴²² «Βάρβαρος απόπειρα ανατινάξεως οικογένειας δια δυναμίτιδος.», ο.π., 02/09/1948.

Πιο συγκεκριμένα η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρεται στον θάνατο του Τούρκου Επικουρικού Αστυνομικού, Ιμραχήμ Σαλίχ Γιακούπ, ο οποίος είχε τραυματισθή το περασμένο Σάββατο. Προς διευκόλυνση των ανακρίσεων εκδόθηκε διάταγμα κράτησης του επίσης Τούρκου Επικουρικού Αστυνομικού, Ερτογάν Νταβούτ⁴²³. Ο εν λόγω αστυνομικός τελικά βρέθηκε ένοχος των κατηγοριών και καταδικάσθηκε σε θανατική ποινή⁴²⁴. Ενώ σε έτερο άρθρο πιθανολογείται η δολοφονική απόπειρα Τουρκοκύπριου Επικουρικού εις βάρος συναδέλφου του⁴²⁵.

Στην «Ελευθερία» δημοσιεύονται άρθρα που αφορούν επίσης εγκλήματα με θύματα Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους πολίτες και θύτες Τουρκοκύπριους επικουρικούς, όπως άρθρο στο οποίο αναφέρεται ο σοβαρός τραυματισμός από νεαρούς, του Χρίστου Αριστοδήμου το παρελθόν Σάββατο, ενώ εκτελούσε χρέη νυχτοφύλακα πλησίον της αποθήκης της Επιτροπής Σιτηρών στο χωριό Κτήμα της Επαρχίας Πάφου. Για την απόπειρα φόνου κατηγορούνται οι Μουσταφά Μεχμέτ, αστυνομικός Λοχίας, και Νεσάτ Χουσεϊν, Δεκανέας της Επικουρικής αστυνομίας και οι δυο αφέθηκαν ελεύθεροι αφού κατέβαλαν το ποσό της εγγύησης, οι ανακρίσεις συνεχίζονται⁴²⁶. Ενώ έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται σε δολοφονία που διαπράχθηκε από Τουρκοκύπριο Επικουρικό κατά την διάρκεια των πρώτων επεισοδίων που σημειώθηκαν τον Ιούνιο του 1956 στην Λευκωσία, αλλά αυτή την φορά είχε ως θύμα Τουρκοκύπριο εργάτη του καπνεργοστασίου «Αρντάθ»⁴²⁷.

Τουρκοκύπριοι μέλη των Σωμάτων Ασφαλείας εμπλέκονται σε ποικίλου τύπου εγκλήματα εις βάρος των Ελληνοκυπρίων πολιτών όπως, κλοπές⁴²⁸, απόπειρες δολοφονιών⁴²⁹ και εκφοβισμό⁴³⁰. Επίσης το 1957 εμφανίζεται στην «Ελευθερία» άρθρο το οποίο αναφέρεται στην παράβαση των καθηκόντων εκ

⁴²³ «Υπέκυψεν ο Τούρκος Επικουρικός», ο.π., 09/11/1955.

⁴²⁴ «Επεκυρώθη θανατική ποινή Τούρκου Επικουρικού», ο.π., 01/02/1956.

⁴²⁵ «Επικουρικός πυροβόλησε συνάδελφον του;», ο.π., 08/12/1955.

⁴²⁶ «Απόπειρα φόνου Έλληνο νυχτοφύλακος – Κατηγορούνται δυο Τούρκοι αστυνομικοί.», ο.π., 05/06/1956.

⁴²⁷ «Δικαστική ανάκρισις Τούρκου Επικουρικού κατηγορουμένου ότι εφόνευσεν Τούρκον υπάλληλον.», 13/06/1956, «Ηθωώθη χθες ο Επικουρικός που κατηγορείτο δια τον θάνατον υπαλλήλου της «Αρντάθ».», 28/07/1956, βλέπε επίσης σχετικά «Οκταήμερος κράτησις Τούρκου επικουρικού για φόνον Τούρκου πολίτη.», 10/09/1957, ο.π..

⁴²⁸ «Δυο Τούρκοι εξ ων ο έτερος πρώην χωροφύλαξ κατεδικάσθησαν χθες εις φυλάκισιν επί διαρρήξει.», 06/02/1957, βλέπε επίσης «Τούρκος Ειδικός Χωροφύλαξ και ο πατήρ του κατεδικάσθησαν εν Λεμεσώ εις φυλάκισιν τριών ετών. – Επί κατοχή κλοπιμαίων ειδών αξίας 200 λιρών.», 04/02/1958, «Επαύθη Τούρκος Επικουρικός ο οποίος υπηρετεί εις Παφόν. – Εδεσμένθη υπό της αστυνομίας προκειμένου να προσαχθή εις το δικαστήριον εν σχέσει με υπόθεσιν κλοπής υφασμάτων από Ελληνικόν κατάστημαν.», 18/06/1958, ο.π..

⁴²⁹ «Δυο Τούρκοι Επικουρικοί ετάθησαν υπό δήμερον κράτησιν. – Προς διευκόλυνσιν των αστυνομικών ανακρίσεων, αφορώσων απόπειραν φόνου Έλληνο πολίτου.», 24/08/1957, βλέπε επίσης «Επικουρικός κατηγορείται, ότι επυροβόλησεν Έλληνα.», 13/06/1958, ο.π..

⁴³⁰ «Τούρκος Επικουρικός και τρεις Έλληνας συγκατηγορούνται.», ο.π., 30/03/1958.

μέρους της Επικουρικής αστυνομίας εις βάρος των Ελληνοκυπρίων οι οποίοι πλήττονται τόσο από την δράση Τουρκοκύπριων πολιτών όσο και από την δράση Τουρκοκύπριων επικουρικών. Συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει ότι όταν ομάδα επικουρικών κλήθηκε να επαναφέρει την τάξη μετά από επίθεση που εξαπολύθηκε κατά των Ελληνοκυπρίων κατοίκων Ομορφίτας, «..αντί να καταδιώξουν τους δράστας των επιθέσεων δια βομβών εναντίον γυναικοπαίδων, έστρεψαν τα όπλα των κατά των Ελλήνων, οίτινες προέδραμον να υποδείξουν τους δράστας...⁴³¹». Υπάρχουν φυσικά άρθρα όπου αναφέρεται ότι Τουρκοκύπριοι μέλη των δυνάμεων ασφαλείας εκμεταλλεόμενοι την θέση τους έπληξαν με την δράση τους το συμφέρον Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πολιτών. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρει ότι Τούρκους Ειδικός χωροφύλακας καταδικάσθηκε σε φυλάκιση υπό την κατηγορία εξαπάτησης Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων δίνοντας τους παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με την διάρκεια του κατ' οίκον περιορισμού, ώστε να τους αποσπάσει χρήματα δήθεν με την ψευδή πρόφαση το να τους προμηθεύσει τρόφιμα⁴³².

Δημοσιεύονται επίσης άρθρα με θύματα Τουρκοκύπριους Επικουρικούς και δράστες Ελληνοκύπριους ή Τουρκοκύπριους. Για παράδειγμα αναφέρεται σε άρθρο της «Ελευθερίας» ότι «...ενώ ο Τούρκος Ειδικός Χωροφύλακας, κ. Μουσταφά Χακκή, βρισκόταν σε περιπολία μαζί με τρεις Άγγλους κομάντος και τον Διοικητή του αντιλήφθηκε δυο άτομα τα οποία κυκλοφορούσαν στο δρόμο, παραβιάζοντας το νόμο του κατ' οίκον περιορισμού. Ο Χακκή τους καταδίωξε μέχρι το σπίτι ενός Τουρκοκυπρίου όπου και κατέφυγαν, αντάλλαξαν πυροβολισμούς από τους οποίους τραυματίστηκε ο Χακκή. Οι κατηγορούμενοι φαίνεται να ανήκουν στην ΕΟΚΑ γιατί κατά την ανταλλαγή πυροβολισμών φώναζαν «Εδώ είναι ΕΟΚΑ».⁴³³».

Στην «Ελευθερία» δημοσιεύεται επίσης πληθώρα άρθρων σχετικά με δολοφονίες ή εγκλήματα εις βάρος Τουρκοκυπρίων πολιτών από έτερους Τουρκοκύπριους. Για παράδειγμα η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρει ότι δυο προσωπιδοφόροι, την παρελθούσα Κυριακή εισέβαλαν στο καφενείο του χωριού Κολόσσι και διέταξαν τους θαμώνες να σηκωθούν όρθιοι με το πρόσωπο στραμμένο στον τοίχο, και στη συνέχεια πυροβόλησαν και σκότωσαν τον

⁴³¹ «Έστρεψαν τα όπλα των εναντίον Ελλήνων αντί να στραφούν κατά των βανδάλων.», ο.π., 14./06/1958.

⁴³² «Τούρκος Ειδικός Χωροφύλαξ κατεδικάσθη εις φυλάκισιν. – Εκμεταλλεύθη την επιβολήν κέρφιου εις Άγιον Δομέτιον δια να εισπράξει παρά κατοίκων του προαστίου διάφορα χρηματικά ποσά.», ο.π., 16/06/1957.

⁴³³ «Πρώην αστυνομικός και εις νεαρός δικάζονται επ' απόπειρα φόνου κατά Τούρκου Ειδικού Χωροφυλάκου», 16/12/1955, βλέπε επίσης σχετικά με δολοφονίες Τουρκοκυπρίων μελών των σωμάτων ασφαλείας από Ελληνοκύπριους, «Επυροβολήθη χθες θανασίμως Τούρκος αξιωματικός της αστυνομίας.», 10/11/1957, «Δια τον φόνον Τούρκου αγροφύλακος.», 20/03/1958, «Τούρκος Επικουρικός εφονεύθη χθες εις Καϊμακλί.», 10 /06/1958, ο.π..

Γιουνούς Χουσεΐν. Η ενέργεια δεν είχε σύμφωνα με τις Δυνάμεις Ασφαλείας πολιτικά κίνητρα⁴³⁴. Παρόμοιου τύπου εγκλήματα, από τα οποία θα εκλείπει το πολιτικό κίνητρο, θα αναφέρονται συχνά στην αρθρογραφία της «Ελευθερίας» και δεν θα έχουν πάντα ως θύματα μόνο Τουρκοκυπρίους⁴³⁵. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται στον τραυματισμό δυο Τούρκων, του Ιμπραχίμ Σεφίκ, επικουρικού αστυνομικού και του Εκρέμ Μεχμέτ, εργάτου. Μετά από έρευνες η αστυνομία οδηγήθηκε στο σπίτι δυο υπόπτων Τούρκων αδελφών, οι οποίοι τέθηκαν υπό κράτηση. Η υπόθεση δεν φαίνεται να έχει πολιτικά κριτήρια. Όπως πολιτικά κριτήρια δεν έχει ούτε ο τραυματισμός τριών ατόμων στο Κτήμα, μετά από την μεταξύ τους φιλονικία. Οι εμπλεκόμενοι είναι ένας Τούρκος αγρότης, ένας Τούρκος αγροφύλακας και ο συνοδός του ένας Έλληνας εργάτης Δημοσίων Έργων⁴³⁶.

Οι Τουρκοκύπριοι πολίτες εμφανίζονται στην «Ελευθερία» και σε άρθρα σχετικά με εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά Ελληνοκύπριων πολιτών. Τουρκοκύπριοι πολίτες κατηγορούνται για κλοπές από Ελληνοκυπριακές περιουσίες. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι το δικαστήριο καταδίκασε τρεις Τουρκοκύπριους «...εις φυλάκισιν τριών ετών επί τω ότι την 23^{ην} Οκτωβρίου 1957 ελήστευσαν τον εκ Λουτρού Λοίζον Ιωάννου...»⁴³⁷. Στα εν λόγω εγκλήματα συγκαταλέγεται και ο εκφοβισμός Ελληνοκυπρίων καταστηματάρχων προς εγκατάλειψη των περιουσιών τους που βρίσκονται στον Τουρκοκυπριακό τομέα, ο οποίος σχηματίστηκε μετά από τα επεισόδια που διαδραματίστηκαν στην Λευκωσία και σε άλλες πόλεις της Κύπρου⁴³⁸. Ελληνοκύπριοι πολίτες καταγγέλλουν επίσης ότι δέχθηκαν επίθεση

⁴³⁴ «Τούρκος κάτοικος του Κολοσσίου επυροβολήθη θανασίμως», 27/03/1956, βλέπε επίσης σχετικά με εγκλήματα Τουρκοκυπρίων πολιτών έναντι έτερων Τουρκοκυπρίων πολιτών, «Φόνος Τούρκου εις Αζύλου – Ετέθη υπό κράτηση έτερος Τούρκος προς διευκόλυνσιν των ανακρίσεων.», 06/07/1955, «Οθωμανίς γραία καταγγέλλει ότι υπέστη βιασμόν.», 21/07/1955, «Τούρκος ποιμήν επυροβολήθη και εφονεύθη», 08/09/1955, «Ο φόνος του Τούρκου ποιμένος δεν είχε πολιτικά ελατήρια.», 09/09/1955, «Τούρκος χωρικός επυροβολήθη δια κυνηγετικού όπλου.», 10/04/1956, «Πολυετής φυλάκιση Τούρκου Γεωργού.», 04/05/1956, «Ποιος ο φονευθείς εις Αιγιαλούσαν Τούρκος.», 26/07/1956, ο.π..

⁴³⁵ «Τραυματισμός Τούρκου εργάτου από συνάδελφον του.», ο.π., 16/10/1956.

⁴³⁶ «Δυο Τούρκοι ευροβολήθησαν και ετραυματίσθησαν», 17/01/1956, βλέπε επίσης σχετικά με δολοφονίες ή άλλες εγκληματικές ενέργειες Τουρκοκυπρίων πολιτών έναντι έτερων Τουρκοκυπρίων πολιτών, «Τρεις Τούρκοι ανευρέθησαν νεκροί εις το δάσος Πάφου.», 06/12/1957, «Το πόρισμα των ανακρίσεων δια τον θάνατον δυο Τούρκων.», 13/02/1958, «Εναντίον Τούρκου προσήφθη κατηγορία, ότι απειπειράθη να φονεύση την σύζυγον του.», 08/03/1958, «Τραγωδία εις Τουρκικήν οικογένειαν της Σουσκιούς. Πατήρ, Μήτηρ και τρία τέκνα των απέθανον από εγκαύματα. – Συνελήφθη προς διευκόλυνσιν των ανακρίσεων ο αδελφός του απανθρακωθέντος οικογενειάρχου.», 19/04/1958, ο.π..

⁴³⁷ «Τρεις Τούρκοι κατεδικάσθησαν χθες εις φυλάκισιν τριών ετών. – Είχον διαπράξει ένοπλον ληστείαν εις βάρος γέροντος βιοπαλαιστού.», ο.π., 04/02/1958.

⁴³⁸ «Τουρκικά απειλαί προς Έλληνας καταστηματάρχας εν Κτήματι.», 02/08/1958, βλέπε επίσης σχετικά με εκφοβισμούς Ελληνοκυπρίων από Τουρκοκύπριους πολίτες, «Τούρκοι ετέθησαν εις καταδίωξιν Ιερέως με διαθέσεις απειλητικής.», 12/02/1958, «Τουρκικά βόμβαι εις Ελληνικά γκαράζ της Λεμεσού.», 13/06/1958, «Τούρκοι ηπειλήσαν δια περιστροφήν οδηγόν και επιβάτας λεωφορείου.», 14/12/1958, ο.π..

από Τουρκοκύπριους πολίτες⁴³⁹. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην «Ελευθερία», «Καταγγέλλεται εις την Αστυνομίαν ότι περί την 10.30 μ. μ. ώραν της χθες ομάς εκ 12 νεαρών Τούρκων ανέκοψαν επί της Λεωφόρου Σπύρου Χριστοδούλου εν Λευκωσία Έλληνα Κύπριον εκ Παλλουριωτίσσης τον οποίον και εξυλοκόπησαν αγρίως.⁴⁴⁰». Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι στην «Ελευθερία» εντοπίσαμε άρθρο στο οποίο αναφέρεται η δολοφονία Ελληνοκύπριου αστυνομικού, η οποία πιθανόν να διαπράχθηκε από Τουρκοκύπριους πολίτες, ενώ όπως αναφέρεται η αστυνομία θεωρεί ότι το έγκλημα δεν είχε πολιτικά ελατήρια⁴⁴¹. Έχουμε εντοπίσει επίσης άρθρο το οποίο αναφέρεται σε δολοφονία που διαπράχθηκε από Τουρκοκύπριο πολίτη εις βάρος Ελληνοκύπριου νεαρού⁴⁴².

Οι Τουρκοκύπριοι, μέλη των Δυνάμεων Ασφαλείας⁴⁴³ ή απλοί πολίτες, εμφανίζονται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» ως κατηγορούμενοι και για εγκλήματα που σχετίζονται με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που επιβλήθηκε στις 27 Νοεμβρίου του 1955, και κατά την οποία θα επιβάλλονταν συλλήψεις άνευ εντάλματος, έλεγχος στα μέσα επικοινωνίας δηλαδή στην αλληλογραφία, έλεγχος στις εκδόσεις, απαγορεύονται οι μεταφορές και οι συναθροίσεις, υπάρχει το δικαίωμα απαλλοτριώσεως περιουσιών από την Κυβέρνηση και το δικαίωμα απελάσεως προσώπων όταν κριθεί αναγκαίο⁴⁴⁴. Το συχνότερο παράπτωμα για το οποίο κατηγορούνται οι Τουρκοκύπριοι ήταν αυτό της οπλοκατοχής, συναντούμε στην «Ελευθερία» πληθώρα άρθρων που αφορούν την σύλληψη και φυλάκιση Τουρκοκυπρίων για κατοχή όπλου, σφαιρών ή εκρηκτικού μηχανισμού. Πιο συγκεκριμένα άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται στην καταδίκη του εκ Κιόνελι, Μεχμέτ Μουλλά Χασάν, 42 ετών, γεωργού, επί του παραπτώματος της κατοχής περιστρόφου και σφαιρών, σε 50 λίρες πρόστιμο⁴⁴⁵. Όπως διαφαίνεται από άρθρα της «Ελευθερίας» υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η οπλοκατοχή συνδέεται και με πιθανές «τρομοκρατικές» ενέργειες.

⁴³⁹ «Υπέστη επίθεσιν υπό Τούρκων.», ο.π., 03/09/1957.

⁴⁴⁰ «Έλλην εδάρη αγρίως υπό Τούρκων.», ο.π., 07/09/1957.

⁴⁴¹ «Έλλην αστυνομικός ανευρέθη κατακρεουργημένος πλησίον Τουρκικού χωριού της Πάφου. – Ετέθησαν υπό κράτησιν τρεις Τούρκοι προς διευκόλυνσιν των ανακρίσεων.», ο.π., 14/09/1957.

⁴⁴² «Νεαρός Τουρκοκύπριος καταδικάσθηκε σε θάνατο λόγω της κατηγορίας ότι εφόνευσεν έταιρον Ελληνοκύπριον νεαρόν», ο.π., 18/02/1955.

⁴⁴³ «Συνελήφθη Τούρκος επικουρικός με περίστροφον.», ο.π., 14/06/1958.

⁴⁴⁴ «Προεκηρύχθη χθες υπό του Κυβερνήτου Κατάστασις Εκτάκτου Ανάγκης εν Κύπρω», ο.π., 27/11/1955.

⁴⁴⁵ «Τούρκος χωρικός κατεδικάσθη εις πρόστιμον 50 λιρών επί κατοχή περιστρόφου.», 02/01/1956, βλέπε επίσης σχετικά με την κατηγορία Τουρκοκυπρίων επί οπλοκατοχής, «Τούρκος κατηγορείται ότι έφερε περίστροφο. – Απελύθη μέχρι της δικαστικής ανακρίσεως.», 03/02/1956, «Τούρκος κατεδικάσθη εις τριετήν φυλάκισιν διότι έφερεν περίστροφον.», 21/03/1956 «Συνελήφθη Τούρκος με περίστροφον.», 03/05/1956, «Κατεδικάσθη εις θάνατον νεαρός Τούρκος ποιμήν επί κατοχή ενός περιστρόφου.», 06/02/1957, «Νεαρός Τούρκος κατεδικάσθη χθες εις φυλάκισιν 5 ετών. – Κατηγορείτο ότι είχεν εις την κατοχήν του δυο καινούργια αυτόματα περίστροφα.», 23/01/1957, «Τραυματισμός δυο Τούρκων και συλλήψεις άλλων. – Περίστροφα και σφαίρες.», 28/05/1958, ο.π..

Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρει ότι συνελήφθηκε Τουρκοκύπριος στην κατοχή του οποίου ανεβρέθηκαν περίστροφο και φυλλάδια της μυστικής οργάνωσης Volkan, ο οποίος όμως όπως αναφέρει το εν λόγω άρθρο απολύθηκε μετά από απόφαση του δικαστηρίου ότι το περιεχόμενο των φυλλαδίων δεν ήταν στασιαστικό⁴⁴⁶. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει οι Τουρκοκύπριοι δεν συλλαμβάνονται για την κατοχή μόνο περιστρώφων αλλά και άλλων όπλων γενικά. Στην «Ελευθερία» για παράδειγμα δημοσιεύεται άρθρο στο οποίο αναφέρεται η σύλληψη Τουρκοκύπριου αλιέος για κατοχή οβίδας⁴⁴⁷. Ενώ σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι συνελήφθηκε Τουρκοκύπρια στην κατοχή της οποίας ανεβρέθηκε εκρηκτικός μηχανισμός, ο ανταποκριτής της εφημερίδας αναφέρει σχετικά, «Την πρωίαν της χθες εθεάθη μια Τούρκισσα να περιφέρεται υπόπτως εις το γυναικοπάζαρον Φανερωμένης...Αυτή συνελήφθη και γενομένης ερεύνης ανευρέθη εντός της τσάντας της βόμβα. Κατά πληροφορίες παρευρεθέντων προσώπων, όταν η βόμβα ανευρέθη εντός της τσάντας της Τουρκίσσης, αυτή ήρχισε να κλαίη και να λέγη ότι απεστάλη δια να τοποθετήσει των βόμβαν έμπροσθεν Τουρκικού καταστήματος εις το Γυναικοπάζαρον Φανερωμένης, δια να προβληθή ο ισχυρισμός, ότι Έλληνες ετοποθέτουν βόμβας εις Τουρκικά καταστήματα.⁴⁴⁸».

Πέρα όμως από τα εγκλήματα που σχετίζονται με την παράβαση των νόμων που ισχύουν κατά την διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται σε άρθρα της «Ελευθερίας» σχετικά με την διάπραξη και εγκλημάτων του κοινού ποινικού κώδικα. Πιο συγκεκριμένα εντοπίσαμε στην «Ελευθερία» άρθρα τα οποία αναφέρονται σε Τουρκοκύπριους σχετικά με την διάπραξη ποικίλων εγκλημάτων όπως, λαθρεμπόριο⁴⁴⁹, προαγωγή γυναικών⁴⁵⁰, παραβάσεις του οδικού κώδικα⁴⁵¹ άλλα και κλοπές βρετανικής περιουσίας⁴⁵².

Σε ότι αφορά του Τουρκοκύπριους οι οποίοι είναι μέλη των δυνάμεων ασφαλείας, αυτοί δεν εμφανίζονται μόνο σε άρθρα σχετικά με την διάπραξη

⁴⁴⁶ «Απελύθη ο συλληφθείς Τούρκος.», ο.π., 04/02/1956.

⁴⁴⁷ «Τούρκος αλιεύς κατηγορείται επί κατοχή οβίδος.», ο.π., 13/09/1957.

⁴⁴⁸ «Βόμβα ανευρέθη χθες εις την κατοχήν Τουρκίσσης.», 12/06/1958, βλέπε επίσης σχετικά με συλλήψεις Τουρκοκυπρίων επί κατοχής εκρηκτικού μηχανισμού, «Ανακρίνονται δυο Τούρκοι επί κατοχής βόμβας.», ο.π., 07/06/1958.

⁴⁴⁹ «Τρεις Τούρκισσαι υπεβλήθησαν εις σωματικήν έρευναν.», 23/03/1957, «Τέσσαρες Οθωμανίδες κατηγορούνται ότι εισήγαγον λαθραίως κοσμήματα και συνάλλαγμα αξίας 1200 λιρών. – Εις Τούρκος κατεδικάσθη επί απόπειρα εισαγωγής 1500 Τουρκικών λιρών, αι οποίαι κατεσχέθησαν.», 19/12/1957, «Αι τέσσαρις Οθωμανίδες κατεδικάσθησαν χθες εις πρόστιμον 200 λιρών έκαστη. – Υπό ποιός συνθήκας ανευρέθησαν τα κρυμμένα εις το σώμα των τιμαλφή.», 20/12/1957, ο.π..

⁴⁵⁰ «Επικουρικοί κατηγορούνται επί προαγωγή γυναικών.», ο.π., 07/12/1956.

⁴⁵¹ «Πρόστιμα εις Τούρκους αστυνομικούς.», ο.π., 18/12/1956.

⁴⁵² «Δυο Επικουρικοί κατεδικάσθησαν εις φυλάκισιν. – Έκλεψαν κουβέρτες της ΡΑΦ.», ο.π., 01/12/1956.

εγκλημάτων ή την παράβαση των καθηκόντων τους, αλλά και σε άρθρα όπου καταγράφονται ατυχήματα με θύματα τους Τουρκοκύπριους αστυνομικούς. Χαρακτηριστικά στην «Ελευθερία» εντοπίζουμε συχνά άρθρα όπου περιγράφεται ο τραυματισμός Τουρκοκύπριων Επικουρικών από τυχαία εκπυρσοκρότηση όπλων που έχουν στην κατοχή τους αυτοί ή συνάδελφοι τους. Πιο συγκεκριμένα ήδη από τον Απρίλιο του 1956 η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρεται στην τυχαία εκπυρσοκρότηση όπλου Τούρκου Επικουρικού με αποτέλεσμα τον ελαφρύ τραυματισμό έτερου Τούρκου Επικουρικού⁴⁵³.

Αλλά και τον Νοέμβριο του 1956 σημειώνεται θανατηφόρο ατύχημα με θύμα Τουρκοκύπριο επικουρικό με αιτία την εκπυρσοκρότηση του όπλου του. Το ατύχημα προήλθε από την άγνοια του αποθανέντος ότι το όπλο του έφερε σφαίρα⁴⁵⁴. Λόγω εκπυρσοκρότησης όπλου που ανήκε σε Τουρκοκύπριο αστυνομικό, τραυματίστηκε θανάσιμα και Τουρκοκύπριος πολίτης όπως αναφέρεται σε άρθρο της «Ελευθερίας», το εν λόγω άρθρο αναφέρεται στο τραυματισμό υπό περιστρόφου του εκ Λάρνακος, 18ετή Μεχμέτ Τουμπά, ο οποίος εδέχθη πλήγμα στον αριστερό πνεύμονα και τώρα νοσηλεύεται στο Νοσοκομείο Λάρνακος. Η αστυνομία ερευνά το ενδεχόμενο ο τραυματισμός να επήλθε την στιγμή που ο τραυματίας επεξεργαζόταν περίστροφο το οποίο ανήκε σε φίλο του επικουρικό αστυνομικό⁴⁵⁵. Φυσικά Τουρκοκύπριοι μέλη των δυνάμεων ασφαλείας εμφανίζονται στην «Ελευθερία» και σε σχέση με άλλου είδους ατυχήματα στα οποία υπέπεσαν. Χαρακτηριστικά, εντοπίσαμε άρθρο το οποίο αναφέρεται στον τραυματισμό Τουρκοκύπριου επικουρικού και Βρετανού λοχία σε αυτοκινητιστικό ατύχημα⁴⁵⁶, καθώς επίσης και άρθρο το οποίο αναφέρεται στον θάνατο Τουρκοκύπριου επικουρικού ο οποίος έπεσε από εξώστη⁴⁵⁷.

Στην «Ελευθερία» εμφανίζονται επίσης επανειλημμένα άρθρα σχετικά με ατυχήματα που αφορούν και απλούς Τουρκοκύπριους πολίτες. Τα ατυχήματα των Τουρκοκύπριων πολιτών έχουν ποικίλες αιτίες. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρει σε άρθρο της τον πνιγμό του εκ Καλού Χωριού Λάρνακος, 13ετούς

⁴⁵³ «Τούρκος Επικουρικός ετραυματίσε τυχαίως Τούρκον Επικουρικόν.», 01/04/1956, βλέπε επίσης «Επικουρικός εφονεύθη από τυχαίαν εκπυρσοκρότησιν όπλου συναδέλφου του.», 11/09/1956, «Επικουρικός ετραυματίσθη από τυχαίαν εκπυρσοκρότησιν.», 09/02/1957, «Επικουρικός εφονεύθη ακαριαίως λόγω εκπυρσοκρότησης.», 23/03/1958, «Επικουρικός ετραυματίσθη σοβαρώς από εκπυρσοκρότηση όπλου συναδέλφου.», 28/05/1958, ο.π..

⁴⁵⁴ «Το παιδί του Σινεμά», ο.π., 27/11/1956.

⁴⁵⁵ «Νεαρός Τούρκος ετραυματίσθη υπό σφαίρας περιστρόφου», 24/01/1956, βλέπε επίσης σχετικά «11ετής Οθωμανός ετραυματίσθη χθες εκ τυχαίας εκπυρσοκροτήσεως», 05/02/1956, ο.π..

⁴⁵⁶ «Βρετανός Λοχίας και Τούρκος Επικουρικός αστυνομικός ετραυματίσθησαν σοβαρώς εις αυτοκινητιστικόν δυστήχημα. – Μεταφέρθησαν υπό κατοίκων της Αιγιαλούσης εις το Νοσοκομείον. – Τα όπλα των παρεδόθησαν εις την αστυνομίαν.», ο.π., 10/01/1958.

⁴⁵⁷ «Επικουρικός κατέπεσεν από εξώστην και εφονεύθη.», ο.π., 30/05/1958

Οθωμανοπαίδος, Τανέρ Τουρμούς καθώς «...ελούετο σήμερον εις την θάλασσαν έναντι της Πλατείας του Διοικητηρίου Λάρνακος.⁴⁵⁸». Άλλη αιτία ατυχήματος σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας», είναι η ηλεκτροπληξία, το εν λόγω άρθρο αναφέρει ότι η εξ Αμμοχώστου Εμινέ Ισσά βρήκε χθες ακαριαίο θάνατο εξ ηλεκτροπληξίας⁴⁵⁹. Εντοπίσαμε επίσης στην «Ελευθερία» άρθρο που αναφέρεται σε ατύχημα που προκάλεσε τον θάνατο μιας Τουρκοκύπριας και την καταστροφή δυο σπιτιών, εξαιτίας πυρκαγιάς⁴⁶⁰. Σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ο θάνατος δυο παιδιών, ενός Ελληνοκύπριου και ενός Τουρκοκύπριου εξαιτίας ατυχήματος, όταν αυτά καταπλακώθηκαν από αυτοκίνητο⁴⁶¹.

Η «Ελευθερία» σε άρθρο της αναφέρει το θάνατο Τουρκοκύπριου παιδιού εξαιτίας πτώσης, συγκεκριμένα το άρθρο αναφέρει ότι «Υπέκυψε χθες εις τα τραύματα του εν τω Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας ο εκ Κτήματος Τουρκοπαίς Τζελάλ Ελέρ, ηλικίας ενός έτους. Ούτος ετραυματίσθη σοβαρώς εις την κεφαλήν συνεπεία πτώσεως επί του εδάφους εκ της κλίνης του.⁴⁶²». Τέλος ως αιτία θανάτου ή τραυματισμού Τουρκοκύπριου η «Ελευθερία» αναφέρει τα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα. Χαρακτηριστικά ο ανταποκριτής της εφημερίδας αναφέρει ότι, «Αυτοκίνητον οδηγούμενον υπό του εκ Λεμεσού 34ετούς κουρέως Ταλάτ Αχμέτ Σιάχ και έλαυον εκ Λευκωσίας εις την Λεμεσόν παρεξέκλινεν, περί την 2 π. μ. ώραν της σήμερον, της οδού παρά τον 51^{ov} μιλιοδείκτην, προσέκρουσεν επί δένδρου και ακολούθως ανετράπη. Εκ των επιβαινόντων του οχήματος εξ Τούρκων, εύρεν ακαριαίον θάνατον ο εκ Λεμεσού 33ετής στρατιωτικός επικουρικός αστυνομικός Ισμέτ Μουσταφά, ετραυματίσθη δε θανασίμως ο εκ Λεμεσού 35ετής αχθοφόρος Νιχάτ Αχμέτ. Ούτος υπέκυψεν εις τα τραύματα του ολίγον μετά την μεταφοράν του εις το Νοσοκομείον Λεμεσού. Οι υπόλοιποι τέσσαρες εκ των επιβαινόντων του αυτοκινήτου...ετραυματίσθησαν εις την κεφαλήν και μετηνέχθησαν εις το Νοσοκομείον Λεμεσού.⁴⁶³».

Τα άρθρα στα οποία κάνουν την εμφάνιση τους οι Τουρκοκύπριοι μέσα από τις σελίδες της «Ελευθερίας» αφορούν και θέματα κοινωνικού

⁴⁵⁸ «Πνιγμός 13ετούς Οθωμανοπαίδους», 16/06/1955, βλέπε επίσης, «18ετής Τούρκος επνήγη χθες εις την θάλασσαν.», 07/09/1957, ο.π..

⁴⁵⁹ «Οθωμανίς εύρε τον θάνατον εξ' ηλεκτροπληξίας – Επρόκειτο να τελεστούν σήμερον οι γάμοι του υιού της», ο.π., 07/08/1955.

⁴⁶⁰ «Νεαρά Οθωμανίς απηνθρακώθη και δυο οικίες καταστράφησαν συνεπεία πυρκαϊάς εις μαλλιάν.», ο.π., 04/08/1957.

⁴⁶¹ «Ελληνοπαίς και Τουρκοκπαίς εύρον προχθές φρικτόν θάνατον καταπλακωθέντες υπό αυτοκινήτου.», ο.π., 07/08/1957.

⁴⁶² «Τουρκοπαίς υπέκυψε χθες εις τραύματα λόγω πτώσεως.», ο.π., 08/09/1957.

⁴⁶³ «Δυο Τούρκοι φονεύθησαν χθες εις αυτοκινητικόν δυστύχημα. – Η κατάστασις έτερων τεσσάρων Τούρκων είναι σοβαρά.», 24/04/1958, βλέπε επίσης σχετικά, «Τούρκος εφονεύθη εκ δυστυχήματος.», 22/04/1958, ο.π..

ενδιαφέροντος. Για παράδειγμα στις αρχές του 1955 εντοπίζουμε στην «Ελευθερία» μια σειρά από άρθρα τα οποία αναφέρονται σε ποδοσφαιρικούς αγώνες ανάμεσα σε Ελληνοκυπριακές και Τουρκοκυπριακές ομάδες για την κατάκτηση του πρωταθλήματος. Πιο συγκεκριμένα το πρώτο άρθρο τέτοιου περιεχομένου το οποίο εντοπίσαμε αναφέρει ότι στις 6 Μαρτίου 1955 διενεργείται ποδοσφαιρικός αγώνας ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή ομάδα Ε.Π.Α και την Τουρκοκυπριακή ομάδα Αγυα της Λευκωσίας⁴⁶⁴. Σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» λίγους μήνες αργότερα αναφέρεται ο αγώνας ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή ομάδα Ομόνοια της Λευκωσίας και την Τουρκοκυπριακή ομάδα Τσετίν Καγιά της Λευκωσίας και στα επεισόδια που προκάλεσαν οι οπαδοί των δυο ομάδων. Πιο συγκεκριμένα το άρθρο αναφέρει ότι τα επεισόδια άρχισαν όταν οπαδοί της Ομόνοιας διαμαρτυρήθηκαν για πέναλτι που δεν παραχώρησε ο Τούρκος διαιτητής στην ομάδα τους. Πολλά άτομα τραυματίστηκαν από την εκτόξευση φιαλών και άδειων κιβωτίων μεταφοράς αναψυκτικών. Η αστυνομία δεν μπόρεσε να ελέγξει το πλήθος και τα επεισόδια πήραν μεγάλη έκταση. Ο διαιτητής κ. Φικρή καθώς και οι επόπτες κ. κ. Αλή και Σουμή εξήλθαν του γηπέδου υπό την προστασία της αστυνομίας και άλλων Τούρκων⁴⁶⁵. Το τελευταίο άρθρο το οποίο εντοπίσαμε στην «Ελευθερία» σχετικά με ποδοσφαιρικούς αγώνες ανάμεσα σε Τουρκοκυπριακές και Ελληνοκυπριακές ομάδες αναφέρεται την νίκη της ομάδας του Ολυμπιακού Λευκωσίας επί της Αγυα, και την κατάκτηση του πρωταθλήματος⁴⁶⁶.

Οι δυο κοινότητες εμφανίζονται σε άρθρα της «Ελευθερίας» να έχουν και άλλα κοινά σημεία πέρα από τους ποδοσφαιρικούς αγώνες. Καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου την οποία μελετούμε Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι σε πολλές περιπτώσεις λαμβάνουν κοινή δράση σχετικά με θέματα κοινωνικού ενδιαφέροντος τα οποία επηρεάζουν τις κοινότητες τους. Αυτή η κοινή δράση μελών των δυο κοινοτήτων δεν διακόπτεται ακόμη και κατά την διάρκεια των επεισοδίων που διενεργήθηκαν από Τουρκοκυπρίους και έπληξαν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Τα άρθρα που εμφανίζονται στην «Ελευθερία» και τα οποία αφορούν την συνάφεια ανάμεσα στις δυο κοινότητες σε καθημερινό επίπεδο εμφανίζονται σε πιο τακτά διαστήματα κατά την περίοδο 1955 - 1958.

Χαρακτηριστικά ήδη από το 1955 εμφανίζεται στην «Ελευθερία» συγκεκριμένο άρθρο το οποίο αναφέρει ότι Ελληνοκύπριος εργαζόμενος του εργοστασίου Σοδάπ «...έσπευσεν αυθορμήτως να σώση κινδυνεύοντα Τούρκον συνάδελφον του, ο οποίος είχε λιποθυμήσει ενώ ησχολείτο εις τον καθαρισμόν

⁴⁶⁴ βλέπε σχετικό άρθρο στις 06/03/1955, ο.π..

⁴⁶⁵ «Επεισόδια εις Ποδοσφαιρικών Αγώνα μεταξύ Ομόνοιας και Τουρκικής ομάδος – Αρκετά πρόσωπα τραυματίστησαν από εξσφενδονισθείσας φιάλας.», ο.π., 05/05/1955.

⁴⁶⁶ «Ο Ολυμπιακός ενίκησε την Αγυα Λευκωσίας εις το Πρωτάθλημα – Νόκ – Αουτ.», ο.π., 19/06/1955.

κενής δεξαμένης οίνων του Σοδάπ.», γεγονός που στοίχισε στον ίδιο την ζωή του⁴⁶⁷. Τα άρθρα τα οποία αναφέρουν την διάσωση ή παροχή βοήθειας από Ελληνοκυπρίους σε Τουρκοκυπρίους ή το αντίθετο θα εμφανίζονται συχνά στην «Ελευθερία» και μέχρι το 1958. Για παράδειγμα, όταν αρχίζουν τα επεισόδια του 1956 πολλοί Τουρκοκύπριοι κάτοικοι μεικτών χωριών, στα οποία η κοινότητα τους δεν είχε την πλειοψηφία αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τις οικίες τους και να μεταφερθούν σε χωριά με Τουρκοκυπριακή πλειοψηφία όπου δεν θα κινδύνευαν από τυχόν Ελληνοκυπριακές επιθέσεις αντεκδίκησης. Σε άρθρο της «Ελευθερίας» λοιπόν αναφέρεται ότι όταν οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι του χωριού Άγιος Σέργιος εγκατέλειψαν τα σπίτια τους και μετακόμισαν μαζικά προς την πόλη της Αμμοχώστου, περίπου πενήντα Ελληνοκύπριοι συγχωριανοί τους, τους παρείχαν προσωπικές εγγυήσεις δια την ασφάλεια τους εάν επέστρεφαν. Οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι του Άγιου Σέργιου που είχαν καταφύγει στην πόλη της Αμμοχώστου, επανέρχονται τώρα στις εστίες τους με την διευκόλυνση που τους παρείχε ο Δήμαρχος Αμμοχώστου παραχωρώντας τους δημοτικά φορτηγά για την μεταφορά των περιουσιακών τους στοιχείων⁴⁶⁸.

Περιπτώσεις στις οποίες Ελληνοκύπριοι προσέτρεξαν προς βοήθεια των Τουρκοκυπρίων σημειώνονται στην «Ελευθερία» και κατά το 1957. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται σε άρθρο της εφημερίδας ότι «Περί την 5 μ. μ. ώραν της σήμερον η 18ετής Αιφέρ Χασάν, μαθήτρια, κατέπεσεν εντός φρέατος καθ' όν χρόνον ήντλει ύδωρ εξ αυτού. Αυτή ανεσύρθη υπό των συγγενών της. Ο αστυνομικός λοχίας, Δημητράκης Ευλογημένος παρέσχεν εις αυτήν τας πρώτας βοήθειας δια τεχνικών αναπνοών και κατά την γνώμην των ιατρών, Ελλήνων και Άγγλων, η ζωή της Οθωμανίδως εσώθη χάρις εις τας τεχνικάς αναπνοάς.⁴⁶⁹». Αλλά και σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι όταν Τουρκοκύπριος οδηγός ταξί ο οποίος μετέφερε Άγγλους στρατιώτες δέχθηκε επίθεση από αυτούς, οι Ελληνοκύπριοι κάτοικοι του χωριού Μεσόγη, προσέφεραν στον τραυματία τις πρώτες βοήθειες και τον μετέφεραν στην συνέχεια στο Νοσοκομείο Κτήματος⁴⁷⁰.

Στην «Ελευθερία» πέρα από την παροχή βοήθειας σε συμπολίτες τους, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται να καταθέτουν από κοινού αιτήσεις προς την Βρετανική Διοίκηση με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρει ότι μετά το ξέσπασμα των επεισοδίων του 1956 στην Λευκωσία και την τοποθέτηση

⁴⁶⁷ «Λακωνικά», ο.π., 1/02/1955.

⁴⁶⁸ «Τούρκοι επανέρχονται εις τας εστίας τους.», ο.π., 07/06/1956.

⁴⁶⁹ «Έλλην λοχίας διέσωσε την ζωήν Μουσουλμανίδος.», ο.π., 03/05/1957.

⁴⁷⁰ «Τούρκος αυτοκινητοδηγός εκτυπήθη και ετραυματίσθη υπό στρατιωτών. – Έτυχε θερμής περιθάλψεως υπό των Ελλήνων της Μεσόγης.», ο.π., 14/12/1957.

συρματοπλέγματος που διαχώριζε την πόλη σε Ελληνικό και Τουρκικό τομέα, οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι έμποροι της πόλης αιτήθηκαν από κοινού την απομάκρυνση των συρματοπλεγμάτων εξαιτίας των οποίων όπως υποστηρίζουν έχει μειωθεί η εμπορική κίνηση στα καταστήματα τους⁴⁷¹. Ενώ σε άλλο άρθρο της «Ελευθερίας» Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι γεωργοί εμφανίζονται να αιτούνται αποζημίωσης από την Βρετανική Διοίκηση για την ζημιά που έπαθαν οι καλλιέργειες σιτηρών εξαιτίας του πρόσφατου κύματος καύσωνα που έπληξε τις περιουσίες τους⁴⁷². Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι κάτοικοι της Λάρνακας επίσης σε άρθρο της «Ελευθερίας» αιτούνται την ανάπτυξη του λιμανιού της πόλης τους και άρα την βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου⁴⁷³.

Μετά τα επεισόδια που ξέσπασαν σε όλες τις πόλεις της Κύπρου το 1956 στην «Ελευθερία» συναντάμε συχνά άρθρα που αναφέρονται σε κοινές εκκλήσεις Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων, είτε σε ατομικό, είτε σε συλλογικό επίπεδο, για επαναφορά της ομαλότητας και ειρήνευση ανάμεσα στις δυο κοινότητες. Για παράδειγμα στην «Ελευθερία» συναντάμε άρθρο το οποίο αναφέρεται ότι ο Αντιδήμαρχος Λεμεσού καλεί τους Τουρκοκύπριους όπως εργαστούν προς την επίτευξη της ειρηνικής συμβίωσης ανάμεσα στις δυο κοινότητες. Πιο συγκεκριμένα το εν λόγω άρθρο αναφέρεται στις δηλώσεις του Αντιδημάρχου ο οποίος τόνισε ότι, «Μια σκέψη πρέπει να κυριαρχήσει στον νουν κάθε Κυπρίου, ότι αντίποινα και φανατισμός δεν ωφελούν, αλλά μάλλον βλάπτουν εκείνους οίτινες τα εφαρμόζουν. Εκ μέρους των σοβαρώς σκεπτόμενων Τούρκων συμπατριωτών πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια δια να αποτραπούν εις το μέλλον παρόμοιαι βιαιοπραγίαι. Έλληνες και Τούρκοι οφείλουν να αντιληφθούν ότι η ειρηνική συμβίσις των αποτελεί την καλύτεραν εγγύησιν δια μιαν καλύτεραν αύριον.⁴⁷⁴». Οι κοινές εκκλήσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δεν παραμένουν στα πλαίσια της ειρήνευσης ανάμεσα στις δυο κοινότητες, αλλά σχετίζονται επίσης και με θέματα που αφορούν κατά κύριο λόγο την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Η αντιβρετανική δράση της ΕΟΚΑ, όπως αναφέραμε προηγουμένως επηρεάζει έμμεσα την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, εφόσον και κείνη μετρά θύματα που πλήγησαν από ενέργειες της ΕΟΚΑ. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα λοιπόν είναι αντίθετη προς την «τρομοκρατία» της ΕΟΚΑ, καθώς και σε όλα όσα αυτή πρεσβεύει για το μέλλον της Κύπρου. Εντούτοις συναντούμε

⁴⁷¹ «Επιτροπή εξ' Ελλήνων και Τούρκων θα εισηγηθούν να αφαιρεθούν τα συρματοπλέγματα από μπροστά από τα καταστήματα των.», ο.π., 01/06/1956.

⁴⁷² «Έλληνες και Τούρκοι γεωργοί της Πάφου ζητούν αποζημίωσιν δια την καταστροφήν σιτηρών από ενσκήψαν κύμα καύσωνος.», ο.π., 19/04/1957.

⁴⁷³ Βλέπε σχετικό άρθρο στις 15/03/1955, ο.π..

⁴⁷⁴ «Δια να επανέλθη ομαλότης μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων.», 29/05/1956, βλέπε επίσης «Εκκλήσεις δι' ειρηνικὴν συμβίωσιν.», 31/05/1956, ο.π..

στην «Ελευθερία» άρθρα στα οποία Τουρκοκύπριοι, Αρμένιοι και Ελληνοκύπριοι αιτούνται από κοινού την απόλυση Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι κρατούνται ως ύποπτοι για συμμετοχή στην δράση της ΕΟΚΑ. Πιο συγκεκριμένα η «Ελευθερία» εκδίδει άρθρο στο οποίο αναφέρεται ότι, «Υπό Ελλήνων, Τούρκων και Αρμενίων κατοίκων της περιοχής Σαλαμίνας απεστάλη προς την Α. Ε. Τον Κυβερνήτην...τηλεγράφημα δια του οποίου ζητήται απονομή χάριτος εις τον Νίκον Σαμψών.⁴⁷⁵». Παρόμοια έκκληση για απονομή χάριτος σε φυλακισμένους Ελληνοκύπριους καταγράφεται σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέροντας τα εξής, «Υπεβλήθη σήμερον εις την Α. Ε. Τον Κυβερνήτην μέσω του Διοικητού Λάρνακος έκκλησις υπογεγραμμένη υπό 314 Ελλήνων κατοίκων και εργαζομένων εις Βασιλικόν και 69 Τούρκων προς απονομήν χάριτος εις τον θανατοποινίτην Μιχαλάκη Χρ. Ρωσσίδη.⁴⁷⁶». Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν σε ατομικό επίπεδο συμπράττουν με τους Ελληνοκυπρίους στον αγώνα τους για απόλυση των Ελληνοκυπρίων κρατουμένων αλλά και την περαιτέρω αποκατάσταση τους στο κοινωνικό σύνολο. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο της «Ελευθερίας» στο οποίο αναφέρεται ότι, «Ο εκ Μόρφου Κεμάλ Αχμέτ Ριζά εισέφερεν εις τον έρανον υπέρ αποκαταστάσεως απολυμένων εκ των κρατητηρίων μίαν λίραν.⁴⁷⁷».

Αλλά και οι Ελληνοκύπριοι εμφανίζονται σε άρθρα της «Ελευθερίας» να ενδιαφέρονται για το Τουρκοκυπριακό σύνολο στοιχείο και να συνδράμουν με την διενέργεια εράνων ορισμένα οικονομικά αδύναμα μέλη της κοινότητας. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο της «Ελευθερίας» στο οποίο, «Ο εκ Λευκωσίας γηραιός Οθωμανός Μουράτ Μεχμέτ, άπορος και ασθενής, επεσκέφθη χθες τα γραφεία της «Ελευθερίας» για να εκφράση την επιθυμίαν όπως και δια του Τύπου ευχαριστήση τους Έλληνας κατοίκους Άσσιας, οίτινες, κατά την εκεί επίσκεψιν του την Δευτέραν της Λαμπράς, διενήργησαν προς ανακούφισιν του πρόχειρον έρανον, ο οποίος απέφερεν περίπου 4 λίρας.⁴⁷⁸». Πέρα από τις ευχαριστίες των Τουρκοκυπρίων για την οικονομική συνεισφορά εκ μέρους Ελληνοκυπρίων, η «Ελευθερία» δημοσιεύει επίσης άρθρο στο οποίο αναφέρεται στις ευχαριστίες Τουρκοκυπρίων προς Ελληνοκύπριους για την προστασία που τους παρείχαν εν μέσω της έκρυθμης κατάστασης που επικρατούσε σε όλη την Κύπρο. Φυσικά έχουμε εντοπίσει άρθρα στα οποία αναφέρεται να συμβαίνει και το αντίθετο, δηλαδή Τουρκοκύπριοι να προστατεύουν Ελληνοκύπριους από την οργή μελών της κοινότητας τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει σε επιστολή

⁴⁷⁵ «Έλληνες, Τούρκοι και Αρμένιοι απήθυναν προς τον Κυβερνήτην αίτησιν χάριτος δια τον Σαμψών.», ο.π., 04/09/1957.

⁴⁷⁶ «Έκκλησις προς τον Κυβερνήτην δι' απονομήν χάριτος εις τους θανατοποινίτας. – Υπέγραψαν και 69 Τούρκοι.», ο.π., 15/10/1957.

⁴⁷⁷ «Τούρκος εισέφερεν υπέρ των απολυμένων.», ο.π., 28/03/1958.

⁴⁷⁸ «Τούρκος ευχαριστεί τους κατοίκους Άσσιας διότι διενήργησαν έρανον υπέρ αυτού.», ο.π., 19/04/1958.

του ο Τουρκοκύπριος Κεμάλ Ριζά εκ Μόρφου, την οποία δημοσίευσε η «Ελευθερία», «Είναι καθήκον μου να ευχαριστήσω δια του Τύπου τον Δήμαρχον Μόρφου κ. Νικολόπουλον και τον αιδεσ. Παπαϊωάννην Πιλασίδη και ολόκληρον τον λαόν Μόρφου δια το μέγα ενδιαφέρον που επέδειξαν δι' ημάς τους Τούρκους. Όλοι μας υπεσχέθησαν αγάπην και στοργήν και αρμονίαν. Παρά τα όσα διεπράχθησαν υπό Τούρκων εις όλην την Κύπρον, ημάς τους Τούρκους Μόρφου ουδείς μας ηπειλήσεν.⁴⁷⁹».

Συνάφεια ανάμεσα στις δυο κοινότητες υπάρχει και σε θρησκευτικό επίπεδο, όπως διαφαίνεται μέσα από ορισμένα άρθρα της «Ελευθερίας». Πιο συγκεκριμένα η «Ελευθερία» δημοσιεύει άρθρο στο οποίο αναφέρεται ότι, «Κατά το παρελθόν Σάββατον Έλληνες και Τούρκοι αδελφωμένοι ανέπεμψαν κατανυκτικίν δέησιν υπέρ καταπαύσεως της ανομβρίας, η οποία απειλεί να καταστρέψη ολοσχερώς την γεωργίαν. Η κοινή δέησις ετελέσθη εις το Τουρκικόν χωρίον Γαληνόπορνη, του διαμερίσματος Καρπασίας...Εις Γαληνόπορνην οι Τούρκοι κάτοικοι υπεδέχθησαν τους Έλληνας με μεγάλην χαράν και ενθουσιασμόν. Αι Τούρκισσαι με κάνιστρα ανά χείρας προσέφεραν εις τους Έλληνας άρτον...Βραδύτερον όλοι μαζί, Έλληνες και Τούρκοι, μετέβησαν εις το ηρειπωμένον παρεκκλήσιον της Αγίας Άννης, όπου οι Έλληνες ιερείς ανέπεμψαν δεήσεις προς κατάπαυσιν της ανομβρίας. Μετ' ολίγον ο χότζας ανέγνωσεν ευχήν προς τερματισμόν της ανομβρίας...Η θερμή υποδοχή, την οποίαν επεφύλαξαν προς τους Έλληνας οι Τούρκοι της Γαληνόπορνης καθώς και η παραδειγματική αλληλοκατανόησις, την οποίαν επέδειξαν αμφότερα τα σύννοικα στοιχεία, εσχολιάσθη ευμενώς υφ' όλων των κατοίκων της περιοχής μας, οι δε γηραιότεροι Έλληνες και Τούρκοι ανέφεραν, ότι το γεγονός τούτο ενθύμησεν εις αυτούς παλαιούς καλούς καιρούς, κατά τους οποίους Έλληνες και Τούρκοι έζων αδελφωμένοι.⁴⁸⁰». Το όλο γεγονός όπως ήταν φυσικό ενόχλησε ορισμένους Τουρκοκύπριους, οι οποίοι όπως αναφέρει η «Ελευθερία» επέπληξαν τον Χότζα, ο οποίος ομού τους Ελληνοκύπριους ανέπεμψε δέηση προς τερματισμό της ανομβρίας, υποστηρίζοντας ότι τέτοιου είδους πράξεις βλάπτουν τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων⁴⁸¹. Αλλά και σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» το ίδιου μήνα δημοσιεύεται η είδηση ότι Τουρκοκύπριες στην Επαρχία Πάφου προσκόμισαν άρτους κατά τον εσπερινό της γιορτής του Αγίου Γεωργίου⁴⁸².

Τέλος στην αρθρογραφία της «Ελευθερίας» εντοπίζουμε άρθρα με πρωταγωνιστές τους Τουρκοκύπριους σχετικά με ποικίλα θέματα που αφορούν

⁴⁷⁹ «Ευχαριστίαι Τούρκων προς τους Έλληνας κατοίκους Μόρφου.», ο.π., 19/06/1958.

⁴⁸⁰ «Έλληνες και Τούρκοι ανέπεμψαν από κοινού δέησιν εις την Παναγίαν προς τερματισμόν της ανομβρίας.», ο.π., 01/04/1958.

⁴⁸¹ «Τούρκοι επετίμησαν Χότζαν δεηθέντα μετά ιερέων υπέρ καταπαύσεως ανομβρίας.», ο.π., 05/04/1958.

⁴⁸² «Τούρκισσαι προσέφεραν άρτους εις Ιερόν ναόν.», ο.π., 26/04/1958.

τα εσωτερικά θέματα της κοινότητας και εμπίπτουν στην σφαίρα των καθημερινών θεμάτων παρουσιάζοντας το ενδιαφέρον των Ελληνοκυπρίων για τους ανθρώπους της διπλανής πόρτας. Πιο συγκεκριμένα εμφανίζονται άρθρα στην «Ελευθερία» σχετικά με τον «εορτασμό των γενεθλίων του Μωάμεθ»⁴⁸³, σχετικά με τον εορτασμό του Ραμαζανίου⁴⁸⁴, σχετικά με την απόλυση Τουρκοκυπρίων κρατουμένων⁴⁸⁵ και σχετικά με τον περιορισμό Τουρκοκύπριου προσκυνητή κατά την επάνοδο του από το ετήσιο προσκύνημα στην Μέκκα λόγω φόβου για πιθανή μόλυνση του με τον ιό της ιμφλουέντζας⁴⁸⁶.

⁴⁸³ «Η επέτειος των γενεθλίων του Μωάμεθ.», ο.π., 29/10/1955.

⁴⁸⁴ «Κανονιοβολισμοί κατά τον εορτασμόν του Ραμαζανίου.», ο.π., 11/04/1956.

⁴⁸⁵ «Απελύθησαν χθες όλοι οι Τούρκοι κρατούμενοι.», ο.π., 25/09/1958.

⁴⁸⁶ «Τούρκος επανελθών εκ της Μέκκας απεμονώθη δια να εξακριβωθή εάν προσεβλήθη υπό ιμφλουέντζαν.», ο.π., 17/07/1957.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ: ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ.

Σε άρθρα που συλλέξαμε από την «Ελευθερία» διαφαίνεται το ενδιαφέρον της Ελληνοκυπριακής κοινότητας προς τις νέες πολιτικές δυνάμεις που αναδύονται στην πολιτική σκηνή της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Όπως έχουμε αναφέρει στις αρχές της περιόδου που μελετήσαμε δεν εμφανίζεται η Τουρκοκυπριακή κοινότητα σε συλλογικό, αλλά σε ατομικό επίπεδο. Αρχικά το ενδιαφέρον για τα γεγονότα που διαδραματίζονται στο εσωτερικό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και στην πολιτική της σκηνή, αφήνουν αδιάφορους τους Ελληνοκύπριους οι οποίοι την προκειμένη στιγμή είναι απασχολημένοι με την προβολή του αιτήματος της Ένωσης⁴⁸⁷ και τις προσπάθειες για συσπείρωση στο εσωτερικό της δικής τους κοινότητας⁴⁸⁸. Η εκλογή όμως του Nejatî Bey, ενός προοδευτικού μεταρρυθμιστή, οπαδού της πολιτικής που χάραζε ο Κεμάλ στην Τουρκία, στην θέση του Τουρκοκυπριακού μέλους του Νομοθετικού Συμβουλίου, μια θέση που κατείχε μέχρι πρότινος ο ισλαμιστής συντηρητικός συνεργάτης των Βρετανών Munîr Bey, στρέφει την προσοχή της Ελληνοκυπριακής κοινότητας στις αλλαγές που διαδραματίζονται στο εσωτερικό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Εκδίδονται λοιπόν στην «Ελευθερία», όπως έχουμε ήδη αναφέρει, διάφορα άρθρα τα οποία σχετίζονται με τα αιτήματα που προβάλλουν οι Τουρκοκύπριοι σε ότι αφορά την διαχείριση των εσωτερικών τους ζητημάτων και την ανάληψη της ευθύνης για θέματα όπως η παιδεία και η διαχείριση του Μουσουλμανικού Ιδρύματος του Ενκαφ⁴⁸⁹. Εντούτοις το ενδιαφέρον που εκδηλώνει η Ελληνοκυπριακή κοινότητα, έτσι όπως αυτό διαφαίνεται μέσα από την συχνότητα, την θεματολογία και την έκταση των άρθρων που δημοσιεύονται στην «Ελευθερία», δεν είναι εκτενές. Το γεγονός ότι το νέο Τουρκοκυπριακό μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου καταλύει την συνεργασία Τουρκοκυπρίων και Βρετανών στον εν λόγω Θεσμό και ψηφίζει ομού με τους Ελληνοκύπριους κατά των προτεινόμενων νομοσχεδίων που πλήττουν τα συμφέροντα των κοινοτήτων τις οποίες εκπροσωπούν, προκαλεί θετικές αντιδράσεις στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Το γεγονός όμως ότι τα Τουρκοκυπριακά μέλη του Συμβουλίου, σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας» καταψηφίζουν το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για αναφορά του αιτήματος της

⁴⁸⁷ «Δημιουργός καταστάσεων», 11/02/1931, «Ο Κυπριακός πόθος δια την Ένωσιν με την Ελλάδα». - Οι μετριοπαθείς και οι ριζοσπάστες., 10/06/1931, ο.π..

⁴⁸⁸ «Δια να αποτινάξωμεν τον ραγιαδισμόν.», 14/01/1931, «Προς μεγαλοπράγμονα πολιτική.», 17/01/1931, «Ενιαίον μέτωπον.», 14/02/1931, ο.π..

⁴⁸⁹ Βλέπε σχετικά το δεύτερο και το τρίτο κεφάλαιο αυτής της μελέτης.

Ένωσης στον εναρκτήριο λόγο του Κυβερνήτη⁴⁹⁰, επισκιάζει το θετικό κλίμα που δημιουργήθηκε και επαναφέρει τις δυο κοινότητες στην συνήθη κατάσταση αδιαφορίας για την ύπαρξη «σύννοικου στοιχείου» στην Κύπρο.

Το ενδιαφέρον της Ελληνοκυπριακής κοινότητας σχετικά με τις εξελίξεις στην Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή εμφανίζεται εντονότερα κατά το 1943 και το 1946 κατά την διάρκεια των τοπικών Δημοτικών εκλογών. Το ενδιαφέρον λοιπόν της Ελληνοκυπριακής κοινότητας εμφανίζεται μέσα από την συχνή έκδοση άρθρων σχετικών προς την εκλογή Τουρκοκυπρίων στους Δήμους της Κύπρου, σχετικά με την αποχή των Τουρκοκυπρίων από τις Δημοτικές εκλογές του 1946 και σχετικά με την ίδρυση του Τουρκοκυπριακού κόμματος ΚΑΤΑΚ το 1943. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο που δημοσιεύει η «Ελευθερία» σχετικά με τις Δημοτικές εκλογές του 1943, γίνεται εκτενής αναφορά στην συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων εκλογέων και στην εκλογή των υποψηφίων για τις Τουρκοκυπριακές θέσεις στους Δήμους της Κύπρου. Χαρακτηριστικά το εν λόγω άρθρο αναφέρει, «Εκ των Τούρκων ψηφοφόρων της Πρωτευούσης ανερχομένων εις 920 προσήλθον και εψήφησαν 801, επέτυχον δε οι τρεις εκ του συνδυασμού του κ. Φαντίλ Κουτσούκ και ο αρχηγός του αντιπάλου συνδυασμού κ. Μ. Νετζαττή Οζκάν. Συγκεκριμένως επέτυχον οι κ. κ. Φαντήλ Κουτσούκ δια 584 λευκών ψήφων κατά 217 μαύρων, Νεζμής Αβκράν δια 521 κατά 282, Σονκρή Βευσή δια 419 κατά 310 και ο κ. Νετζαττή Οζκάν δια 455 κατά 346...Εκ των Τούρκων υποψηφίων Λάρνακος επέτυχον : Σουπή Κενάν δια ψήφων 271 και Οσμάν Κένιτζ δια ψήφων 262. Επιλαχόν ο Μ. Μουσταφά Ζεκή δια ψήφων 100...Λεμεσός...ανεκηρύχθησαν Δημοτικοί Σύμβουλοι εκ του Τουρκικού στοιχείου οι κ. κ. Ιμπραχήμ Μπουκιάη και Μεχμέτ Σεϊφουλλά Κιουπρουλού, κατόπιν αποχωρήσεως του ανθυποψηφίου κ. Χουσεϊν Σεφίκ οδοντίατρου...Βαρώσια...Εκ των Οθωμανών υποψηφίων επέτυχον οι κ. κ. Χακή Σουλεϊμάν δικηγόρος και Χασάν Γαλήπ έμπορος.⁴⁹¹». Ενώ την επόμενη μέρα δημοσιεύεται στην «Ελευθερία» άρθρο στο οποίο τα αποτελέσματα των Δημοτικών εκλογών και τα ονόματα των Ελληνοκυπρίων υποψηφίων και οι συνδυασμοί που πέτυχαν την εκλογή τους, δημοσιεύονται ομού με τους επιτυγχόντες υποψήφιους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το 1943 εκτός από αναφορές σε Τουρκοκύπριους πολιτικούς σχετικά με τις Δημοτικές εκλογές, στην αρθρογραφία της «Ελευθερίας» εντοπίζουμε και άρθρα που σχετίζονται με την δημιουργία του πρώτου Τουρκοκυπριακού κόμματος ΚΑΤΑΚ. Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει ότι, «Κατά την συγκροτηθείσαν το απόγευμα

⁴⁹⁰ «Η Συζήτησης της Αντιφωνήσεως – Οι Έλληνες Αντιπρόσωποι Διεκήρυξαν την Ένωσιν – Η Ενωτική Παράγραφος Εψηφίσθη Αποσχόντων των Άγγλων.», ο.π., 22/04/1931.

⁴⁹¹ «Τα αποτελέσματα των Δημοτικών Εκλογών εις την Λευκωσίαν και τας άλλας πόλεις.», ο.π., 22/03/1943.

της παρελθούσης Κυριακής εις το οίκημα του Εβκαφ σύσκεψιν μεταξύ διαφόρων παραγόντων του Τουρκικού στοιχείου, εξελέγη εννεαμελής Επιτροπή εκ των κ. κ. Ιζέτ Βέη, πρώην Δικαστού και νυν μέλους του Συμβουλευτικού Σώματος, Δρος Ραούφ μέλους του Συμβουλευτικού Σώματος, Νετζαττή Οσκάν, Νεζμή Αφκιράν, Σονκρή Βεϊσή, Δρος Φαντήλ, Δρος Περτέφ, Φαντήλ Κορκούτ και Μ.Μουνήρ, φαρμακοποιού. Έργον της εκλεγείσης Επιτροπής θα είναι η προστασία των συμφερόντων της Τουρκικής μειονότητας και η οικονομική ενίσχυσης απόρων μελετηρών σπουδαστών προς συνέχισιν των σπουδών των. Κατά την σύσκεψιν διενηργήθη έρανος, όστις απέφερε 726 λίρες.⁴⁹²». Ενώ σε επόμενο άρθρο της «Ελευθερίας» λίγες μέρες αργότερα εντοπίζουμε και έτερο άρθρο σχετικό με την Σύνδεσμο προστασίας της Τουρκικής μειονότητας Κύπρου, το άρθρο αναφέρει ότι, «Συνεκροτήθη χθες σύσκεψις του ενταύθα Τουρκικού στοιχείου, εις ήν παρέστησαν και οι εκ Λευκωσίας κ. κ. Φαντήλ Κορκούτ, δικηγόρος, Νετζαττή Οζκάν και Ν. Αφκιράν, Δημοτικοί Σύμβουλοι. Απεφασίσθη η ίδρυσις συνδέσμου προς προστασίαν των συμφερόντων της Τουρκικής μειονότητας. Ενεγράφησαν 168 μέλη, πρόχειρος δε έρανος απέφερε Λ. 124.1.0.⁴⁹³». Είναι βέβαια εμφανές ότι ο Ελληνοκύπριος αρθρογράφος δεν αξιολογεί κατάλληλα και σε όλο της το εύρος την εν λόγω είδηση. Μεριδα της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας νοιώθει την ανάγκη να δημιουργήσει ένα συλλογικό όργανο «για την προστασία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας», όπως οι ίδιοι προκηρύσσουν, και εντούτοις η Ελληνοκυπριακή «Ελευθερία» αντιμετωπίζει την εν λόγω κίνηση ως την δημιουργία μιας φιλανθρωπικής οργάνωσης, όπως διαφαίνεται από τα στοιχεία στα οποία δίνει βαρύτητα ο αρθρογράφος.

Οι αναφορές στην Τουρκοκυπριακή ηγεσία συνεχίζονται και κατά τις Δημοτικές εκλογές του 1946 από τις οποίες οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες πρώτα της Λευκωσίας και έπειτα των λοιπών πόλεων της Κύπρου κήρυξαν αποχή. Συγκεκριμένα η «Ελευθερία» δημοσιεύει σχετικό άρθρο στο οποίο αναφέρεται ότι, «Μετά το παρελθόν Σάββατον, τελευταίαν ημέραν υποβολής υποψηφιοτήτων εν Λευκωσία δια τας προσεχείς δημοτικές εκλογάς και κατά την οποίαν οι Τούρκοι δημόται δεν υπέβαλον καμμίαν υποψηφιότητα, ο Διοικητής Λευκωσίας διέταξε και ετοιχοκολλήθη έξωθι του Διοικητηρίου ειδοποίησις δια την οποίας παρίστατο γνωστόν, ότι παρετείνετο η προς υποβολήν υποψηφιοτήτων εκ μέρους του Τουρκικού στοιχείου προθεσμία μέχρι της χθες, 13 Μαΐου. Αλλά και η δυτέρα ούτη προθεσμία παρέλθεν άπρακτος, ουδενός Τούρκου δημότου υποβάλοντος υποψηφιότητα. Ως γνωστόν, αι δια το Τουρκικόν στοιχείον Λευκωσίας προωρισμέναί έδραι εν τω Δημοτικώ Συμβουλίω

⁴⁹² «Επιτροπή Τούρκων και ίδρυσις ταμείου.», ο.π., 20/04/1943.

⁴⁹³ «Η Οργάνωσις των Τούρκων.», ο.π., 04/05/1943.

Λευκωσίας ήσαν τέσσαρες...Οι λόγοι της αποχής. - Εις αντιπρόσωπον της «Ελευθερίας» ο εκ των νυν υπηρετούντων Δημοτικών Συμβούλων Λευκωσίας Δρ Φαντήλ Κουτσούκ εξηγών χθες τους λόγους δι' ους η Τουρκική κοινότης απέσχε των εκλογών, είπεν, ότι κατά τας συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου τίθενται συνηθέστατα πολιτικά ζητήματα. Οσάκις παράστη εις τας συνεδριάσεις ο Αποικιακός Γραμματέας ή ο Διοικητής, οι Έλληνες Δημοτικοί Σύμβουλοι ζητούν εκ μέρους ολόκληρου του Συμβουλίου την ένωσιν της Κύπρου μετά της Ελλάδος. Επίσης κατά τας επισήμους ημέρας εις το Δημοτικόν μέγαρον Λευκωσίας ανυψούται μόνον η Ελληνική σημαία, ενώ εις τα Δημαρχεία των άλλων πόλεων ανυψούνται πλην της Ελληνικής και η Βρετανική και η Τουρκική. Το Τουρκικόν στοιχείον επιθυμεί, όπως ο εκάστοτε Αντιδήμαρχος είναι Τούρκος και ανά 15 έτη εκλέγετε δια μιαν πενταετίαν Τούρκος Δήμαρχος. Να υπάρχη επίσης και Τούρκος Δημοτικός Γραμματέας, ως πρότερον, οι δε αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου να καταχωρίζονται εις τα πρακτικά Ελληνιστί και Τουρκιστί. Αι αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου να μεταφράζονται και εις την Τουρκικήν γλώσσαν. Ως έχουν σήμερον τα πράγματα οι Τούρκοι Δημοτικοί Σύμβουλοι, αποτελούν εις μειοψηφίαν, δεν λαμβάνονται υπ' όψιν. Αι ανωτέρω απόψεις, ως εδήλωσεν ο Δρ Φαντήλ Κουτσούκ προς τον συντάκτην μας, θα υποβληθούν δι' εγγράφου προς την Α.Ε. τον Κυβερνήτην. «Δια της ανωτέρω ενέργειας μας - προσέθηκεν ούτος - δεν επιδιώκομεν να δυσχεράνωμεν την Κυβέρνησιν, ούτε και να έλθωμεν εις σύγκρουσιν προς τον Ελληνικόν λαόν της Κύπρου. Με τους εν τω Συμβουλίω Έλληνας συναδέλφους δεν έχομεν κανένα ιδιαίτερον λόγον δυσαρρεσκείας ως έχουν όμως τα πράγματα, είμεθα υποχρεωμένοι να μη ταχθώμε αντιμέτωποι των απόψεων της Τουρκικής κοινότητος».⁴⁹⁴».

Ο αντίκτυπος της αποχής των Τουρκοκυπρίων ηγετών από τις Δημοτικές εκλογές του 1946 όπως διαφαίνεται από τα άρθρα της «Ελευθερίας» είναι αρνητικός. Οι Ελληνοκύπριοι θεωρούν ότι η Τουρκοκυπριακή μειονότητα δυσφημεί την κοινότητα τους και ότι διεκδικεί δικαιώματα αντίθετα προς τους στόχους της δικής τους κοινότητας. Οι Ελληνοκύπριοι δεν επιθυμούν να υψώνουν την Βρετανική σημαία στα Δημαρχεία τους, ούτε και να χρησιμοποιούν την Αγγλική γλώσσα στα επίσημα έγγραφα τους, πόσο μάλλον την Τουρκική. Η ισότητα που εισηγούνται οι Τουρκοκύπριοι όπως εφαρμοσθεί ανάμεσα στις δυο κοινότητες είναι μια ιδέα απαράδεκτη για τους Ελληνοκυπρίους οι οποίοι ισχυρίζονται ότι πρέπει να ισχύσει στην περίπτωση της Κύπρου η αρχή της πλειοψηφίας. Ο ενεργός ρόλος που αναλαμβάνει η Τουρκοκυπριακή ηγεσία ώστε

⁴⁹⁴ «Προεκλογικοί λόγοι εν Λευκωσία. - Οι Τούρκοι ηγνόησαν και νέαν ευκαιρίαν υποβολής υποψηφιοτήτων.», ο.π., 14/05/1946.

να ικανοποιήσει τα συμφέροντα της δικής της κοινότητας έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων και των Βρετανών, οι οποίοι προτιμούν να βλέπουν τους Τουρκοκυπρίους περιορισμένους στον ρόλο της εξαρτώμενης μειονότητας. Τα άρθρα που δημοσιεύονται στην «Ελευθερία» όπου και αναφέρονται οι δηλώσεις των Τουρκοκυπρίων ηγετών σχετικά με την απόφαση που πήραν για αποχή από τις Δημοτικές εκλογές, κάνει εμφανές ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν είναι διατεθειμένη πλέον να περιοριστεί στον ρόλο της μειονότητας. Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες αντιλαμβάνονται την δύναμη που κατέχουν ως αναγκαίοι σύμμαχοι για την επιβολή της Βρετανικής πολιτικής στην Κύπρο και ως αντίπαλο δέος προς την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Προσπαθούν λοιπόν να πιέσουν Βρετανούς και Ελληνοκύπριους προς την αναγνώριση της κοινότητας τους ως ισότιμου μέλους στην συζήτηση για το μέλλον της Κύπρου γενικότερα αλλά και για ίση εκπροσώπηση στην εσωτερική πολιτική σκηνή του νησιού. Η «Ελευθερία» δημοσιεύει άρθρο στο οποίο αναφέρεται η απάντηση των Τουρκοκυπρίων ηγετών προς την πρόσκληση του Κυβερνήτη για συμμετοχή στις Δημοτικές εκλογές που θα πραγματοποιηθούν σύντομα. Το εν λόγω άρθρο αναφέρει ότι, «Δια χθεσινού προς τον Αποικιακόν Γραμματέα εγγράφου, υπογραφομένου υπό του Δρος Φαντίλ Κουτσούκ εκ μέρους του Κυπριακού Εθνικού Λαϊκού Κόμματος και των κ. κ. Αντνάν εκ μέρους του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος, Αχμέτ Γιαζή εκ μέρους του «Κατάκ» και Χασάν Φαχρή και Σουκρού Βευσή εκ μέρους των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων, η Τουρκική κοινότης Λευκωσίας, δικαιολογούσα την μη υπόδειξιν υποψηφίων της δια τας επικείμενας δημοτικές εκλογάς αναφέρει «Κατόπιν πολυετούς πικράς πείρας η Τουρκική κοινότης είναι πλήρως πεπεισμένη, ότι δυνάμει του ισχύοντος περί Δήμων Νόμου, δεν παρέχεται εις τους Τούρκους Δημοτικούς Συμβούλους η ευκαιρία να επιτύχουν ειλικρινή συνεργασίαν εν τοις Δημοτ. Συμβουλίοις ούτε και δύνανται ούτοι να προασπίσουν τα δίκαια και συμφέροντα της κοινότητος.» Εν τω εγγράφω αναφέρεται περαιτέρω, ότι το Τουρκικόν στοιχείον Λευκωσίας δεν θα μετάσχη των εκλογών, διότι «ουδείς τολμά να βαστάση επί των ώμων του το βάρος της ευθύνης του να παρακάθεται εις Συμβούλιον, εις το οποίον δεν έχει φωνή. Παρά μέχρις ότου θεσπισθή νέα νομοθεσία, προασπίζουσα τα δίκαια των μειονοτήτων.» Εν τέλει προτείνεται, όπως τα Δημοτικά Συμβούλια αποκλείονται από του να χειρίζονται πολιτικά ζητήματα, εκλέγετε κατά περιόδους Τούρκος Δήμαρχος, διορισθή Τούρκος Βοηθός Δημοτικός Γραμματεύς κ.λ.π.⁴⁹⁵».

«Με επιπολαιότητα ανάλογη με αυτή της ελληνικής ηγεσίας στις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1922, οι Τούρκοι ιθύνοντες δεν έλαβαν μέτρα για την

⁴⁹⁵ «Οι Τούρκοι και αι εκλογαί.», ο.π., 16/05/1946.

κατοχύρωση της αποχής, δεν όρισαν δηλαδή παράγοντες εντεταλμένους να κατέβουν, αν χρειαζόταν, ως υποψήφιοι και ακολούθως να παραιτηθούν. Στην συγκεκριμένη περίπτωση τις τρεις τουρκοκυπριακές έδρες διεκδίκησαν και τελικά κέρδισαν άνευ ανθυποψηφίου, τρεις γνήσιοι λαϊκοί τύποι, με αποτέλεσμα την διακωδύμηση των επιδιώξεων της τουρκοκυπριακής ηγεσίας.⁴⁹⁶ Οι συνέπειες ήταν δυσμενέστερες για τους παράγοντες της Λευκωσίας, ιδιαίτερα για τον κύκλο ΚΤΜΒΡ. Αν και το ΚΤΜΒΡ είχε καλέσει σε αποχή και στις υπόλοιπες πόλεις, δεν κατόρθωσε να αποτρέψει τους κύκλους του ΚΑΤΑΚ καθώς και άλλους ανεξάρτητους παράγοντες, από το να υποβάλουν υποψηφιότητα.⁴⁹⁷ Σε άρθρο λοιπόν της «Ελευθερίας», το οποίο επιβεβαιώνει αυτή την διάσταση απόψεων σχετικά με το κατά πόσο θα έπρεπε να επιλέξουν οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες την αποχή από τις εκλογές, αναφέρεται ότι, «Είς συνομιλίαν μεθ' ημών ο Σουκρή Καναάν Βέης μας επληροφόρησεν, ότι τόσον η ιδική του υποψηφιότης, όσον και η του συναδέλφου του Σατή Χιλμή Βέη υπεβλήθησαν κατόπιν υποδείξεως της εν Λάρνακι Τουρκικής κοινότητος. Αναφερόμενος ο ούτος εις την αποχήν του εν Λευκωσία Τουρκικού στοιχείου, εδήλωσεν, ότι δεν έπρεπε να ληφθούν εσπευσμένοι αποφάσεις, εφόσον και το Τουρκικόν στοιχείον Αμμοχώστου υπέδειξεν υποψηφίους, οίτινες και ανεκηρύχθησαν ήδη Δημοτικοί Σύμβουλοι ελλείψει ανθυποψηφίων, προ παντός δε, εάν υπήρχε λόγος υπαγορεύων αποχήν, η περί ταύτης απόφασις θα έπρεπε να ληφθή κατόπιν γενικής συσκέψεως όλων των ανά την Νήσον Τουρκικών Δημοτικών Συμβουλίων.⁴⁹⁸».

Τελικά όπως αναφέρει και ο Κατσιαούνης, ορισμένοι Τουρκοκύπριοι επέλεξαν να συμμετέχουν στην εκλογική διαδικασία με αποτέλεσμα να απογομνώσουν την όλη προσπάθεια των Τουρκοκυπρίων ηγετών της πόλης της Λευκωσίας, όπως μέσω της αποχής ασκήσουν πίεση στην Βρετανική Διοίκηση με απώτερο στόχο την καλύτερη εκπροσώπηση τους στην αυτοδιοίκηση της πόλης τους, και κατά συνέπεια ελλείψει άλλων υποψηφίων εκλέχθηκαν στις θέσεις των Δημοτικών Συμβούλων. Η «Ελευθερία» σε άρθρο της σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών στην Επαρχία Πάφου αναφέρει, «Εκ των των υποβαλόντων υποψηφιότητα Δημοτικού Συμβούλου Τούρκων συνδημοτών επέτυχον οι κ. κ. Σιδκή Χαβούζ Σακίρ δια 368 ψήφων, Εγιού Νεφή 350 και Αλή Ρατκήπ 345, απέτυχον δε οι ανθυποψήφιοι των κ. κ. Σεβκή Λουζινιάν και

⁴⁹⁶ CO 67/323/7, Απόρρητο, «Πολιτική κατάσταση στην Κύπρο το Μάιο του 1946.», αναφέρεται στο Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ.189.

⁴⁹⁷ ο.π. σελ. 189.

⁴⁹⁸ «Οι Τούρκοι και οι εκλογαί.», *Ελευθερία*, 16/05/1946.

Χουσεΐν Σεβκή, συγκεντρώσαντες ο μεν πρώτος 165 ψήφους ο δε δεύτερος 135. Επί συνόλω 539 εγγεγραμμένων Τούρκων εκλογέων εψήφισαν 450.»⁴⁹⁹.

Αρνητική είναι η εικόνα των Τουρκοκυπρίων πολιτικών ηγετών έτσι όπως αυτή εμφανίζεται σε άρθρα της «Ελευθερίας» κατά την διάρκεια των συνεδρίων της Διασκεπτικής Συνέλευσης του 1946 - 1948. Η Βρετανία αντιλαμβάνεται ότι είναι καιρός όπως αντικατασταθεί το ισχύον καθεστώς της «μονοκαρτίας»⁵⁰⁰ και να εκχωρηθούν ορισμένες εξουσίες στις δυο κοινότητες της Κύπρου. Οι συντηρητικοί κύκλοι της Ελληνοκυπριακής κοινότητας ασκούν ολοένα και περισσότερη πίεση για Ένωση. Επίσης και τα πρόσφατα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών του 1943, καταδεικνύουν την ολοένα αυξανόμενη δύναμη του αριστερού κόμματος του ΑΚΕΛ. Η Βρετανική Διοίκηση λοιπόν προβλέπει ότι όσο συνεχίζει να αποκλείει τις ηγετικές ομάδες της Ελληνοκυπριακής κοινότητας από την συμμετοχή στην διαδικασία λήψης αποφάσεων τόσο τις ενδυναμώνει προσφέροντας τους υλικό για την δημαγωγία των δυσареστημένων από την Βρετανική πολιτική, ομάδων της κοινωνίας. Η Βρετανική Διοίκηση λοιπόν επιδιώκει να εμπλέξει τις ηγετικές ομάδες των δυο κοινοτήτων καθιστώντας τις συνυπεύθυνες για την εκάστοτε πολιτική ατζέντα που πρόκειται να εφαρμόσει. Ο ρόλος λοιπόν της Διασκεπτικής Συνέλευσης θα είναι «Να προβεί σε εισηγήσεις προς την Κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητος σε ότι αφορά στη μορφή του Συντάγματος το οποίο θα εγκαθιδρυθεί, ώστε να διασφαλιστεί η συμμετοχή του λαού στη διεύθυνση των εσωτερικών υποθέσεων του νησιού, λαμβανομένων υπόψη των συμφερόντων των μειονοτήτων.»⁵⁰¹.

«Οι Βρετανοί πάντως δεν σκόπευαν να παραχωρήσουν και πολύ περισσότερες εξουσίες στους Κυπρίους από όσες είχαν παραχωρήσει με το Σύνταγμα του 1883 και το οποίο είχε καταργηθεί το 1931.»⁵⁰². Το γεγονός ότι το νέο Σύνταγμα το οποίο θα προκύψει από την Διασκεπτική, θα πρέπει να προστατεύει τα συμφέροντα των μειονοτήτων⁵⁰³, υποβοηθά τους Βρετανούς στον προσεταιρισμό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, στην όλη τους προσπάθεια, αλλά και την χρησιμοποίηση της ακόμη μια φορά, ως άλλοθι για την δημιουργία ευνοηχισμένου εκτελεστικού και νομοθετικού σώματος. Η συνεργασία

⁴⁹⁹ «Αι χθεσιναί Δημοτικά εκλογαί, αποτελέσματα Κυρηνείας, Πάφου, Λάρνακος και Αμμοχώστου – Επέτυχον εν Κυρηνεία ο Συνδυασμός κ. Χαρ. Δημητριάδου πλὴν του κ. Λοῖζου, εν Πάφω ο Συνδυασμός του κ. Γαλατόπουλου, εν Λάρνακι ο Συνδυασμός κ. Α. Σανταμά και εν Βαρωσίοις ο Συνδυασμός κ. Αδάμαντος.», ο.π., 27/05/1946.

⁵⁰⁰ χαρακτηρισμός που αποδόθηκε στο παρόν καθεστώς που ισχύει στην Κύπρο από το 1931, από τον Πρόεδρο της Διασκεπτικής Συνέλευσης Sir Edward Jackson, βλέπε σχετικό άρθρο «Τι ηγνοεί ο Πρόεδρος της Διασκεπτικής;», ο.π., 16/11/1947.

⁵⁰¹ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 235.

⁵⁰² ο.π. σελ. 227.

⁵⁰³ βλέπε σχετικά, «Διάγγελμα της Α.Ε. του Κυβερνήτου δια τας Συνταγματικές μεταρρυθμίσεις. – Ωρίσθη ως Πρόεδρος της Διασκεπτικής Συνελεύσεως ο Αρχιδικαστής της Κύπρου.», Ελευθερία, 10/07/1947.

Βρετανών και Τουρκοκυπρίων για την αποδυνάμωση των Ελληνοκυπριακών πολιτικών κύκλων που πρόσκεινται στην Ένωση είναι εμφανής σε άρθρο της «Ελευθερίας», το οποίο αναφέρεται σε έτερο άρθρο με συγγραφέα τον Φαντήλ Κουτσούκ ο οποίος υποστηρίζει ότι, «...οι Έλληνες συμπατριώται θα έκαμναν πολύ καλύτερα εάν, καθ' όν χρόνο γεμίζουν τα θυλάκια των υπό την Βρεττανική σημαίαν και απολαύουν της ανέσεως και της ευημερίας. Αι οποίαι πάντοτε συμπορεύονται με την σημαίαν ταύτην, ανεγνώριζον ότι είναι τον «Σωτήρα» των που καλούν αγνωμόνως «ν' αποσυρθή εκ της νήσου ταύτης.»...μια μόνο θεραπεία υπάρχει εις την υπόθεσιν ταύτην και η θεραπεία είναι «Να κηρυχθή πάραυτα εκ της Κυβερνήσεως ως έκνομον το αηδές αυτό κίνημα υπέρ της Ενώσεως, εκείνοι δε, οίτινες έχουν ορκισθή πίστην εις το κίνημα τούτο, να επανέλθουν άνευ απωλείας και του ελαχίστου χρόνου εις την «μητέρα χώραν» των...⁵⁰⁴».

Όταν λοιπόν στις 9 Ιουλίου 1947 αποστέλλονται οι προσκλήσεις για την συμμετοχή στην Διασκεπτική Συνέλευση, ανάμεσα στους προσκεκλημένους βρίσκονται και επτά Τουρκοκύπριοι. Η πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων οι οποίοι προσκλήθηκαν να συμμετέχουν στην Διασκεπτική Συνέλευση αρνήθηκαν κατηγορηματικά⁵⁰⁵, ενώ η μόνη πολιτική ομάδα που αποφάσισε να συμμετέχει στην Διασκεπτική ήταν η Παράταξη της Εθνικής Συνεργασίας⁵⁰⁶. Ο Τουρκοκυπριακός πολιτικός κόσμος λοιπόν συσπειρώνεται εν όψη της Διασκεπτικής Συνέλευσης την οποία αντιμετωπίζει ως μια αφορμή για την «κοινωνική ανάπτυξη» της κοινότητας τους, όπως αναφέρει ο Ντεκτάς σε σχετικό άρθρο που δημοσιεύθηκε στην Τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Halkin Sesi»⁵⁰⁷. Πιο συγκεκριμένα η Τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Ates», σε άρθρο της καλεί τους Τουρκοκύπριους πολιτικούς ηγέτες να ενωθούν ενόψει της Διασκεπτικής Συνέλευσης, απέναντι στο ογκούμενο αίτημα της Ένωσης και στην ανεκτικότητα που δείχνει η Βρετανική Διοίκηση σε ότι αφορά τον αγώνα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας για «εθνική αποκατάσταση». Χαρακτηριστικά το εν λόγω άρθρο αναφέρει, «Ο νέος Κυβερνήτης πρόκειται να εισάγει καινούργιο

⁵⁰⁴ «Δυο χαρακτηριστικά άρθρα δια το Κυπριακόν ζήτημα – Θα απευθυνθούν συντόμως προσκλήσεις δια την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν. – Τουρκική εφημερίς ζητεί να τεθή εκτός νόμου η κίνησις δια την Ένωσιν.», ο.π., 24/04/1947.

⁵⁰⁵ «Απεστάλησαν προσκλήσεις δια την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν – Αι Νέαι Συντεχνίαι απήντησαν, ότι δεν θα προσέλθουν.», 09/07/1947, «Οι Έλληνες λειτουργοί της Μέσης Παιδείας δεν θα μετάσχουν της Διασκεπτικής Συνελεύσεως.», 17/07/1947, «Οι Ιατροί, οι Καθηγηταί και η Διασκεπτική Συνέλευσις.», 24/07/1947, «Δημοσιογραφική σύσκεψις επί της Κυβερνητικής προσκλήσεως. – Η πλειονότης των Κυπριακών εφημερίδων ετάχθη υπέρ της αποχής εκ της Διασκεπτικής Συνελεύσεως.», 30/07/1947, ο.π..

⁵⁰⁶ Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Διασκεπτική 1946 – 1948...*, σελ. 299.

⁵⁰⁷ «Παρακαλούμε να δώσει η Κυβέρνηση σημασία στην Τουρκική άποψη αναφορικά με το κυβερνητικό σύστημα το οποίο σκοπεύεται για την Κύπρο.», Halkin Sesi, 16/04/1947, αναφορά στο βιβλίο του Κατσιαούνη Ρολάνδου, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 290.

σύνταγμα. Οι «ανελεύθεροι νόμοι» θα καταργηθούν. Η παρούσα φάση, θα είναι καθοριστική για τους Τουρκοκύπριους. Τι είδους αλλαγές πρόκειται να γίνουν; Υπάρχουν δυο πιθανότητες: 1) Μεταρρύθμιση του Νομοθετικού Συμβουλίου, είτε 2) Εισαγωγή Αυτοκυβέρνησης. Ο Θεός να μας βοηθήσει, αν εφαρμοστεί η δεύτερη λύση, διότι θα σημαίνει την καταστροφή μας. Οι επόμενοι μήνες θα καθορίσουν την τύχη μας. Επιθυμούμε να τονίσουμε ότι ήλθε ο καιρός τα κόμματα μας να ενωθούν και να πάρουν αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία των συμφερόντων μας. Αυτή δεν είναι ώρα για διχόνοιες μεταξύ μας.⁵⁰⁸».

Όπως διαφαίνεται λοιπόν και σε άρθρο της «Ελευθερίας» οι Τουρκοκύπριοι θεωρούν ότι μέσα από την Διασκεπτική Συνέλευση τους δίνεται η ευκαιρία να συναποφασίσουν με τους Ελληνοκύπριους συμπατριώτες τους ως ισότιμα μέρη, το μελλοντικό καθεστώς που θα εφαρμοσθεί στην Κύπρο. Η Διασκεπτική λοιπόν είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, για αυτό άλλωστε δημιουργείται μια ομάδα από εκλεκτές προσωπικότητες της κοινότητας για να αναλάβει το καθήκον να συμβουλεύει τα Τουρκοκυπριακά μέλη της Συνέλευσης. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο της «Ελευθερίας» το οποίο αναφέρει ότι, «Προσκήσει του Δημάρχου Λεύκας κ. Μ. Φαντίλ συνεκροτήθησαν χθες εν Λευκωσία 35 Τούρκοι και εξέλεξαν 12 πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων δικηγόρων, ιατρών και δημοσιογράφων, τα οποία θα χρησιμεύσουν ως σύμβουλοι των εξ Τούρκων αντιπροσώπων, οίτινες θα μετάσχουν της Διασκεπτικής Συνελεύσεως. Απεφασίσθη επίσης, όπως αποσταλή εις τον Υπουργόν των Αποικιών επιστολή, εις την οποία θ' αναφέρεται, ότι εις τους Τούρκους δικηγόρους, ιατρούς, δημοσιογράφους καθηγητάς και εμπόρους δεν παρεσχέθη ευκαιρία ν' αντιπροσωπευθούν εις την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν, λόγω του ότι τα οικεία σώματα, εις τα οποία ούτοι αποτελούν την μειοψηφίαν, απέρριψαν την πρόσκλησιν της Κυβερνήσεως.⁵⁰⁹».

Η συστράτευση λοιπόν της Τουρκοκυπριακής κοινότητας με την Βρετανική Διοίκηση, προκαλεί αρνητικές αντιδράσεις στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Οι «όροι εντολής» στους οποίους θα δεσμεύονταν οι συμμετέχοντες στην Διασκεπτική Συνέλευση όπως υποστήριζε η Βρετανία ήταν πολύ απλοί, «Να κάμη συστάσεις προς την Κυβέρνησιν της Αυτού Μεγαλειότητος επί της μορφής Συντάγματος, το οποίον θα εξασφαλίζη την συμμετοχήν του λαού της Κύπρου εις την διαχείρισιν των εσωτερικών υποθέσεων της Νήσου, λαμβανομένων υπ' όψιν των συμφερόντων των μειονοτήτων.⁵¹⁰». Τα Ελληνοκυπριακά μέλη της

⁵⁰⁸ Το άρθρο αναδημοσιεύτηκε στην Cyprus Mail στις 13/12/1946, αναφορά στο βιβλίο του Κατσιαούνη Ρολάνδου, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 288.

⁵⁰⁹ «Οι Τούρκοι και η Διασκεπτική.», *Ελευθερία*, 21/08/1947.

⁵¹⁰ Διάγγελμα του Κυβερνήτη στις 9 Ιουλίου του 1947, αναφέρεται στο βιβλίο του Κατσιαούνη Ρολάνδου, *Η Διασκεπτική...*, σελ. 259 – 260.

Διασκεπτικής Συνέλευσης όμως παρερμήνευσαν τις προθέσεις της Βρετανίας συμπεραίνοντας ότι μέσα από τις εργασίες της Διασκεπτικής θα προέκυπτε ένα Σύνταγμα το οποίο θα προνοούσε της αυτοκυβέρνηση.

Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα μέσω των εκπροσώπων της στην Διασκεπτική Συνέλευση, συντάχθηκε με την Βρετανική άποψη η οποία απέρριπτε κατηγορηματικά το ενδεχόμενο της αυτοκυβέρνησης υποστηρίζοντας την εισαγωγή ενός συντάγματος το οποίο θα παραχωρούσε ελάχιστες αρμοδιότητες στα εκλεγμένα μέλη του νομοθετικού και του εκτελεστικού σώματος. Σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται χαρακτηριστικά η άποψη των Τουρκοκυπριακών μελών της Διασκεπτικής Συνέλευσης, έτσι όπως αυτή εκφράζεται δια στόματος του κ. Κεναάν, «Ο κ. Σ. Κεναάν (Δημοτικός Σύμβουλος Λάρνακος) συνεφώνησεν επί των όρων εντολής ως ούτοι ηρμηνεύθησαν υπό του Προέδρου, προσέθεσε δε, ότι οι Τούρκοι αντετίθενται εις αυτοκυβέρνησιν οδηγούσαν προς την Ένωσιν, την οποίαν κατηγορηματικώς οι Τούρκοι απορρίπτουν. Συνεχίζων ο κ. Κεναάν είπεν, ότι οι όροι της εντολής έχουν τόση ελαστικότητα, ώστε, εάν δείξωμεν καλήν θέλησιν, θα δυνηθώμεν να καταρτίσωμεν σύνταγμα με αντικειμενικόν σκοπόν την αυτοκυβέρνησιν. Εναπόκειται εις ημάς τώρα ν' αποφασίσωμεν εάν ο Κυπριακός λαός θα ανεχθῇ να συνεχιστή το υφιστάμενον ανελεύθερον και καταπιεστικό καθεστώς. Πάντως οιαδήποτε και αν είναι η απάντησις του Υπουργού ημείς οι Τούρκοι θα εξακολουθήσωμεν να εργαζόμεθα δια την ευημερίαν της νήσου.⁵¹¹».

Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες στα πλαίσια της εκστρατείας τους κατά της Ένωσης ή οποιασδήποτε άλλης μεταβολής του ισχύοντος καθεστώτος που μπορεί να οδηγούσε σταδιακά προς την αυτοδιάθεση της Κύπρου, και άρα της Ένωσης του νησιού με την Ελλάδα, πέρα από την σύμπραξη σε επίσημο επίπεδο κατά την διάρκεια των συνελεύσεων της Διασκεπτικής με την Βρετανική πολιτική, κινητοποιούν επίσης και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα μέσα από την διεξαγωγή συλλαλητηρίων κατά της Ένωση. Χαρακτηριστικά άρθρο της «Ελευθερίας» που αναφέρεται στο εν λόγω συλλαλητήριο καταγράφει τα εξής, «Κατά την 11^η π.μ. της προχθές Κυριακής συνεκροτήθη εις την Πλατείαν της Αγ. Σοφίας συλλαλητήριο εκ μελών της Τουρκικής κοινότητος, κατά το οποίο ωμίλησαν ο κ. Φαντίλ Κουτσούκ, ιατρός, ο κ. Ραούφ Ραΐφ Ντενκτάς, δικηγόρος και μέλος της Διασκεπτικής Συνελεύσεως, ο κ. Σουπή Κεναάν εκ Λάρνακος, μέλος επίσης της Διασκεπτικής, ο διευθυντής της Τουρκικής εφημερίδος «Σοζ» και ο γραμματεὺς των Τουρκικών εργατικών συντεχνιών κ. Χασάν Τσεσμές. Οι

⁵¹¹ «Το ζήτημα των «όρων εντολής» παρεπέμφθη εις τον Υπουργόν. – Οκτώ εκ των δέκα Ελληνικών μελών κατέθεσαν έγγραφον εκφράζον τας γνώμας των περί Συντάγματος. – Ο Σερ Έντουαρντ Τζάκσον ανέλαβε να διαβιβάσῃ το έγγραφον προς τον Υπουργόν, εκ της απαντήσεως του οποίου θα κριθῇ και η τύχη της Διασκεπτικής.», Ελευθερία, 19/11/1947.

ομιληταί κατεφέρθησαν εναντίον της Ενώσεως, καθώς και της παροχής αυτοκυβερνήσεως, ισχυρισθέντες ότι εις περίπτωσιν πραγματοποιήσεως της Ενώσεως ή της αυτοκυβερνήσεως, θα παραμερισθή και περιφρονηθή η Τουρκική μειονότης, ως συμβαίνει και με τα Δημοτικά Συμβούλια, όπου, κατά τους ομιλητάς, η φωνή των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων υπέρ των Τούρκων δημοτών δεν εισακούεται. Είπον επίσης ότι αι καλοί Έλληνες της Κύπρου δεν επιθυμούν την αυτοκυβέρνησιν, όπως δεν επιθυμούν και την Ένωσιν! Εν τέλει ενεκρίθησαν και απεστάλησαν τηλεγραφήματα προς τον Άγγλον Πρωθυπουργόν, την Βουλήν των Κοινοτήτων, και τον Υπουργόν των Αποικιών, δι' ων αποδοκιμάζεται η απόδοσις της Κύπρου εις την Ελλάδα, καθώς και η παροχή αυτοκυβερνήσεως και ζητείται όπως εφαρμοσθή το υπό του Προέδρου της Διασκεπτικής Συνελεύσεως Σερ Έντουαρντ περιγραφέν Σύνταγμα.⁵¹²».

Ακόμη και όταν η Διασκεπτική Συνέλευση έφτασε σε αδιέξοδο, τα Τουρκοκυπριακά της μέλη δεν διαχώρισαν την θέση τους από την Βρετανική πολιτική και δήλωσαν ότι επιθυμούν την συνέχιση των συνελεύσεων της Διασκεπτικής. Συγκεκριμένα άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει, «Ο Πρόεδρος Σερ Έντουαρντ Τζάκσον και οι κ. κ. Γ. Π. Αραδιπιώτης, Σχολικός Έφορος Λάρνακος, Π. Χατζημιχαήλ εκ των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεντρικής Συνεργατικής Τραπεζής, Μ. Χουρλής δικηγόρος εκ Λεμεσού, Μ. Φαντίλ Δήμαρχος Λεύκας, Σουπή Κεναάν, Σαϊντ Γκαλίπ της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας Λεύκας, Ιρφάν Χουσεϊν της Τουρκικής Παναγροτικής Ενώσεως, Αλή Ραντίπ της Σ. Π. Εταιρείας Μανδριών Πάφου, Χασάν Τσασμάς των Τουρκικών Εργατικών Συντεχνιών και Αρίφ Ραούφ Ντενκτάς δικηγόρος εκ Λευκωσίας, εψήφισαν υπέρ της προτάσεως και εδήλωσαν ότι θα συνεχίσουν τας εργασίας των εις την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν.⁵¹³». Διοργάνωσαν επίσης ακόμη ένα συλλαλητήριο στην πόλη της Λευκωσίας, κατά το οποίο επανέλαβαν την αντίθεση τους στο αίτημα της Ένωσης ή της αυτοκυβέρνησης και επανέλαβαν ότι υποστηρίζουν την πολιτική της Βρετανικής Διοίκησης της Κύπρου. Το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρει χαρακτηριστικά, Διενεργήθηκε την περασμένη Κυριακή συλλαλητήριο στην πλατεία της Αγ. Σοφίας στη Λευκωσία από μερικές χιλιάδες Τούρκων. «Κατ' αυτό ωμίλησαν οι κ. κ. Φαντίλ Κορκούτ δικηγόρος, Φαντίλ Κουτσούκ ιατρός, Ραούφ Ντενκτάς δικηγόρος, Μεχμέτ Σαλίχ Χότζα εκ Λευκωσίας, Φαϊζ Καϊμακ έμπορος εξ Αμμοχώστου, Μ. Ντανά ιεροκήρυξ εκ Πάφου, Κεμάλ Ντενιζ Γενικός Γραμματεύς της Τουρκικής Πέκ, Ναζίφ Ντενιζέρ οδοντίατρος εκ Λεμεσού και Σουπή Κεναάν έμπορος εκ Λάρνακος. Όλοι οι ομιληταί κατεφέρθησαν εναντίον της Ενώσεως, όσον και της

⁵¹² «Τουρκικόν Συλλαλητήριον.», ο.π., 30/12/1947

⁵¹³ «Ανεβλήθησαν επ' αόριστον αι Συνεδρίαί της Διασκεπτικής.», ο.π., 22/05/1948.

Αυτοκυβερνήσεως, και, ως ήτο επόμενο, διεκήρυξαν, ότι η Τουρκική μειονότης είναι πλήρως ευχαριστημένη από την Αγγλική διακυβέρνησιν. Περαιτέρω είπον, ότι εις περίπτωσιν πραγματοποιήσεως της Ενώσεως ή της Αυτοκυβερνήσεως η Τουρκική μειονότης θα εδεινοπάθει, ανέφεραν δε ως παράδειγμα τα Δημοτικά Συμβούλια των πόλεων, ανακριβώς ισχυρισθέντες, ότι η Ελληνική πλειοψηφία φροντίζει δήθεν μόνον υπέρ των συμφερόντων των Ελλήνων δημοτών προς βλάβην της Τουρκικής μειονότητος! Ο εκ των ομιλητών κ. Φαντίλ Κορκούτ είπε, συν άλλοις, ότι εις περίπτωσιν καθ' ήν η Μ. Βρετανία ήθελεν εγκαταλείψη την Κύπρον, θα ώφειλε να παραδώση την Νήσον εις την Τουρκίαν και εις ουδεμίαν άλλην χώραν. Εν τέλει ενεκρίθη τηλεγράφημα προς τον Άγγλον Πρωθυπουργόν, τον Υπουργόν των Αποικιών, τον Υπουργόν των Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, το Πρόεδρον της Τουρκικής Δημοκρατίας, τον Τούρκον Πρωθυπουργόν και τα τηλεγραφικά πρακτορεία Ρέουτερ και «Ανατολή», εις το οποίον αναφέρουν, ότι 20.000 Τούρκοι του Συλλαλητηρίου (Σ.Ε. - Ο όλος Τουρκικός πληθυσμός, ήτοι άνδρες, γυναίκες και παιδιά, συμφώνως προς την τελευταίαν απογραφήν, δεν υπερβαίνει τα 80.000) απορρίπτουν τόσον την Ένωσιν, όσον και την Αυτοκυβέρνησιν, φρονούντες ότι και η μια και η άλλη λύσις θα ζημιώση την Νήσον και θα βλάψη την Τουρκικήν μειονότητα.⁵¹⁴».

Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα λοιπόν με την πρόφαση ότι σε περίπτωση που προωθούνταν η Ένωση ή η αυτοκυβέρνηση η ασφάλεια της δεν θα ήταν εξασφαλισμένη, λειτούργησε ως ασφαλιστική δικλείδα για την Βρετανική Διοίκηση της Κύπρου. Το γεγονόςς λοιπόν ότι οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες που συμμετείχαν στην Διασκεπτική Συνέλευση, στάθηκαν εμπόδιο στην πραγμάτωση του «εθνικού πόθου» των Ελληνοκυπρίων τους έφερε στο προσκήνιο των εξελίξεων και προκάλεσε το ενδιαφέρον του Ελληνοκυπριακού τύπου έτσι όπως αυτό εμφανίζεται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας». Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες λοιπόν αναφέρονται συχνότερα σε άρθρα της «Ελευθερίας» κατά την περίοδο 1946 - 1948, έστω και αν αυτές οι αναφορές είναι αρνητικού χαρακτήρα.

Όταν η Ελληνοκυπριακή κοινότητα το 1950 μέσω του ενωτικού δημοψηφίσματος διακηρύσσει τον πόθο της για Ένωση, η αντίδραση της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας είναι έντονη. Τα άρθρα της «Ελευθερίας» εμφανίζουν την Τουρκοκυπριακή ηγεσία να διεκδικεί δυναμικά την κυριαρχία της Κύπρου, ήδη από το 1950, και με αποκορύφωμα την στροφή προς την διεκδίκηση της αυτοδιάθεσης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, δηλαδή της διχοτόμησης το 1956⁵¹⁵. Πέρα όμως από τον αντιενωτικό αγώνα της Τουρκοκυπριακής

⁵¹⁴ «Τουρκικόν συλλαλητήριον υπέρ του καθεστώτος.», ο.π., 30/11/1948.

⁵¹⁵ Βλέπε σχετικά το τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

κοινότητας και τις σχετικές δηλώσεις της ηγεσίας της, στην «Ελευθερία» εντοπίζουμε και άρθρα στα οποία διαφαίνεται το ενδιαφέρον της Ελληνοκυπριακής κοινότητας προς την Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή.

Συναντούμε λοιπόν συχνά στην «Ελευθερία» άρθρα που αναφέρονται σε Τουρκοκύπριους οι οποίοι συμμετέχουν στη τοπική αυτοδιοίκηση της πόλης τους. Χαρακτηριστικά οι αρθρογράφοι της «Ελευθερίας» ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τις εκάστοτε διαδοχές Τουρκοκυπρίων πολιτικών σε θέσεις εξουσίας. Για παράδειγμα εντοπίσαμε στην «Ελευθερία» άρθρα τα οποία αναφέρονται στην παραίτηση του Εκτελεστικού Συμβούλου Μεχμέτ Χαλίντ και την μετέπειτα διαδοχή του⁵¹⁶. Οι λόγοι της παραίτησης του κ. Χαλίντ όπως αναφέρει η «Ελευθερία» και η Βρετανική Διοίκηση ήταν λόγοι υγείας⁵¹⁷, ο Τουρκοκυπριακός τύπος όμως αναφέρει ότι η παραίτηση του κ. Χαλίντ οφείλεται σε διαφωνία που είχε ο ίδιος με τον Κυβερνήτη⁵¹⁸. Το γεγονός ότι η «Ελευθερία» αφιερώνει τρία άρθρα της ώστε να αναλύσει τους λόγους της παραίτησης του Τουρκοκύπριου Εκτελεστικού Συμβούλου, καθώς επίσης και για να συστήσει στους αναγνώστες της τον αντικαταστάτη του, καταδεικνύει ότι ο Ελληνοκυπριακός τύπος της εποχής ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τις εξελίξεις στην Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή. Σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» λίγο αργότερα αναφέρεται η εκλογή του νέου Τουρκοκύπριου Δημοτικού Συμβούλου, «Ο ιατρός κ. Ορχάν Μουδερίσογλου προετάθη σήμερα και ανεκηρύχθη Δημοτικός Σύμβουλος Λάρνακος άνευ αντιπάλου. Ο κ. Μουδερίσογλου καταλαμβάνει την θέση του τέως Δημοτικού Συμβούλου Βεϋσή Αβνή όστις διωρίσθη εις Κυβερνητικήν Θέσιν.⁵¹⁹». Λίγους μήνες αργότερα συναντούμε στην «Ελευθερία» και άλλο άρθρο που αναφέρεται στην ανάδειξη Δημοτικού Συμβούλου και πάλι στην πόλη της Λάρνακας⁵²⁰. Ενώ αναφορά γίνεται και στην μετάθεση του κ. Μουφτηζαντέ ο οποίος εις το εξής αναλαμβάνει καθήκοντα Διοικητού της πόλης της Πάφου⁵²¹. Συναντούμε φυσικά στην «Ελευθερία» και άρθρα που αφορούν μεν Τουρκοκύπριους πολιτικούς σχετικά με κοινωνικά ζητήματα. Για παράδειγμα δημοσιεύεται άρθρο στην «Ελευθερία» που αναφέρεται στον θάνατο του Εκτελεστικού Συμβούλου, κ. Σουπή Κεναάν⁵²².

Όσον αφορά την σχέση των Τουρκοκυπρίων πολιτικών και της τοπικής αυτοδιοίκησης, η «Ελευθερία» εκδίδει κατά καιρούς άρθρα στα οποία οι

⁵¹⁶ «Ο νέος Τούρκος Εκτελεστικός Σύμβουλος.», *Ελευθερία*, 13/03/1955.

⁵¹⁷ «Ο Σερ Μεχμέτ Χαλίντ υπέβαλε παραίτησιν δια λόγους υγείας.», ο.π., 04/03/1955.

⁵¹⁸ «Η παραίτησις του Σερ Μεχμέτ Χαλίντ.», ο.π., 11/03/1955.

⁵¹⁹ «Ο νέος Τούρκος Δημοτικός Σύμβουλος εν Λάρνακι.», ο.π., 24/04/1955.

⁵²⁰ «Η εν Λάρνακι εκλογή Τούρκου Δημοτικού Συμβούλου.», ο.π., 20/09/1955.

⁵²¹ «Ο Μουφτηζαντέ ανέλαβε καθήκοντα Διοικητού Πάφου.», ο.π., 16/10/1955.

⁵²² «Απεβίωσεν αιφνιδίως ο Εκτελεστικός Σύμβουλος Σουπή Κεναάν.», 18/08/1955, «Εκηδεύθη χθες ο Εκτελεστικός Σύμβουλος Σουπή Κεναάν.», ο.π., 19/08/1955.

αποχωρούντες Τουρκοκύπριοι Δημοτικοί Σύμβουλοι εκφράζονται θετικά για την συνεργασία που είχαν κατά την θητεία τους με τους Ελληνοκύπριους Δημοτικούς Σύμβουλους, τονίζοντας όλα όσα συνδέουν τις δυο κοινότητες. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της η «Ελευθερία» αναφέρει ότι, ο παραιτηθείς από το αξίωμα του Δημοτικού Συμβούλου στην πόλη των Βαρωσίων κ. Αχμέτ Ζαΐμ δήλωσε πριν την αποχώρηση του ότι, «Αισθάνομαι την ανάγκη να δηλώσω ότι Έλληνες και Τούρκοι συνειργάσθημεν ειλικρινώς και τιμίως χωρίς, εις καμίαν περίπτωση, να λαμβάνονται υπ' όψιν οιαδήποτε πολιτικά ή φυλετικά διαφοραί καθ' ότι όλοι είχαμεν πάντοτε ως γνώμονα την εξυπηρέτηση των δημοτών γενικώς, χωρίς διάκρισιν είτε αυτοί ήσαν Έλληνες είτε Τούρκοι.⁵²³».

Παρά τις μεμονωμένες αυτές περιπτώσεις όπου Τουρκοκύπριοι μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης εκφράζονται θετικά για την συνεργασία που είχαν με τους Ελληνοκύπριους συναδέλφους τους, η πλειοψηφία των Τουρκοκύπριων πολιτικών είναι τόσο δυσареστημένοι από την περιθωριοποίηση τους από τους Ελληνοκύπριους συναδέλφους τους, ώστε αποφάσισαν να αποχωρήσουν από τα κοινά Δημαρχία. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» εκδίδει άρθρα στα οποία αναφέρεται ότι, «άπαντες οι Τούρκοι Δημοτικοί Σύμβουλοι των διαφόρων πόλεων και κωμοπόλεων της Νήσου», 18 τον αριθμόν, συνελθόντες την παρελθούσαν Κυριακήν εις κοινήν σύσκεψιν εις το εν Λευκωσία οίκημα του Κόμματος «Η Κύπρος είναι Τουρκική», απεφάσισαν ομοφώνως όπως υποβάλουν εις τους οικείους Δημάρχους τας παραιτήσεις των εις ένδειξιν διαμαρτυρίας δια την παντελή αδιαφορίαν, την οποίαν επιδεικνύουν οι Έλληνες Δήμαρχοι έναντι των Τουρκικών συμφερόντων και δικαιωμάτων εις τα δημοτικά ζητήματα.⁵²⁴». Οι λόγοι για τους οποίους οι Τουρκοκύπριοι Δημοτικοί Σύμβουλοι αποφάσισαν να παραιτηθούν, έτσι όπως αυτοί εμφανίζονται μέσα από την επιστολή παραίτησης που απέστειλαν οι Τουρκοκύπριοι Δημοτικοί Σύμβουλοι της πόλης της Λευκωσίας προς τον Δήμαρχο κ. Δέρβη είναι, «α) Τα δικαιώματα των Τούρκων συμπολιτών μας ευρίσκονται εξ ολοκλήρου εις την διάθεσιν και το έλεος της πλειοψηφίας και δεν υπερασπίζονται αποτελεσματικώς. β) Επειδή η πλειοψηφία έχει απόλυτον έλεγchon επί των Δημαρχείων και εκμεταλλεύεται την θέσιν της δραττόμενη κάθε περιστάσεως, μετατρέπουσα ούτω τα Δημοτικά Συμβούλια εις πολιτικούς οργανισμούς, ημείς οι Τούρκοι Δημοτικοί Σύμβουλοι δεν βλέπομεν κανέναν λόγον εις την συνέχισιν της συμμετοχής μας εις τοιούτον οργανισμόν, δια και υποβάλλομεν την παραίτησιν μας.⁵²⁵».

⁵²³ «Παραιτηθείς Δημοτικός Σύμβουλος εξαίρει την συνεργασίαν Τούρκων και Ελλήνων.», ο.π., 12/10/1955, βλέπε επίσης σχετικά «Ο Μουφτηζαντέ ευχαριστεί το Δημοτικόν Συμβούλιον Λάρνακος.», ο.π., 20/08/1955.

⁵²⁴ «Τούρκοι Δημοτικοί Σύμβουλοι απεφάσισαν να παραιτηθούν.», ο.π., 04/06/1957

⁵²⁵ «Υπεβλήθησαν χθες αι παραιτήσεις των Τούρκων Συμβούλων της Λευκωσίας της Αμμοχώστου και της Λαπήθου.», ο.π., 06/06/1957.

Η αντίδραση των Ελληνοκυπρίων Δημοτικών Συμβούλων και Δημάρχων ήταν η δυσaráσκεια έτσι όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τις δηλώσεις αρμοδίων που δημοσιεύονται σε άρθρα της «Ελευθερίας». Συγκεκριμένα ο Δήμαρχος της Λεμεσού δηλώνει ότι «Η παραίτησις των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων πιστεύω ότι είναι πράξις τουλάχιστον άστοχος και εξυπηρετεί οτιδήποτε άλλο εκτός από τα καλώς νοούμενα συμφέροντα των Τούρκων συμπατριωτών μας. Έχω λόγους να πιστεύω, ότι η παραίτησις των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων οφείλεται εις λόγους καθαρώς εξωδημοτικούς και υπαγορεύθη υπό κύκλων, οίτινες έχουν κάθε λόγον και συμφέρον να κρατούς εις διαρκή έντασιν την τεχνητήν διαίρεσιν και διαφοράν τας οποίας υπεδαύλισαν τελευταίως ανάμεσα εις τους Έλληνας και τους Τούρκους της Κύπρου.⁵²⁶». Ενώ σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας» το Δημοτικό Συμβούλιο Αμμοχώστου σε φυλλάδια που εξέδωσε στην Τουρκική γλώσσα, αναφέρει ότι οι Τουρκοκύπριοι δημότες της Αμμοχώστου είναι εμφανώς ευνοημένοι εφόσον απορροφούν το 25% των δαπανών του Δημαρχείου Αμμοχώστου, ενώ την ίδια στιγμή αυτοί συνεισφέρουν μόλις το 5%. Τα Ελληνοκυπριακά μέλη του Δημαρχείου Αμμοχώστου τονίζουν ότι «Το μόνον που επιθυμούμεν και ευχόμεθα είναι όπως η αντίθεσις γνώμης εις τον πολιτικόν τομέα μη αποτελέση εμπόδιον εις την συνέχισιν της ειλικρινούς φιλίας και συνεργασίας μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων.⁵²⁷».

Οι Τουρκοκύπριοι Δημοτικοί Σύμβουλοι, οι οποίοι αποχώρησαν από τα κοινά Δημαρχεία στα πλαίσια του κλίματος που επικρατεί στους κόλπους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας σχετικά με το αίτημα της αυτοδιάθεσης της κοινότητάς τους, δηλαδή της διχοτόμησης, δηλώνουν ότι πρόκειται να ιδρύσουν ξεχωριστά Τουρκοκυπριακά Δημαρχεία. Σύμφωνα με το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας», «Οι παραιτηθέντες Δημοτικοί Σύμβουλοι εδήλωσαν ότι θα καλέσουν τους Τούρκους των κυριώτερων πόλεων να μη πληρώνουν φόρους εις τα υπό Ελληνικόν έλεγchon Δημαρχεία. Ούτοι είπον επίσης ότι διέκοψαν τας συνομιλίας των μετά της Κυβερνήσεως λόγω της «αδράνειας» ταύτης επί του θέματος, αλλά θα απαιτήσουν ειδικά των Δημαρχεία «είτε η Κυβέρνησις αναγνωρίση το δικαίωμα των Τούρκων να ενεργήσουν ούτω, είτε όχι».⁵²⁸». Η αντίδραση των Ελληνοκυπρίων Δημάρχων είναι και πάλι αρνητική. Πιο συγκεκριμένα ο Δήμαρχος Λεμεσού φέρεται να δηλώνει σε αρθρογράφο της

⁵²⁶ «Δηλώσεις του Δημάρχου Λεμεσού εξ αφορμής της παραιτήσεως των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων.», ο.π., 07/06/1957.

⁵²⁷ «Το Δημοτικόν Συμβούλιον Αμμοχώστου εξέδωσε διαφωτιστικά φυλλάδια τα οποία απευθύνονται προς Τούρκους δημότας. – Ο Κυπριακός Ελληνισμός, τρέφων γνήσια αισθήματα φιλίας προς τους Τούρκους, υποβάλλεται εις τεράστιας οικονομικάς θυσίας χάριν αυτών.», ο.π., 01/08/1957.

⁵²⁸ «Οι Τούρκοι θα ιδρύσουν χωριστά Δημαρχεία.», ο.π., 23/04/1958.

«Ελευθερίας», ότι «Δι' εμέ - είπε - δεν υπάρχει ούτε ίχνος αμφιβολίας ότι η κίνησις αυτή είναι υποβολιμαία και έχει σκοπόν αφ' ενός μεν να φέρη αντιπερισπασμόν εις το έργον των διαφόρων Κυπριακών Δήμων, αφ' ετέρου δε να δώση την εντύπωσιν εις τον έξω κόσμον και να πείσει μερικούς αφελείς ότι δήθεν αι διαφοραί αι οποίαι χωρίζουν τους Έλληνας και τους Τούρκους της Κύπρου είναι τόσον μεγάλοι και η «καταπίεσις» των Ελλήνων εις βάρος των Τούρκων τόσον αφόρητος, ώστε οι τελευταίοι εξηναγκάσθησαν να ιδρύσουν χωριστούς Δήμους.⁵²⁹». Παρά τις αντιδράσεις των Ελληνοκύπριων Δημάρχων οι Τουρκοκύπριοι ίδρυσαν Τουρκοκυπριακό Δημαρχείο στην Αμμόχωστο το οποίο όμως δεν έχει την έγκριση της Κυβερνήσεως και ως εκ τούτου είναι παράνομο. Ο Δήμαρχος Αμμοχώστου δήλωσε σε άρθρο της «Ελευθερίας» σχετικά με το εν λόγω ζήτημα ότι, «Ενώ...παρ'ανόμως εισπράττουν δικαιώματα ανήκοντα εις άλλους, δεν θεώρησαν εκ παραλλήλου χρέος των να πληρώνουν και δια τας ευθύνας, αι οποίαι πηγάζουν εκ των δικαιωμάτων.⁵³⁰».

Δημοσιεύονται επίσης στην «Ελευθερία» άρθρα σχετικά με το Τουρκοκυπριακό πολιτικό κόμμα «Τουρκικό Εθνικό Κόμμα» και την μετονομασία του σε «Κόμμα Η Κύπρος είναι Τουρκική.», μετά την επίσκεψη εκπροσώπων του Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική» από την Άγκυρα⁵³¹. Γενικότερα οι επισκέψεις Τουρκοκυπρίων ηγετών στην Τουρκία και το αντίστροφο, απασχολεί ιδιαίτερα τους αρθρογράφους της «Ελευθερίας» καθώς μπορούμε να εντοπίσουμε πληθώρα άρθρων σχετικά με τις κινήσεις των Τουρκοκυπρίων ηγετών στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» αναφέρεται συχνά στην επίσκεψη του κ. Κιουτσούκ και άλλων Τουρκοκυπρίων ηγετών στην Άγκυρα ή την Κωνσταντινούπολη ώστε να εκθέσει στους Τούρκους πολιτικούς ηγέτες την τρέχουσα κατάσταση στην Κύπρο, να ζητήσει την συνδρομή τους σε διάφορα θέματα, όπως η παιδεία και το Εβκάφ και ίσως να λάβει και οδηγίες σχετικά με

⁵²⁹ «Περί την προσπάθειαν των Τούρκων να ιδρύσουν χωριστά Δημοτικά Συμβούλια. – Προφανές το πολιτικόν ελατήριο. – Η έκθεσις Χειγυρώντ είναι συντηρητικώς εναντίον των. – Στοιχεία τα οποία παραθέτει ο Δήμαρχος Λεμεσού: αποτελούν τα 14% του πληθυσμού της Λεμεσού, αλλά συνεισφέρουν εις τον Δημοτικόν προϋπολογισμόν 4%, καρπούνται δε δια φιλανθρωπιούς σκοπούς 22%. – Άλλοι χαρακτηριστικοί αριθμοί.», 07/05/1958, βλέπε επίσης σχετικά, «Ανακοίνωσις των Ελλήνων Δημάρχων παρέχει δι' αριθμών και γεγονότων ακριβή εικόνα της μεταχειρίσεως της Τουρκικής μειονότητος υπό των Ελλήνων. – Υποβολιμαία η Τουρκική κίνησις περί ιδρύσεως ιδιαιτέρων Τουρκικών Σωμάτων. – Ντεκτάς: «Αισθανόμεθα, ότι αυτό είναι κάποια πρόοδος προς την κατεύθυνσιν του διαμελισμού!» - Η ανεκτικότητα της Κυβερνήσεως έναντι των ανομιών των Τούρκων. – Οι Τούρκοι συνεισφέρουν εις τα οικονομικά των Δήμων κατά πολύ ολιγότερον της αναλογίας του πληθυσμού των και απολαμβάνουν πολύ περισσότερα των όσων συνεισφέρουν.», 06/07/1958, ο.π..

⁵³⁰ «Την ανοχή της Κυβερνήσεως υφίσταται εις Αμμόχωστον παράνομος Τουρκικός Δήμος. – Εισπράττει δικαιώματα, χωρίς να πληρώνη υποχρεώσεις. – Ο Δήμαρχος Αμμοχώστου προειδοποιεί τον Κυβερνήτην ότι θα παύση να καταβάλλη τοκοχρεολύσια προς την Κυβέρνησιν και επιφυλλάσεται να λάβη νομικά μέτρα.», ο.π., 17/09/1958.

⁵³¹ «Λακωνικά», 26/07/1955, «Αφίκοντο χθες εξ Άγκυρας δυο Τούρκοι του Συνδέσμου «Η Κύπρος είναι Τουρκική.», 22/07/1955, ο.π..

την πολιτική που θα χαράξει η Τουρκοκυπριακή κοινότητα, όπως συχνά υπονοούν οι αρθρογράφοι της «Ελευθερίας». Για παράδειγμα εντοπίζουμε άρθρο στην «Ελευθερία» στο οποίο αναφέρεται ότι ο Πρόεδρος των Τουρκικών Σωματείων της Κύπρου, κ. Φαϊζ Καϊμάκ, επισκέφθηκε την Άγκυρα με στόχο να εκθέσει την τρέχουσα κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο στην Τουρκική Κυβέρνηση⁵³². Το ίδιο έπραξε ένα χρόνο αργότερα και ο κ. Κιουτσούκ ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο της «Ελευθερίας», σε συνάντηση που είχε με τον κ. Κιοπρουλού στην Άγκυρα, του εξέθεσε τα πρόσφατα γεγονότα ανάμεσα στις δυο κοινότητες της Νήσου και τον κάλεσε και λάβει μέτρα για την εξασφάλιση των Τούρκων της Κύπρου⁵³³. Μάλιστα σε μια εκ των επισκέψεων του ο κ. Κιουτσούκ επέστρεψε στην Κύπρο φέροντας μαζί του ως δώρα του Τουρκικού λαού προς τους αδελφούς τους Τουρκοκύπριους, Τουρκικές σημαίες, εικόνες του Πορθητή και εικόνες του Κεμάλ Ατατούρκ⁵³⁴.

Πέραν των Τουρκοκυπρίων πολιτικών ηγετών, την Τουρκία επισκέπτεται με στόχο την ενημέρωση του πολιτικού κόσμου της Τουρκίας και ο Μουφτής⁵³⁵ των Τουρκοκυπρίων. Σε άρθρα της «Ελευθερίας» ο Μουφτής των Τουρκοκυπρίων εμφανίζεται να περιοδεύει σε Βρετανία και Τουρκία προπαγανδίζοντας τις θέσεις της Τουρκοκυπριακής κοινότητας κατά της Ένωσης. Μπορούμε λοιπόν να ισχυριστούμε ότι την προκειμένη στιγμή ο Μουφτής λειτουργεί σαν πολιτικός ηγέτης της κοινότητας του. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του Μουφτή από την Κωνσταντινούπολη τον Ιανουάριο του 1955, «Οι Άγγλοι ετοιμάζουν δια την Κύπρον ένα συνταγματικό καθεστώς. Όρος απαραίτητος είναι όπως το καθεστώς αυτό περιφρουρή και τα δίκαια των Τούρκων της Νήσου. Οι Τούρκοι θέλουν εργασία, θέλουν παραχώρησιν των βακουφίων εις την κοινότητα των, και Τούρκον Πρόεδρον εις τα Δικαστήρια...Σήμερα ο κύριος σκοπός μας είναι να επιτύχωμεν ώστε εάν εις το μέλλον επέλθῃ οιαδήποτε μεταβολή εις το καθεστώς της Κύπρου, η μεταβολή ούτη να αποβῇ υπέρ της Ενώσεως της Νήσου με την Τουρκίαν!»⁵³⁶.

Σημαντικό είναι να σημειώσουμε ότι την προκειμένη στιγμή, το αξίωμα του Μουφτή δεν είναι μόνο Θρησκευτικό αλλά και πολιτικό. Τα άρθρα της

⁵³² «Ο Φαϊζ Καϊμάκ ανεχώρησεν εις την Τουρκίαν.», ο.π., 08/04/1955.

⁵³³ «Ο κ. Κιουτσούκ ενένετο δεκτός υπό του κ. Κιοπρουλού. – Εζήτησε λήψιν μέτρων δια την ασφάλειαν των εν Κύπρω Τούρκων», 31/05/1956, βλέπε επίσης σχετικά, «Ο Δρ Κιουτσούκ αναχωρεί σήμερον εις Τουρκίαν.», 14/06/1957, «Ο Κιουτσούκ επεδόθη εν Άγκυραν εις συκοφαντικήν εκστρατείαν κατά του Ελληνικού Κυπριακού λαού.», 01/01/1958, ο.π..

⁵³⁴ «Κομιστής σημαιών και εικόνων ο κ. Κιουτσούκ.», ο.π., 31/08/1957.

⁵³⁵ Θρησκευτικός ηγέτης των μουσουλμάνων της Κύπρου.

⁵³⁶ «Ο Μουφτής ανέβαλε την επάνοδο του – Χαριέσεται δηλώσεις του εν Κωνσταντινουπόλει.», 22/01/1955, βλέπε επίσης σχετικά, «Ο Κυβερνήτης εδέχθη χθες τον Μουφτήν - Ανεχώρησεν εις Άγκυραν διμελής αντιπροσωπεία», 01/02/1956, «Ο Σοφολογιώτατος κ. Ντανά προβλέπει εμφύλιον πόλεμον εν Κύπρω.», 30/08/1955, ο.π..

«Ελευθερίας» καταδεικνύουν ότι στο ίδρυμα του Ενκαφ, έχουν εισχωρήσει πολιτικές ομάδες οι οποίες επιδιώκουν μέσα από την απόκτηση του ελέγχου του ιδρύματος να ελέγχουν και το σύνολο της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα εμφανίζεται μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για όλα όσα διαδραματίζονται στο εσωτερικό του ιδρύματος. Συναντούμε λοιπόν άρθρα σχετικά με τις εκλογές που αναδεικνύουν την εξουσία του ιδρύματος, αλλά και άρθρα σχετικά με ζητήματα οικονομικής φύσεως, όπως επιχορηγήσεις του ιδρύματος από την Κυβέρνηση. Ο λόγος που αρθρώνεται λοιπόν από τους αξιωματούχους του Ενκαφ, και από τον ίδιο τον Μουφτή, είναι πολιτικός. Η «Ελευθερία» εκδίδει άρθρα στα οποία εμφανίζεται αυτή η διείσδυση των πολιτικών ρευμάτων της Τουρκοκυπριακής κοινότητας σε αξιώματα του ιδρύματος, χαρακτηριστικά εντοπίζουμε στην «Ελευθερία» άρθρο το οποίο αναφέρεται στις εκλογές για την ανάδειξη επιτροπών των τεμένων, που αποτελεί το πρώτο βήμα για την εφαρμογή του νέου Νόμου περί Εβκαφ, ο οποίος προβλέπει την διαχείριση του Εβκαφ από αιρετούς αντιπροσώπους της Τουρκικής μειονότητας. Τις εκλογές κέρδισαν οι υποψήφιοι της Ομοσπονδίας Τουρκικών Συνδέσμων, στην οποία υπάγεται και το κόμμα «Η Κύπρος είναι Τουρκική». Οι κ. κ. Κουτσούκ και Καϊμάκ, πρόεδροι των δυο οργάνων, εκλέχθηκαν αμφότεροι⁵³⁷. Μπορούμε λοιπόν να κατανοήσουμε την βαρύτητα των δηλώσεων του Μουφτή των Τουρκοκυπρίων, ο οποίος δεν εκφράζεται απλά σαν Θρησκευτικός αρχηγός της κοινότητας του, αλλά και σαν πολιτικός ηγέτης των Τουρκοκυπρίων.

Η «Ελευθερία» μέσα από την αρθρογραφία της σκιαγραφεί το πολιτικό σκηνικό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και ανάλογα με την συχνότητα με την οποία ορισμένα πρόσωπα εμφανίζονται στα άρθρα της. Οι ηγέτες λοιπόν τα ονόματα των οποίων εμφανίζονται συχνά σε άρθρα της «Ελευθερίας» είναι πέραν του κ. Κιουτσούκ, ο κ. Καϊμάκ⁵³⁸, Πρόεδρο της Ομοσπονδίας Τουρκικών Συνδέσμων και ο κ. Ορέκ, Αντιπρόεδρος του Κόμματος «Η Κύπρος είναι Τουρκική»⁵³⁹. Πέραν λοιπόν του κ. Κιουτσούκ, σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι στην ηγεσία της κοινότητας φαίνεται να αναδεικνύεται σταδιακά και ο Ραούφ Ντεκτάς. Σε άρθρα της «Ελευθερίας» συναντούμε αρχικά τον κ. Ντεκτάς ως

⁵³⁷ «Εκλογαί επιτροπών τεμένων.», 31/01/1956, βλέπε επίσης σχετικά, «Θα υποδείξουν αντιπροσώπους εις το Συμβούλιον Εβκάφ.», 14/02/1956, ο.π..

⁵³⁸ «Τουρκική διαμαρτυρία προς την ΟΗΕ – Ο Καϊμάκ επιμένει εις διατήρησιν της Βρετανικής κυριαρχίας.», 21/09/1955, «Ο Κυβερνήτης εδέχθη της εσπέραν Τούρκους αντιπροσώπους – Εξήγησεν εις αυτούς την Βρετανικήν δήλωσιν περί Συνταγματικής αναπτύξεως της Κύπρου.», 31/01/1956, ο.π..

⁵³⁹ «Οι Τούρκοι ζητούν Συνταγματικήν ισοτιμίαν – Δηλώσεις του Μουφτή και του Υπαρχηγού του κόμματος «Η Κύπρος είναι Τουρκική».», 04/02/1956, «Ο Κυβερνήτης εδέχθη χθες τρεις Τούρκους αντιπροσώπους - Τους διαβεβαίωσε και πάλιν, ότι «Συνταγματικά μεταβολαί δεν θα επέλθουν προτού παρασχεθί εις όλα τα τμήματα της κοινότητος πλήρης ευκαιρία να εκφράσουν τας απόψεις των».», 23/02/1956, ο.π..

συνήγορο του Στέμματος στην Υπόθεση του ιστιοφόρου Άγιος Γεώργιος, υπόθεση που σχετίζεται άμεσα με την μυστική οργάνωση ΕΟΚΑ⁵⁴⁰.

Και ενώ λοιπόν η «Ελευθερία» σε άρθρα της παρουσιάζει τον κ. Κιουτσούκ⁵⁴¹ ως τον αδιαμφισβήτητο ηγέτη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας με συχνές αναφορές στις δηλώσεις του περί του κυπριακού ζητήματος, σταδιακά εμφανίζεται στο προσκήνιο και ο κ. Ντεκτάς, ως ηγετική προσωπικότητα της κοινότητας του. Χαρακτηριστικά συναντούμε στην «Ελευθερία» άρθρο στο οποίο αναφέρεται ότι κατά τα επεισόδια της 28^{ης} Ιανουαρίου στη Λευκωσία όπου έχασαν την ζωή τους δυο Τουρκοκύπριοι, ο κ. Ντεκτάς ήταν παρών και απεύθυνε μάλιστα ομιλία προς το συγκεντρωμένο πλήθος προπαγανδίζοντας την διχοτόμηση και την αποχώρηση του Κυβερνήτη Φουτ, δυναμιτίζοντας με αυτό τον τρόπο την ατμόσφαιρα⁵⁴². Ενώ σε έτερο άρθρο της «Ελευθερίας», ο κ. Ντεκτάς παρουσιάζεται να είναι ο κύριος υπεύθυνος για την εκρηκτική ατμόσφαιρα που επικρατεί σε ότι αφορά τις σχέσεις των δυο κοινοτήτων εφόσον, σύμφωνα με τις δηλώσεις του Δημάρχου Λευκωσίας, κ. Δέρβη κατά την επίσκεψη του στην Αθήνα, «...ο κ. Ντεκτάς όστις προβαίνει εις εμπρηστικές δηλώσεις, εξακολουθεί να λαμβάνει μισθόν από την Κυβέρνησιν της Κύπρου ως νομικός σύμβουλος αυτής.⁵⁴³». Στις 16 Απριλίου του 1958, ο κ. Ντεκτάς σύμφωνα με άρθρο της «Ελευθερίας» παραιτείται από την θέση του ως Συνήγορος του Στέμματος⁵⁴⁴ και τους επόμενους μήνες κάνει δυναμικά την εμφάνιση του ανάμεσα στις ηγετικές προσωπικότητες της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Τον αμέσως επόμενο μήνα ο κ. Ντεκτάς συνοδεύει τον κ. Κιουτσούκ σε επίσκεψη του στην Άγκυρα όπου σύμφωνα με το σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας», «Ο Πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας κ. Τζελάλ Μπαγιάρ εδέχθη την εσπέραν της χθες τους κ. κ. Φαζίλ Κιουτσούκ, Πρόεδρον της εν Κύπρω Τουρκικής κοινότητος και Ραούφ Ντεκτάς, Πρόεδρον της εν τη Νήσω Ομοσπονδίας των Τουρκικών οργανώσεων.⁵⁴⁵».

⁵⁴⁰ «*Ἡρχισεν χθες εις Πάφον η Δικαστική Ανάκρισις 6 Ελλήνων υπηκόων και 7 Χλωρακιωτών κατηγορουμένων δι' απόπειραν ανατροπής του καθεστώτος.*», 17/03/1955, «*Πως περιέγραψαν οι αστυνομικοί την παρακολούθησιν του ιστιοφόρου υπό δυο Αγγλικών αντιτορπιλικών και την σύλληψη των κατηγορουμένων.*», 17/03/1955, ο.π..

⁵⁴¹ «*Ογκωδέστατον υπέρ της άνευ όρων Αυτοδιαθέσεως Συλλαλητήριο εν Λευκωσία – Τουρκικόν Ανθενωτικόν Συλλαλητήριο*», 19/07/1955, «*Εναντίον πάσης αυτοδιαθέσεως ο Δρ Κουτσούκ*», 12/11/1955, «*Αι ανησυχίαι του Δρος Κουτσούκ.*», 02/12/1955, «*Ο Δρ Κουτσούκ εκφράζει ευγνωμοσύνην δια τας δηλώσεις του κ. Μακμίλλαν*», 07/12/1955, «*Ο Κουτσούκ παραπονείται δι' επιθέσεις κατά της Τουρκικής κοινότητος – Τι λέγουν οι Έλληνες κάτοικοι της Αγλαντζιάς*», 19/02/1956, ο.π..

⁵⁴² «*Αι χθεσιναί αιματηραί συγκρούσεις εις Λευκωσίαν μεταξύ φανατικών Τούρκων διαδηλωτών και στρατιωτών.*», 28/01/1958, «*Αι συγκρούσεις στρατιωτών και Τούρκων διαδηλωτών.*», 29/01/1958, ο.π..

⁵⁴³ «*Η υπέρ των Τούρκων μεροληψία των Βρετανικών αρχών της Κύπρου.*», ο.π., 22/06/1958.

⁵⁴⁴ «*Ο κ. Ντεκτάς απεχώρησεν της Κυβερνητικής Υπηρεσίας.*», 16/04/1958.

⁵⁴⁵ «*Ο Τζελάλ Μπαγιάρ εδέχθη τους Κιουτσούκ και Ντεκτάς.*», ο.π., 31/05/1958.

Το γεγονός λοιπόν ότι ο Ελληνοκυπριακός τύπος ασχολείται με όλα όσα διαδραματίζονται στην Τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που μελετούμε, άλλοτε διεξοδικά και άλλοτε ως απλή αναφορά στο εσωτερικό του σύνοικου στοιχείου, είναι προφανές από το περιεχόμενο των άρθρων τα οποία παραθέσαμε σε αυτό το κεφάλαιο. Προφανές είναι επίσης το ότι όσο πιο διεκδικητική γίνεται η Τουρκοκυπριακή κοινότητα σχετικά με τα κυριαρχικά της δικαιώματα στην Κύπρο, τόσο συχνότερα και εκτενέστερα είναι τα άρθρα στα οποία αναφέρονται οι δηλώσεις των Τουρκοκυπρίων ηγετών. Κατά την περίοδο 1955 - 1958, υπάρχει μια έντονη κινητικότητα εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής πολιτικής ηγεσίας η οποία αν και δεν διαχωρίζει την θέση της από την Βρετανική πολιτική εντούτοις εκμεταλλεύεται την ανάγκη των Βρετανών για συμμάχους στο εσωτερικό της Κυπριακής κοινωνίας. Η υποστήριξη που παρέχει η Βρετανία και η Τουρκία στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα, επιτρέπει στην πολιτική της ηγεσία να αρθρώσει τον δικό της πολιτικό λόγο. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα αναβαθμίστηκε μέσα από την Βρετανική πολιτική, και από το καθεστώς μειονότητας πέρασε στο καθεστώς του ισότιμου μέλους στις συζητήσεις περί του μελλοντικού καθεστώτους της Κύπρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΝΑΤΟ: ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ.

Στην συγκεκριμένη Ελληνοκυπριακή εφημερίδα, οι Τουρκοκύπριοι εμφανίζονται κατά κόρον είτε σε ατομικό είτε και σε συλλογικό επίπεδο ως κοινότητα. Οι ταυτότητες που αποδίδονται στους Τουρκοκυπρίους ποικίλουν αλλά δεν μπορούμε σε καμία περίπτωση να κάνουμε λόγο για συγκεκριμένες ταυτότητες που αποδίδονται σε συγκεκριμένες περιόδους στους Τουρκοκυπρίους. Δεν μπορούμε λοιπόν να ισχυριστούμε ότι οι μεταβολές στις σχέσεις των δυο κοινοτήτων καθώς επίσης και οι εξελίξεις σε ότι αφορά το κυπριακό ζήτημα, μεταβάλλουν και την ταυτότητα που αποδίδεται στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Αυτό όμως το οποίο μπορούμε να ισχυριστούμε είναι ότι η ταυτότητα που αποδίδεται στους Τουρκοκυπρίους από τους αρθρογράφους της «Ελευθερίας» και την οποία φαίνεται να αποδίδουν και στον εαυτό τους οι Τουρκοκύπριοι, είναι εκείνη του «εν Κύπρω Τούρκου». Η εν λόγω ταυτότητα φαίνεται να είναι αποφορτισμένη από τυχόν «εθνικιστικά» αισθήματα και να πλησιάζει περισσότερο στην ταυτότητα που τελικά υιοθετήθηκε και χρησιμοποιείται σε επίσημη βάση σε αναφορά με τους Τουρκοκυπρίους⁵⁴⁶. Επίσης μια άλλη ταυτότητα την οποία συναντάμε στην «Ελευθερία» και η οποία πλησιάζει αρκετά την ταυτότητα «Τουρκοκύπριοι», είναι εκείνη του «Κύπριου Τούρκου». Χαρακτηριστικά εντοπίσαμε στην «Ελευθερία» άρθρα τα οποία τιτλοφορούνται, «Εισφορά 1.000 λιρών Κυπρίου Τούρκου δια τα θύματα των εμπρησμών»⁵⁴⁷, στο οποίο αποδίδεται η ταυτότητα του «Κύπριου Τούρκου» σε ατομικό επίπεδο και άρθρο στο οποίο η ταυτότητα αποδίδεται σε συλλογικό επίπεδο στην ηγεσία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και άρα στο σύνολο της, «Ο κ. Μπούντ εδέχθη αντιπροσωπείαν Κυπρίων Τούρκων»⁵⁴⁸. Σημαντικό είναι επίσης να αναφέρουμε ότι η ταυτότητα του «Κύπριου Τούρκου» αποδίδεται και από τους ίδιους τους Τουρκοκύπριους στην κοινότητα τους⁵⁴⁹. Οφείλουμε εντούτοις να σημειώσουμε ότι εντοπίσαμε σε άρθρο της «Ελευθερίας» την ταυτότητα «Τουρκοκύπριος» η οποία είναι η κοινώς αποδεκτή ταυτότητα για τους Τουρκοκυπρίους σήμερα. Το

⁵⁴⁶ Βλέπε ενδεικτικά, «Ο Μουφτής επανέλαβε και από ραδιοφώνου τον αμανέ κατά της Ενώσεως», 09/01/1955, «Τηλεγραφήματα των εν Κύπρω Τούρκων προς τον Υπουργόν και τον Κυβερνήτην.», 02/04/1955, ο.π..

⁵⁴⁷ Βλέπε ενδεικτικά, ο.π., 13/09/1955.

⁵⁴⁸ Βλέπε ενδεικτικά, ο.π., 14/09/1955.

⁵⁴⁹ «Ο Κιοτσούκ προτιμά διαμελισμόν.», 05/01/1957, «Ο Μουφτής ομιλεί περί εξελληνισμού Τούρκων της Κύπρου.», 28/02/1958· ο.π..

εν λόγω άρθρο τιτλοφορείται «Τουρκοκύπριοι επανέλαβον χθες εις τον Προσωρινόν Κυβερνήτην την ιδέαν του διαμελισμού»⁵⁵⁰.

Σε άρθρα της «Ελευθερίας» συναντούμε συχνά αναφορές σε Τουρκοκυπρίους οι οποίες συνοδεύονται από την ταυτότητα Οθωμανός. Η εν λόγω ταυτότητα συνδέεται, είτε με τα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου, είτε με αναφορές σε παιδιά που ανήκουν στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα συναντούμε στην «Ελευθερία» άρθρο το οποίο αναφέρεται στον πνιγμό του εκ Καλού Χωριού Λάρνακος, 13ετούς Οθωμανοπαίδος, Τανέρ Τουρμούς καθώς «...ελούετο σήμερον εις την θάλασσαν έναντι της Πλατείας του Διοικητηρίου Λάρνακος»⁵⁵¹. Αλλά όπως αναφέραμε η ταυτότητα Οθωμανός αποδίδεται και στα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου. Χαρακτηριστικά η «Ελευθερία» σε άρθρο της σχετικά με τον προϋπολογισμό του 1931 αναφέρει ότι, «Εφ' όσον ο υπό της Κυβερνήσεως συνταχθείς (προϋπολογισμός) και δια της αστόχου βοήθειας των Οθωμανικών ψήφων ψηφισθείς προϋπολογισμός ενείχεν όλα τα στοιχεία επιδρομής κατά της οικονομικής ανθεκτικότητος και των μικρών αποθεματικών του Κυπριακού λαού...»⁵⁵². Η ταυτότητα «Οθωμανός»⁵⁵³ αποδίδεται και σε Τουρκοκύπριες γυναίκες κατ' επανάληψη σε άρθρα της «Ελευθερίας».

Στα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου αποδίδονται βέβαια και άλλες ταυτότητες, όπως αυτή των Μωαμεθανών. Μάλιστα σε συγκεκριμένο άρθρο που εξέδωσε η «Ελευθερία», ο αρθρογράφος της εφημερίδας αντιδρά στην διατήρηση της ταυτότητας, «Μωαμεθανοί», για τους Τουρκοκύπριους και «Μη Μωαμεθανοί», για τους Ελληνοκύπριους και όλες τις χριστιανικές κοινότητες της Νήσου, από την Βρετανική Διοίκηση. Η αφορμή για το συγκεκριμένο άρθρο δίνεται όταν χρεώνει μια θέση Ελληνοκύπριου βουλευτή στο Νομοθετικό Συμβούλιο και ο Κυβερνήτης προκηρύσσει εκλογές για την ανάληψη της από ένα «μη μωαμεθανό» κάτοικο Κύπρου. Ο αρθρογράφος αναφέρει ότι οι μνηστήρες της θέσης αυτής θα πρέπει να αναγράφουν κάτω από το όνομα στους στα εκλογικά τους προγράμματα την φράση «μη μωαμεθανός» γιατί αν γράφουν «Έλληνες» τότε δεν θα πληρούν τις προϋποθέσεις για την

⁵⁵⁰ ο.π. 12/01/1958.

⁵⁵¹ «Πνιγμός 13ετούς Οθωμανοπαίδους.», 16/06/1955, βλέπε επίσης σχετικά, «Θάνατος Οθωμανοπαίδος», 27/08/1955, ο.π..

⁵⁵² «Ενιάιον Μέτωπον.», ο.π., 14/02/1931.

⁵⁵³ «Οθωμανίς Γραία κατήγγειλεν ότι υπέστη βιασμόν», 21/07/1955, «Οθωμανίς εύρε τον θάνατον εξ' ηλεκτροπληξίας – Επρόκειτο να τελεστούν σήμερον οι γάμοι του υιού της», 07/08/1955, «10 Οθωμανίδες ετραυματίσθησαν εις αυτοκινητιστικόν δυστύχημα.», 04/01/1957, «Οθωμανίς απέθανε κατόπιν κτυπήματος εις την κεφαλήν.», 02/06/1957, «Νεαρά Οθωμανίς ηυτοκτόνησε χθες κρεμασθείσα δια σχοινιού.», 22/06/1957, «Νεαρά Οθωμανίς απηνθρακώθη και δυο οικίαι κατεστράφησαν συνεπεία πυρκαϊάς εις μαλλιάν.», 04/08/1957, «Νεαρά Οθωμανίς μετέβαλε φύλον.», 16/08/1957, «Τέσσαρες Οθωμανίδες κατηγορούνται ότι εισήγαγαν λαθραίως κοσμήματα και συνάλλαγμα αξίας 1200 λιρών.», 19/12/1957, ο.π..

ανάληψη της θέσης. Και επίσης οι ψηφοφόροι που θα κατέλθουν στις κάλπες θα πρέπει «να αποβάλουν την Ελληνική ιδιότητα των, μήπως αυτοί Έλληνες όντες και ψηφίζοντας μη Μωαμεθανούς γίνουν υπαίτιοι ακυρώσεως μιας εκλογής, εις τους μετόχους της οποίας η προκήρυξις και το Κυπριακό πολίτευμα και η αχαρακτήριστος Αγγλική περιφρόνησις προς τον εθνισμόν του Κυπριακού λαού επιμένουν να αποδίδουν την προσωνυμίαν του «μη Μωαμεθανού»». Ο αρθρογράφος επίσης αναφέρει ότι η πρόχειρη δικαιολογία της Αγγλικής Κυβέρνησης ότι μαζί με την Ελληνοκυπριακή κοινότητα ψηφίζουν και «άλλα παντοειδή στοιχεία» και ότι για αποφυγή περαιτέρω παρεξηγήσεων το σύνολο τους ονομάζεται «μη Μωαμεθανοί». Ο αρθρογράφος εκφράζει την απορία γιατί να μην αντικατασταθεί αυτή η προσωνυμία με τον χαρακτηρισμό «πλειονότητα» για την Ελληνοκυπριακή κοινότητα και τα λοιπά χριστιανικά στοιχεία που βρίσκονται στην ίδια κατηγορία και «μειονότητα» για τους «Μωαμεθανούς ή Τούρκους»; Αν υπήρχε η θέληση υποστηρίζει ο αρθρογράφος θα βρισκόταν και λύση για «την αποφυγή της υβριζούσης αρνητικής προσωνυμίας, η οποία αριθμεί ήδη πεντηκονταετή βίον.⁵⁵⁴».

Οι Τουρκοκύπριοι λοιπόν αναφέρονται σε επίσημα έγγραφα από την Βρετανική Διοίκηση ως Μωαμεθανοί και οι Ελληνοκύπριοι ως μη Μωαμεθανοί. Το ίδιο συμβαίνει και στις επίσημες απογραφές της Κυβέρνησης όπως αναφέρεται σε σχετικό άρθρο της «Ελευθερίας» του 1931. Το εν λόγω άρθρο αναφέρει ότι, 347,433 είναι οι κάτοικοι της Κύπρου, 283,291 είναι οι καταγεγραμμένοι ως Έλληνες, μη Μωαμεθανοί δηλαδή, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και τα λοιπά μη Μουσουλμανικά - Χριστιανικά στοιχεία του νησιού, ενώ 32,643 είναι οι εγγεγραμμένοι Μωαμεθανοί κάτοικοι της Κύπρου. Σημαντικό είναι όμως και το άρθρο που δημοσιεύει η «Ελευθερία» αναπαράγοντας τα αποτελέσματα της απογραφής, αναφέροντας ότι κατά την τελευταία απογραφή του πληθυσμού της Κύπρου οι «Τούρκοι» φαίνεται να αναλογούν στο ένα πέμπτο του συνολικού πληθυσμού⁵⁵⁵, και αποδίδοντας στους Τουρκοκυπρίους την «εθνική ταυτότητα», των Τούρκων, σκιαγραφώντας με αυτό τον τρόπο μια από τις εικόνες που έχουν οι Ελληνοκύπριοι για τους Τουρκοκύπριους.

Για αναφορές στα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου, η «Ελευθερία» χρησιμοποιεί και την ταυτότητα Μουσουλμάνοι. Το να χρησιμοποιείται μια θρησκευτική ταυτότητα για τον χαρακτηρισμό μιας ομάδας που συμμετέχει σε ένα πολιτικό θεσμό είναι παράδοξο, αλλά άλλο τόσο παράδοξο είναι το να διατηρεί η Βρετανία για τον χαρακτηρισμό των υπηκόων της την

⁵⁵⁴ «Υβριστική προσωνυμία», ο.π., 09/04/1931.

⁵⁵⁵ «Η πρωτοβουλία του κ. Βενιζέλου δια την Ένωσιν.», ο.π., 05/08/1931.

ταυτότητα που αποδιδόταν σε αυτούς από την προηγούμενη διοίκηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Συγκεκριμένα σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι τα έξι Αγγλικά και τα τρία Μουσουλμανικά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου συμπράττουν με στόχο την αναχαίτιση των Ελληνοκυπριακών αιτημάτων⁵⁵⁶. Η ταυτότητα Μουσουλμάνοι αποδίδεται βέβαια και σε Τουρκοκύπριους κάτοικους της Νήσου μέσα από άρθρα της «Ελευθερίας». Συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει ότι «Από της εκρήξεως του πολέμου, όλοι οι Μουσουλμάνοι διεδήλωσαν πανομοιότρως την μεγάλην νομιμοφροσύνην και αφοσίωσιν των προς το Βρεττανικόν Στέμμα. Εις τα διάφορα τεμένη αναπέμπονται προσευχαί υπέρ ενδόξου νίκης των ενόπλων δυνάμεων της Α.Μ.⁵⁵⁷». Ενώ η Μουσουλμανική ταυτότητα αποδίδεται και στις γυναίκες Τουρκοκύπριες⁵⁵⁸.

Μια άλλη ταυτότητα που αποδίδεται κατά κόρον στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» είναι η Τουρκική. Υπάρχουν λοιπόν αναφορές σε «Τούρκους Εκτελεστικούς Συμβούλους»⁵⁵⁹, «Τούρκους Δημοτικούς Συμβούλους»⁵⁶⁰ και «Τούρκους»⁵⁶¹ απλούς κάτοικους της Κύπρου. Αναγκαίο είναι να αναφέρουμε ότι μέσω της αρθρογραφίας της «Ελευθερίας» αποδίδονται στους Τουρκοκύπριους ταυτότητες και με έμμεσο τρόπο. Δηλαδή, συναντούμε συχνά άρθρα τα οποία αναφέρονται στην παιδεία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας αποδίδοντας της διάφορες ταυτότητες όπως,

⁵⁵⁶ «Ο Κυπριακός Πόθος δια την Ένωσιν με την Ελλάδα – Οι Μετριοπαθείς και οι Ριζοσπάσται», ο.π., 10/06/1931.

⁵⁵⁷ «Η Διαχείρισις του Εβκάφ κατά το 1939 – Η Νομιμοφροσύνη των Μουσουλμάνων», ο.π., 06/04/1940.

⁵⁵⁸ «Έλλην Λοχίας διέσωσε την ζωήν Μουσουλμανίδος», ο.π., 03/05/1957.

⁵⁵⁹ «Ο Νέος Τούρκος Εκτελεστικός Σύμβουλος», ο.π., 13/05/1955.

⁵⁶⁰ «Νέος Τούρκος Δημοτικός Σύμβουλος εν Λάρνακι.», 24/04/1955, «Η εν Λάρνακι εκλογή Τούρκου Δημοτικού Συμβούλου.», 20/09/1955, «Τούρκοι Δημοτικοί Σύμβουλοι απεφάσισαν να παραιτηθούν.», 04/06/1957, ο.π., βλέπε επίσης σχετικά το όγδοο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

⁵⁶¹ «Οι Τούρκοι και το Ενωτικόν Παγκύπριον Δημοψήφισμα.», 19/01/1950, «Τούρκος ετραυματίσθη θανασίμως εις συμπλοκήν μετ' αστυνομικού.», 18/01/1955, «Οι Τούρκοι παραπονιούνται δια την Παιδείαν των», 17/02/1955, «Τραγικός θάνατος Τούρκου εργάτη.», 24/02/1955, «Πρόστιμα εις Τούρκους δια παράνομον παρέλασιν», 23/04/1955, «Τι κατήγγειλεν ένας Τούρκος», 03/07/1955, «Φόνος Τούρκου εις Αζύλου – Ετέθη υπό κράτησιν έτερος Τούρκος προς διευκόλυνσιν των ανακρίσεων.», 06/07/1955, ο.π., βλέπε επίσης σχετικά τα άρθρα που αναφέρονται στο έβδομο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

Τουρκική⁵⁶² και Μουσουλμανική⁵⁶³. Η Τουρκική ταυτότητα αποδίδεται βέβαια και σε γυναίκες⁵⁶⁴ και παιδιά⁵⁶⁵ που ανήκουν στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Σε συλλογικό επίπεδο, δηλαδή σε επίπεδο κοινότητας, η ταυτότητα που αποδίδεται από τους αρθρογράφους της «Ελευθερίας» στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι η Τουρκική. Η εν λόγω ταυτότητα φαίνεται δε να είναι αποδεκτή και από την Τουρκία εφόσον σε άρθρο της Τουρκικής εφημερίδας «Χουρ Σοζ», το οποίο αναδημοσιεύει η «Ελευθερία», αναφέρεται ότι, «...η Κυβέρνησις δεν λαμβάνει υπ' όψιν την Τουρκικήν κοινότητα επί του Κυπριακού ζητήματος.⁵⁶⁶». Η ταυτότητα της «Τουρκικής μειονότητας» αποδίδεται επίσης στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα από τους αρθρογράφους της «Ελευθερίας» σε σχετικά άρθρα. Η εν λόγω ταυτότητα, δηλαδή η διασαφήνιση του γεγονότος ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν είναι ισότιμη αριθμητικά με την Ελληνοκυπριακή και άρα η άποψη της για το μελλοντικό καθεστώς της Κύπρου δεν θα έπρεπε να έχει την ίδια βαρύτητα με αυτή της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, επαναλαμβάνεται σε άρθρα της «Ελευθερίας» τα οποία σχετίζονται με το αίτημα της Ένωσης. Χαρακτηριστικά σε άρθρο της «Ελευθερίας» αναφέρεται ότι, «η πραγματοποίηση του Κυπριακού τούτου πόθου δεν επιτρέπεται να προσκόπηται εις την άρνησιν της Τουρκικής μειονότητος.⁵⁶⁷».

Η ταυτότητα λοιπόν που αποδίδεται στους Τουρκοκυπρίους είτε σε ατομικό είτε σε συλλογικό επίπεδο, από τους αρθρογράφους της «Ελευθερίας», δεν είναι φορτισμένη αρνητικά ούτε είναι υποτιμητική. Αυτό που συμπεραίνουμε από τις ταυτότητες που αποδίδονται στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα μέσα από την «Ελευθερία», είναι ότι υπάρχει την προκειμένη περίοδο που μελετήσαμε, μια

⁵⁶² «Αι Τουρκικαί Σχολαί Μέσης Παιδείας.», 13/01/1955, «Ιδρύεται εν Λάρνακι Επαγγελματική Σχολή δια Τουρκοπαίδας», 25/05/1955, «Δάνειον 25.000 Λιρών εκ του Δημοσίου Ταμείου δι' ανέγερσιν κτιρίου του Τουρκικού Λυκείου – Εικοσαετής η περίοδος αποπληρωμής.», 09/06/1955, «Και άλλον δάνειον δια την Τουρκικήν Παιδείαν.», 30/06/1955, «Εκλείσθη προσωρινώς το Τουρκικόν Κολλέγιον.», 17/05/1958, «1500 λίρες, δι' ανέγερσιν Τουρκικής σχολής εις την Κυρήνειαν.», 24/05/1958, ο.π..

⁵⁶³ «Προς Σύνοικους», 25/02/1931, «Ψήφισμα Παιδείας», 11/04/1931, «Μουσουλμανικά Ιδρύματα Μέσης Παιδείας – Μια Πρότασις Απορριφθείσα», 27/05/1931, ο.π..

⁵⁶⁴ «Τρεις Τούρκισσαι υπεβλήθησαν εις σωματικήν έρευναν υπό μαίας.», 23/03/1957, «Τούρκισσαι προσέφεραν άρτους εις Ιερόν Ναόν.», 26/04/1958, «Βόμβα ευρέθη εις την κατοχήν Τουρκίσεως.», 12/06/1958, ο.π..

⁵⁶⁵ «Πνιγμός Τουρκιπαίδος εις Πάφον.», 09/04/1957, «Ελληνοπαίς και Τουρκοπαίς εύρον φρικτόν θάνατον καταπλακωθέντες υπό αυτοκινήτων.», 07/08/1957, «18ετής Τουρκοπαίς επνήγη χθες εις θάλασσαν.», 07/09/1957, «Τουρκοπαίς υπέκυψεν εις τραύματα λόγω πτώσεως.», 08/09/1957, ο.π..

⁵⁶⁶ «Τι γράφει Τουρκική εφημερίς δια την Κυβέρνησιν Κύπρου – Την κατηγορεί ότι διεξάγει μυστικάς συνομιλίας μετά Ελλήνων πολιτικών ερήμην των Τούρκων.», ο.π., 09/03/1955.

⁵⁶⁷ «Η Συζήτηση της Αντιφωνήσεως – Οι Έλληνες Αντιπρόσωποι Διεκήρυξαν την Ένωσιν – Η Ενωτική Παράγραφος Εψηφίσθη Αποσχόντων των Άγγλων.», 22/04/1931, βλέπε επίσης ενδεικτικά, «Πολύ δυσκόλως να γίνη λόγος και περί απλού ακόμη ποσοστού συμμετοχής των Τούρκων εις την βιομηχανίαν, το εμπόριον, εις τα τράπεζας και τας γενικάς υπηρεσίας.», 31/05/1957, «Η έρευνα της «Ελευθερίας» δια την Τουρκικήν μειονότητα.», 26/06/1957, «Το ποσοστόν της Τουρκικής μειονότητος έναντι του γηγενούς Ελληνικού στοιχείου εμειώθη κατά τι εν συγκρίσει προς το 1946.», 13/07/1957, ο.π..

σύγχυση σχετικά με την ακριβή ταυτότητα των Τουρκοκυπρίων. Δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η εκάστοτε ταυτότητα που αποδίδεται στους Τουρκοκυπρίους αντιστοιχεί σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και άρα δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η εκάστοτε ταυτότητα επηρεάζεται από το κλίμα που διέπει τις σχέσεις των δυο κοινοτήτων ή από τις εξελίξεις που διαδραματίζονται σχετικά με το κυπριακό ζήτημα. Η απόδοση μιας ταυτότητας, «θρησκευτικής»⁵⁶⁸ ή «εθνικής»⁵⁶⁹, δεν υπαγορεύεται από τα συμφέροντα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας στα πλαίσια του κινήματος υπέρ της Ένωσης, γιατί απλά δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για μια ταυτότητα που υιοθετείται κατά την διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου.

⁵⁶⁸ Όταν λέμε «θρησκευτική» ταυτότητα εννοούμε την μουσουλμανική ή μωαμεθανική ταυτότητα που αποδίδεται στους Τουρκοκυπρίους.

⁵⁶⁹ Όταν λέμε «εθνική» ταυτότητα, εννοούμε την Τουρκική ταυτότητα που αποδίδεται στους Τουρκοκυπρίους, αλλά και που υιοθετείται και από τους ίδιους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ...

Κατά την περίοδο 1930 - 1958 οι Τουρκοκύπριοι απασχολούν τους αρθρογράφους της εφημερίδας «Ελευθερία» συχνά. Οι εικόνες που εμφανίζονται και οι χαρακτηρισμοί που τους αποδίδονται ποικίλουν. Τα επίθετα που χρησιμοποιούνται είναι άλλοτε αρνητικά, όπως «μαινόμενος όχλος», «ανεγκέφαλοι» και «κανίβαλοι», και άλλοτε θετικά. Γεγονός είναι όμως ότι ακόμη και όταν οι σχέσεις των δυο κοινοτήτων βρίσκονται επί τεντωμένου σχοινιού, ποτέ δεν παύουμε να συναντούμε νοσταλγούς του παρελθόντος που υποστηρίζουν ότι οι Τουρκοκύπριοι είναι το «σύνοικο στοιχείο» με το οποίο πάντα ζούσαμε ειρηνικά. Οι «εθνικές» ταυτότητες που συναντούμε στα άρθρα της «Ελευθερίας» και οι οποίες αποδίδονται στους Τουρκοκύπριους είναι κυρίως «Τούρκοι» και «Τούρκοι της Κύπρου». Σημαντικό είναι να σημειώσουμε ότι και οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι δεν φαίνεται να διαφωνούν με τις ταυτότητες που τους αποδίδει η «Ελευθερία». Αυτό που είναι κοινώς αποδεκτό και από τις δυο κοινότητες είναι ότι οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν μειονότητα, αλλά αυτό στο οποίο φαίνεται να διαφωνούν είναι τα δικαιώματα που πρέπει να απολαμβάνουν ως μειονότητα και ο ρόλος που πρέπει να διαδραματίσουν στον καθορισμό του μελλοντικού καθεστώτους της Κύπρου.

Μέσα από τα άρθρα της «Ελευθερίας» δεν εμφανίζεται μια εξελικτική γραμμική πορεία, από την κοινή συμβίωση στην σύγκρουση, στις σχέσεις των δυο κοινοτήτων. Αλλά αυτό που μπορούμε να υποστηρίξουμε είναι ότι ακραίες θετικές και αρνητικές εικόνες συναντούμε καθ' όλη την έκταση της έρευνας μας. Διαφωνούμε με την επικρατούσα άποψη ότι το αίτημα της Ένωσης εκ μέρους των Ελληνοκυπρίων είναι η αφορμή για την κινητοποίηση των Τουρκοκυπρίων προς την διχοτόμηση. Δεν θεωρούμε ότι οι Τουρκοκύπριοι ανέπτυξαν πολιτικό λόγο και μάλιστα εθνικιστικό απλά και μόνο επειδή ήρθαν αντιμέτωποι με την Ελληνοκυπριακή Ένωση. Υπάρχουν εσωτερικές ζυμώσεις στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα με αντιπαλότητες ανάμεσα σε συντηρητικές και εκσυγχρονιστικές δυνάμεις εξουσίας που δεν πρέπει να αγνοηθούν από τους επίδοξους μελετητές της εξέλιξης της Τουρκοκυπριακής πολιτικής ηγεσίας, η οποία στη συνέχεια θα εκφράσει το αίτημα της διχοτόμησης. Η Τουρκοκυπριακή διχοτόμηση λοιπόν δεν εκφράζεται ως αντίποδας στην Ελληνοκυπριακή Ένωση, αλλά ως μια πιθανή λύση που προτάθηκε αρχικά από τους Βρετανούς και υιοθετήθηκε στην συνέχεια από την Τουρκία και τους Τουρκοκυπρίους. Η αντίδραση των Τουρκοκυπρίων απέναντι στην Ένωση ήταν αρνητική σε όλα τα άρθρα που συλλέξαμε από την

εφημερίδα «Ελευθερία», ακόμη και όταν οι δυο κοινότητες είχαν αρμονικές σχέσεις συνεργασίας σε θέματα που τις αφορούσαν από κοινού. Η ιδέα ότι οι δυο κοινότητες θα μπορούσαν να αναπτύξουν κοινή αντιαποικιακή δράση και άρα στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας να διεκδικήσουν μια ανεξάρτητη Κύπρο, όντως ήταν πιθανή, αλλά αυτή ήταν μια ευκαιρία όπως και πολλές άλλες που χάθηκαν ενόσω οι δυο κοινότητες ήταν απασχολημένες με τις εσωτερικές τους διαμάχες.

Η άλλη επικρατούσα άποψη ότι η Βρετανία χρησιμοποίησε την πολιτική «διαίρει και βασίλευε» στην περίπτωση της Κύπρου παρ' όλο που εμφανίζεται στην αρθρογραφία της «Ελευθερίας», εντούτοις τα άρθρα που συλλέξαμε δεν εμφανίζουν μια Βρετανική Διοίκηση που ευνοεί μονίμως την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Αντιθέτως αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι ότι έχει δημιουργηθεί και στις δυο κοινότητες καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που μελετήσαμε, ένα αίσθημα αδικίας που συντελείται εις βάρος τους μέσα από την συνεργασία της μιας εκ των δυο κοινοτήτων και της Βρετανικής Διοίκησης. Είναι λοιπόν οι Τουρκοκύπριοι τα ευνοούμενα παιδιά των Βρετανών; Ναι είναι, αλλά ταυτόχρονα είναι και οι Ελληνοκύπριοι ευνοημένοι. Το ζητούμενο από την Βρετανική πολιτική στην περίπτωση όχι μόνο της Κύπρου αλλά και σε άλλες αποικίες ήταν ο προσεταιρισμός μιας μερίδας του πληθυσμού ώστε να λειτουργήσει ως φορέας της πολιτικής τους. Στα πλαίσια αυτά λοιπόν δεν ευνοείται μια εκ των δυο κοινοτήτων αλλά μέλη τους που επιλέγουν να συνεργαστούν με τους Βρετανούς εξυπηρετώντας έτσι και τα δικά τους συμφέροντα. Η Τουρκοκυπριακή πολιτική ηγεσία λοιπόν ανδρώνεται μέσα από την ευνοιοκρατία της Βρετανικής Διοίκησης, για λειτουργήσει εν τέλη εκβιαστικά απέναντι της.

Αυτό που επιχειρήσαμε στην παρούσα μελέτη δεν ήταν η αποτύπωση της ιστορίας της Κύπρου, ούτε και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Προσπαθήσαμε να αποδώσουμε την αντανάκλαση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας μέσα από τις σελίδες της εφημερίδας «Ελευθερίας». Οι εικόνες που εμφανίζονται στα άρθρα της «Ελευθερίας» είναι μεν φορτισμένες θετικά ή αρνητικά ανάλογα με την περίπτωση, αλλά θα πρέπει να ειδωθούν απογυμνωμένες από την ιστορική γνώση του σήμερα, ώστε να μην υπάρξουν παρανοήσεις. Οι δημοσιογράφοι, οι πρωταγωνιστές της ιστορίας, οι απλοί άνθρωποι της περιόδου 1930 - 1958, πράττουν ανάλογα με το δικό τους παρόν, πεπεισμένοι για το δίκιο της δικής τους πλευράς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ...

25 Φεβρουαρίου 1931, «Προς Σύνοικους»: «Δεν δυνάμεθα η να παράσχωμεν ιδιαιτέραν προσοχήν εις όσα έγγραφεν η ενταύθα Τουρκική συνάδελφος «Σοζ», αναδημοσιεύσασα και σχολιάσασα το υπό τον τίτλον τ»Το Πραξικόπημα» άρθρον, το οποίον είχομεν γράψη προ τινός εν σχέσει με την σκανδαλώδη επέμβασιν της Κυβερνήσεως εις την εσωτερικήν διοίκησιν του εν Λευκωσία Μουσουλμανικού Λυκείου. Ομολογούμεν εξ αρχής, ότι δεν θα ήμεθα εν αρμονία προς την ειλικρίνειαν, εάν καταβάλλομεν και την ελάχιστην προσπάθειαν ν' αποκρύψωμεν την ικανοποίησιν, την οποίαν μας επροξένησε το γεγονός ότι αι από της στήλης ταύτης διατυπωθείσαι σκέψεις εξ αφορμής της Κυβερνητικής εκείνης ενέργειας έτυχον της προσηκούσης εκτιμήσεως παρά τη Κοινή Γνώμη του σύνοικου στοιχείου. Είναι αδύνατον - γράφει η Τουρκική συνάδελφος - να μη είμεθα υποχρεωμένοι και ευγνώμονες δια το υπό της «Ελευθερίας» εκδηλωθέν σοβαρόν ενδιαφέρον και ουδέποτε θα λησμονήσωμεν την αξίαν του ενδιαφέροντος τούτου, καθώς και της συνδρομής, η οποία μας παρεχέθη κατά τας κρίσιμους autάς ώρας μας.» Αλλ' υπέρ πάσαν προσωπικήν ικανοποίησιν εκείνο, το οποίον ιδιαιτέρως ενδιαφέρει εν προκειμένω, είναι η υγιής άποψις, ήτις χαρακτηρίζει τας παρατηρήσεις της συναδέλφου «Σοζ», δραξαμένης της ευκαιρίας δια να θίξη εν σπουδαίον όσω και λεπτόν ζήτημα, το ζήτημα της συνεργασίας του Ελληνικού λαού της Κύπρου και του σύνοικου Οθωμανικού στοιχείου. Χάριν της επιβεβλημένης εις τοιαύτην περίστασιν ακριβολογίας είμεθα ηναγκασμένοι να μεταφέρωμεν ενταύθα αυτούσια μερικά εκ των σχολίων της συναδέλφου: «Η φιλική υποστήριξις της «Ελευθερίας» - γράφει η «Σοζ» - υπομνήσκει εις αμφοτέρα τα στοιχεία υποχρεώσεις τίνας, απαραίτητους προς αντιμετώπισιν της αρνητικής φάσεως, την οποίαν διέρχεται ο βίος εν Κύπρω υπό την ξένην διακυβέρνησιν. Δεν υπάρχει τίποτε, που να διασφαλίζη αυτούς (τους Έλληνας), ότι δεν θα υποστούν τα ίδια, τα οποία υφιστάμεθα ημείς σήμερον, ως επίσης είναι παντελώς αδύνατον να πιστεύσωμεν, ότι οιονδήποτε κατ' αυτών λαμβανόμενον μέτρον δεν θα επεκταθή και καθ' ημών αύριον. Όθεν επιτακτικώς επιβάλλεται, όπως προς τον σκοπόν παρεμποδίσεως αντιξώων τινών πραγμάτων οπλισθώμεν δια στενωτέρου ενδιαφέροντος προς αλλήλους και συνάψωμεν ειλικρινεστέρους δεσμούς, συνεργαζόμενοι των κινδύνων οίτινες απειλούν από κοινού αμφοτέρους.» Αι παρατηρήσεις autαί δεν είναι δυνατόν να εύρουν αντιγνωμόντα ή αδιαφορούντα κανένα Κύπριον. Η Ελληνική Κοινή Γνώμη της Νήσου ησθάνετο πάντοτε λύπην, βλέπουσα το σύνοικον Τουρκικόν στοιχείον

να παρεξηγή και να υποπτεύεται εκ συστήματος πάσαν προσπάθειαν της πλειονότητος τείνουσα ειλικρινώς εις το να εξάγη τον τόπον εκ της συγεράς καταστάσεως, εις την οποίαν ευρίσκεται. Πιθανόν η επί τούτω ευθύνη να μη βαρύνη μόνον το έτερον μέρος. Πιθανόν να πταίωμεν και ημείς εν μέρει δια την εμφιλοχωρούσαν παρεξήγησιν, ήτις καθιστά αναιμικήν ή αδύνατον οϊανδήποτε συνεννόησιν μεταξύ του Ελληνικού λαού της Κύπρου και της Τουρκικής μειονότητος επί βλάβη της κοινής ευημερίας. Ήδη το γεγονός, ότι αρχίζομεν να συναισθανώμεθα το διαπραχθέν σφάλμα, εμπνέει την ελπίδα, ότι δεν είναι αδύνατον να φθάσωμεν και εις την συνεννόησιν εκείνην, ήτις θα αφήση το πεδίον ελεύθερον εις την συνεργασίαν, περί ής ομιλεί η Τουρκική συνάδελφος. Γράφοντες προ μικρού περί των θλιβερών προσωπικών διαιρέσεων, αίτινες μαστίζουν την ημετέραν πολιτικήν παράταξιν προσεπαθήσαμεν να επιστήσωμεν την προσοχήν εις το εκμεταλλεύσιμον των διαιρέσεων εκ μέρους της Κυβερνήσεως. Είναι αυτόδηλον πόσον προσφορώτερον εις εκμετάλλευσιν τυγχάνει το έδαφος, όταν η διαίρεσις δεν αφορά ομογενές σύνολον, αλλά διάφορα και αλλογενή στοιχεία. Είναι δε οι Άγγλοι απaráμιλλοι εις την άσκησιν του δόγματος του διαίρειν και βασιλεύειν. Το εφήρμοσαν λίαν επιτυχώς και εξακολουθούν να το εφαρμόζουν εις τα Ινδίας, όπου αντιτάσσον τους Μωαμεθανούς κατά των Βραχμανιστών. Την πολιτικήν ταύτην ετήρησαν μέχρι τούδε και εις την Κύπρον, σπείροντες δασιλώς ζιζάνια ανά μέσων Οθωμανών και Ελλήνων και βασιλεύοντες επ' αμφοτέρων αδιατάρακτοι. Καιρός είναι αληθώς τα δύο σύνοικα στοιχεία να ενωθώμεν εις κοινήν άμυναν κατά των επιβουλών της ξενοκρατίας, τοσούτω μάλλον όσω ουδαμόθεν δυνάμεθα να προσδοκώμεν ουσιαστικήν τίνα βοήθειαν. Εάν τυχόν η εδώ παρουσία της Αγγλίας ωφείλετο εις διεθνήν εντολήν, αναμφιβόλως δεν θα συμπεριφέρετω, όπως συμπεριφέρεται απέναντι μας. Αλλά και η κατ' αυτής άμυνα, εν τοιαύτη περιπτώσειθα ήτο οπωσδήποτε ευχερεστέρα. Θα δυνάμεθα ν' απευθυνθώμεν προς την Κοινωνίαν των Εθνών και, εκθέτωντες την δυστυχίαν μας υπό την Αγγλοκρατίαν, να ζητήσωμεν την ανάκλησιν της εντολής. Αλλά ατυχώς η Αγγλία ευρίσκεται εις την Κύπρον δυνάμει του δικαίου του ισχυροτέρου. Και δεν υπάρχει άλλον μέτρον προσφυγής παρά η συνεργασία μεταξύ των σύνοικων στοιχείων, συνεργασία βασιζομένη επί όλων των ηθικών και πολιτικών εκείνων αρχών, τας οποίας πρεσβεύει και ασκεί σήμερον η διεθνής συνείδησις.»

9 Ιουλίου 1947, «Απεστάλησαν προσκλήσεις δια την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν.»: «Υπό ημερομηνίαν 9 Ιουλίου απεστάλησαν επιστολαί υπό του εντ. Αποικιακού Γραμματέως προς τους Δημάρχους των εξ πόλεων της Κύπρου και τον Δήμαρχον Λεύκας καθώς και προς τας οργανώσεις και ιδρύματα τα

οποία αναφέρονται εις τον προχθεσινώ διαγγέλματι της Α.Ε. του Κυβερνήτου περιλαμβανομένον κατάλογον. Δια των επιστολών τούτων άπαντες οι ανωτέρω κύριοι προσκαλούνται όπως μετάσχουν της προσεχώς συγκληθησομένης Διασκεπτικής Συνελεύσεως δια τον καταρτισμόν Συντάγματος. Αι οργανώσεις καλούνται, όπως υποδείξουν εκ των μελών των τον εν τω καταλόγω σημειούμενον αριθμόν αντιπροσώπων των, προς τον σκοπόν συμμετοχής εις την εν λόγω σύσκεψιν. Προθεσμία απαντήσεως εις τας ανωτέρω προσκλήσεις ωρίσθη η 7^η Αυγούστου. Εξ όσων αντιλαμβανόμεθα, τα τέσσαρα άτομα, αίτινα η Α.Ε. προτίθεται να καλέση επιπροσθέτως προς τα εν τω καταλόγω μνημονεύομενα πρόσωπα, θα είναι ιδιώται μη ανήκοντες εις οργανωμένα σώματα, κατά πλάσμα όμως θεωρούμενοι ως εκπρόσωποι των μικρότερων εν τη Νήσω μειονοτήτων.

19 Νοεμβρίου 1947, «Το ζήτημα των «όρων εντολής» παρεπέμφθη εις τον Υπουργόν. - Οκτώ εκ των δέκα Ελληνικών μελών κατέθεσαν έγγραφον εκφράζον τας γνώμας των περί Συντάγματος. - Ο Σερ Έντουαρντ Τζάκσον ανέλαβε να διαβιβάση το έγγραφον προς των Υπουργόν, εκ της απαντήσεως του οποίου θα κριθή και η τύχη της Διασκεπτικής.»: «Οι Τούρκοι - «Ο κ. Σ. Κεναάν (Δημοτικός Σύμβουλος Λάρνακος) συνεφώνησεν επί των όρων εντολής ως ούτοι ηρμηνεύθησαν υπό του Προέδρου, προσέθεσε δε, ότι οι Τούρκοι αντετίθενται εις αυτοκυβέρνησιν οδηγούσαν προς την Ένωσιν, την οποίαν κατηγορηματικώς οι Τούρκοι απορρίπτουν. Συνεχίζων ο κ. Κεναάν είπεν, ότι οι όροι της εντολής έχουν τόση ελαστικότητα, ώστε, εάν δείξωμεν καλήν θέλησιν, θα δυνηθώμεν να καταρτίσωμεν σύνταγμα με αντικειμενικόν σκοπόν την αυτοκυβέρνησιν. Εναπόκειται εις ημάς τώρα ν' αποφασίσωμεν εάν ο Κυπριακός λαός θα ανεχθή να συνεχιστή το υφιστάμενον ανελεύθερον και καταπιεστικό καθεστώς. Πάντως οιαδήποτε και αν είναι η απάντησις του Υπουργού ημείς οι Τούρκοι θα εξακολουθήσωμεν να εργαζώμεθα δια την ευημερίαν της νήσου.

30 Νοεμβρίου 1947, «Τουρκικόν συλλαλητήριον.»: «Κατά την 11^η π.μ. της προχθές Κυριακής συνεκροτήθη εις την Πλατείαν της Αγ. Σοφίας συλλαλητήριον εκ μελών της Τουρκικής κοινότητος, κατά το οποίο ωμίλησαν ο κ. Φαντίλ Κουτσούκ, ιατρός, ο κ. Ραούφ Ραΐφ Ντενκτάς, δικηγόρος και μέλος της Διασκεπτικής Συνελεύσεως, ο κ. Σουπή Κεναάν εκ Λάρνακος, μέλος επίσης της Διασκεπτικής, ο διευθυντής της Τουρκικής εφημερίδος «Σοζ» και ο γραμματεύς των Τουρκικών εργατικών συντεχνιών κ. Χασάν Τσεσμές. Οι ομιληταί κατεφέρθησαν εναντίον της Ενώσεως, καθώς και της παροχής αυτοκυβερνήσεως, ισχυρισθέντες ότι εις περίπτωσιν πραγματοποιήσεως της

Ενώσεως ή της αυτοκυβερνήσεως, θα παραμερισθή και περιφρονηθή η Τουρκική μειονότης, ως συμβαίνει και με τα Δημοτικά Συμβούλια, όπου, κατά τους ομιλητάς, η φωνή των Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων υπέρ των Τούρκων δημοτών δεν εισακούεται. Είπον επίσης ότι αι καλοί Έλληνες της Κύπρου δεν επιθυμούν την αυτοκυβέρνησιν, όπως δεν επιθυμούν και την Ένωσιν! Εν τέλει ενεκρίθησαν και απεστάλησαν τηλεγραφήματα προς τον Άγγλον Πρωθυπουργόν, την Βουλήν των Κοινοτήτων, και τον Υπουργόν των Αποικιών, δι' ων αποδοκιμάζεται η απόδοσις της Κύπρου εις την Ελλάδα, καθώς και η παροχή αυτοκυβερνήσεως και ζητείται όπως εφαρμοσθή το υπό του Προέδρου της Διασκεπτικής Συνελεύσεως Σερ Έντουαρντ περιγραφέν Σύνταγμα.»

22 Μαΐου 1948, «Ανεβλήθησαν επ' αόριστον αι Συνεδρίαί της Διασκεπτικής.»: «Ο Πρόεδρος Σερ Έντουαρντ Τζάκσον και οι κ. κ. Γ. Π. Αραδιπιώτης, Σχολικός Έφορος Λάρνακος, Π. Χατζημιχαήλ εκ των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεντρικής Συνεργατικής Τραπέζης, Μ. Χουρλής δικηγόρος εκ Λεμεσού, Μ. Φαντίλ Δήμαρχος Λεύκας, Σουπή Κεναάν, Σαϊντ Γκαλίπ της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας Λεύκας, Ιρφάν Χουσεϊν της Τουρκικής Παναγροτικής Ενώσεως, Αλή Ραντίπ της Σ. Π. Εταιρείας Μανδριών Πάφου, Χασάν Τσασμάς των Τουρκικών Εργατικών Συντεχνιών και Αρίφ Ραούφ Ντενκτάς δικηγόρος εκ Λευκωσίας, εψήφισαν υπέρ της προτάσεως και εδήλωσαν ότι θα συνεχίσουν τας εργασίας των εις την Διασκεπτικήν Συνέλευσιν.»

30 Νοεμβρίου 1948, «Τουρκικόν Συλλαλητήριον υπέρ του Καθεστώτος.»: Διενεργήθηκε την περασμένη Κυριακή συλλαλητήριο στην πλατεία της Αγ. Σοφίας στη Λευκωσία από μερικές χιλιάδες Τούρκων. «Κατ' αυτό ωμίλησαν οι κ. κ. Φαντίλ Κορκούτ δικηγόρος, Φαντίλ Κουτσούκ ιατρός, Ραούφ Ντενκτάς δικηγόρος, Μεχμέτ Σαλίχ Χότζα εκ Λευκωσίας, Φαίζ Καϊμακ έμπορος εξ Αμμοχώστου, Μ. Ντανά ιεροκήρυξ εκ Πάφου, Κεμάλ Ντενίζ Γενικός Γραμματεύς της Τουρκικής Πέκ, Ναζίφ Ντενιζέρ οδοντίατρος εκ Λεμεσού και Σουπή Κεναάν έμπορος εκ Λάρνακος. Όλοι οι ομιληταί κατεφέρθησαν εναντίον της Ενώσεως, όσον και της Αυτοκυβερνήσεως, και, ως ήτο επόμενον, διεκήρυξαν, ότι η Τουρκική μειονότης είναι πλήρως ευχαριστημένη από την Αγγλική διακυβέρνησιν. Περαιτέρω είπον, ότι εις περίπτωσιν πραγματοποιήσεως της Ενώσεως ή της Αυτοκυβερνήσεως η Τουρκική μειονότης θα εδεινοπάθει, ανέφεραν δε ως παράδειγμα τα Δημοτικά Συμβούλια των πόλεων, ανακριβώς ισχυρισθέντες, ότι η Ελληνική πλειοψηφία φροντίζει δήθεν μόνον υπέρ των συμφερόντων των Ελλήνων δημοτών προς βλάβην της Τουρκικής μειονότητος! Ο

εκ των ομιλητών κ. Φαντίλ Κορκούτ είπε, συν άλλους, ότι εις περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Μ. Βρετανία ἤθελεν εγκαταλείψῃ τὴν Κύπρον, θα ὤφειλε νὰ παραδώσῃ τὴν Νήσον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς ουδεμίαν ἄλλην χώραν. Ἐν τέλει ἐνεκρίθη τηλεγράφημα πρὸς τὸν Ἀγγλὸν Πρωθυπουργόν, τὸν Υπουργόν των Αποικιών, τὸν Υπουργόν των Ἐξωτερικῶν των Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὸ Πρόεδρον τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, τὸν Τούρκον Πρωθυπουργόν καὶ τὰ τηλεγραφικὰ πρακτορεῖα Ρέουτερ καὶ «Ἀνατολή», εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρουν, ὅτι 20.000 Τούρκοι τοῦ Συλλαλητηρίου (Σ.Ε. - Ὁ ὅλος Τουρκικὸς πληθυσμός, ἥτοι ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, συμφώνως πρὸς τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν, δὲν υπερβαίνει τὰ 80.000) ἀπορρίπτουν τόσον τὴν Ἑνωσιν, ὅσον καὶ τὴν Ἀυτοκυβέρνησιν, φρονούντες ὅτι καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη λύσις θα ζημιώσῃ τὴν Νήσον καὶ θα βλάψῃ τὴν Τουρκικὴν μειονότητα.»

13 Ἰανουαρίου 1950, «Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου»: «Ἡ προσεχὴς Κυριακὴ, 15 Ἰανουαρίου, εἶναι μεγάλη ἐθνικὴ ἡμέρα. Ἀπὸ σας ἐξαρτάται νὰ τὴν καταστήσετε τὸν σημαντικότερον σταθμόν τῆς Ἱστορίας τῆς Πατρίδος σας. Δι' αὐτό καὶ πρέπει ὅλοι καὶ ὅλαι, ὅσοι ἔχετε ἡλικίαν ἄνω των 18 ἐτῶν, νὰ μετὰσχετε τοῦ Δημοψηφίσματος. Με τὴν υπογραφὴν που θα βέλετε εἰς τὰ δελτία τοῦ Δημοψηφίσματος, θα διακηρύξετε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Σύμπαντος κόσμου τὴν σταθεράν καὶ πηγαίαν θέλησιν σας διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς Νήσου σας. Καὶ ἀσφαλῶς θα προωθήσετε τῶρα εἰς τὴν εὐτυχὴν λύσιν τοῦ τοῦ ἀπὸ 71 ἐτῶν ἐκρεμοῦν Κυπριακὸν ζήτημα. Προσέλθετε, λοιπόν, ὅλοι καὶ ὅλαι εἰς τὴν ἐθνικὴν μυσταγωγίαν τῆς προσεχοῦς Κυριακῆς. Προσέλθετε με σεμνότητα, με ἀξιοπρέπειαν καὶ με υπερηφάνειαν, διὰ νὰ ἐκτελέσετε ἓνα εἰρηνικόν, ἀλλὰ υπέρτατον πρὸς τὴν γενέτειράν σας καθήκον. Ἡ Ἑλληνικὴ συνειδήσις σας ἐπιτακτικῶς σας καλεῖ εἰς τὸ Δημοψήφισμα τῆς 15^{ης} Ἰανουαρίου. Ἡ ἀθάνατος Ἑλλάς, ἡ πασίγνωστος κοιτίς τῆς Δημοκρατίας καὶ αἰώνια πρόμαχος τῆς Ἐλευθερίας, ἀναμένει νὰ σας σφίγῃ εἰς τὰς Μητρικάς ἀγκάλας τῆς.»

19 Ἰανουαρίου 1950, «Οἱ Τούρκοι καὶ τὸ ἐνωτικόν παγκύπριον δημοψήφισμα»: «...Ἡ πληροφορία ὅτι καὶ οἱ Τούρκοι τῆς Κύπρου μετέσχον ἤδη εἰς τὸ Δημοψήφισμα καὶ ἐψήφισαν υπέρ τῆς Ἑνώσεως, δὲν δημιουργεῖ καμίαν ἐκπληξιν εἰς τὸν Ἑλληνικόν λαόν. Τὴν ἐκπληξιν θα τὴν δοκιμάσῃ ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Ἄγκυρα, ἡ ὁποία κακῶς ἀναμιγνυόμενη εἰς τὸ κυπριακόν πρόβλημα, ἠθέλησε νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν Τουρκικὴν μειονότητα τῆς νήσου καὶ νὰ τὴν στρέψῃ ἐναντίον τῆς θελήσεως τῆς πλειονότητος καὶ τῆς Ἑνώσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἑλληνικόν λαόν, οὗτος γνωρίζει ὅτι μπορεῖ νὰ συζήσῃ ἀρίστα με τὴν Τουρκικὴν μειονότητα τῆς

Κύπρου, όπως ήδη συζή αρμονικότερα και με την Τουρκική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, η οποία δεν έχει κανένα παράπονον εναντίον του. Το αυτό προφανώς σκέπτονται και οι Τούρκοι της Κύπρου, οι οποίοι αν δεν παρεκινούνται προς άλλας κατευθύνσεις έξωθεν, θα είχαν ήδη όλοι ψηφίσει υπέρ της Ενώσεως. Αλλά και όσοι εψήφισαν είναι αρκετοί δια να αποδειχθή ότι τίποτε δεν χωρίζει τους Τούρκους από τους Έλληνες συμπατριώτας των εις την Κύπρον.»

20 Ιανουαρίου 1950, «Ο κ. Φαντήλ Κορκούτ ζητεί να δωθεή η Κύπρος εις την Τουρκίαν!»: «Οι «Τάιμς» δημοσιεύουν σήμερον τηλεγράφημα του Ρέουτερ εκ Λευκωσίας, κατά το οποίον ο Γραμματέυς του Τουρκικού Εθνικού κόμματος Κύπρου κ. Φαντήλ Κορκούτ, εδήλωσεν, ότι το Δημοψήφισμα αποτελεί απρόκλητον πολιτικήν μανούβραν. Είπεν επίσης ότι οι Τούρκοι της Κύπρου θ' αντιταχθούν και εναντίον «γνησίου» ακόμη Δημοψηφίσματος, διότι πιστεύουν ότι δι' οικονομικούς, στρατιωτικούς, στρατηγηκούς, γεωγραφικούς και πολιτικούς λόγους η Κύπρος πρέπει να παραμείνη υπό Βρεττανικήν κατοχήν. Συμφώνως προς το αυτό τηλεγράφημα ο κ. Κορκούτ είπεν επίσης, ότι εάν η Βρεττανία απεφάσιζε ποτέ να εγκαταλείψη την Νήσον, αυτή πρέπει να επιστραφή εις την πρώην κυρίαρχον Τουρκίαν. Η Ένωσις φθέγγεται, ο κ. Κορκούτ, θα επιφέρει αθλιότητα και θα προετοιμάση το έδαφος δια τον Κομμουνισμόν εις την Μέσην Ανατολήν.»

2 Απριλίου 1955, «Τηλεγραφήματα των εν Κύπρω Τούρκων προς τον Υπουργόν και τον Κυβερνήτην.»: «Η Τουρκική κοινότης εξέφρασε βαθειάν ανησυχίαν δια τας σημερινάς δυναμιτιστικές επιθέσεις, προέτρεψε δε την Κυβέρνησιν «να λάβη εντονώτατα μέτρα δια την προστασίαν της ζωής και της περιουσίας των νομοταγών πολιτών εναντίον τοιούτων βιαιοπραγιών.» Τηλεγραφήματα απεστάλησαν εις τον Υπουργόν των Αποικιών κ. Άλαν Λεννοξ Μπόουντ και τον Κυβερνήτην Σερ Ρόμπερτ Άρμιτρίτζ. Τα τηλεγραφήματα υπέγραψεν ο Γραμματέυς του Τουρκικού Εθνικού Κόμματος κ. Φαζίλ Κουτσούκ.»

2 Απριλίου 1955, «Ανακοινωθέν του ΑΚΕΛ δια τας δυναμιτιστικές εκρήξεις»: «Το Ακελ εις χθεσινόν μακρόν ανακοινωθέν του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του καταδικάζει τα δυναμιστικά γεγονότα, αναφέρον ότι «Είναι πιθανόν μερικοί καλής πίστεως άνθρωποι επηρεασμένοι από δημαγωγικά λόγια να πιστεύουν, ότι αυτή η πρακτική εξυπηρετεί τον εθνικόν αγώνα. Αδίστακτα όμως το Ακελ λέγει, πως αυτού του είδους η δραστηριότητα μονάχα ζημιά μπορεί να προκαλέσει στον Κυπριακό αγώνα.»

2 Απριλίου 1955, «Λακωνικά»: «Παρά τας προσφάτους διακριβώσεις ενίως Αθηναϊκών Εφημερίδων, καθ' ας εν Τουρκία εσημειώθη χαλάρωσις της αντιδράσεως κατά της Κυπριακής αξιώσεως, φαίνεται ότι πού απέχει η πραγματικότητα από του να είναι οποία την ωσφράνθησαν αι ρηθήσαι εφημερίδες. Από την «Χαλκίν Σεσί» της Λευκωσίας πληροφορούμεθα, ότι ο Γενικός Γραμματεύς του εν Τουρκία Δημοκρατικού Λαϊκού κόμματος περιοδεύει ανά την Αμερικήν διαφωτίζον περί της Τουρκικής θέσεως επί του Κυπριακού ζητήματος, χωρίς να παραλείπη να τονίζει ότι, «όταν η ανάγκη το απαιτήσει ουδεμία δύναμις θα δυνηθή να εμποδίση την ένωσιν της Κύπρου μετά της πατρικής χώρας.», δηλαδή της Τουρκίας! Και δια μεν τον φαιδρόν τούτον αστεισμόν περιττεύει ν' ασχοληθή κανείς. Δεν έπρεπεν όμως να παρέλθη απαρατήρητος η κατά της Κυπριακής υποθέσεως συνεχιζόμενη Τουρκική δραστηριότης. Το γεγονός τούτο υπογραμμίζει έτι περισσότερο την ανάγκην, όπως άνευ αναβολών αναληφθή και από τους εδώ και από τους εν Αθήναις αρμοδίους όλη η απαραίτητος εργασία δια την αποτελεσματικήν εξουδετέρωσιν της Τουρκικής δραστηριότητος προς καταστρατήγησιν της δίκαιας Κυπριακής υποθέσεως δι' αυτοδιοίκησιν.»

5 Ιουλίου 1955, «Φυλλάδια της ΕΟΚΑ δια τους Τούρκους»: «Εις την Τουρκικήν συνοικίαν της Λευκωσίας κυκλοφόρησαν εχθές φυλλάδια της ΕΟΚΑ, εις τα οποία αναφέρεται ότι, ο αγών της εν λόγω οργανώσεως δεν στρέφεται εναντίον των Τούρκων κατοίκων της Νήσου, αλλά εναντίον των Άγγλων κυριάρχων. Δηλούται κατηγορηματικώς εις τα εν λόγω φυλλάδια ότι, «αι προθέσεις μας απέναντι των Τούρκων κατοίκων της Νήσου είναι αγναί και φιλικαί. Αποβλέπομεν προς τους Τούρκους ως προς γνήσιους φίλους και συμμάχους και όσον εξαρτάται από ημάς δεν θα ανεχθώμεν να θιγή ουδέ κατ' ελάχιστον η ζωή, η αξιοπρέπεια, η τιμή, η περιουσία των.»

9 Σεπτεμβρίου 1955, «Το κήρυγμα του Αρχιεπισκόπου. - Φιλικά αισθήματα προς την Τουρκικήν μειονότητα.»: « Ομιλών βραδύτερον ο Αρχιεπίσκοπος προς τους εις Κύκκον μεταβάντας δημοσιογράφους επί της Τουρκικής αντιδράσεως κατά του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως του Κυπριακού λαού και των θλιβερών γεγονότων, τα οποία διεδραματίσθησαν εις την Κωνσταντινούπλην και την Σμύρνην υπό του Τουρκικού όχλου, είπεν: «Ημείς οι Έλληνες της Κύπρου θα τρέφωμεν πάντοτε, ως μέχρι τούδε, προς τους Τούρκους της Νήσου φιλικά αισθήματα, έστω και αν άλλοι υποδαυλίζουν το μίσος μεταξύ ημών και εκείνων. Ας είναι βέβαιοι οι Τούρκοι της Κύπρου - εσυνέχισεν ο Εθνάρχης - ότι πάντοτε θα σεβώμεθα και την ζωήν των και την περιουσίαν των και όλα τα

δικαιώματα των ως μειονότητας. Λυπούμεθα βεβαίως δια τα πρωτοφανή γεγονότα της Κωνσταντινουπόλεως και της Σμύρνης εις βάρος των Ελλήνων αδελφών μας, συνιστώμεν όμως προς τους Έλληνας Κυπρίους ψυχραιμίαν και επίδειξιν του ανωτέρου Ελληνικού πολιτισμού μας.» Η Α.Μ. ο Αρχιεπίσκοπος θα παραμείνη εις την μονήν Κύκκου μέχρι το Σάββατον ακολούθως θα επανέλθῃ εις Λευκωσίαν.»

12 Ιανουαρίου 1956, «Έξαλλοι νεαροί Τούρκοι προέβησαν χθες εις οχλοκρατικές εν Λευκωσία εκδηλώσεις κατά ανύποπτων Ελλήνων καταστηματαρχών - Ροπαλοφόροι Τούρκοι διαδηλωταί εισέβαλαν εις Ελληνικά καταστήματα, εις τα οποία και επροξένησαν ζημίας και παρεβίασαν ιδιωτικές κατοικίας - Παρά τον «Ολυμπιακόν» διεξήχθη σύγκρουσις, διελύθησαν όμως οι συγκρουσθέντες υπό δυνάμεων ασφαλείας.»: «Ευθύς ως εγνώσθη εν Λευκωσία ο διαπραχθής εις Πάφον φόνος του Αστυνομικού Λοχίου Αμπντουλλά Αλή Ριζά, έκλεισαν άπαντα σχεδόν τα εν τη πρωτευούση Τουρκικά καταστήματα εις ένδειξιν διαμαρτυρίας. Μερικαί εκατοντάδες Τούρκων συγκεντρώθησαν μικρόν τι μετά την μεσημβρίαν εις την Πλατείαν των Δικαστηρίων (Αττατούρκ) κραυγάζοντες «Βολκάν», «Θέλομεν το αίμαν του σκοτωμένου», «Η Κύπρος είναι Τουρκική» κ.λ.π. Οι διαδηλωταί διέρχοντες δια του Κεντρικού Αστυνομικού Σταθμού κατευθύνθησαν προς το γραφείον του Δρος Κουτσούκ, Γ. Γραμματέως του Κόμματος «Η Κύπρος είναι Τουρκική», ο οποίος τους προσεφώνησε και καθ' ανακοίνωσε το Γραφείον Δημοσίων Πληροφοριών, τους συνέστησε να διαλυθούν. Οι Τούρκοι διαδηλωταί δεν διελήθυσαν,. Εσυνέχισαν ανενόχλητοι προς την Αστυνομίαν, την παρέλασιν των δια διαφόρων οδών της Τουρκικής συνοικίας και ακολούθως επορεύθησαν κρατούντες Τουρκικήν σημαίαν προς την αφετηρίαν της οδού Λήδρας. Ακολούθως οι διαδηλωταί εισήλθον εις την οδόν Ερμού, την εμπορικωτέραν αρτηρίαν της Λευκωσίας, όπου μερικοί εξ αυτών προέβησαν εις βανδαλισμού και λεηλασίας.»

20 Δεκεμβρίου 1956, «Ο Λέννοξ Μπούντ δεν απέκλεισε διχοτόμησιν της Νήσου εάν και όταν εφαρμοσθή αυτοδιάθεσις της Κύπρου. - Ο Μπεβάν προειδοποίησεν, ότι η ιδέα της διχοτομήσεως «θα δηλητηρίαση άπαξ έτι την ατμόσφαιραν και θα παρεμποδίσῃ διακανονισμόν.- Την διχοτόμησιν προτείνει η Τουρκία.»:Ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών κ Λέννοξ Μπούντ ανεκοίνωσε το απόγευμα της σήμερον εν τη Βουλή των Κοινοτήτων, ότι η Κυβέρνησις της Αυτής Μεγαλειότητος, αφού διεσκέφθη μετά του Κυβερνήτου της Κύπρου, αποδέχεται εν τω συνόλω των τας συνταγματικές προτάσεις, τας οποίας διετύπωσεν ο Λόρδος Ράντκλιφ δια την Κύπρον. Κατά την άποψην μας

αυταί αντιπροσωπεύουν – εδήλωσεν ο κ. Υπουργός- ένα δίκαιον ισοζύγιον μεταξύ των διαφόρων και συχνάκις συγκρουσμένων συμφερόντων που επηρεάζονται. «Η Κυβέρνησις της Αυτής Μεγαλειότητος θα είναι διατεθειμένη να εισάγη εν τοιούτω Σύνταγμα ευθύς ως πεισθώμεν ότι υφίσταται εις Κύπρον κατάστασις, υπό την οποίαν θα ηδύνατο να διεξαχθούν γνήσiai εκλογαί, απηλλαγμένες βίας και εκφοβισμού. Γίνεται αμέσως έναρξις εις την σύνταξιν των αναγκαίων συνταγματικών οργάνων ούτως, ώστε να διεξαχθούν εκλογαί ευθύς ως επιτρέψουν αι συνθήκαι. Ως γνωρίζει η Βουλή, οι όροι εντολής του Λόρδου Ράντκλιφ προβλέπουν Σύνταγμα δια την αυτοκυβέρνησιν της Κύπρου υπό Βρεττανικήν κυριαρχίαν. Εν σχέση με το τελικόν καθεστώς της Νήσου, η Κυβέρνησις της Αυτής Μεγαλειότητος επιβεβαίωσε την υπ' αυτής αναγνώρισιν της αρχής της αυτοδιαθέσεως. Όταν η διεθνής και στρατηγική κατάστασις το επιτρέψουν, και νοουμένου, ότι η αυτοκυβέρνησις λειτουργεί ικανοποιητικώς, η Κυβέρνησις της Αυτής Μεγαλειότητος θα είναι πρόθυμος να ανασκοπήσῃ το ζήτημα της αυτοδιαθέσεως. Όταν επιστή η στιγμή δια τοιαύτην ανασκόπησιν, όταν δηλαδή εκπληρωθούν οι όροι ούτοι, θα είναι σκοπός της Κυβερνήσεως της Αυτής Μεγαλειότητος όπως εξασφαλίσῃ, ότι οιαδήποτε άσκησις της αυτοδιαθέσεως δέον να πραγματοποιηθῇ δια τοιούτον τρόπον, ώστε εις την Τουρκικὴν Κυπριακὴν κοινότητα να παρασχεθῇ, ουχί ολιγώτερον ἀπὸ την Ἑλληνικὴν Κυπριακὴν κοινότητα, ὑπὸ τας ἰδιαιτέρας πειστάσεις τῆς Κύπρου, η ελευθερία να αποφασίσῃ δι' αὐτὴν τὸ μελλοντικόν τῆς καθεστώς. Με ἄλλας λέξεις η Κυβέρνησις της Αυτής Μεγαλειότητος αναγνωρίζει ὅτι η άσκησις της αυτοδιαθέσεως εις τοιούτον μεικτὸν πληθυσμόν, δέον να περιλάβῃ διχοτόμησιν μεταξύ των τελικῶν προτιμήσεων...Ἡ ανακοίνωσις του Υπουργού, ὅτι η Βρεττανία αναγνωρίζει τὴν διχοτόμησιν τῆς Κύπρου μεταξύ των δυο κοινοτήτων, τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Τουρκικῆς, ὡς μιαν των δυνατῶν μακροπρόθεσμων λύσεων δια τὸ μέλλον τῆς Νήσου, αντιπροσωπεύει, κατὰ τὴν ἀποψιν των καλῶς ἐνταύθα πληροφορημένων παρατηρητῶν, λίαν σημαντικὴν παραχώρησιν ὑπὲρ των Τουρκικῶν ἀπόψεων. Κατὰ τους ἰδίους κύκλους η Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἤσκησε πίεσιν ἀπὸ τινός καιροῦ δια τὴν αναγνώρισιν τῆς διχοτομήσεως ὡς τελικῆς λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος. Δυνάμει τῆς προτάσεως περὶ διχοτομήσεως, η Τουρκικὴ κοινότης θα κρατήσῃ τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς Νήσου καὶ η Ἑλληνικὴ κοινότης τὸ ανατολικὸν τμήμα, τὸ ὁποῖο ἀπέχει ἀπὸ τας τουρκικὰς ἀκτὰς τεσσαράκοντα μόνον μίλια. Ἐάν υιοθετηθῇ τοιαύτη πρότασις, θα καταστῇ αναγκαία η μετακίνησις πληθυσμῶν ἐντὸς τῆς Νήσου...».

17 Αυγούστου 1956, «Ἡ προκήρυξις τοῦ Ἀρχηγού τῆς ΕΟΚΑ»: «Επὶ 16 μῆνας τα ἠρωικὰ παιδιὰ τῆς Κύπρου ἀγωνίζονται τὸν σκληρὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς

ελευθερίας. Ο αντίπαλος, ο οποίος μας επέβαλε το απελευθερωτικόν μας κίνημα με την αδιαλλαξίαν του, προβάλλει τώρα ακριβώς τον αγώναν μας αυτόν, τον οποίον χαρακτηρίζει ως «ένοπλον βίαν!!!» δια να δικαιολογήση την άρνησιν του δια την επίτευξιν μεθ' ημών συμφωνίας. Ανέλαβα τον αγώνα όχι από προσωπικήν φιλοδοξίαν, αλλά με το όραμα μιας Κύπρου ελαυθέρας και προς τον σκοπόν τούτον θα αφιερώσω όλας μου τας δυνάμεις. Είμαι δε έτοιμος και αυτήν την φοράν, να δώσω εν ακόμη δείγμα των ανθρωπιστικών αισθημάτων, δια να προλάβω νέας αιματοχυσίας και να βοηθήσω εις προσέγγισιν των αντιμαχομένων μερίδων, δια την εκπλήρωσιν των πόθων της Ελληνικής Κύπρου. Επιθυμώ να διακηρύξω εν τούτοις, ότι εάν πράγματι ο αντίπαλος είναι ειλικρινής όταν δηλώνη, ότι υπό τας δημιουργουμένας συνθήκας εν Κύπρω, λόγω της δράσεως μας, δεν είναι δυνατή η επίτευξις της δίκαιας λύσεως, την οποίαν ζητούμεν, είμαι έτοιμος να ΑΝΑΣΤΕΙΛΩ τας επιχειρήσεις των υπ' εμ'ε τμημάτων, και αναμένω την εκ μέρους της Αγγλίας πλήρη ανταπόκρισιν δια να εκπληρωθούν τα αιτήματα του Κυπριακού λαού, όπως ταύτα τέθησαν, υπεστηρίχθησαν και θα συζητηθούν υπό του Εθνάρχου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Εις απόδειξιν της αδιασείστου θελήσεως μου να προωθήσω προς το αίσιον αυτού τέρμα το έργον, το οποίον ανέλαβε ο Εθνάρχης Μακάριος, και να παράσχω εις τούτον την ευκαιρίαν να υποστηρίξη και πάλιν και να επιτύχη την λύσιν του Εθνικού ζητήματος.»

22 Αυγούστου 1956, «Πόσοι εφονεύθησαν και ετραυματίσθησαν κατά την διάρκειαν της δράσεως της ΕΟΚΑ.»: «Εξεδόθη χθες επίσημος κατάλογος περιέχων τον αριθμόν τον φονευθέντων και τραυματισθέντων στρατιωτικών, αστυνομικών και πολιτών και τον αριθμόν των εκραγείσων και μη βομβών από της ενάρξεως της δράσεως της ΕΟΚΑ, κατά την 1^η Απριλίου 1955, μέχρι τις 7:30 π.μ. ώρας Της 17^{ης} Αυγούστου 1956. Συμφώνως προς τον κατάλογον τούτον, κατά την ρηθείσαν περίοδον εφονεύθησαν 34 στρατιώται, πέντε αεροπόροι, τρεις πεζοναύται, τρεις Βρετανοί αστυνομικοί (περιλαμβανομένου και ενός ειδικού χωροφύλακος), εννέα Έλληνες και επτά Τούρκοι αστυνομικοί και εις Μαλτέζος ειδικός χωροφύλακας. Ετραυματίσθησαν 161 στρατιώται, αεροπόροι και πεζοναύται, εξ Βρεττανοί αστυνομικοί, 21 Έλληνες και 28 Τούρκοι αστυνομικοί. Κατά την αυτήν περίοδον εφονεύθησαν οι ακόλουθοι πολίται: 56 Έλληνες, τρεις Τούρκοι και εξ Άγγλοι και ετραυματίσθησαν 47 Έλληνες, 14 Τούρκοι και 33 Άγγλοι. Εφονεύθησαν επίσης δυο Αρμένιοι και εις Αμερικανός και ετραυματίσθησαν ένδεκα. Η ανακοίνωσις προσθέτει, ότι, «εφονεύθησαν τυχαίως υπό τρομοκρατών ένδεκα Έλληνες και ετραυματίσθησαν 51 Έλληνες, εις Βρετανός, 11 Τούρκοι και τρεις άλλοι.» Κατά την διάρκειαν κοινοτικών συμπλοκών εφονεύθησαν τρεις Έλληνες και εις Τούρκος και

ετραυματίσθησαν 28 Έλληνες και δυο Τούρκοι. Κατά την υπο επιθεώρησιν περίοδον συνέβησαν 468 σοβαρά και 403 ελαφρότερα εκρήξεις και ανευρέθησαν 300 μη εκραγείσαι βόμβαι.»

30 Νοεμβρίου 1957, «Τουρκική «Οργάνωσις Αντιστάσεως».»: «Συμφώνως προς το χθεσινόν τηλεγράφημα του Ρέουτερ, εκυκλοφόρησαν νύκτωρ εις τας Τουρκικάς συνοικίας των Κυπριακών πόλεων φυλλάδια εις την Τουρκικήν γλώσσαν, αναγγέλλοντα τον σχηματισμόν «Τουρκικής οργανώσεως αντιστάσεως» δια την προάσπισιν των συμφερόντων της Τουρκικής μειονότητος. Τα φυλλάδια αναφέρουν ότι η Βολκάν διελύθη διότι εξεπλήρωσε την αποστολήν της, την διαδέχεται δε τώρα η Τουρκική οργάνωσις αντιστάσεως. Τα κτκλοφορήσαντα φυλλάδια φέρουν τον αριθμόν 1 και καλούν κάθε Τούρκον Κύπριον να αναμείνῃ οδηγίας. Προσθέτουν ότι η οργάνωσις «είναι έτοιμη να παράσχη πλήρη προστασίαν εις την Τουρκικήν κοινότητα εναντίον πάσης επιθέσεως». Οι Τούρκοι προτρέπονται επίσης «να παραμείνῃ ἡσυχῇ και να μη επιδίδονται εις οιανδήποτε παράνομον δράσιν, διότι η Τουρκική Κυβέρνησις επαγρυπνεί επί της Τουρκικής υποθέσεως εις την ΟΗΕ.».

15 Ιουνίου 1958, «Οι Καννίβαλοι»: «Καμμίαδικαιολογία, καμμία ανακοίνωσις, όσον έντονος και αν είναι, δεν είναι δυνατόν να συγκαλύψη την τερατώδη ενέργειαν των «δυνάμεων ασφαλείας» να οδηγήσουν δεκάδας Ελλήνων εις την σφαγήν. Βεβαίως ένοχοι του καννιβαλισμού παρά το Κιόνελι είναι οι Τούρκοι, οι οποίοι επιτέθησαν εναντίον άοπλων και ανύποπτων Ελλήνων, τους οποίους κυριολεκτικώς κατακρεούργησαν. Δεν δύναται όμως με κανέναν τρόπον ούτε ο Κυβερνήτης, ούτε ο Υποστράτηγος Κέντριου, ούτε τα διαστρεβλωτικά της αλήθειας επίσημα ανακοινωθέντα, να συγκαλύψουν την ενοχήν εκείνων που ωδήγησαν τους Έλληνας του Κοντεμένου εις την σφαγήν. Ο κύριος υπαίτιος των καννιβαλιστικών οργίων των Τούρκων του Κιόνελι είναι ο υπεύθυνος αξιωματικός της πειπόλου, ο οποίος ωδήγησε τους αθώους αυτούς ανθρώπους εις την παγίδα, την οποίαν οι καννίβαλοι έσπησαν εις αυτούς. Και ο αξιωματικός ούτος πρέπει να τιμωρηθή παραδειγματικώς, εάν όπως διασαλπίζει συνεχώς ο Κυβερνήτης αι λεγόμεναι δυνάμεις ασφαλείας ενεργούν αμερολήπτως και δικαίως δια την αποφυγήν «διακοινοτικών» συγκρούσεων. Δεν είναι δυνατόν ο Βρετανός ούτο αξιωματικός να μην εγνώριζε τον κίνδυνον που θα διέτρεχον εκείνοι τους οποίους, ως απεδείχθη, ωδήγησεν εις την σφαγήν...»

23 Σεπτεμβρίου του 1958, «Εις Αθήνας δια συνομιλίας επί του Κυπριακού.
- Η κ. Κάσλ φέρεται δηλώσασα, ότι ο Αρχιεπίσκοπος κ. Μακάριος δεν

αποκλείει ανεξαρτησίαν της Κύπρου, υπό την εγγύησιν της ΟΗΕ, κατόπιν ωρισμένης περιόδου αυτοκυβερνήσεως.»: «Επανήλθεν την εσπέραν της σήμερον εις Λονδίνον η κ. Βαρβάρα Κάσλ. Εις τας Αθήνας αυτή συνηντήθη μετά του Αρχιεπισκόπου κ. Μακαρίου και του κ. Καραμανλή. Η κ. Κάσλ φέρεται δηλώσασα εις το Αμερικανικόν Πρακτορείον «Γιουνάιτετ Πρες», ότι ο Αρχιεπίσκοπος της είπεν, ότι κατόπιν ωρισμένης περιόδου αυτοκυβερνήσεως, η Κύπρος θα ηδύνατο να γίνη ανεξάρτητον κράτος, μη συνδεόμενον ούτε μετά της Ελλάδος, ούτε μετά της Τουρκίας, και ότι την ανεξαρτησίαν της Κύπρου θα έπρεπε να εγγυηθούν τα Ηνωμένα Έθνη. Ο Μακάριος θα εδέχετο τοιαύτην πρότασιν υπό τον όρον ότι το καθεστώς της ανεξαρτησίας της Κύπρου θα ηδύνατο να μεταβληθή κατόπιν εγκρίσεως των Ηνωμένων Εθνών. Ο όρος ανεξαρτησία θα ηδύνατο να περιλάβη εκούσιον σύνδεσμον της Κύπρου μετά της Βρεττανικής Κοινοπολιτείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόφωνη Βιβλιογραφία

1. Αβέρωφ - Τοσίτσα Ευάγγελος, *Ιστορία χαμένων ευκαιριών*, τομ. 1 και τομ. 2, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1981.
2. Αθανασιάδης Σπύρος, *ΤΜΤ, ποιος την ίδρυσε, πως οργανώθηκε, πως συστάθηκε, πως εξοπλίστηκε, πως έδρασε*, Λευκωσία, 1998.
3. Αλεξανδράκης, Θεωδορόπουλος, Λαγάκος, *Το Κυπριακό 1950 - 1974. Μια ενδοσκόπηση.*, Αθήνα, εκδ. Ευρωεκδοτική, 1987.
4. Αναγνωστοπούλου Σία, *Τουρκικός εκσυγχρονισμός - Ισλάμ και Τουρκοκύπριοι στην διδαλώςη διαδρομή του Κεμαλισμού.*, Αθήνα, εκδ. Βιβλιόραμα, 2004
5. Ηρακλείδης Αλέξης, *Το Κυπριακό πρόβλημα 1947 - 2004. Από την Ένωση στην Διχοτόμηση.*, Αθήνα, εκδ. Σιδέρης, 2002
6. Ηρακλείδης Αλέξης, *Το Κυπριακό: σύγκρουση και επίλυση.*, Αθήνα, εκδ. Σιδέρης, 2006.
7. Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946 - 1948 με ανασκόπηση της περιόδου 1878 - 1960.*, Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, 2000.
8. Κιζίλγουρεκ Νιαζί, *Η Κύπρος το αδιέξοδο των εθνικισμών.*, Αθήνα, εκδ. Μαύρη Λίστα, 1999.
9. Κρανιδιώτης Νίκος, *Οι διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Χάρτινγκ 1955 - 1956.*, Αθήνα, εκδ. Ολκός, 1987.
10. Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα χρόνια: Κύπρος 1950 - 1960.*, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1981.
11. Λέφκης Γιάννης, *Οι Ρίζες.*, Λεμεσός, 1984.
12. Οικονομίδης Χριστοφής, *Απομυθοποιημένη ιστορία του Κυπριακού στα τελευταία 50 χρόνια.*, Λευκωσία, Εκδοτικός Οίκος Οικονομίδη, 1993.
13. Πέτας Χρίστος, *Το κίνημα των μορφωτικών Συλλόγων 1939 - 1945.*, Λευκωσία, 1992.
14. Σέρβας Πλουτής, *Κυπριακό: Ευθύνες.*, Αθήνα, εκδ. Γραμμή, 1985.
15. Σοφοκλέους Ανδρέας, *Συμβολή στην ιστορία του Κυπριακού τύπου.*, τομ. 4, Λευκωσία, Intercollege Publications, 2003.

16. Τζελεπής Ε.Ν., *Το Κυπριακό και οι συνωμότες του.*, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1975.
17. Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Το Κυπριακό ζήτημα, η συνταγματική πτυχή 1878 - 1960.*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1998.
18. Χόλλαντ Ρόμπερτ, *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας 1954 - 1959.*, Αθήνα, εκδ. Ποταμός, 2001.

Αγγλόφωνη Βιβλιογραφία

1. Altay Nevzat, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus. The first wave.*, Oulu, Oulun Yliopisto, 2005.
2. Attalidis Michael, *Cyprus national and international politics.*, Edinburgh, Q Press, 1979.
3. Crawshaw Nancy, *The Cyprus revolt: an account of the struggle for union with Greece.*, London, George Allen & Unwin Publications, 1978.
4. Darwin John, *The end of the British Empire.*, Oxford, 1995.
5. Keeling George, *Countdown to rebellion: British policy in Cyprus 1939 - 1955.*, New York, Greenwood Publications, 1990.
6. Panteli Stavros, *From foreign domination to troubled independence.*, Great Britain, East and West Publications, 2000.
7. Storrs Ronald, *Orientations.*, London, 1937 (1945).

Περιοδικά

1. *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 68 - 69 - 70, Αθήνα, Ιούλιος 1998 - Μάρτιος 1999.

Άρθρα

1. Αναγνωστοπούλου Σία, «*Η Εκκλησία της Κύπρου και ο Εθναρχικός της ρόλος - Η «θρησκευτικοποίηση» της «κυπριακής» πολιτικής δράσης: Ένωση*», *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 68 - 69 - 70, Αθήνα, Ιούλιος 1998 - Μάρτιος 1999.
2. Κατσιαούνης Ρολάνδος «*Εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις πρώτες βουλευτικές εκλογές της Αγγλοκρατίας το 1883.*» *Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, Τόμος ΧΧ, 1993 - 1994.

Εφημερίδες

1. *Ελευθερία*, 1930 - 1958.